MIRCEA ELIADE

în curte la Dionis

HUMANITAS

BUCUREŞTI

Cu volumul de povestiri *în curte la Dionis* (1977), Mircea Eliade continuă evocarea acelui spaţiu magic care era pentru el lumea României şi mai ales a Bucureştilor dintre cele două războaie. O lume ce pare să-şi fi pierdut reperele temporale, plină de semnele acelui *illud tempus* despre care vorbesc toate studiile sale de istorie a religiilor; o lume devenită pentru scriitorul exilat un substitut al timpului mitic. Aşa se face că, pe măsura trecerii anilor de exil, personajele şi locurile se văd din ce în ce mai mult ca prin ceaţă. Ele sînt parcă reduse la esenţe, la o epură a ceea ce a fost, capabilă să transmită mesaje stranii şi pline de înţeles către noi, cei ce-am uitat esenţele. Şi poate tocmai de aceea totul îi apare acum autorului scăldat într-o negrăită nostalgie, o nostalgie care se face purtătoarea unei nedefinite aspiraţii trezite în sufletul cititorului de tîlcul întîmplărilor povestite.

Coperta colecţiei RĂZVAN LUSCOV

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României ELIADE, MIRCEA în curte la Dionis / Mircea Eliade. -Bucureşti: Humanitas, 2004 ISBN 973-50-0657-X

821.135.L-32

EDITURA HUMANITAS

Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România tel. 021/222 85 46, fax 021/224 36 32'

www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/223 15 01, fax 021/222 90 61, www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-50-0657-X

CUPRINS

Les trois graces.............................. 5
Şanţurile...................................
Ivan...................................... 71
Uniforme de general......................... 113
Incognito la Buchenwald...................... * *>’
în curte la Dionis............................ 195
Pelerina.................................... 243
Tinereţe fără de tinereţe....................... 285

LES TROIS GRACES

- Este curios că s-a gîndit la asta... Că ultimele lui cuvinte au fost astea: *Les trois Graces*...

Aproape 39 de ani. De fapt, 39 de ani fără trei săptămîni. La cîţiva kilometri de Vevey, în pădure. Dacă nu l-ar fi trezit lătratul cîinelui, ar fi trecut pe lîngă ele fără să le vadă. Probabil că încerca din nou - pentru a cîta oară? - să găsească rima. Se încăpăţînase să păstreze, întreg, numele latinesc: *Euphorbia moldavica id est impudica*... A întors speriat capul; un cîine mare, negru se îndrepta spre el, pe pietriş, şi în fund, pe jumătate ascunse sub sălcii şi brazi, cele trei vile. Aşa cum nu mai văzuse pînă atunci. Păreau izolate, şi totuşi comunicau între ele; dar nu înţelegea cum. Le privea fascinat, nemaiîndrăznind să clipească. (Cîteva luni după aceea, Sidonia i-a spus, stăpînindu-şi anevoie enervarea: „Ştiu, este pur şi simplu un tic; dar, dacă ai avea puţină voinţă... Pentru că, iartă-mă că ţi-o repet, pentru cel care te priveşte...” „Dar nu clipesc întotdeauna, a întrerupt-o zîmbind. Cînd mă interesează ceva, un tablou, un peisagiu, o floare...” „Nu vorbeam de flori, reluă Sidonia. Este meseria ta...” Poate că atunci, în acea clipă, a înţeles. Cuvintele acelea, „meseria”, „este meseria ta”, i-au fost de-ajuns. A ridicat din umeri. „înainte de toate, pentru mine, botanica este o pasiune; în al doilea rînd, este o ştiinţă foarte precisă... în orice caz, te asigur, ticul, dacă se poate

numi aşa, nu-mi aparţine. Nu aparţine poetului, şi nici naturalistului...”)

- Da, este într-adevăr curios, vorbi Hagi Pavel. Vreau să spun că şi-a amintit de ele tocmai atunci, cînd... Se întrerupse brusc, încercînd să-şi înăbuşe un suspin: Dumnezeu să-L ierte! adăugă coborînd glasul.

Apoi întinse mîna şi apucă paharul cu vin.

- *Les trois Graces*, repetă absent Zalomit. *Les trois Grâces*!...

Ce casă de vis! Să poţi lucra aici o vară întreagă, să nu faci altceva decît să scrii!... Dar îl exaspera cîinele. Se învîrtea în jurul lui, la cîţiva metri, lătrînd tot mai strident, neîndrăznind să-l privească şi totuşi cu capul necontenit îndreptat, ameninţător, către el. îi strigă în glumă: „Potaie!” încercînd să-l îmblînzească. Atunci dădu cu ochii de tăbliţa de aramă şi citi: *Les troi Graces*. „Evident! Acum înţeleg!”, şopti.

- Dar, în fond, de ce este vorba? întrebă Nicoleanu. Ce-a vrut să spună?

Hagi Pavel îşi îndreptă privirile spre Zalomit şi zîmbi trist.

- Tinereţe, spune, amintiri din tinereţe. De cînd eram toţi trei la studii, în Elveţia.

îşi duse stîngaci mîna la ochi şi începu să se frece. Apoi, cu un oftat, îşi umplu din nou paharul.

- Eu le-am descoperit întîi, începu Zalomit, dar în ziua următoare i-am adus şi pe ei să le admire. *Les trois Graces*. într-adevăr, nu li se potrivea alt nume. Căci, deşi erau trei, alcătuiau o unitate, dacă înţelegi ce vreau să spun. Le-a plăcut şi lor, fireşte, dar eu eram pur şi simplu îndrăgostit, de fiecare în parte şi de toate trei laolaltă. Veneam să le văd în fiecare duminică. Am venit o dată, toţi trei, pe ninsoare. Zăpada era deja de cîteva palme, dar ningea întruna şi printre brazi, după ce se aprinseseră luminile înăuntru, căci eram în ianuarie şi se întuneca repede, printre brazi parcă ne-am fi aflat deodată într-un basm norvegian cu zîne.

- Am mai fost şi altă dată pe zăpadă, îl întrerupse Hagi Pavel. Dar n-a mai fost aşa frumos.

Zalomit clătină din cap.

- Nu, te înşeli. Pe zăpadă n-am fost decît o singură dată, în duminica aceea din ianuarie, în 1929 sau 1930.

Hagi Pavel îl privi curios.

- în nici un caz n-a putut fi în 1929, pentru că nu mă instalasem încă la Geneva. Şi nici în 1930 n-a putut fi, pentru că vacanţa aceea de iarnă o petrecusem în ţară.

- Poate că nu vorbiţi de acelaşi lucru, interveni Nicoleanu. După cîţiva ani... amintirile, ştiţi şi dumneavoastră...

- Dar *Les trois Graces* sînt mai mult decît amintiri din tinereţe, îl întrerupse Zalomit. Cel puţin pentru mine. Publicasem o plachetă de versuri, cu banii mei bineînţeles. Fără nici un succes, de altfel. Lucram în vara aceea la un volum, mult mai pretenţios. Eram pur şi simplu entuziasmat de Paul Valery... Cînd le-am descoperit acolo, ascunse sub sălcii şi brazi, mi-am spus: Să poţi scrie aici, o vară întreagă, singur, neştiut de nimeni...

Hagi Pavel se întoarse spre el, încruntîndu-se.

- Aflasem şi numele arhitectului, continuă Zalomit, şi l-am ţinut minte multă vreme, poate zece, cincisprezece ani. Dar cu toată admiraţia mea, l-am uitat. Aşa cum am uitat, de altfel, atîtea altele, adăugă încercînd să zîmbească.

Hagi Pavel ridică de mai multe ori din umeri.

- Nu prea înţeleg la ce faci aluzie, spuse.

- în orice caz, e curios că astea au fost ultimele lui cuvinte, spuse Nicoleanu: *Les trois Graces*.

- Cît se poate de curios, reluă Hagi Pavel. Fiecare dintre noi am avut multe aventuri în tinereţe; pe unele le-am uitat, de altele ne amintim doar pe jumătate. Ce l-o fi făcut pe Au-relian să-şi aducă aminte tocmai de *Les trois Graces*? Poate pentru că, după atîţia ani, ne aflam din nou împreună, noi, cei trei, care ne împrietenisem în timpul studiilor la Geneva. Dar aveam atîtea alte amintiri comune din Elveţia! De ce şi-o fi adus aminte de *Les trois Graces*.

Mai ales că, la drept vorbind, aşa cum căzuserăm de acord cu toţii, nu numai noi trei, ci şi alţi colegi de-ai noştri, numai două din ele erau pro-priu-zis grase. Yvonne era mai mult sau mai puţin aşa cum trebuia să fie o elveţiană de douăzeci şi cinci de ani.

Zalomit schimbă brusc poziţia scaunului şi-şi încruţişă braţele pe masă.

- Cred că vorbim de două lucruri cu totul deosebite, care n-au nimic de-a face unul cu altul. Eu îţi vorbeam de cele trei vile de lîngă Vevey, care se numeau *Les trois Graces*, şi prin faţa cărora ne-am plimbat de atîtea ori; o dată într-o duminică din ianuarie şi pe ninsoare.

- Acum, că te ascult, începu gînditor Hagi Pavel, parcă mi-aş aduce aminte de nişte pitici în curte, şi un bazin zmălţuit albastru.

Zalomit ridică plictisit din umeri.

- Nu. Confunzi cu alte vile şi căsuţe. *Les trois Graces* n-aveau pitici şi nici bazin.

- Poate confund, spuse Hagi Pavel. Dar sper că îţi mai aduci aminte de Yvonne şi de Henriette, şi de o a treia fată, îmi scapă acum numele, cu care ne^am avut noi bine, iar unii din noi chiar foarte bine, aproape doi ani de zile... Ţie îţi plăcea la început Yvonne, dar nu cred că a fost o mare pasiune...

- Da, Yvonne... Evident, îmi aduc aminte numele. Dar n-aş şti să-ţi spun cum arăta... Iar despre celelalte două...

- Henriette era destul de grasă, dar era, cum spuneam noi atunci, dată dracului, avea pe vino încoace. Şi era deşteaptă foc. Ţii minte cum te tachina cînd ne întîlneam cu toţii - noi trei, şi ele trei - la *Gafe des Vosges*? întîi striga grupului întreg: *Vive la Roumanie*! Apoi îţi căuta privirile şi adăuga: *Vivent les allies*!

Zalomit ridică din nou din umeri zîmbind trist, intimidat.

- îmi pare rău, îmi pare foarte rău, dar nu-mi mai aduc aminte...

- Bine, înţeleg, continuă Hagi Pavel. Tu erai pasionat de poezie şi de flori. Vedeai lumea altfel decît o vedeam noi! Şi apoi, adăugă după o scurtă pauză, au trecut aproape patruzeci de ani...

- Dar n-am uitat nici pădurea de lîngă Vevey, nici *Les trois Graces*, deşi, îţi mărturisesc, nu m-am mai gîndit la anumite întîmplări din tinereţea mea de vreo douăzeci şi cinci de ani.

Tăcură toţi, încurcaţi, evitînd să se privească. Tîrziu, Hagi Pavel apucă brusc a doua sticlă şi umplu paharele, cu mare grijă, ca şi cum i-ar fi fost frică să nu-i tremure mîna.

- *Âpropos* de Yvonne, începu. Mai ţii minte cum le numea Aurelian la început? Le spunea: *Deux ou trois Grasses*...

Zalomit îl privi din nou cu mare atenţie apoi zîmbi.

- Asta n-o putea spune atunci, pentru că în anii aceia încă nu se tradusese în franţuzeşte cartea lui Aldous Huxley, *Two or Three Graces*. Dacă a spus-o, a spus-o mai tîrziu...

- Bine, bine, îl întrerupse Nicoleanu. Ştim cu toţii că memoria este aşa cum sînt toate celelalte funcţiuni şi facultăţi: aproximativă şi perisabilă. Dar, ca să revenim la ultimele cuvinte ale lui Aurelian Tătaru, ce credeţi că a vrut să spună?...

- Dumnezeu să-L ierte! murmură Hagi Pavel. Poate faptul că eram toţi trei împreună, că ne reîntîlnisem toţi trei după atîţia ani, şi tocmai aici, în munţi, ca pe vremuri, cînd urcam spre Chamonix.

- Partea asta a Carpaţilor nu prea seamănă cu Elveţia alpină, vorbi absent Zalomit. Dacă a vrut să ne spună ceva, a vrut probabil să ne spună: „îmi dau seama că sînt pierdut, dar nu mi-e frică, şi nici vouă să nu vă fie frică de moarte." Şi poate a vrut să ne spună că moartea este o împlinire, o perfectă integrare a tuturor facultăţilor înalte cu care am fost dăruiţi. Şi n-a găsit, pe loc, o altă imagine, sau poate n-a mai avut destule puteri să vorbească, şi, deschizînd ochii şi văzîndu-ne pe amîndoi acolo lîngă el, şi-a adus aminte de perfecta armonie a celor trei vile, separate şi totuşi formînd

un singur corp arhitectonic, şi ne-a evocat imaginea asta: *Les trois Graces*...

- Bine, tu eşti poet, îl întrerupse Hagi Pavel. Tu vezi lucruri pe care noi, ceştilalţi...

Zalomit îl privi cîteva clipe adînc, încruntat, apoi figura i se lumină deodată şi zîmbi.

- Dacă vrei să ştii, află că nu mai sînt de mult poet. Din după-amiaza aceea de iulie, cînd am dat prima oară cu ochii de *Les trois Graces*, n-am mai încercat să scriu un singur vers. Am rămas ce trebuia să fiu de la început: un botanist. Nici o poetică din lume nu atinge perfecţiunea şi semnificaţia celei mai timide flori... Se ridică brusc şi le întinse mîna: Şi acum, am să vă rog să mă iertaţi dacă vă las. Mă urc sus, la mine în cameră, să mă întind. M-a ajuns oboseala...

Tresări auzind paşi pe cărare, şi întoarse capul. La început nu-L recunoscu, cu bascul îndesat mult pe frunte şi cu mantaua de ploaie pe umeri.

- Vasăzică, nici dumitale nu ţi-e somn, spuse Nicolea-nu apropiindu-se.

Se aşeză lîngă el, în iarbă, înfăşurîndu-şi cu grijă mantaua în jurul genunchilor.

- Chiar în miezul verii, adăugă, nopţile, aici, la munte, sînt întotdeauna reci. Să fii cu mare băgare de seamă...

- Sînt obişnuit, vorbi Zalomit fără să-L privească. Aria mea de specializare e flora Carpaţilor. Cîtă a mai rămas, adăugă parcă mai mult pentru sine.

- Te-ai oprit să te odihneşti chiar aici, la cîţiva metri de locul unde...

- Cît să fie ceasul? îl întrerupse Zalomit, întorcînd brusc capul către el. Mi-am lăsat ceasornicul pe măsuţa de noapte...

- Nu poate fi mai mult de trei. într-un ceas răsare soarele.

- Deci, n-au trecut decît vreo douăsprezece, treisprezece ore... Mi-e peste putinţă să înţeleg cum s-a întîmplat, reluă după cîteva clipe.

Nicoleanu îşi strînse şi mai mult, cu înfrigurare, mantaua în jurul corpului.

- Nici eu nu înţeleg, spuse. Cînd v-am auzit strigînd şi am sosit în goană, după două, trei minute mai tîrziu, nu-mi venea să cred ochilor. Numai un copil nepriceput, de la oraş, care ar fi urcat pentru prima oară pe munte sau cineva care şi-ar fi pierdut brusc cunoştinţa, ar fi putut aluneca şi ar fi căzut, rostogolindu-se, douăzeci, douăzeci şi cinci de metri, fără să încerce să se apuce de vreo rădăcină, sau de vreun smoc de iarbă înaltă, sau chiar de pietre...

- Poate şi-a pierdut cunoştinţa... Sau poate o fi avut o eri-ză cardiacă sau altceva... Cred că asta se va putea afla...

- S-ar putea afla, îl întrerupse Nicoleanu, dacă autopsia va fi făcută la timp şi de cine trebuie...

- îl cunoşteai de mult? întrebă Zalomit întorcînd din nou capul către el.

- Bine, nu l-am cunoscut decît în ultimii trei, patru ani. Evident, îl întîlnisem de cîteva ori, mai înainte. Cum însă nu aveam aceeaşi specialitate sau, mai precis, *el* nu o mai avea, nu am avut nici prilejul atunci, prin anii 1960-65, să ne în-tîlnim mai des şi să ne cunoaştem.

- De ce spuneai că nu mai avea aceeaşi specialitate? întrebă Zalomit.

Nicoleanu prelungea încurcat tăcerea, tot încercînd să-şi potrivească mantaua. în cele din urmă se ridică în picioare, căută mînecile mantalei, o îmbrăcă şi îşi încheie nasturii pînă sus.

- De cînd nu v-aţi mai văzut? întrebă într-un tîrziu.

- în ultima vreme ne întîlneam destul de rar, la cîţiva ani o dată. Dar păstram legătura, prin prieteni comuni, prin colegi; ne scriam mai rar, căci eram amîndoi foarte prinşi, fiecare cu treburile şi răspunderile noastre. Şi totuşi, cînd a aflat de la Hagi Pavel că voi veni în a doua jumătate a lui iunie la Poiana-Dornei, mi-a scris, propunîndu-mi să petrecem cîteva zile împreună, toţi trei, aici, la cabană... Dar de ce întrebi?

Nicoleanu îşi freca încurcat mîinile.

- Voiam să ştiu dacă erai la curent cu cercetările lui, mai precis, cu descoperirile lui de acum vreo zece ani, cînd mulţi dintre noi, cei care ne specializam în biologia medicală, credeam că doctorul Tătaru descoperise, sau era pe cale de a descoperi, tratamentul cancerului.

- De asta auzisem mai demult. Şi chiar am discutat cîte ceva. Mai precis, îl întrebam eu, şi, deşi paralizat de modestia lui proverbială, Aurelian mi-a mărturisit o dată că, dacă nu va fi împiedicat de împrejurări, în cel mult doi, trei ani, mortalitatea provocată de cancer va fi inferioară celei provocate de tuberculoză sau de sifilis.

- Da, e adevărat. Asta se ştia de mult; se ştia că într-o zi problema cancerului va fi rezolvată, aşa cum a fost rezolvată, bunăoară, problema ciumei şi a turbării. Dar nu ştiu dacă doctorul Tătaru a intrat în amănunte.

- Nu cred. Spunea doar că experienţele sînt cît se poate de încurajatoare...

- Multe experienţe au fost încurajatoare, reluă Nicolea-nu, şi nu au dus la nici un rezultat. Experienţele doctorului Tătaru, care ne fascinaseră pe noi acum doisprezece-trei-sprezece ani, erau de un alt ordin; presupuneau o metodologie revoluţionară, care nu avea nimic de-a face cu tot ce se încercase pînă atunci în tratamentul ştiinţific al cancerului. E drept, cum se obişnuieşte în asemenea împrejurări, secretul trebuia păstrat pînă cînd rezultatele pozitive vor fi fost verificate în ceea ce unii numesc serii minimale, adică în cel puţin trei sau cinci clinici. Aşa că, pe atunci, nimeni dintre noi nu ştia în ce constau experienţele. Dar aflasem ceva despre presupoziţiile lor metodologice. Şi cînd, în ultimii doi, trei ani, am început să ne împrietenim, doctorul Tătaru mi-a mai spus ceva evident, nu totul, dar destul ca să înţeleg că ce aflasem noi nu erau zvonuri, cum s-a susţinut mai tîrziu... Pentru că mai tîrziu s-a susţinut...

Se întrerupse, ca şi cum i-ar fi fost frică să încheie fraza, şi tăcu cîtva timp încurcat.

- In sfîrşit, acum se poate spune, reîncepu brusc, pentru că, pe de o parte, Aurelian Tătaru nu mai este, iar pe de altă parte, pentru că s-ar părea, în chestiunile acestea nu se ştie niciodată sigur ce e adevăr şi ce e zvon sau propagandă, s-ar părea că experienţe similare au loc în loboratoare-le din Rusia şi din Statele Unite. Pe scurt, ideea doctorului Tătaru era aceasta: cancerul este provocat de o proliferare excesivă şi anarhică a celulelor unui ţesut sau ale unui organ. Procesul fiziologic e paradoxal, chiar contradictoriu. Pentru că fenomenul de multiplicare vertiginoasă a celulelor indică o pulsiune pozitivă, şi anume regenerarea ţesutului sau organului respectiv. în sine, apariţia unui neoplasm, proliferarea masivă a celulelor, ar trebui să conducă la regenerarea totală a ţesutului şi, în cele din urmă, la regenerarea, adică la întinerirea, corpului întreg. Dar această pulsiune organică pozitivă este anulată de ritmul demenţial al proliferării celulelor şi de caracterul anarhic, haotic, al construcţiilor micro şi macrocelulare, s-ar spune că avem de-a face cu o tendinţă de creaţie devenită brusc amnezică, un proces fiziologic „ateologic", amputat de intenţionalitate, şi care „creează" în neştire şi la întîmplare, fără scop, fără plan, fără structură...

- Extraordinar! exclamă Zalomit. Pur şi simplu extraordinar! Cît i-ar fi plăcut lui Goethe această interpretare a neoplasmului, ca o creaţie haotică şi lipsită de sens!... Şi dacă ar fi citit-o, cît i-ar fi plăcut lui Aurelian *Morfologia plantelor* a lui Goethe! N-am să-mi iert niciodată că n-am insistat, că nu l-am rugat mai insistent să-mi vorbească despre experienţele lui!...

- Poate că n-ar fi spus mai mult, reluă Nicoleanu. Suferea, cum am îndrăznit să-i spun o dată, suferea de o modestie aproape patologică.

- Şi atunci, ce s-a întîmplat? Căci n-am mai auzit vor-bindu-se despre descoperirea tratamentului, şi nici el, cînd ne întîlneam, nu mai pomenea nimic de experienţele acelea atît de promiţătoare.

Nicoleanu ofta adînc şi întinse braţul spre vale, ca şi cum ar fi vrut să-i arate ceva, apoi se răzgîndi şi-şi aşeză cuminte palma pe genunchi.

- Ce s-a întîmplat, nu ştiu prea bine nici eu, dar a trebuit să întrerupă experienţele cînd a fost numit şeful Spitalului din Giuleşti. L-ai întîlnit cumva în acel an, prin 1960-61?

Zalomit rămase o clipă pe gînduri.

- Nu. Nici în 1960-61, nici în 1962.

- Cei care l-au văzut atunci n-au remarcat nici o amărăciune. Rîdea tăcut, cum rîdea el întotdeauna. „Ce n-am descoperit eu, au să descopere alţii”, spunea. Şi apoi schimba vorba...

... Evident, era fatal; ar fi trebuit să înţeleg asta de mult. Cu experienţa mea, ar fi trebuit. Proiectul atlasului regional, trei monografii gata de tipar, şi tot ce a urmat: zîmbetul lui Ursache, dînd cu ochii de Catastrofa-Trei-Ierarhi, dar mai ales tăcerea lor cînd a luat cuvîntul Imaculata-Concepţiune... îşi simţi tot sîngele adunat în obraji şi se trezi, brusc, întorcîndu-se cu tot corpul spre Nicoleanu.

- Dar, în fond, cum înţelegea Aurelian să rectifice procesul de proliferare a celulelor? în ce constau experienţele lui?

- Pe cît pot reconstitui din cele ştiute de mine şi auzite de la el, Tătaru spera să pună la punct o soluţie organică, sau un ser, nu pot preciza mai mult, o soluţie care, injectată în zona unde se declarase proliferarea, ar fi produs un fenomen, cum îi spuneam noi, în glumă, de „anamneză”, de „trezire” a instinctului teleologic, prezent în orice microorganism. Evident, astea sînt doar metafore. Ce credea el că era pe cale să descopere era un agent de restructurare a pulsiu-nii oganice. O dată mi-a spus: „în fond, descoperirea va fi utilizată mai mult în medicina întineririi decît în vindecarea cancerului. Pentru că, spunea, într-o generaţie, două, cancerul va dispărea ca flagel social, dar cu flagelul degenerării celulare şi al îmbătrînirii mai avem de furcă...”

- Un fenomen de anamneză a instinctului teleologic prezent în orice microorganism, repetă Zalomit, pronuntînd rar, sacadat, cuvintele. Dacă a înţeles asta, a înţeles tot... Cu un gest scurt, se ridică în picioare:

- Mi se pare că visez. Tot ce s-a întîmplat de ieri după-a-miază mi se pare ireal...

- Şi mie, spuse Nicoleanu ridicîndu-se cu o oarecare greutate. Nu pot crede că s-a împiedicat şi a alunecat douăzeci, douăzeci şi cinci de metri pe povîrniş, căci nici măcar nu e prăpastie...

- Mi se pare ireal, continuă Zalomit plecîndu-şi capul, ireal că, după ce-am urmărit cu ochii, o bucată de vreme, maşina ambulanţei, cu trupul lui Aurelian Tătaru, ne-am întors la cabană, şi Dădu Hagi Pavel a comandat două sticle de vin... Mi-e peste putinţă să cred că aşa a fost, că asta s-a întîmplat cu adevărat.

îl trezi Hagi Pavel cînd, i se părea, abia adormise. - îmbracă-te repede, îi spuse. Au venit la anchetă. *Au fond*, *mon vieux*, *nous sommes suspects*, adăugă în şoaptă.

Ajuns în curte, L-a orbit lumina dimineţii de vară. Erau toţi strînşi în jurul unui tînăr brun, încruntat, gesticulînd cu un carnet în mîna stîngă.

- Tovarăşul profesor Filip Zalomit? îl întrebă. Aţi sosit alaltăieri seara, cu o maşină a laboratorului de fiziologie botanică, de la Poiana-Dornei. Doctorul Aurelian Tătaru vă aştepta pe terasă, împreună cu tovarăşul inginer Hagi Pavel şi tovarăşul doctor Nicoleanu. Aşa e?

- Aşa, spuse Zalomit neîndrăznind să-şi privească tovarăşii.

- Atunci putem porni. Şi ca să cîştigăm timp, luăm camioneta.

- Tovarăşe Ciubotariu, interveni Hagi Pavel, e foarte aproape, nu e mai mult de un kilometru.

- Ca să cîştigăm timp, repetă Ciubotariu.

După ce au coborît din camionetă, tuşi de cîteva ori şi începu cu oarecare solemnitate:

- Ca să nu fie nici o confuzie, vă rog să nu mai vorbiţi între dumneavoastră şi să-mi arătaţi cum a-ţi pornit pe cărarea asta ieri, 22 iunie, pe la ceasurile două, două şi jumătate după-amiază. Aţi spus în declaraţii că doctorul Aurelian Tătaru pornise repede înainte, adică se depărtase de dumneavoastră. Cam la cîţi metri? întrebă întorcîndu-se spre Nicoleanu.

- Greu de precizat. Poate patruzeci, cincizeci de metri, în nici un caz mai mult de o sută de metri. Dar din cauza arborilor nu-L mai vedeam.

- Nu L-a mai văzut nici unul dintre dumneavoastră? întrebă Ciubotariu rotindu-şi privirile de la unul la altul.

- Nu.

- Vasăzică, nu l-aţi mai văzut, încheie, şi umezindu-şi degetul întoarse cu grijă o foaie din carnet. Acum, ca să nu fie nici o confuzie, să-mi arătaţi cum mergeaţi, la ce distanţă unul de altul. Spune dumneata, tovarăşe profesor.

- La început umblam unul lîngă altul. Apoi, cînd s-a îngustat cărarea, ne-am înşiruit unul în spatele celuilalt. O bucată de vreme eu eram în faţă, dar apoi...

- îmi daţi voie, îl întrerupse Ciubotariu. Aşa a fost? se adresa celorlalţi doi. O bucată de vreme dumnealui a umblat în frunte?

- Chiar aşa, spuse Hagi Pavel. Eu rămăsesem un pas, doi în urma lui, dar curînd după aceea, să fi trecut cinci, şase minute, Filip, profesorul Zalomit, care, ştiţi, e botanist, s-a oprit în dreptul unei buruieni şi s-a aplecat s-o privească de-aproa-pe. Şi atunci am trecut eu înaintea lui, urmat de doctorul Ni-coleanu.

Ciubotariu îi privi pe rînd, întrebîndu-i din ochi.

- Atunci să mergem, spuse. Umblaţi, pe cît se poate, cam tot aşa cum aţi umblat ieri. Eu rămîn la urmă... Şi, vă rog, nu vorbiţi între dumneavoastră.

După vreo zece minute, Nicoleanu părăsi cărarea şi-i spuse:

- Ieri, m-am oprit aici şi le-am spus celorlalţi să nu mă aştepte. Am urcat guţin, printre brazi, cam pe-acolo, arătă întinzînd braţul. înţelegeţi de ce... Eu sînt şi medic şi biolog, adăugă văzînd că Ciobotariu îl asculta încruntat.

- Vasăzică, de aceea n-aţi fost de faţă...

- Cred că nici ei n-au fost de faţă... Ciubotariu deschise din nou carnetul.

- Da, nici ei. Aşa cel puţin au scris, fiecare din ei, în declaraţie. Şi cît timp aţi rămas singur?

- Poate opt, zece minute. Apoi am grăbit pasul, ca să-i ajung...

- îi puteaţi vedea de departe?

- Nu. Cum vă puteţi da seama şi acum, numai după două, trei minute nu se mai vede nici unul. Cărarea coteşte pe aici de mai multe ori şi se pierde printre brazi...

- Atunci, să ne grăbim, spuse Ciubotariu. Aproape de liziera pădurii îl aşteptau, tăcuţi, Nicoleanu şi Hagi Pavel.

- Ajunsesem aici, începu Hagi Pavel, cînd am auzit un strigăt sugrumat şi apoi un fel de zgomot surd, pe care atunci nu l-am putut identifica, zgomot provocat, poate, de rostogolirea corpului...

- Şi atunci am pornit-o amîndoi în goană, adăugă Zalomit.

Ciubotariu trecu tăcut înainte şi le făcu semn să-L urmeze. Ajunşi în poiană, au grăbit pasul. La vreo sută de metri, îi aştepta un miliţian, fumînd plictisit.

- De aici l-am văzut întîi, spuse Hagi Pavel întinzînd mîna spre povîrniş. Mi s-a părut că geme, dar acum nu mai sînt sigur. în mai puţin de un minut am fost amîndoi lîngă el. Nu înţelegeam ce se întîmplase, de ce căzuse, dar nu credeam că era prea grav. Ne gîndeam cum să-L ridicăm şi să-L transportăm în braţe. Dar cînd am pus mîna pe el, a închis ochii şi a gemut.

- Aşa a fost? se adresă Ciubotariu lui Zalomit. A gemut?

- A gemut, dar a deschis apoi ochii şi a încercat să zîmbească. Şi pentru că, amîndoi, îl întrebaserăm de mai multe ori, în neştire: „Ce s-a întîmplat? Cum ai căzut?”, ne-a privit

pe amîndoi, cu o expresie imposibil de descris, şi a şoptit, foarte clar, fără nici o ezitare: *Les trois Graces*...

- *Les trois Graces*, repetă Ciubotariu. Aşa aţi scris şi în declaraţii. Dar n-a mai spus nimic altceva, nici înainte, nici după?

- Nimic. îl priveam amîndoi, aşteptînd să mai adauge ceva, cînd mi-am dat seama că murise.

- Murise, adăugă Hagi Pavel.

- De ce eraţi atît de sigur că murise? întrebă Ciubotariu.

- Am făcut amîndoi războiul, continuă Hagi Pavel. I-am pus mîna pe inimă, aşa, ca o ultimă încercare, pentru că tot nu îmi venea să cred că murise...

- Atunci am ajuns şi eu, interveni Nicoleanu. I-am pus şi eu mîna pe inimă... Nu încăpea nici o îndoială. Murise.

De-abia după ce au coborît din camionetă au aflat că ancheta nu se încheiase.

- Ca să nu fie nici o confuzie, spuse Ciubotariu, aş vrea să lămuresc încă două, trei amănunte. Să intrăm o clipă la direcţie.

Miliţianul le deschise uşa, apoi o trase după el şi îi lăsă singuri. După ce le arătă scaunele, Ciubotariu se aşeză la birou şi începu să caute în carnet.

- Din declaraţiile dumneavoastră scrise reiese că, deşi eraţi atît de buni prieteni, în grup vă întîlneaţi destul de rar. Cum se face, atunci, că v-aţi întîlnit acum pentru prima dată, după foarte mulţi ani, şi încă aici, la Şeştina, la o cabană de munte? Tovarăşul profesor Zalomit spune că, auzind că va fi la Poiana-Dornei, doctorul Tătaru i-a scris, invitîndu-L să petreacă împreună cîteva zile aici, la cabană. Probabil că aţi păstrat scrisoarea, adăugă adresîndu-se lui Zalomit.

Ciubotariu întoarse brusc capul spre Hagi Pavel.

- Şi tovarăşul inginer? La Bucureşti vă întîlneaţi destul de rar, cel puţin aşa afirmaţi în declaraţia scrisă.

- E adevărat, în *trei* ne întîlneam destul de rar. O vreme îl vedeam mai des pe profesorul Zalomit, cînd locuiam în

acelaşi cartier, în Popa Nan. Pe doctorul Tătaru l-am întîlnit, după mulţi ani, iarna trecută, dar l-am întîlnit de cîteva ori în şir. Atunci i-am vorbit despre complexul care se plănuia la Faraoane, la exact o sută douăzeci de kilometri de aici, unde trebuia să mă instalez pe la 15 martie, şi Aurelian m-a invitat pentru a doua jumătate a lunii iunie. Mi-a spus, tot atunci, că ne vom găsi din nou împreună, noi cei trei... Proiectul nu era greu de realizat, adăugă zîmbind trist, pentru că întîmplarea a făcut că doi dintre noi eram holtei, iar al treilea divorţase cu mulţi ani în urmă. Eram, cum se spune, disponibili. în timpul vacanţelor de vară ne puteam în-tîlni oriunde. Trebuia doar ca unul din noi să ia hotărîrea şi să ne prevină din timp.

- Aşa s-a întîmplat şi cu mine, spuse Nicoleanu. Doctorul Tătaru m-a prevenit din timp... Eu sînt văduv, adăugă.

Auzi un glas necunoscut, chiar în faţa uşii.

- Nu e nevoie, am să mă prezint singur.

în clipa următoare uşa se deschise şi intră un bărbat între două vîrste, blond, înalt, slab, cu părul rar lipit meticulos pe tot craniul. Cînd se apropie de el, spuse, întinzîndu-i mîna:

- Emanuil Albini. Secţia cercetări şi informaţii. Apoi se aşeză pe scaunul din faţa mesei lungi de lemn şi-şi lăsă privirile să alunece în treacăt, fără interes, pe deasupra cutiilor cu specimene.

- Sînt fosile vegetale, sau urme de fosile, spuse Zalomit zîmbind. Majoritatea, ferigi şi conifere din paleozoic.

Albini îl privi curios, parcă s-ar fi trudit să ghicească ce intenţii încerca să camufleze terminologia, nici elementară, nici savantă.

- Vă interesează atît de mult? întrebă, hotărîndu-se brusc să-şi aşeze servieta lîngă el, pe podea, rezemînd-o pe piciorul scaunului.

- Paleobotanica? zîmbi Zalomit. Paleobotanica interesează în primul rînd botaniştii detectivi, şi eu mă număr printre botaniştii poeţi. Dar mă interesează flora carpatică, şi deci...

- De ce n-aţi mai publicat versuri, tovarăşe profesor? îl întrerupse blînd Albini.

încurcat, pentru că ştia că roşise, Zalomit îşi apropie scaunul de masă.

- Nu-mi închipuiam că, după patruzeci de ani, îşi va mai aduce cineva aminte...

- *Maculatele corole*, de Filip Zalomit... Am citit-o în liceu. Şi cred că de atunci am recitit-o de cel puţin cinci ori...

- Aproape că nu-mi vine să cred, spuse Zalomit tot mai turburat, simţind cum îi zvîcneşte sîngele în obraji. Versuri de adolescent, palide şi anodine, ecouri din Ion Barbu, şi Valery...

- Şi din Dan Botta, şi din alţii. Dar nu sînt palide, nici anodine. Altminteri, nu le-aş fi recitit de atîtea ori... Am tot căutat prin revistele timpului, dar n-am întîlnit numele lui Filip Zalomit. Poate aţi publicat sub pseudonim?

- Nu. N-am mai publicat nimic... De fapt, n-am mai scris versuri de-atunci, din vara aceea.

- Am scris şi eu versuri, începu Albini cu un glas curios, depărtat. Scriam şi publicam încă din liceu. Am publicat sub cinci pseudonime, adăugă zîmbind visător. Dar nu mai scriu de mult versuri. Cum spuneaţi săptămîna trecută la cabană, am rămas ce trebuia să fiu de la început: cercetător...

O clipă îl privi fix, adînc, în ochi, apoi căută grăbit în buzunarul de la piept şi scoase un pachet cu ţigări.

- Dumneavoastră ştiu că nu fumaţi. Şi îmi închipui că fumul ţigărilor englezeşti nu dăunează fosilelor vegetale...

- Nu, spuse Zalomit, întinzîndu-i o farfurie de lut ars. Sînt obişnuite...

Albini rîse scurt, învîrtindu-şi bricheta între degete.

- Dar să ştiţi că nu aveţi dreptate cu *Deux ou trois grasses*, începu după ce-şi aprinse ţigarea. într-o scrisoare din ianuarie 1930, iată ce scriaţi lui Aurelian Tătaru. Am aici fotocopia.

Deschise servieta şi scoase un dosar cu marginele uşor decolorate.

- Dar mai bine s-o citiţi dumneavoastră, adăugă întinzîndu-i-o.

După cîtva timp, Zalomit îşi dădu seama că urmăreşte rîndurile fără să înţeleagă ce citeşte. „în fond, sîntem amîndoi suspecţi. Nu eram decît noi doi de faţă. Dar nu trebuie să-mi fie frică. De fapt nu mi-e frică. Din fericire am trecut de şaizeci de ani şi, ca orice intelectual care a trecut de şaizeci de ani, sînt vulnerabil. La prima lovitură, de orice fel, mă prăbuşesc. Infarct, anevrism, congestie cerebrală şi cîte altele ar mai fi. Din fericire, nu mai sînt tînăr. N-au ce să-mi facă...”

- V-aţi convins deci că tovarăşul inginer Hagi Pavel avea dreptate, spuse tîrziu Albini. Memoria, această înaltă şi permanentă trădare... Dacă aş renunţa la cuvîntul „permanentă”, ar putea figura ca un început de poem. „Memoria, această înaltă trădare...”

- Da, şopti Zalomit, încercînd să se trezească. Ar putea... Ar fi un vers frumos...

- îmi pară însă rău, continuă Albini, că trebuie să infirm ambele ipoteze, şi a dumneavoastră, şi a inginerului Hagi Pavel. Ultimele cuvinte ale doctorului Tătaru nu aveau nimic de-a face cu amintirile dumneavoastră din studenţie. Nu se refereau nici la cele trei vile din Vevey, nici la... *les trois grasses*...

- E adevărat? exclamă Zalomit. Erau totuşi...

- în hîrtiile doctorului Tătaru, îl întrerupse Albini, s-au găsit referinţe precise. *Les trois Graces* erau, de data aceasta, trei paciente de la Spitalul Brancovici, unde doctorul Tătaru începuse, în 1960, experimentarea serului.

- Dar atunci?... începu emoţionat Zalomit.

- Am aflat asta de la doctorul Căpăţînă, chirurgul cu care lucra Tătaru atunci, în 1959-L960, la Brancovici. Şi mi le-au confirmat şi alţi martori: doctorul Huţan, colaboratorul cel mai apropiat al lui Aurelian Tătaru, două infirmiere, prof. dr. Nedelcu, şeful Secţiei de oncologie.

Se întrerupse şi-l privi cîteva clipe absent, apoi îşi îndreptă privirile spre fereastră.

- Din cîte am înţeles de la doctorul Nicoleanu, reluă, nu eraţi la curent cu cercetările lui Aurelian Tătaru. Dar acum ştiţi despre ce era vorba: un tratament care trebuia să înlocuiască atît razele, cît şi intervenţiile chirurgicale. *Trebuia să* le înlocuiască, dar serul nu fusese încă suficient experimentat, şi doctorul Tătaru nu îndrăznea să se opună nici razelor, nici operaţiilor. în aprilie 1960, prof. dr. Nedelcu a izolat, într-o aripă a spitalului, trei paciente de curînd operate. Le-a pus, cu alte cuvinte, la dispoziţia doctorului Tătaru şi a colaboratorilor săi. Printr-o întîmplare care, pe noi, poeţii, şi chiar foştii poeţi, nu ne surprinde prea mult, aceste paciente, în vîrstă de cincizeci şi opt, şaizeci şi şaizeci şi cinci de ani, se numeau... Căută în dosar, alese o foaie şi începu să citească: Se numeau Aglae Irimescu, Frusinel Chiperii şi Italia Gîldău. Cînd doctorul Tătaru a citit fişele, a exclamat, spune dr. Huţan, a exclamat: *Les trois Graces*! Cele trei Graţii, doctore: Aglae, Euphrosyne şi^desigur, Thalia, pentru că «Italia » e o greşeală de tipar...” în paranteză fie spus, nu era o greşeală: prenumele acestei femei era într-adevăr Italia. Aşa că avem de-a face, de fapt, cu două sau trei Graţii... De ce nu mai clipiţi, tovarăşe profesor? îl întrebă după cîtva timp. Să nu vă facă rău...

- Mi se pare de necrezut, şopti Zalomit, şi începu să-şi frece ochii.

Tot ce a urmat pare de necrezut, continuă Albini. Pentru că, spun toate rapoartele, rezultatele erau cît se poate de bune, întreceau, preciza doctor Huţan, chiar cele mai optimiste aşteptări. Şi, cu toate acestea, tratamentul a fost întrerupt după vreo trei săptămîni, exact după douăzeci şi două de zile. Iar doctorul Tătaru a fost numit directorul Spitalului din Giuleşti, care abia se inaugurase.

- Dar de ce? întrebă Zalomit coborînd glasul şi apro-piindu-şi din nou scaunul de masă.

Albini îşi stinse încet ţigarea în farfuria de lut ars.

- Pentru că anumiţi oameni nu au imaginaţie... Cînd vom accepta să folosim *masiv* imaginaţia, adăugă rostind rar cuvintele, revoluţia va triumfa pretutindeni, de la un capăt la altul al planetei... întreruperea experimentelor se datoreşte lipsei de imaginaţie a şefului, prof. dr. docent Nedelcu, şi a lipsei de imaginaţie a celor care s-au lăsat influenţaţi de anxietatea lui. Tuturora le-a fost teamă că succesul tratamentului ar putea provoca o recrudescenţă a obscurantismului religios...

- Nu prea înţeleg, şopti Zalomit.

- într-un raport adresat cadrelor, profesorul Nedelcu scria că Aurelian Tătaru făcea glume, dar şi aluzii de natură religioasă. Cita chiar exemple. Bunăoară, doctorul Tătaru ar fi spus o dată, într-un grup de medici, că în Paradis Adam şi Eva erau regeneraţi periodic, aşadar întineriţi, prin neoplasm; că numai după ce-a intervenit păcatul originar, corpul omenesc a pierdut secretul regenerării periodice şi deci al tinereţii fără de bătrîneţe; iar de-atunci încoace, de cîte ori, printr-o bruscă şi stranie anamneză, corpul încercă să repete procesul, proliferarea oarbă a neoplasmului produce tumoare malignă...

- Dar asta era numai o glumă sau poate o metaforă! exclamă Zalomit.

- Poate că nu era numai o glumă dar ce importanţă puteau avea metaforele sau comentariile teologice ale doctorului Tătaru, atîta timp cît ele nu încurajau o acţiune contrarevoluţionară? Dacă profesorul Nedelcu şi cei de la cadre ar fi avut imaginaţie, ar fi înţeles că singurul lucru care conta era rezultatul ştiinţific al serului. Dar oamenii fără imaginaţie se lasă hipnotizaţi de clişee şi lozinci. Obscurantism religios! exclamă Albini înveselindu-se deodată, ca şi cum şi-ar fi amintit de un calambur reuşit. Bineînţeles că superstiţiile magice şi religioase sînt cît se poate de primejdioase. Chiar savanţii ruşi n-au şovăit să studieze practicile yogice şi şa-manice, iar cele mai

importante progrese în cercetările de psihometrie şi parapsihologic au fost realizate în laboratoarele sovietice...

Se întrerupse şi-i căută cu înţeles privirile.

- Noi am pierdut zece ani, reluă tîrziu. Şi şansele de a recupera formula serului sînt minime. Căci după mutarea doctorului Tătaru la Giuleşti, o parte din laboratorul pe ca-re-L instalase la facultate a trecut la altă secţie, rezervele de ser au fost distruse şi, culmea ghinionului, doctorul Huţan, crezîndu-şi cariera compromisă din cauza colaborării cu Aurelian Tătaru, şi-a ars toate notele personale şi şi-a schimbat specialitatea. Dezece ani se ocupă exclusiv de pediatrie...

Albini îşi lăsă din nou privirile să alunece alene dincolo de fereastră, spre gardul de lemn de curînd vopsit, şi mai departe, spre vişinii sfrijiţi cu frunza rară, păstrînd încă, parcă de milă, cîteva vişine pipernicite. începu să-şi caute, absent, bricheta.

- Totuşi, îndrăzni Zalomit să rupă tăcerea care se prelungea nefirească, totuşi, e absurd ca, pentru cîteva glume, un savant excepţional să fie suspectat de obscurantism religios...

- Nu e vorba de cîteva glume. Din rapoartele pe care le-am citit săptămîna trecută, se poate înţelege că doctorul Tătaru era într-adevăr interesat de problemele teologice. Sau, poate, de o anumită problemă teologică, şi anume...

Se întrerupse şi-şi aprinse brusc ţigarea.

- Asta mi se pare greu de crezut, interveni Zalomit. Nu ne întîlneam prea des, dar nu l-am auzit niciodată făcînd cea mai mică aluzie la vreo problemă teologică.

- Aşa au declarat şi doctorul Nicoleanu, şi inginerul Hagi Pavel, şi alţi cunoscuţi. Dar, în 1960, cînd punea la punct tratamentul, îi plăcea să facă referinţe teologice, mai ales la teologia Vechiului Testament, deşi unele din ele erau atît de enigmatice, încît te întrebi ce-ar fi vrut să spună. Deschise dosarul şi începu să caute.

- Bunăoară, raportează un medic radiolog, Tătaru i-a spus odată, citez: „Mă întreb cum de n-a discutat nimeni pîna acum cel mai convingător argument în favoarea tezei că păcatul originar a viciat întreaga Fire; anume, că şi animalele pot avea cancer...”

- E curios, totuşi, că niciodată...

- Probabil că după întreruperea experienţelor, nu-L mai interesau problemele teologice. Aşa cum nu ne interesează nici pe noi. De altfel, ca să fiu sincer, acest incident ar fi fost complet uitat dacă n-ar fi intervenit, de foarte curînd, cîteva elemente noi. întîi, informaţii care par sigure, pentru că se repetă de vreo doi ani încoace, că în Rusia şi America au loc în mare secret experienţe similare.

- Dar cum putem ştii că sînt similare?

- Pentru că ştim măcar atît: că nu se utilizează nici una din terapiile curente şi că se caută mijlocul de a controla direct procesul de proliferare a celulelor. în urma acestor indicaţii, cîţiva cercetători şi-au adus aminte de experienţele doctorului Tătaru şi au vrut să afle ce s-a întîmplat cu cele... să le spunem, *trois Graces*.

- Asta voiam să întreb şi eu, şopti Zalomit emoţionat.

- După toate probabilităţile, toate trei operaţiile au reuşit perfect şi pacientele erau vindecate. Cel puţin, aşa reiese din examenele la care au fost supuse timp de şase ani. Dar apoi, începînd din 1967, nici una din ele n-a mai venit la control. Cei de la Brancovici spuneau că li s-a pierdut urma. De fapt, cercetări recente au stabilit că Italia Gîldău a fost răsturnată de o maşină în 1969 şi a murit în ambulanţa care o transporta la spital, şi că doi ani mai tîrziu Aglae Irimes-cu a emigrat în Statele Unite, unde avea rude. Deocamdată, nu s-a aflat nimic despre Frusinel Chiperii; pentru că asta se ştia mai demult, Frusinel, recte Euphorsyne utiliza două sau chiar trei nume. Fusese căsătorită de două ori, prima oară divorţase, dar al doilea bărbat a păstrat-o, şi tovarăşa Euphrosyne schimba hîrtiile de identitate după cum îi convenea. Pînă la urmă, dacă mai trăieşte o vom găsi. Dar

ce-o să aflăm de la ea?... Tăcu, cu un aer abătut, deschise servieta şi introduse absent dosarul. în nici un caz n-o să aflăm metoda prin care doctorul Tătaru obţinuse serul. Asta numai prin dumneata, tovarăşe profesor, am putea-o afla, adăugă după o clipă, căutîndu-i din nou privirile.

- Prin mine?

Albini începu să rîdă, cu o neaşteptată satisfacţie, pe care nu încercă s-o ascundă.

- Spun: am putea-o afla, repetă. Nu e deloc sigur. Dar singura noastră şansă, adică a ştiinţei româneşti, eşti dumneata... Altminteri, de ce aş fi străbătut, pe arşiţă, o jumătate din ţară ca să te găsesc, ascuns aici, în acest sat cu nume atît de frumos, dar cu vişinii bolnavi, pe jumătate uscaţi?... De ce nu dispuneţi să fie tăiaţi din rădăcină?

Zalomit ridică încurcat din umeri şi încercă să rîdă.

- Noi nu putem interveni. Arborii fructiferi sînt ai colectivului.

Albini continuă să-L privească lung, atent.

- Asta voiam şi eu, reluă cu un glas ferm. Voiam să vă văd rîzînd. Căci de nu ştiu cît timp nu mai clipiţi deloc. Mă întrebam: tot aşa s-or fi petrecut lucrurile cînd unii colegi, să le spunem Ursache sau Catastrofa-Trei-Ierarhi, v-au informat oficial, prin scris, că lucrările au fost retrase de la tipografie? Tot aşa, aţi uitat şi atunci să clipiţi?... Şi, din păcate, în ceea ce vă priveşte, nici măcar nu era vorba de lipsă de imaginaţie. Pur şi simplu gelozie, şi încă de esenţă înaltă; gelozie academică, sublim ilustrată de Catastrofa-Trei-Ierarhi şi Imaculata-Concepţiune. în ceea ce priveşte pe Ursache...

Nu-i lăsă timp să răspundă. Apucă servieta, o aşeză pe genunchi şi începu s-o mîngîie încet, cu amîndouă mîinile.

- Cînd doctorul Nicoleanu v-a vorbit despre demersul metodologic pe care-L presupune descoperirea lui Aurelian Tătaru, aţi exclamat, entuziasmat: „Cît de mult i-ar fi plăcut lui Goethe!” Şi aţi adăugat că dacă doctorul Tătara ar fi citit *Morfologia plantelor*...

- Este adevărat, şopti Zalomit.

- Este de asemenea singurul indiciu pe care-L putem utiliza.

- Nu prea înţeleg cum ar putea fi utilizat. Ce m-a frapat atunci...

- în aparenţă pare o glumă, îl întrerupse Albini. Dar trebuie să încercăm totul... Dacă aţi reciti *Morfologia plantelor* gîndindu-vă tot timpul la apropierea pe care aţi făcut-o atunci, la Şeştina, între cele două metode? Dacă aţi evoca toate imaginele - repet: *imaginele* - pe care vi le-au sugerat dezvăluirile doctorului Nicoleanu, şi le-aţi pune în legătură cu demersul metodologic al lui Goethe în *Morfologia plantelor*?... Nu trebuie să vă preocupaţi de lucrările în curs ale laboratorului de paleobotanică. De la Universitate vi s-a acordat deja concediu nelimitat pentru cercetări personale consacrate contribuţiilor botanice ale lui Goethe. De mîine vă puteţi întoarce la Bucureşti. Veţi primi telegrama astă-seară; cel mai tîrziu mîine înainte de prînz.

Se ridică, îi întinse mîna şi se îndreptă spre uşă. Dar se opri după cîţiva paşi, căută în buzunarul de sus al hainei şi scoase o carte de vizită.

- Acesta e telefonul meu personal. îndată ce aveţi ceva de comunicat, important sau mai puţin important, chemaţi la acest număr. Ziua sau noaptea, adăugă zîmbind, cu o urmă de tristeţe în priviri.

Se răsucea în pat, cu zgomot, ca pe vremuri, în adolescenţă, cînd voia să se elibereze de o imagine, să scape de un gînd. Se răsucea ca să nu-L mai audă, şoptindu-i, foarte aproape de el:

- Spuneţi ca mine! Spuneţi ca mine...

- Dar cine eşti dumneata? îl întrebase.

- Sînt Calinic, şopti. L-am cunoscut bine pe doctorul Tătaru, l-am întîlnit aici, cîteva zile înainte de a sosi dumneavoastră, prietenii lui. Spuneţi ca mine, repetă, dar spuneţi cu glas tare cît mai tare: „Am auzit că cunoşti bine pădurea de la Crăciuna...”

- Am auzit că cunoşti bine pădurea de la Crăciuna, strigase, ca şi cum s-ar fi adresat unui surd. Am nevoie de o călăuză. Diseară te aduc înapoi cu maşina...

Nu era nimeni prin apropiere, dar cînd începu să strige, cineva de pe terasă întoarse curios capul. „Probabil că de-abia de-acum am devenit amîndoi suspecţi. De ce-o fi fost nevoie de asemenea precauţii? Douăzeci de metri, de-o parte şi de alta a şoselei, nu era nimeni. Putea să-mi spună pe şoptite ce mi-a spus, şi apoi să se urce în maşină...”

- V-am văzut şi atunci, în ziua de Sînziene, începu Calinic după ce pornise maşina. V-am văzut lîngă ambulanţă, şi apoi sus, la cabană, pe terasă; dar n-am îndrăznit să mă apropii. Nu eraţi singur...

E curios că el nu-L văzuse. Cum l-ar fi putut uita atît de repede? Chiar de departe părea un ascet desprins dintr-o frescă, un ucenic aLsfîntului Antonie. Cînd s-a apropiat de maşină, şi-a dat seama că era mai bătrîn decît îl judecase; ar fi putut avea şaptezeci, şaptezeci şi doi de ani. Părul îi albise, probabil, de mult, căci acum părea îngălbenit. Dar barba era atît de rară, încît îi amintise de titlul unei povestiri citite în clasa a IV-a primară: *Barba Spinului*. Să-şi fi amintit asta ca să scape de dogoarea privirilor lui Calinic, ochii aceia aproape monstruos dilataţi, de culoarea zincului, adînciţi în orbite, apăraţi de sprîncenele stufoase, înălţîndu-se răzvrătite spre frunte? Era atît de slab, încît părea aproape înalt. Braţul stîng, înţepenit din umăr, atîrna inert de-a lungul trapului, parcă cineva ar fi încercat să i-L smulgă, şi apoi s-ar fi răzgîndit.

- Sînt oameni care spun că asta mi s-a tras de-acolo, din închisoare. Dar să nu-i credeţi. Aşa a vrut Dumnezeu, şi El ştie ce face, ştie de ce omul trebuie să treacă prin tot felul de încercări. Ca să se trezească, adăugă foarte serios. Aşa m-am trezit şi eu azi, înaintea zorilor. Azi soseşte prietenul doctorului Aurelian Tătara, mi-am spus, parcă mi-ar fi spus-o cineva. Aşa am avut timp să ajung pînă la cabană, adăugă tîrziu. Căci eu locuiesc dincolo de munte, la o stî-nă.

Nu ştiu cum a aflat doctorul Tătaru, dar a venit să mă vadă... Şi acum apucaţi pe drumul acesta din stînga. E drum prost, dar ieşim repede într-o poiană, şi acolo putem sta de vorbă fără teamă. Nu ne-aude nimeni.

Totuşi, îndată ce au coborît din maşină, Calinic începu să caute cu ochii de jur-împrejur.

- Eu cred că ar fi bine să avem cîteva buruieni, cu rădăcini cu tot, şi poate o floare, două, aşezate pe iarbă în faţa noastră. Dacă vine cineva pe neaşteptate, eu mă prefac că vă povestesc credinţe şi eresuri în legătură cu ele.

Se răsuci din nou în pat, zadarnic. îi auzea cuvintele, şi le auzea tot mai limpede, repetîndu-se de două, trei ori, pînă ce le spunea.

- Credinţe şi eresuri, credinţe şi eresuri... De asta mă tot întreba doctorul Tătaru. „Părinte Calinic...” începea. Eu am fost călugăr. De fapt, tot călugăr sînt şi acum, deşi după ce am ieşit din închisoare nu m-am mai învrednicit să ajung la vreo mînăstire. Am lucrat un timp la terasamentul liniei ferate din Almaş. Apoi, cînd braţul nu m-a mai ajutat deloc, m-au scos la pensie... „Părinte Calinic”, spunea...

- L-aţi cunoscut bine?

- în anii aceia, 1958-L959-L960, l-am cunoscut foarte bine, venea să mă vadă cel puţin o dată pe lună. Locuiam atunci la schitul Antim.

- Şi de ce venea să vă vadă?

Calinic nu-i răspunse pe loc. Luă în mînă o *campanelă* şi i-o arătă trist.

- Priviţi-o cum se ofileşte. Cîte păcate facem ca să ne apărăm de răutatea oamenilor! Dacă o să-mi daţi voie adăuga, am să vă povestesc totul de la început... Eu mi-am luat doctoratul la Facultatea de Teologie protestantă din Stras-bourg. Vă spun asta, ca să înţelegeţi de ce, într-o zi, m-a căutat doctorul Tătaru la schitul Antim...

In acea clipă, i se păru că, într-un chip neînţeles, şi-a schimbat nu numai glasul şi vocabularul, dar şi felul de a se purta, prezenţa lui fizică.

- Cu mulţi ani în urmă, publicasem teza de doctorat, despre apocrifele Vechiului Testament. „Părinte, mi-a spus, am o mare rugăminte la dumneata. Ţi-am citit cartea, după ce am citit toate apocrifele despre Adam şi Eva, dar eu sînt sigur că n-ai spus tot ce ştii...” îl priveam mirat şi doctorul a început să rida. „Să nu mă înţelegi greşit, a adăugat. Dar din cartea dumitale am învăţat un lucru; că în apocrife, ca şi de altfel în anumite erezii, supravieţuiesc camuflate, o seamă de adevăruri fundamentale: supravieţuiesc pentru că au fost cifrate într-un cod secret esoteric...” „Am spus eu asta?” l-am întrebat. „Nu, n-ai spus chiar aşa, şi de aceea am venit, ca să aflu mai multe...” „Trebuie să-ţi mărturisesc, l-am întrerupt din nou, că apocrifele Vechiului Testament nu mă mai interesează de multă vreme. Nu mă mai interesează erudiţia, ci numai teologia şi mistica. De aceea am ales călugăria...” Doctorul părea oarecum dezamăgit. „Dar ebraică şi greacă tot mai ştii, mi-a spus. Nici pe mine nu mă interesează erudiţia în sine, ci numai teologia apocrifelor. Dar eu nu ştiu nici greaca, nici ebraica şi, mai ales, nu am pregătirea teologică...” Şi-pentru că tăceam, pe gînduri, a adăugat: „Este foarte serios şi foarte important, părinte. Dumneavoastră, teologii, vă mulţumiţi cu teologia păcatului originar, dar pentru mine este vorba de altceva, mult mai grav şi mai complicat: este vorba despre implicaţiile biologice şi medicale ale teologiei păcatului originar...” S-a oprit deodată şi a început să se plimbe prin odaie. „Pentru că, părinte, noi ştim, astăzi, că Dumnezeu n-a putut distruge propria sa creaţie. Omul a rămas *acelaşi*, aşa cum erau Adam şi Eva în Paradis, înainte de păcat. Acelaşi, adică înzestrat cu aceleaşi virtualităţi biologice. în corpul omenesc totul s-a păstrat, părinte, deci s-a păstrat în taina vieţii veşnice, cu care fusese dăruit Adam...”

Se întoarse din nou, deznădăjduit, în pat şi-şi îndesă perna pe urechi.

- Să mă ascultaţi, domnule profesor, îi spusese deodată, ridicînd glasul, să mă ascultaţi cu atenţie, pentru că nu vom mai avea prilejul să stăm de vorbă aşa liniştiţi, neturburaţi de nimeni...

îşi apăsă cu furie perna, dar îl auzea mereu: „Să mă ascultaţi, domnule profesor!” Cînd îl trezise glasul lui Calinic, înţelese că de cîtva timp nu-L mai ascultase, încercase să-şi aducă aminte dacă sau nu, Albini îi sugerase să se oprească la cabană, în drum spre Bucureşti.

- Iartă-mă, părinte Calinic, dar mi-am amintit deodată ceva, tot în legătură cu doctorul Tătaru, ceva foarte important, şi n-am îndrăznit să te întrerup. Spuneai că... totul s-a păstrat în corpul omenesc...

- Aşa spunea doctorul Tătaru, şi mi-a repetat-o de multe ori, în alte daţi. Pentru că, cît ar părea de curios, ne-am împrietenit, şi doctorul venea des să mă vadă. Şi revenea mereu la axioma lui: că Dumnezeu n-a abolit definitiv *sistemul* încifrat în structura corpului şi a vieţii omeneşti. Dar, spunea, acest sistem implică tinereţea şi viaţa infinit prelungită; o implică pentru simplul motiv că este un sistem de autoreglare, dar şi de autoregenerare... Păcatul originar n-a putut distruge mecanismul regenerării, ci numai L-a modificat în aşa fel încît să nu mai poată fi recunoscut. Mai mult, L-a camuflat în nişte procese fiziologice care, aparent, indică exact contrarul regenerării, L-a camuflat în anumite maladii şi mai ales în cea mai primejdioasă afecţiune organică: proliferarea celulelor, neoplasma.

- Da, de data asta am auzit şi eu. Dar n-am auzit-o de la el, de la Aurelian Tătaru, ci acum în urmă, după accident. Mi-a spus-o întîi doctorul Nicoleanu... Dar nu înţeleg ce legătură aveau toate acestea cu apocrifele Vechiului Testament, cu viaţa apocrifă a lui Adam şi Eva?...

- Apucasem să va spun asta, v-am văzut că, deşi mă priveaţi adînc în ochi, fără să clipiţi, gîndul nu vă era la ceea ce spuneam eu. Legătura era asta: doctorul credea că anumite fragmente din revelaţia originară fuseseră păstrate

sub o formă degradată, mutilată, în cărţile apocrife. Şi voia să afle de la mine dacă există cumva vreo cheie, cu ajutorul căreia să putem descifra aceste revelaţii ascunse şi uitate de milenii. Bunăoară, se întreba dacă în vieţile apocrife ale lui Adam şi Eva sînt aluzii la bolile de care au suferit ei şi urmaşii lor, după izgonirea din Rai.

Se întrerupse brusc şi-l privi cîteva clipe în ochi, nehotărît.

- Spuneţi, părinte, că vă ascult.

- Ştiu, dar mă întrebam dacă am cumva dreptul să spun mai mult. Nu le-am spus decît duhovnicului meu, şi el mi-a dat dezlegare să le repet cînd vor veni alte timpuri şi voi întîlni pe cel pregătit să le înţeleagă. Dar eu sînt bătrîn, şi dacă nu vi le spun dumneavoastră, care i-aţi fost prieten, toate cîte mi-a mărturisit doctorul Tătaru acum zece-unsprezece ani, vor muri o dată cu mine. El nu îndrăznise să le comunice altcuiva, pentru că nu cunoştea, şi nici nu voia să cunoască un alt teolog...

Tăcu din nou, pe gînduri.

- Dacă credeţi că e mai bine să păstraţi secretul nu insist.

- Nu. Dumneavoastră, om de ştiinţă şi prietenul lui din tinereţe, trebuie să le ştiţi. Am să vi le spun aşa cum mi s-au întipărit mie în minte, după multe şi îndelungate discuţii cu doctorul Tătaru. El ajunsese la o concepţie cu totul personală a bolilor. Pentru doctorul Tătaru, bolile constituiau singura noastră şansă de a recupera ce au pierdut părinţii noştri dintîi, Adam şi Eva, adică tinereţea fără de bătrîne-ţe şi o viaţă fără limită. De aceea, voia să afle de la mine ce spun apocrifele Vechiului Testament despre originea şi semnificaţia bolilor. îmi mărturisea însă tă nu izbuteşte să înţeleagă *teologia* pe care o implica sensul descoperit de el: *de ce*, mă întreba mereu, *de ce*, foarte curînd toţi bolnavii de cancer vor fi nu numai vindecaţi, ci regeneraţi şi întineriţi, în timp ce vor trece foarte mulţi ani pînă cînd biologia medicală va reuşi să descopere procesul de regenerare periodică şi întinerire aplicabil oamenilor sănătoşi?... înţelegeţi la ce făcea aluzie?

- Cred că înţeleg ceva. Deocamdată, neoplasmul constituie singura şansă de întinerire. Şi asta i se părea, poate, nedrept.

- Nu l-am auzit vorbind de nedreptate. Spunea însă că-L turbură misterul teologic ascuns în acest fapt: numai cel care e ameninţat de cea mai gravă primejdie, numai el are, deocamdată, şansa de a dobîndi tinereţea fără de bătrîneţe...

- Şi viaţa fără de moarte, se trezi adăugind, pe jumătate în glumă.

- Nu îndrăznea să se gîndească la asta: la viaţa fără de moarte. Dar mă întreba: poate gîndirea teologică acceptă această concluzie, că însăşi dialectica Creaţiei cere ca procesul de regenerare să înceapă *numai* cînd organismul e ameninţat de moarte?... Şi uneori îl ispiteau gînduri eretice. îmi spunea: „întocmai după cum Luther ne-a îndemnat să păcătuim -*peccafortiter*! - căci numai astfel vom fi mîntuiţi...” Dar eu îl întrerupeam: „Opreşte-te aici, doctore, că te ameninţă păcatul mîndriei...”

- Iartă-mă că te întrerup, dar nu înţeleg cum a ajuns el, Aurelian Tătaru, medic eminent, cum a ajuns să se pasioneze de teologie?

- Nici eu nu înţelegeam la început, şi l-am întrebat într-o zi. „Din disperare, părinte, mi-a răspuns. Am devenit teolog din disperare. N-am izbutit să integrez în nici un alt sistem presupoziţiile şi concluziile descoperirii mele. Pentru că pentru mine nu mai încape nici o îndoială, proliferarea celulelor reprezintă, originar, un proces de regenerare blocat ulterior printr-o amnezie. Un asemenmea fenomen nu se poate explica decît dacă presupunem o mutaţie catastrofală în istoria biologică a omului. Dar cînd s-ar fi putut produce ea? Numai la începutul începutului, căci toate scheletele fosile care s-au găsit dovedesc ca cei dintîi oameni cunoşteau, ca şi noi, bolile şi bătrîneţea. Deci mutaţia a avut loc în epoca - mitică sau nu, puţin îmi pasă, eu, ca om de ştiinţă, nu mă las impresionat de cuvinte - a

avut loc în epoca imediat următoare izgonirii din Paradis. Pedeapsa de care vorbeşte capitolul III din cartea *Genezei* aceasta a fost: amnezia. Corpul omenesc a uitat pur şi simplu că fusese înzestrat cu o funcţiune capitală: autoregenerarea celulelor...”

Se hotărî brusc, sări din pat şi aprinse lumina. Două şi douăzeci şi cinci de minute. „Inutil să mai încerc, N-am să mai dorm decît la ziuă. Mai bine să scriu acum, la întîmplare, aşa cum îmi vine în minte...”

începu să se îmbrace repede, căci simţea cum îl ia cu frig. Se aşeză pe marginea patului, cu caietul pe genunchi. „Va trebui să încep cu asta, cu ce i-a spus Aurelian despre amnezie...” Dar după ce scrise repede cîteva rînduri, se opri, încruntîndu-se. „A mai spus ceva despre amnezie, deşi în alt context, dar era interesant... Da, turnul lui Babei.” întoarse grăbit cîteva pagini. „Turnul lui Babei, părinte Calinic, este cea mai clară expresie a amneziei. Oamenii aceia se apucaseră de o treabă - ambiţioasă, absurdă, sacrilegă, cum vrei să-i spui - dar ştiau ce voiau să facă. Voiau să clădeascu un turn care să ajungă la Cer. Dumnezeu a intervenit într-un chip foarte simplu: a provocat o mutaţie, de astă dată una de ordin mental. Li s-au încurcat limbile. Nu se mai înţelegeau între ei, nu mai puteau comunica. Scopul, chiar dacă nu fusese uitat, nu-L mai puteau atinge, pentru că activitatea acelor mii de oameni devenise acum o agitaţie haotică, fără sens, asemenea unei gigantice, monstruoase proliferări celulare...”

Scrisese: „Babei, cea mai clară expresie a amneziei”, dar se răzgîndi. Va fi mult mai simplu să dicteze, mîine, poimîine, la el în birou, în faţa dictafonului. în acea clipă îşi dădu seama că părintele Calinic nu-i vorbise deloc despre întîlnirea cu Aurelian Tătaru două, trei zile înainte de accident. Sări speriat în picioare. „Va trebui să mă întorc mîine dimineaţă, să-L caut...” Dar cum de nu L-a întrebat nimic? Au stat vreo două ceasuri de vorbă, în poiană. Tocmai vorbea despre importanţa bolilor... „Căci, spunea doctorul

Tătaru, numai în cazurile-limită poţi surprinde germenele tămăduirii...” cînd văzură apropiindu-se de ei un grup de excursionişti coborînd de la cabană.

- Legenda acestei flori este cea mai frumoasă, începu. Eu am auzit-o de la mai mulţi...

Cîţiva se opriră lîngă el, să-L asculte.

- Dar acum ar trebui să plecăm, spuse Calinic închein-du-şi povestirea, dacă vrem să ajungem, cît e lumină bună, la Crăciuna...

în maşină, îşi aminti deodată cu cîtă satisfacţie desfăcuse telegrama de la Bucureşti. O citise de mai multe ori, apoi se îndreptase spre laborator, s-o comunice şefului de lucrări. Zilele cele mai importante din viaţa unui naturalist sînt, cum spunea Linnaeus... Dar e sigur că asta o spuseseLinnaeus, şi anume că: zilele cele mai importante din viaţa unui naturalist sînt...

- Te ascult, părinte, se trezi adresîndu-i-se, dîndu-şi seama că bătrînul tăcea de mult, ţinîndu-şi cu mîna dreaptă braţul paralizat pe genunchi.

- Nu mă ascultaţi de mult, domnule profesor. Şi nici nu trebuie să mai vorbim acum, cît e drumul greu. O să continuăm cînd ieşim din pădure.

Dar la marginea pădurii au întîlnit o pereche tînără: fata îşi sucise glezna şi îşi muşca buzele ca să nu plîngă. I-a dus pînă în satul unde găzduiseră cu o noapte înainte. Dar înainte de a ajunge în sat, Calinic s-a coborît din maşină.

- De aici scurtez mult drumul, i-a spus strîngîndu-i amîndouă mîinile, privindu-L cu căldură pînă în adîncul ochilor.

„Poate a povestit despre reîntîlnirea cu Aurelian cînd nu-L mai ascultam, cînd mi-am amintit de telegramă şi de Linnaeus. Dar am să-i cer iertare. Nu va fi greu de găsit. « Eu locuiesc dincolo de munte, la o stînă. » Părinte, am să-i spun, iartă-mă! Ieri, cînd stăm de vorbă...”

Nu se mai îndura să se despartă de fereastră. *Afară ninge liniştit*, *în casă arde focul*!... între şase şi zece, unsprezece ani, nu se putea spune mai frumos. Este cît se poate de

corect, şi este chiar poetic: *Afară ninge liniştit*... A! parcă începe să se clatine şi să se înfioare perdeaua de fulgi, parcă se presimte vîntul. Poate că nu. 20, 21 şi 22 decembrie. Trei zile. Iar a treia zi, orice ar face, orice ar încerca, va fi o zi pierdută. Sidonia L-a invitat şi de data aceasta. Sidonia: a fost, este şi va fi: aceeaşi. De treizeci şi cinci de ani îi scrie ca să-L invite, dar la doi, trei ani o dată, la ocazii mari. Joi, 22 decembrie, nunta Isidorei, singura ei fată; din a treia căsătorie. „Nu pot refuza."

Tresări auzind soneria şi se îndreptă grăbit, brusc emoţionat, spre uşă. în prag îi zîmbea o femeie bătrînă, îmbrăcată într-un palton de culoarea prunelor brumării şi cu un tulpan gros, de lînă, pe cap.

- Vă rog să mă iertaţi, spuse, ştergîndu-şi cu palma ultimii fulgi de zăpadă, dar abia azi-dimineaţă v-am aflat adresa...

îşi scoase tulpanul şi îl scutură de mai multe ori. Părul, prea negru, accentua şi mai strident semnele bătrîneţii la tîmple şi pe obraji. Intră păşind timidă pe covor.

- V-am recunoscut imediat: dumneavoastră sînteţi domnul profesor Zalomit. V-am văzut astă-vară, alergaţi cu ce-lalt domn, coborâţi în goană, de mi-era teamă că o să cădeţi şi o să vă frîngeţi gîtul, pînă aţi dat de el... Domnule profesor, strigă izbucnind deodată în hohote, eu l-am omorît! Fără să vreau, mă jur pe sfînta cruce, fără să vreau! Din prostia, din nebunia mea, dar eu l-am omorît!

- Aşezaţi-vă în fotoliul acesta, îi spuse turburat, cu un glas nesigur. Liniştiţi-vă. Nu poate fi adevărat. Doctorul Tă-taru şi-a pierdut cunoştinţa şi s-a prăvălit...

Plîngea, ascunzîndu-şi obrazul în tulpan.

- Să vă aduc un pahar cu apă, adăugă, îndreptîndu-se spre bucătărie.

Cînd se întoarse, o găsi cu amîndouă mîinile cuminte pe genunchi, cu privirile îndreptate spre fereastră. Bău cîteva înghiţituri, apoi oftă, mulţumi şi-i întinse paharul.

- Poate bănuiţi cine sînt, începu. Eu sînt Frusinel Min-cu, m-a îngrijit doctorul Tătaru.

- Spuneţi, şopti Zalomit aşezîndu-se în faţa ei, pe canapea.
- El m-a tratat, după operaţie. Eram numai noi trei. Aveam fiecare camera noastră şi ne tratau ca pe nişte prinţese.
- Cele trei Graţii, murmură Zalomit.
- El, doctorul Tătaru, ne spunea Amazoane, îşi căută batista şi îşi şterse ochi.
- Spuneţi, repetă Zalomit. I-am fost prieten bun.
- Poate ne spunea aşa, Amazoane, pentru că începuse tratamentul, şi ne pregătea pe fiecare în parte. Ne pregătea pentru minunea care trebuia să se întîmple. Aşa, ca să nu ne speriem. Şi, mai ales, ca să fim pregătite. Pentru că, ne spunea, toată lumea are să ne pizmuiască; de ce tocmai noi, nişte biete femei bătrîne, care am fost grav bolnave şi am fost operate de ce tocmai noi...
Se întoarse şi-l privi zîmbind, cu ochii în lacrimi. îl surprinse sănătatea şi frumuseţea dinţilor; nu se îndoia că erau ai ei, pentru că, acum, cînd zîmbise, văzu că-i lipseau doi canini, unul în stînga şi celalt în dreapta.
- Domnule profesor, nu vă supăraţi, dar o să-mi daţi voie să fumez?
- Pofteşte, pofteşte, spuse cu un oarecare efort, căci îi era gura uscată. Ai acolo, lîngă dumneata, adăugă după ce înghiţi de cîteva ori, ai o scrumieră.
îşi aprinse ţigarea şi, după ce trase adînc primul fum, oftă din nou.
- Ne spunea Amazoane, ca să ne pregătească. Spunea că va mai trece timp pînă ce tratamentul lui va folosi şi celor sănătoşi.
- Tratamentul lui, o întrerupse Zalomit, era un fel de ser, nu-i aşa? Vi-L injecta în vînă... sau cum?
- Ne făceau injecţii de două ori pe zi; dimineaţa pe ne-mîncate, şi spre seară, cînd începea să se întunece. Le făcea ajutorul lui, doctorul Huţan, dar doctorul Tătaru era întotdeauna de faţă. Iar înainte de prînz, venea o infirmieră să ne ia sînge. Doctorul Tătaru o privea cum ia sîngele şi

cînd infirmiera pleca, se apropia de pat cu un pahar pe jumătate plin şi ni-L întindea zîmbind.

- Ce era, o întrebă Zalomit emoţionat. *Ce gust avea*? Ce culoare?

- N-avea nici un gust. Părea un fel de apă, cam sălcie. Şi la culoare, tot apă părea. Poate că era apă distilată. Deşi el, doctorul Tătaru, mi-a spus într-o zi: „E apă de fîntînă. Dar - şi a început să rîdă, tăcut, părea fericit-dar e din fîntînă...” Şi a spus un nume, dar nu l-am înţeles bine şi l-am uitat.

- *La Fontaine de Jouvence*?

- Cam aşa ceva. Dar acum nu mai sînt sigură.

- O aducea el, sau era acolo, undeva pe masă?

- Nu vă pot spune. Pentru că, atunci cînd îmi lua infirmiera sînge, eu întorceam capul spre perete. Nu puteam privi sîngele, mi se făcea rău...

- Spuneţi mai departe, o îndemnă Zalomit. Ce s-a întîmplat după aceea, ce mai spunea?

- Da, asta începusem să vă spun. Cum încerca să ne pregătească. Apoi, a venit într-o dimineaţă, şi, deşi încerca să rîdă, am înţeles pe loc că era abătut, era negru în sufletul lui. „Eufrosina, începe el, căci, spunea, ăsta era numele meu adevărat, Eufrosina, este ordin de sus să întrerupem tratamentul. Dar să n-ai nici o grijă. Operaţia şi tot ce-a urmat te-au vindecat. Numai că...” şi am văzut că stă la îndoială, să-mi spună, să nu-mi spună? Dar pînă la urmă s-a hotă-rît şi mi-a spus, pentru că voia să mă lumineze şi să mă pregătească... Mi-a cerut întîi, cu jurămînt, să păstrez ca o taină tot ce-are să-mi spună. „Ca o taină mare”, spunea, aşa cum se cîntă de Crăciun: „Steaua sus răsare, ca o taină mare”...

Îşi plecă fruntea şi-şi apăsă batista pe ochi.

- Spuneţi, şopti Zalomit, spuneţi mai departe. Am fost prieteni buni, din tinereţe, de cînd eram amîndoi la studii în străinătate.

- Am jurat. Şi chiar dacă nu mi-ar fi cerut-o el, doctorul Tătaru, eu tot aş fi păstrat-o ca o taină. „Eufrosina, mi-a

spus, tratamentul meu e bun, dar l-am întrerupt la jumătate. Adică, ce am început eu a rămas la jumătate. îţi spun asta ca să ştii şi să nu te sperii: voi, cele trei Amazoane, o să trăiţi de acum înainte, ca florile, după soare...”

- Nu înţeleg, şopti Zalomit.

- Nici eu n-am înţeles multă vreme, n-am înţeles cu adevărat ce voia să spună. Dar cînd m-am întors acasă, s-au minunat toţi, s-au minunat cît păream de tînără. Trecusem, domnule profesor, trecusem de şaizeci de ani, şi arătam cel mult de patruzeci. Trai bun, de prinţesă, le spuneam. în acel an, nu mi-am dat bine seama de ce se întîmplă cu mine. Mai ales că, în apropierea toamnei, lumea se mai obişnuise cu mine, iar toamna, cînd m-am întors la lucru, toamna, şi mai ales iarna arătam tot atît de bătrînă ca şi atunci cînd intrasem în spital... Dar prin luna martie... îmi daţi voie să aprind o ţi-gare?

- Pofteşte, pofteşte...

îi tremurase uşor mîna apropiind chibritul aprins.

- Prin martie, am început, cum să vă spun? am început să mă simt alta. Parcă întinerisem, şi toată lumea era a mea. N-o să mă credeţi, domnule profesor, dar mi se schimbase şi glasul. Cîntam ca o femeie tînără, de se cruceau vecinii. Şi, iar n-o să mă credeţi, dar întineream cu cît treceau lunile şi ne apropiam de vară, întineream şi la trup şi la inimă. Iertaţi-mi expresia, dar cînd m-am privit o dată goală de sus pînă jos, nu-mi venea să-mi cred ochilor. Nu arătam mai mult de treizeci şi cinci, patruzeci de ani. Atunci am înţeles ce voia să spună doctorul Tătaru cînd spunea că o să trăim ca florile, după soare. Şi m-a apucat frica. Dacă o să afle oamenii? Mă fac de ruşine, eu, femeie bătrînă, ca şi cum m-aş preface într-una din acelea, ştiţi dumneavoastră, care vor să pară tinere. Am început atunci să mă ascund, să-mi ascund tinereţea, vreau să spun... Mie îmi plăcuse mult basmul Cenuşăresei, cînd îl citeam la şcoală. Dacă ea, o fetişcană de şaptesprezece-nouăsprezece ani, şi-a putut

ascunde tinereţea şi frumuseţea, de ce n-am să pot şi eu? Mă piep-tănam alandala, mă ungeam pe faţă cu un fel de unsoare care părea murdară şi altele. Dar mi-era frică. Şi pentru că am avut ocazia, cu Congresul femeilor, să vin trei zile la Bucureşti, l-am căutat pe doctorul Tătaru...

- Spune, spune, şopti emoţionat Zalomit. A fost deşi- 1 gur o surpriză...

- După aceea, mi-a părut rău că l-am căutat, căci niciodată nu l-am văzut atît de mîniat...

- Mîniat? o întrerupse Zalomit. Adică, se supărase că veniseşi să-L vezi?

- S-a făcut foc! „Eufrosina, mi-a spus, să nu mai încerci să mă vezi, că va fi rău de noi amîndoi. Sînt ordine de sus. Tratamentul a fost interzis, şi dacă se află că ne întîlnim din nou, înfundăm amîndoi puşcăria!”

- Poate exagera, spuse Zalomit.

- Exagera, ca să mă sperie. Dar părea şi el speriat. Nici n-a vrut să mă asculte. Mi-a repetat ce mi-a spus atunci, la spital, să n-am nici o grijă, căci sînt pe deplin vindecată.

- Nu L-a mirat schimbarea? Vreau să spun, faptul că ară-tai mult mai tînără?

- N-a avut timp să mă privească bine. Şi apoi, eram în toamnă, nu mai arătam treizeci şi cinci, patruzeci de ani.

- Şi, totuşi, mi s-a spus, toate trei aţi venit regulat pentru control la spitalul Brancovici, timp de cinci, şase ani...

Femeia zîmbi din nou şi îşi îndreptă visătoare o şuviţă care-i aluneca pe frunte.

- Eu pe celelalte două nu le-am mai întîlnit. Dar veneam la control numai iarna, puţin înainte de sărbători, pe la jumătatea lui decembrie...

Apoi figura i se întunecă deodată şi, fără să mai ceară voie, aprinse o a treia ţigare.

- Dar cu cît treceau anii, cu atît era mai greu. Domnule profesor, să nu rîdeţi de mine, să nu credeţi că sînt nebună, dacă o să auziţi ce-o să auziţi. Mă spovedesc dumneavoastră ca la un duhovnic. Ca să înţelegeţi ce s-a

întîmplat... Oftă şi îşi plecă fruntea, ţinîndu-şi privirile într-un colţ de covor. Cu cît treceau anii, cu atît mi-era mai greu să-mi ascund tinereţea. înţelegeţi ce vreau să spun. Eu am fost frumoasă la vremea mea, şi mi-au plăcut bărbaţii. Am avut parte de mai mulţi, şi cu cununie, şi pe de-alături, pe unde se nemerea. Şi cînd se apropia vara, pe la sfîrşitul lui mai, nu mai ştiam ce să fac. Iertaţi-mă că vă spun asta, femeie bătrînă, dar nu mai puteam dormi, nu mai puteam trebălui prin casă sau prin curte, nu mi-era gîndul decît la bărbaţi. Şi atunci îmi luam lumea în cap. Plecam de acasă, spuneam vecinilor că mă duc la vreo rudă, şi mă întorceam după trei, patru săptămîni; alteori, după trei luni, cum se nemerea... Căci acum nu mai aveam servici, şi aveam ceva bani puşi deoparte. Mă opream pe undeva, în vreun Ide ascuns, să-mi schimb rochia, să mă pieptăn, să-mi curăţ faţa de prafuri şi unsori, Şi apoi mă urcam într-un autobuz, luam trenul, făceam cu-L

noştinţe şi, ce să vă spun, de a doua zi ştiam, unde şi cu cine am să mă culc. Doamne iartă-mă, dar n-a fost vina mea. Aşa mă făcuse Dumnezeu, rea de muscă şi frumoasă, cum spunea bărbatul meu de-al doilea, şi de-aceea m-a lăsat şi a fugit în lumea largă...

Fuma cu sete, fără să-şi ridice fruntea, cu privirile neclintite în covor.

- Aşa s-a întîmplat şi vara trecută. Am rămas două săptămîni pe şantierul din Potcoava, dar s-au certat într-o seară vreo cîţiva bărbaţi din cauza mea, pentru că cel la care locuisem aflase... De la ceartă au ajuns la bătaie, unul a scos cuţitul, dar au sărit ceilalţi. Mi-a fost frică şi m-am furişat afară, înainte ca să prindă de veste cineva. Casa unde locuiam era chiar alături. Mi-am luat lucrurile, că nu aveam cine ştie ce, şi am fugit.

îşi stinse ţigarea, fără să-şi ridice privirile, şi oftă.

- Spune, spune înainte, şopti Zalomit.

- Aşa am ajuns la Şeştina. O să spuneţi că sînt nebună adăugă. N-o să mă credeţi. Domnule Profesor, cu o seară

mai înainte cunoscusem alt bărbat tînăr şi îi plăcusem mult. Am rămas noaptea aceea la el. Era mecanic, lucra la cabană. Dimineaţa, înainte de a pleca la serviciu, mi-a spus unde să ne întîlnim, în pădure, pe la orele douăsprezece, douăsprezece şi jumătate. Ne-am întîlnit şi am rămas amîndoi acolo, în culcuş de iarbă, am rămas aproape două ceasuri. Apoi el s-a întors la lucru, dar eu nu mă înduram să-mi pun rochia şi ce mai trebuia pe mine. Vă aduceţi aminte, era o zi foarte caldă. Umblam despuiată, ca o paparudă nebună, cu părul despletit, cu rochia strînsă mototol în mînă. Cînd, deodată, mă trezesc şi dau cu ochii, doar la cîţiva paşi în faţa mea, dau cu ochii de doctorul Tătaru. Era alb ca varul. „Este adevărat Eufrosina?” mă întrebă. Pesemne, nu-i venea nici lui să-şi creadă ochilor. „Este adevărat domnule doctor”, i-am răspuns privindu-L galeş, căci eram fericită. „Este adevărat că te apropii de şaptezeci de ani?” m-a întrebat din nou. „I-am împlinit în februarie domnule doctor”, i-am răspuns, şi am început să rîd. Rîdeam, cu părul pe umeri, îl priveam în ochi şi, fără să-mi dau seama, mă apropiam tot mai mult de el. îmi luase Dumnezeu minţile. Nu ştiu ce-mi trecea atunci prin cap. Să afle şi el, să se bucure şi el, doctorul Tătaru, căci el făcuse minunea. Rîdeam mereu apropiindu-mă, şi el se trăgea înapoi, speriat, nu-şi dădea nici el seama că ajunsese chiar pe muchia povîrnişului, iar eu nu vedeam, îmi luase Dumnezeu minţile. Şi deodată l-am văzut cum se clătină... şi apoi s-a rostogolit în vale. Am ţipat, dar mi-am pus repede mîna la gură, căci mi s-a părut că aud glas de bărbat, şi m-am furişat cum am putut pînă la culcuş. Am început să plîng. Plîngeam de ruşine. Nu credeam că murise. M-am îmbrăcat şi m-am întors la Dumitru, bărbatul cu care fusesem... El mi-a spus...

A urmărit-o cu ochii, prin ninsoare, pînă ce a traversat strada şi s-a pierdut după colţ. „O să vin din nou la vară să vă convingeţi că nu mint...” îşi lipi fruntea de geam, istovit de tristeţe. „Dacă ai să vii, Euphrosyne, n-ai să mă mai

găseşti... Curiozitatea mea ştiinţifică nu e nemărginită, iar de teologie, şi de problemele ei, mi-e frică. Am să te prezint Secţiei de Cercetări şi informaţii...”

Se depărta absent de fereastră, aprinse lumina şi se aşeză la birou. „Dar acum ştim, adică mai precis, *eu ştiu* ce s-a întîmplat. N-a fost propriu-zis o sinucidere. Dar atunci ce-a fost?” Deschise sertarul, căută cartea de vizită şi, după o scurtă ezitare, apucă receptorul. Răspunse o secretară.

- Cine îl caută? Apoi auzindu-i numele, cu un glas uşor speriat: Aşteptaţi un moment!

Nu aşteptă mult. Auzi vocea, onctuoasă şi curtenitoare, a unui tînăr.

- Domnul profesor Zalomit? Tovarăşul colonel a plecat acum zece minute. A plecat spre dumneavoastră. Trebuie să sosească dintr-un moment în altul.

Aşeză receptorul cu mare grijă, căci îi tremura mîna, apoi rămase nemişcat, aşteptînd să i se potolească bătăile inimii. Cînd auzi soneria, îşi trecu de cîteva ori mîna prin păr şi, pre-gătindu-şi zîmbetul şi mirarea cuvenită, se duse să deschidă.

- Ce coincidenţă! exclamă.

- Nu e aşa? spuse Albini.

Şi, îndată ce-şi atîrnă paltonul în cuier, se îndreptă direct spre birou, ridică receptorul şi, mînuind abil lama unui cuţitaş, desprinse cîteva şuruburi.

- N-o să mai fie nevoie de aici înainte, spuse.

- Vasăzică... începu Zalomit, silindu-se din nou să zîm-bească.

- Am recurs la acest detaliu strict tehnologic pentru a vă simplifica misiunea. Convorbirea, mai precis mărturisirea, a fost înregistrată pe bandă. Veţi primi textul dactilografiat într-o zi, două. Dar nu este într-adevăr extraordinar? Vă aşteptaţi la aşa ceva?

Zalomit îşi trecu de mai multe ori degetele prin păr, enervat că nu-şi poate stăpîni tremuratul mîinii.

- Eu mărturisesc cinstit, continuă Albini, nu mă aşteptam...

îşi scoase pachetul cu ţigări, apoi dădu cu ochii de scrumiera pe jumătate plină.

- Să nu uităm acest detaliu, adăugă. Să-i oferim întotdeauna ţigări, şi ţigări bune... Apoi întoarse brusc capul şi căută privirile lui Zalomit: Sînteţi emoţionat, domnule profesor, şi vă înţeleg foarte bine. La toate ne aşteptam, dar la această încercare de viol, consecinţă a tratamentului...

- Nu, nu mă gîndeam la asta, începu Zalomit cu un glas ferm. Mă întrebam dacă a fost sau n-a fost o sinucidere... Aşa cît l-am cunoscut eu pe Aurelian Tătaru, cred că înţeleg ce s-a întîmplat. Nu cred că lui Aurelian i-a fost frică să facă dragoste cu o femeie tînără şi frumoasă, chiar dacă fusese cîndva pacienta lui. S-a speriat şi se făcuse alb ca varul de cum a dat cu ochii de ea. Cred că în acea clipă a înţeles tragedia Euphrosynei: o jumătate de an pe pămînt, şi cealaltă jumătate în Infern...

- Ca şi Persephone, îl întrerupse zîmbind Albini.

- Dar Euphrosyna nu era zeiţă... înainte de a fi spus vreun cuvînt, Aurelian a înţeles: avea în faţa lui o bachan-tă tînără, goală şi frumoasă, şi ştia totuşi că cinci, şase luni pe an această bachantă rămîne o femeie trecută de şaptezeci de ani. A înţeles ce infern este, în fond, existenţa ei. Şi, deşi nu era direct răspunzător, pentru că nu el hotărî-se suspendarea tratamentului, totuşi ştia că tragedia Euphrosynei era opera lui... Aproape îmi vine să cred, dacă nu intervenea accidentul, Aurelian Tătaru şi-ar fi pus capăt zilelor.

- Exagerezi, îl întrerupse Albini. Doctorul Tătaru era un om de ştiinţă. Ştia, adică, mai exact, credea, spera, că serul pe care-L descoperise va da rezultatele aşteptate. Dar el n-apucase să vadă rezultatul tratamentului. Poate că nu i-a venit nici lui să-şi creadă ochilor... în orice caz, reluă după o pauză, de ce să ne pierdem în ipoteze neverificabile? Trebuie, mai întîi, să ne felicităm pentru tot ce am aflat azi. E un mare succes. Pe care ţi-l datorăm dumitale.

- Mie?

- Evident, dumitale. Pentru motive pe care nu le cunoaştem, tovarăşa Euphrosyna te-a ales pe dumneata drept confident, iar nu pe inginerul Hagi Pavel. Avem astăzi, la dispoziţia noastră, singurul exemplar - căci nu mai îndrăznesc să-i spun „persoană” - singurul exemplar care ar putea aduce unele informaţii în legătură cu descoperirea lui Tătaru. Vreau să spun că analizele la care va fi supusă Euphrosyna ne vor comunica indicaţii cît se poate de preţioase. Dar, evident, asta nu e treaba noastră... Probabil că faceţi corecturile la laborator, adăugă. Nu le văd pe masă...

- La laborator, repetă absent Zalomit. Ca să verific planşele şi bibliografia şi...

- Trei volume deodată, îl întrerupse Albini, trei volume masive. Va fi impresionant!

Zalomit îşi simţi din nou cum îi dogoresc obrajii şi încercă să zîmbească.

- Cum v-am scris astă-toamnă, vă sînt recunoscător, spuse după ce înghiţi de mai multe ori.

- Eu nu am decît un singur merit: am atras atenţia celor în drept. Deci, îţi mulţumesc, tot ce ne-ai comunicat despre *Morfologia plantelor* lui Goethe...

Zalomit izbuti să rîdă, cu un uşor aer de triumf.

- Ştiam asta de la început...

- Dar nu se ştie ce va urma, continuă Albini. Şi pe noi ne interesează *mai ales* ce va urma... *A propos*, adăugă zîmbind, n-a fost vina dumitale dacă, astă-vară, n-ai mai izbutit să dai de părintele Calinic. L-ai căutat zadarnic pe la stîne... Murise săracul, chiar în noaptea aceea, după ce v-aţi despărţit. Murise, de oboseală, sau de bătrîneţe la o margine de drum...

- Cercetări şi informaţii, şopti Zalomit tîrziu, reuşise să zîmbească. Şi apoi adăugă cu un glas pe care l-ar fi vrut provocator: A fost un sfînt!

- E foarte adevărat. A fost un sfînt. Pentru că n-a spus nimănui cum a fost torturat şi nici de ce-a fost torturat. Aceeaşi lipsă de imaginaţie, de care vorbeam astă-vară, la Poiana-Dor-nei. îşi închipuiau că au să afle de la el. Dar, în sfîrşit, e inutil să evocăm greşelile trecutului... în orice caz, un lucru e sigur: doctorul Tătara n-a comunicat nimănui, nici prietenilor, nici colegilor, nici părintelui Calinic, secretul formulei. Şi ce mi se pare într-adevăr curios este faptul că nu s-a găsit în hîrtiile lui nici un fel de indicaţie. Şi se ştie totuşi că experienţele preliminare la laboratorul Facultăţii de Medicină au durat cîţiva ani. Probabil că şi-a ars toate însemnările.

- Probabil că le-a ars, repetă absent Zalomit.

- Deci, cum spuneam, nu avem decît pe Euphrosyna, totuşi ceva. Mai ales că te avem şi pe dumneata.

- Pe mine? întrebă speriat Zalomit. Pe mine? Albini începu să rîdă, scoţîndu-şi fără grabă pachetul de ţigări şi bricheta din buzunar.

- Chiar pe dumneata, profesor doctor Filip Zalomit, autorul a trei masive volume despre flora carpatică.

- Ah! da, înţeleg, spuse Zalomit, roşind din nou.

- în fond, e vorba de o misiune uşoară şi, într-un anumit fel, chiar plăcută. Să poţi asista, din cînd în cînd, la, cum să spun? la metamorfoza uneia din cele trei Graţii...

Zalomit înghiţi de cîteva ori, încercînd zadarnic să-şi regăsească glasul.

- Repet, din cînd în cînd, bunăoară, prin martie, şi din nou în *wunderschone Monat Mai*, şi apoi, în apropierea solstiţiului de vară.

- Dar de ce eu? izbuti să şoptească Zalomit. Eu nu mă pricep în biologia medicală...

- Pentru că Euphrosyna te cunoaşte şi are încredere în dumneata. Dacă intervenim brutal, o speriem; îi va fi teamă că o facem responsabilă de accidentul doctorului Tătara. Dar dumneata îi poţi explica despre ce e vorba şi nu-ţi va fi greu s-o convingi că este în interesul ei, şi interesul ştiinţei,

mai ales în interesul ştiinţei româneşti, să rămînă de-aici înainte la dispoziţia cercetătorilor...

- Are să-i fie greu, începu Zalomit, regăsindu-şi pe neaşteptate glasul. Nu ştiu dacă pot să-mi iau o asemenea răspundere...

- O să mai stăm de vorbă mai tîrziu, îl întrerupse din nou Albini. Nu trebuie să te hotărăşti acum...

Tăcu şi fuma cîtva timp privindu-L cu o curiozitate pe care nu încerca s-o ascundă.

- Nu cred că sînt prea indiscret întrebîndu-te dacă doamna Sidonia Vîlceanu a fost cîtva timp soţia dumitale.

Fără să vrea, şi fără să înţeleagă de ce Zalomit izbucni în rîs.

- Nu e nici o indiscreţie. Ne-am căsătorit cînd eram amîndoi foarte tineri. Eu încă nu-mi trecusem doctoratul. Şi neam despărţit foarte curînd, înainte de sfîrşitul anului... Dar am rămas prieteni.

- Am aflat asta, spuse Albini, stingîndu-şi meticulos ţigarea. Ştiu că sînteţi prieteni. De altfel, ne vom întîlni în cîteva zile, la nunta Isidorei, adăugă.

- La 22 decembrie, spuse zîmbind visător Zalomit. în trei zile.

- Fericitul mire e un văr de-al meu. Văr, şi foarte bun prieten, deşi e mult mai tînăr ca mine... Dar nu vreau să te reţin, adăugă, ridicîndu-se din fotoliu. Mă bucur însă că, într-un anumit fel, vom face parte din aceeaşi familie.

- O familie de cercetători, spuse Zalomit, un mare zîm-bet luminîndu-i faţa.

- Foarte adevărat. Emil Butnaru, vărul şi prietenul meu, este un eminent chimist.

Apropiindu-se de uşă îl întrebă întorcînd brusc capul.

- Dar poezia?

Zalomit îi puse familiar mîna pe umăr şi izbucni în rîs:

- *Maculatele corole* n-a fost de-ajuns? Mai cunoşti vreun titlu mai profetic decît ăsta: *Maculatele corole*?

Albini îi întinse mîna zîmbind.

- Nu-ţi spun încă sărbători fericite, pentru că ne întîlnim în trei zile, la nuntă...

După ce închise uşa, Zalomit izbucni din nou în rîs, de data aceasta rîdea în neştire, ştergîndu-şi la răstimpuri lacrimile, fără să înţeleagă ce se întîmplă cu el, de unde năvălise bucuria aceasta nemaiîntîlnită din tinereţe. „Parcă toată lumea ar fi a mea! exclamă amintindu-şi cuvintele Euphrosynei. Cît este de adevărat! Căci, într-adevăr, toată lumea este a mea!”

Se aşeză la birou, potolindu-şi anevoie ultimele zvîcniri ale rîsului, ştergîndu-şi fericit lacrimile. „Aurelian, rosti cu glas tare, ca şi cum l-ar fi avut în faţă, Aurelian, te înţeleg foarte bine, ai avut dreptate. Nu era altă soluţie...”

Se ridică brusc, luă scrumiera plină şi se îndreptă spre bucătărie. Dar se răzgîndi, se apropie de fereastră şi o deschise. Cînd se întoarse, îl învioră aerul rece, curat, cu miros de zăpadă. „Ştiau şi ei de Calinic, îşi aminti, încercînd să închidă fereastra. Ştiau şi ei de Calinic... Dar nu înţeleg de ce-a scos microfonul în faţa mea. Poate ca să-mi arate că au toate drepturile şi fac ce vor. într-un anumit fel, avea dreptate. O dată ce-am acceptat serviciile lor... Facem acum parte din aceeaşi familie... Şi scuzele pe care mi le găsea, că *trebuie* să accept toate acestea pentru a recupera formula pierdută a tratamentului...” îşi aduse brusc aminte de bătrînă şi se înfiora. Aşezîndu-se la birou, îşi dădu seama că tremură. „Am lăsat prea mult fereastra deschisă şi m-a luat cu frig. Dar cum îşi poate închipui Albini că aş mai fi în stare să dau ochii cu ea?... Din fericire, am trecut de şaizeci de ani şi, *mai ales*, din fericire există fiola.” Zîmbi melancolic, amintindu-şi ritualul cu care, în acea după-amiază de vară, scosese din servietă fiola şi, ridicînd-o cu un gest melodramatic ca s-o privească în zare, recitase din monologul lui Faust: *Ich griisse dich*, *du einzige Phiole*... Nimic nu se întîmplase atunci - nici accidentul lui Aurelian Tătaru, nici întîlnirile cu Albini, cu părintele Calinic şi cu Euphrosyna, şi totuşi, precaut, pregăti, în secret, cea

mai concentrată soluţie de aconitină pe care o putea obţine în laboratorul lui.

Tremura tot mai puternic, ca zgîlţîit de friguri. Deschise cu greutate sertarul şi începu să caute sub plicurile mari, galbene, în care păstra scrisorile importante. După cîtva timp, fu cuprins de o bruscă nelinişte, se ridică în picioare şi începu să scoată plicurile unul cîte unul, zvîrlindu-le la întîmplare pe birou. Privi rătăcit fundul sertarului. „Au căutat şi aici, şopti. Şi au găsit-o...” Simţi că i se înmoaie picioarele, şi se aşeză pe scaun, răsuflînd greu. „Nu mai e nimic de făcut, şopti. Cred că nu mai e nimic de făcut”, repetă anevoie, parcă istovit de o neînţeleasă oboseală.

Se trezi tîrziu şi sări speriat în picioare. Privea turburat în jurul lui, încercînd să înţeleagă unde se află. *Euphorbia moldavica id est impudica*; îi tot căuta rima: *moldavica*...*impudica*. Dar nu izbutea să se concentreze; îl exaspera lătratul cîinelui. Un cîine mare, negru, care se învîrtea în jurul lui, la cîţiva metri, pe pietriş. „Potaie!” strigă în glumă, încercînd să-L îmblînzească. Atunci dădu cu ochii de tăbliţa de aramă şi citi: *Les trois Graces*. „Evident, acum înţeleg! şopti fericit. Sînt trei şi totuşi una; acelaşi corp, deşi sînt separate. O perfectă, senină frumuseţe; nu li s-ar fi potrivit nici un alt nume...”

Paris, august 1976J

ŞANŢURILE

- N-are să plouă, le-am spus. Dacă ne ajută Dumnezeu şi Maica Domnului, în noaptea asta o găsim.

Dar eram puţini, vreo douăzeci. Lixandru, cu nepoţii, Popa, dascălul, restul, multe femei.

- Unde sînt ceilalţi, părinte? l-am întrebat. Popa ridică din umeri.

- Te faci că nu vezi, nu auzi, spuse. Ia ascultă!...

Am întors capul spre vale. Se auzeau acum mai desluşit, dar încă foarte departe.

- Astea nu-s tunuri ruseşti, părinte, l-am liniştit. Astea sînt ale noastre. Dar nu vin într-aici. N-au ce să caute pe-aici. Ţi-

am spus, urcă toţi spre Oglindeşti. Acolo s-au concentrat nemţii. Acolo au să se înfrunte, într-o zi, două...

Popa ofta, scuipînd în palme, şi înfipse lopata în pămînt. Dar după cîteva clipe se opri din nou.

- Nu poate să fie pe-aici, Marine, spuse. Pe-aici e numai pietriş.

Cum de L-a auzit? Eu n-o văzusem. Nici nu crezusem că va veni noaptea asta. O lăsasem lîngă patul Moşului. „N-aş vrea să moară înainte de a o găsi, îmi spuse. Şi nu mai are mult...”

Şi acum, deodată, era lîngă noi, în spatele Popii. Am tresărit amîndoi.

- Dacă ai dat de pietriş, e semn bun, părinte, spuse. Aşa a fost şi în noaptea de Sfîntă Mărie. Am dat întîi de pietriş.

Mai trase o dată din ţigare şi mi-o întinse să i-o ţin. Ceru tirnăcopul. Mă dădui în lături, cu ţigarea între degete. Mi-e-ra ruşine s-o las pe ea să cerceteze pietrişul cu tîrnăcopuL Ascultam cum mi se bate inima, mai tare, tot mai tare. S-auj adunat şi ceilalţi.

- Pe-aici să fie, spuse Ilaria. Aşa a fost şi de Sfîntă Mărie. Săltă o piatră mare cu tîrnăcopul.

- Ia vezi dumneata, Lixandre, spuse.

Apoi întoarse capul înspre mine şi-i dădu ţigarea. Lixan-dru scormonea sub piatră.

- Poate ne-o ajuta Dumnezeu şi Maica Domnului, şopti; una din femei, făcîndu-şi cruce.

- Binecuvîntează-ne, părinte, spuse Lixandru fără să ri dice capul. Spune o rugăciune, să nu se mai afunde în pămîm

- Să nu ne mai scape printre degete, cum ne-a scăpat d Sfîntă Mărie, vorbi una din femei. Iar de-o fi fermecată...

- Nu e fermecată, o întrerupse dascălul. Lixandru se înălţă din şanţ, cu mîna pe tîrnăcop.

- Lăsaţi-L pe părinte să spună rugăciunea. Popa îşi făcu cruce şi plecă fruntea.

- Ajută-ne, Doamne, s-o găsim, că sîntem prăpădiţi şi urgisiţi. Şi-au să vină vremuri grele, pîrjol şi foamete... Ajută-ne Doamne...

Ne închinam toţi, şi ne rugam.

- Doamne-ajută! spuse Lixandru şi îngenunche din nou în fundul şanţului.

- Cu ajutorul lui Dumnezeu, o găsim în noaptea asta, spuse dascălul. Că nu e comoară fermecată. N-are flacără albastră...

Lixandru scoase piatra şi o aşeză pe marginea şanţului. Era o piatră mare, bolovănoasă, care parcă se clătina întruna. O apucă dascălul cu amîndouă mîinile şi o dădu deoparte. Lixandru începu să răscolească din nou cu tîrnăcopul. îl priveam toţi ţinîndu-ne răsuflarea. După cîtva timp, îl auzii cum oftează. Nu-i vedeam obrazul dar îl ghiceam încruntat, amărît.

- Poate n-o fi aici, vorbi Popa. Dacă ne-am întoarce fiecare la şanţurile noastre? Mai avem cinci ceasuri pînă la ziuă. Dacă ne ajută Dumnezeu, pînă în zori o găsim.

Făcui semn femeilor de lîngă mine să se întoarcă la şanţul lor. Era şanţul ăl nou, pe care-L începusem cu două nopţi mai înainte. Pornea şi el, ca toate celelalte, din şosea şi se îndrepta spre cimitir. Aşa cum ne sfătuise Moşu. Dar femeile şovăiau.

- Ia staţi! şopti una din ele. Parcă se aude ceva.

Se auzeau surde, depărtate, bubuiturile de tun. Dar se mai auzea ceva, cînd departe, cînd foarte aproape. Ca un geamăt, un suspin.

- Nu cumva o fi murit Moşu? strigă deodată Ilaria. Mă privi scurt, speriată, şi porni alergînd spre casă.

- Doamne fereşte! făcu Popa închinîndu-se. Porni şi el, şi după el, noi toţi.

Nu murise. L-am găsit moţăind, uitîndu-se la lampă. Ilaria îi înălţă capul pe perne.

- Să-mi aprinzi o luminare, spuse. S-o am aici, lîngă mine, că poate se îndură Dumnezeu.

Se apropiase şi Popa de pat. Moşu îl privi lung, ca şi cum s-ar fi trudit să-L recunoască.

- De ce v-aţi întors? îl întrebă. Cui i-a fost frică?

- Femeile, începu Popa. Femeile. Una din femei... Apoi îmi făcu semn să-L lămuresc eu.

- Li s-a părut că se aude ceva. Dar le-am spus: astea nu-s tunuri ruseşti. Sînt ai noştri. Urcă spre Oglindeşti.

Moşu mă privea şi pe mine lung, parcă i-ar fi fost greu să mă recunoască.

- Dar Vasile unde e? de ce-a plecat? întrebă el deodată. Cine o să-mi facă coşciugul?

- Nu te mai gîndi, îl întrerupse Popa. Nu te îngropăm noi fără coşciug. Om găsi noi, în şapte sate, dulgher să-ţi facă coşciugul.

- Dar nu ca Vasile, spuse Moşu. Nu mai găsim noi meşter ca Vasile. întoarce încet capul spre Ilaria: De ce-o fi plecat?

- I-a fost frică. A fugit şi el ca ceilalţi, spre munte.

- Poate că nu ştie, spuse Moşu, şi d-aia a plecat. Că nu Ştie...

- Ce să ştie? îl întrebai.

- Nu ştie, repetă coborînd glasul.

închise din nou ochii. Părea că doarme, senin, împăcat. Popa se aşezase pe scaun. Lîngă fereastră, Ilaria privea în întuneric, fumînd.

- Trebuie s-o găsiţi, vorbi deodată Moşu. Că dacă n-o

Fără îndoială, dormisem adînc. Doar la cîteva zeci de metri, pe şosea, se aflau patru camioane, cu mitraliere în poziţie de tragere, iar în faţa bisericii, cîteva motociclete. Nu auzisem nimic. îmi netezeam cu palma tunica. N-o mai îm-brăcasem de mai bine de un an. Dar simţeam că-mi lipseşte ceva, şi nu-mi dădeam seama ce. Doar după ce-am deschis găsiţi, nu se îndură Dumnezeu şi nu mă ia. Şi am să mă chi- | poarta'şi am zărit sentinela cu puşca-mitraîieră şi pe cei doi ofiţeri, am înţeles ce era. Nu se mai auzeau tunurile.

- *Kamarad*! am strigat de departe. *Ich streche deutsch*. *Aber wenig*, *sher wenig*...

Unul din ofiţeri începu să rîdă. Celalt mă privea nedumerit, ca şi cum s-ar fi întrebat dacă nu cumva îmi bat joc de el. - Vorbim româneşte, spuse. Ce se întîmplă aici? Unde nui aşa pînă după Sfîntul Dumitru.

Lixandru, dascălul, ceilalţi ne aşteptau în curte.

- Ce spune Moşu? întrebă dascălul.

- Spune să ne întoarcem la şanţuri. Că trebuie s-o găsim... Am pornit toţi după Popă, strînşi unul într-altul, căci femeilor le era frică.

Dormeam greu, Ilaria mă zguduia din toate puterile să mă trezească.

- Au venit, şopti. Sînt nemţi.

- Şi galbenii? o întrebai.

- Jumătate sînt la Lixandru, să-i împartă oamenilor, cînd s-or întoarce. Jumătate i-am ascuns sub patul Moşului.

Mă frecam la ochi. Aşadar, nu visasem; găsisem comoara. O găsise Ilaria, către dimineaţă, cînd nu mai rămăseseră decît Lixandru, cu nepoţii şi cu mine. O găsise departe de şanţul în care săpa în neştire Lixandru.

- Ia veniţi încoa! ne-a strigat. Mi se pare mie sau... Ne-am făcut cruce. După socoteala lui Lixandru, erau acolo, în ulcică, peste o mie de galbeni.

- Nu te ridica în picioare, să nu te vadă sentinelele pe fereastră, şopti Ilaria.

De-a buşilea, m-am tîrît pînă la lada de campanie. Mi-am îmbrăcat tunica de sergent. în piept mai rămăsese o singură decoraţie, dar era cea bună: Crucea de Fier. Cînd m-am îndreptat spre uşă, Ilaria îşi privea obrazul într-o oglinjoară.

- Dacă te poţi înţelege cu ei, spune-le că noi nu ştim nimic...

sînt oamenii?

- Au fugit în munte. Le-a fost frică... Locotenentul care rîsese cu atîta poftă mă privea acum prietenos, dar cu mare tristeţe. Se apropia încet de mine.

- Unde ţi-ai lăsat braţul? mă întrebă.

- La Cotul Donului. în a doua bătălie de învăluire de la Cotul Donului.

- A doua bătălie de învăluire, repetă el visător. A doua bătălie de la Cotul Donului.

Vorbea atît de bine româneşte, încît nu puteam crede că nu e român. Se întoarse către celalt:

- Cum trebuie să-L salutăm? Ca erou, ca aliat, ca duşman, ca prizonier, ca ostatec?

Părea că stă să izbucnească din nou în rîs, dar se stăpîni, îşi lipi călcîiele şi mă salută, strigînd:

- *Heil*! *Sieg*!

Soldatul întoarse capul spre el, apoi către mine şi trecu arma în cealaltă mînă şi-mi zîmbi.

- Domnul locotenent e scriitor, e un poet, începu cellalt. Are imaginaţie, fantezie, humor. Ştii ce e aia scriitor? Ştii ce e un poet?

- Ştiu. Am învăţat la şcoală. Am citit şi eu poezii. Eminescu, Alecsandri.

- Domnul locotenent von Balthasar e un foarte mare poet. Tot atît de mare ca Eminescu. E născut, ca şi Eminescu, în Bucovina. Şi dacă scapă de ruşi şi de Curtea Marţială, are să fie cel mai mare poet al Marelui Reich!

Am ghicit, şi am simţit cum mi se bate inima. La începuti îmi fusese teamă de poet, crezusem că el băuse prea mult. Mă înşelam.

- Domnul locotenent von Balthasar are imaginaţie, are' fantezie, continuă celalt. Cînd a dat cu ochii de şanţuri, mi-a spus: „Leopold, şanţurile astea le-au pregătit pentru noi. îşi închipuie c-au să cîştige bătălia, şi pentru că, probabil, au hotărît să nu mai ia prizonieri, ne-au săpat gropile din timp.”

Fără să-şi dezlipească privirile de ale mele, von Balthasar şuieră cîteva minute. Leopold tăcu, zîmbind încurcat.

- Ce e cu şanţurile din marginea satului? mă întrebă von Balthasar. Cine v-a dat ordin să le săpaţi?

Mă aşteptam la întrebare, ştiam ce-am să răspund, şi totuşi îmi era frică.

- Căutăm o comoară, începui. Sîntem toţi oameni săraci. Pe aici, pămîntul nu e bun. Ne-am hotărît să căutăm comoara şi cînd om găsi-o, s-o împărţim frăţeşte, creştineşte. Sîntem vreo sută de familii. Dar acum s-au risipit oamenii, au fugit în munte. Am rămas puţini şi merge greu.

- Ce merge greu?

- Şanţurile. Săpatul şanţurilor. Muncim numai nopţile. Ne cam ferim de vecini. Ne e frică de ruşi. Dacă n-o găsim pînă ce dau ruşii peste noi, n-o mai găsim niciodată.

- Dar de unde ştiţi c-o s-o găsiţi? întrebă Leopold. Cine v-a spus de comoară?

Şovăiam, încercînd să zîmbesc. Poate că nu trebuia să le spun.

- E o poveste lungă, am început eu în cele din urmă. Avem aici, cu noi, în sat, un bătrîn de peste nouăzeci de ani. El a visat întîi la comoară. A visat pe cînd era copil, şi de-atunci visează întruna. Ne-a spus: La început, au fost cinci căldări pline cu aur. Aşa a fost, pentru că am visat cinci cruci. Dar patru căldări s-au pierdut demult, înainte de moşii şi strămoşii noştri. De aceea am tot visat o cruce de aur şi patru de lemn negru, patru cruci părăginite. Pe astea patru le-au găsit alţii, înaintea noastră...

Von Balthasar îşi scoase casca şi începu să-şi şteargă fruntea cu batista. Era o batistă murdară, plină de sînge şi de praf.

- Dar de ce aţi aşteptat atît? mă întrebă. Şi crezînd că nu înţeleg, adăugă: Dacă bătrînul are 90 de ani şi a visat comoara de cînd era copil, de ce-aţi început s-o căutaţi de-abia acum?

Zîmbeam, pentru că pregătisem să-i răspund în aşa fel încît să nu ghicească. Nu voiam să afle de Ilaria. Cum a visat şi ea, şi ne-a hotărît pe toţi s-o căutăm, şi chiar în noaptea aceea, de Sfîntă Mărie, a dat de comoară, a simţit-o sub lopată, dar n-a apucat s-o dezgroape, pentru că pînă să vină Lixandru cu tîrnăcopul, comoara s-a afundat ca o săgeată, adînc, în pămînt.

- Am început s-o căutăm după 23 august, după ce-am aflat de armistiţiu. Pînă atunci, oamenii se tot codeau. Dar ne-a spus Moşu c-au să vină vremuri grele, că acum e timpul.

- Acum e timpul... repetă von Balthasar visător. Acum e timpul, pentru că au să vină vremuri grele. Acum se găsesc comorile, cînd se prăbuşeşte lumea... Sarmizegetusa! exclamă el, luminîndu-se deodată la faţă. îţi mai aduci aminte de Sarmizegetusa?

- îmi aduc foarte bine aminte. Am învăţat la şcoală. Dacii, strămoşii noştri.

- Dar ei îşi îngropau comorile cînd se prăbuşea lumea. Iar voi de-abia acum începeţi să le căutaţi...

Nu ştiam ce să răspund şi am ridicat din umeri.

- Aşa ne-a spus Moşu. Ne-a spus să căutăm comoara, c-au să vină vremuri grele...

Von Balthasar îşi înălţă ochii spre cer. Parcă începeau să se adune norii.

- Ah! Românie, Românie! exclamă el privind pe deasupra noastră, peste sat, peste deal. Ce ţară! Ce neam!... Aţi rămas ce-aţi fost de atîtea mii de ani. S-au risipit zeii, v-a uitat Zalmoxis, dar voi aţi rămas cum v-au ursit strămoşii voştri...

îşi coborî privirile şi-mi căută ochii. Parcă ar fi voit să mă fulgere.

- De ce n-aţi avut noroc? mă întrebă ridicînd glasul. De ce trebuie să vă prăbuşiţi înainte de vreme?

îi scăpărau ochii de parcă ar fi fost mîniat.

- Vă prăbuşiţi în întunerec pentru încă o mie de ani. întunerec, în adînc, tot mai adînc...

îşi trecu mîna pe frunte, parcă ar fi vrut să ofteze. Ape se întoarse spre Leopold.

- *Schicksal*! spuse el zîmbind amar.

- *Schicksal*! repetă celalt.

Von Balthasar îşi puse brusc casca şi mă privi din nou. Avea acum privirile reci, îngheţate.

- Aveam nevoie de oameni, spuse. Avem cu noi de lă dinamită, dar ne trebuiesc şi oameni. Trebuie să distruge şoseaua pînă la Dumbrăvi. Noi o dinamităm, iar dumneave tră săpaţi şanţuri pe margini. Dar nu cum aţi săpat pînă ac Ne trebuiesc şanţuri adînci şi largi, şanţuri antitanc.

Ascultam zîmbind. îl zărisem de departe şi îmi venis inima la loc.

- Credeaţi c-o să-L las fără coşciug? strigă el. Vasile oprise, după obiceiul lui, cu o mînă în şold, şi toată faţa i luminase: I-am adus bradul, spuse. Brad împărătesc.

- Ce e cu dumnealui? întrebă Leopold.

- A venit pentru coşciug, îl lămurii. Coşciug pentru Mc Trage să moară. Are peste nouăzeci de ani...

Soldatul ne privea pe rînd, nedumerit, încereînd să ghic că ce se întîmplă. M-am întors spre el:

- *Sârg*, i-am spus. *Ein schoner Sârg ftir Grossvate*. *Neunzigjahre alt*.

Ne spusese că are nevoie de clopotniţă, că va aşeza acolo | două mitraliere. Dar ne mai spusese şi asta: că dacă nu adunăm oamenii, aruncă biserica în aer, întîi, clopotniţa, apoi stranele, apoi uşile împărăteşti, apoi altarul. Cînd l-am văzut că urcă dinamita în clopotniţă, m-am întors către Popă.

- Ne-au biruit, părinte. Trebuie să ne supunem. Spune lui Lixandru să adune oamenii. Dacă tot trebuie să facem şanţurile, mai bine să ne apucăm acum, pînă ce nu începe ploaia.

M-am îndreptat spre casă. Ilaria mă aştepta în tindă. N-o mai recunoşteam. Era ca cea mai frumoasă femeie de la oraş. Nu ştiam ce să-i spun. Mă uitam la ea.

- Marine, să-ţi aduci aminte de mine, aşa cum mă vezi acum, tînără şi frumoasă...

Mă privea zîmbind, cu mare tristeţe.

- Nu ştiu ce am, adăugă. Mi s-a închis inima, şi parcă s-au stins toate. Dar dac-o fi să mor, să mă îngropaţi aşa cum mă vezi acum, cu rochia asta, cu salbă şi cu mărgele.

- Zi Doamne fereşte! o întrerupsei, şi-mi făcui cruce.

- Acum, că m-ai văzut şi ţi-am spus... Se opri şi se făcu deodată albă la faţă. Ce s-aude? mă întrebă coborînd glasul.

- Au pus nemţii dinamită pe şosea. Spun că au ordin să distrugă şoseaua pînă la Dumbrăvi.

Ascultă aşa un timp, apoi îşi aprinse ţigarea.

- Cu rochia asta, repetă, cu salbă şi cu mărgele. Aş fi vrut să-i spun ceva, dar nu ştiam ce.

- Cînd mă întreba lumea la Constanţa, le spuneam: orfană am fost de cînd mă ştiu, dar nu m-a uitat Dumnezeu şi mi-a dat un frate vitreg. Frate vitreg, dar mai bun ca fratele de sînge. Dar acum e pe front; pe front, în Rusia. Se întrerupse iar şi tresări: Ce s-aude, Marine?

Ascultam şi eu nedumerit.

- Astea-s tunuri, spusei. Dar nu sînt tunuri româneşti, şi parcă nici nemţeşti n-ar fi. Seamănă cu brandturile ruseşti.

- Acum, că ţi-am spus şi m-am liniştit, cum o vrea Dumnezeu. Dar să ţii bine minte rochia, adăugă.

Intrai după ea în odaie şi mă oprii în prag. Moşu părea că doarme, cu luminarea aprinsă lîngă căpătîi. Căutai revolverul şi făcui semn Ilariei să se apropie.

- Eu trebuie să mă duc. Dacă ţi-e frică, uite, ţine revolverul ăsta. Dar să ştii că e încărcat. Să nu...

- Nu, nu mi-e frică, mă întrerupse Ilaria. Nu e asta. Nu mi-e frică de nemţi, nici de ruşi. Doar că mi s-a închis inima, aşa deodată...

De-abia cînd am ajuns în dreptul bisericii, mi-am adus aminte că n-am vorbit de comoară. Şovăiam; nu ştiam dacă e bine să mă întorc. Rezemat de singurul camion care mai

rămăsese, von Balthasar mă privea lung. Dar parcă nu m-ar fi văzut.

- Astea-s tunuri ruseşti, mi-am spus apropiindu-mă. Nu se auzeau pînă adineaori.

Continua să mă privească, uitîndu-se în gol.

- Păcat de şosea, adăugai. De-abia o reparaserăm... Dar văzînd că nu-mi răspunde, am ridicat din umeri şi m-am depărtat. N-am mai privit clopotniţa. Ştiam că sînt acolo, cu mitralierele şi dinamita.

Auzeam, depărtate şi totuşi puternice, exploziile pe şosea. Au început să pună încărcătură dublă, mi-am spus. M-am oprit şi am oftat. Nu se mai vedeau camioanele. Trecuseră de crîng, urcau spre Dumbrăvi. Cît puteam cuprinde cu ochii, şoseaua era desfundată şi scorojită, parcă ar fi fost ciuruită de bombe.

M-am apropiat de Lixandru.

- Dacă distrug şoseaua pînă la Dumbrăvi, spusei, nu se vor mai putea întoarce aici. Asta înseamnă că se retrag. Se retrag spre munte. Dar atunci, de ce s-au mai concentrat la Oglindeşti?

Lixandru îşi trecu palma pe faţă şi scuipă în lături, cătrănit de necaz.

- Spuneai că n-o să vină pînă aici, că urcă pe la Oglindeşti. Şi acum o să dea puhoiul peste noi...

Scuipă iar şi-şi ridică privirile spre cer.

- Stă să ploaie, spusei.

- Acum trebuie s-o îngropăm din nou. Bine că n-am apucat să spunem oamenilor. Nu ştie decît părintele. Dacă ar fi aflat femeile, tocmai acum, cînd or să dea ruşii peste noi...

- N-or să vină singuri, îl încurajai eu. Vin cu ai noştri. Apucase tîrnăcopul, pregătindu-se să-L înalţe, dar se răzgîndi şi îşi furişă privirile în jur, să vadă dacă e cineva pe aproape. Nepoţii şi cu dascălul săpau la vreo cinci, şase metri, în arătură. Femeile şi cu Popa erau de cealaltă parte a şoselei. Lixandru îmi făcu semn să m-apropii.

- Marine, tu te-ai uitat la galbeni? mai întrebă în şoaptă.

Clătinai din cap şi trăsei cu coada ochiului spre dascăl, să văd dacă ar putea auzi.

- Dar Moşu i-a văzut? mai întrebă Lixandru.

- Nu ştiu. Nu cred. I-a ascuns Ilaria sub patul lui, de dimineaţă, cînd a auzit camioanele.

- Mai bine că nu i-a văzut, începu Lixandru după o pauză. Pentru că asta nu e comoara pe care o visează el de atî-ta amar de ani.

Nu-L înţelegem şi Lixandru îşi învîrtea tîrnăcopul între mîini.

- Moşu ar recunoaşte-o cum ar da cu ochii de ea. întîi şi întîi, el ne-a vorbit de o căldare cu galbeni, şi asta a noastră e o ulcea de lut. Apoi, Moşu a visat comoara de mic copil, acum optzeci şi mai bine de ani. Dar cînd m-am apucat să număr galbenii, am văzut că cei mai mulţi sînt noi. Am găsit unii din 1911. Am găsit şi un galben grecesc din 1913...

Voiam să spun: „Asta înseamnă că sînt două comori...”, cînd am auzit o salvă de artilerie, foarte aproape. Am tresărit amîndoi, şi au tresărit şi ceilalţi. Am întors toţi capetele spre vale.

- Ce zici, Marine? strigă Popa de dincolo de şosea. Ce se-ntîmplă?

- Mila lui Dumnezeu, părinte, îl încurajai eu. Poate să fie o coloană care urcă spre noi. Poate au de gînd să treacă pe la Dumbrăvi şi să cadă în spatele nemţilor, cînd or începe nemţii să se retragă de la Oglindeşti. Dar ei nu ştiu că au distrus ăştia şoseaua...

Popa îşi lăsă lopata în şanţ, făcu cruce şi se îndreptă spre noi, călcînd anevoie pe şoseaua răscolită.

- Au să se împotmolească aici, spuse, au să tabere aici peste noi...

Se opriseră toţi din săpat, unii cu ochii la noi, la alţii privind spre vale. Dar curînd se auziră mitralierele din clopotniţă. Trăgeau pe deasupra noastră. De bună seamă, nu ca să ne sperie, ci ca să ne amintească de dinamita pe care o aveau cu ei. Apoi am văzut motocicliştii. Coborîseră

pe cărarea de lîngă cimitir şi umblau acum prin arătură împingîndu-şi motocicletele.

- *Schnell*! *Schnell*! ne-au strigat.

Oamenii s-au apucat să sape. Soldaţii au ajuns în şosea, au încălecat motocicletele, ne-au mai strigat o dată „*Schnell T* ne-au făcut cu mîna, apoi au pornit-o spre vale.

- Nu mai înţeleg nimic, spusei urmărindu-i cu privirea. Ce vor să facă? Vor să iasă înaintea ruşilor sau a românilor?

Lixandru se înălţă din şale.

- Nu e vorba, spuse, galbenii ăştia sînt buni şi ei. Dar dacăi n-a fost comoara pe care a visat-o el, Moşu nu moare. Şi se va tot chinui, se va tot chinui, aşa cum se chinuie de patru ani de zile...

Am găsit-o lîngă căpătîiul moşului. îi aprindea o nouă lu-Aveam banii ăştia şi voiam să-i împart cu tot satul. I-am adus, astă-vară, de la Constanţa. Se apropie de mine şi-mi puse mîna pe umăr: Marine, să nu crezi că i-am fost ţiitoare. Uite, e şi părintele aici, şi nu mint. Vorbesc ca în faţa lui Dumnezeu. Nu i-am fost ţiitoare, nici lui, nici altcuiva. Dar cînd a aflat că i s-au prăbuşit nepoţii, Grecu m-a chemat şi mi-a spus: „Am rămas singur pe lume, şi sînt bătrîn. îţi las ţie galbenii ăştia, pentru că ai cîntat şi ai rîs în casa mea atîţia ani, şi mi-ai adus aminte de tinereţe. Mai am şi alţi bani, am şi casa asta, am şi pămînt, şi are cine să mă îngroape. Dar de galbenii ăştia nu ştie nimeni. Ascunde-i bine...”

Moşu o ascultase adînc, fără să clintească, dar parcă n-ar fi auzit-o. Parcă s-ar fi trudit să asculte altceva, din altă parte.

- Acum, că v-am mărturisit tot şi m-am liniştit, vreau să-i mînare. Popa şi Lixandru s-au aşezat osteniţi pe scaun I cer iertare c”am îngr°Pat galbenii şi m-am prefăcut că-i gă-

- Nu mai vrea să vorbească, începu Ilaria! De azi-dim» sesc-A? vrea *si'*[cer iertare Mo?ulm>,dar nu?tlu cum; I1,simt supărat pe mine. Nu vrea să-mi vorbească. M-am gindit că dacă e şi părintele de faţă, şi dacă o să-L rugăm

toţi, o să mă ierte... Că eu am crezut că-L ajut. Că dacă a visat la comoaneaţă n-a scos un singur cuvînt. E supărat pe noi toţi. Dar mai ales e supărat pe mine...

Popa se ridică şi se apropie de pat.

- E adevărat, Moşule? E adevărat că eşti supărat pe noi? Moşu îşi opri o clipă ochii asupra preotului, apoi ne privi pe rînd, fără să rostească un cuvînt. Tăceam toţi. Se auzea doar ferestreul.

- îl auzi? întrebă din nou Popa. E Vasile. S-a întors Va-sile. Ţi-a adus bradul.

- Ştie de Vasile, îl întrerupse Ilaria. I-am spus de azi-di-mineaţă. Dar nu mi-a răspuns.

Se depărta de pat, îşi aprinse ţigarea şi ne privi pe toţi,] silindu-se să zîmbească.

- Eu am crezut că fac bine, spuse. N-am făcut-o numai pentru el, pentru Moşu, ca să-i mîngîi bătrîneţele, să-L ajut să nu se mai chinuie. Am făcut-o pentru întreg satul. Că sîn-tem oameni săraci...

Nu înţelegeam şi ne uitam lung la ea. Ilaria oftă. îşi în toarse încet capul spre fereastră.

- V-am minţit atunci, de Sfînta Mărie, cînd v-am spu că am simţit comoara sub lopată. Dar am crezut că fac bim ra asta de cînd era copil...

Moşul îşi înălţă fruntea şi-şi roti privirile pe deasupra noastră. Parcă s-ar fi pregătit să ne spună ceva. Aşteptam toţi, ţinîndu-ne răsuflarea. Dar el îşi împreună mîinile şi începu să-şi mişte degetele, ca şi cum ar fi vrut să se pipăie, apoi, opintindu-se, oftînd adînc, dădu pătura la o parte. Am încremenit toţi. Era îmbrăcat, şi avea opincile cele noi. Nu le mai încălţase de cînd căzuse la pat.

- Lăsaţi-L! strigă Ilaria văzînd că voiau să-L împiedicăm să se dea jos. Lăsaţi-L să facă ce vrea el! Destul l-am chinuit pînă acum.

îl sprijini, şi Moşu se ridică deodată în picioare. M-am mirat cît se făcuse de mic. Cît zăcuse, îl credeam tot atît de înalt Ş1 de falnic ca pe vremuri. Şi de-abia acum se vedea,

întreagă, barba albă acoperindu-i pieptul. întinse mîna, parcă ar fi căutat ceva.

- Toiagul, am şoptit. îşi caută toiagul. M-am dus repede şi i l-am adus.

- încotro, Moşule? îl întrebă Popa.

Parcă nu l-ar fi auzit. Rezemat de braţul Ilariei, şi cu to^ iagul în mîna dreaptă, Moşu se îndreptă şovăind spre uşă. Mi se păru că şchioapătă. Dar îşi tîrşia cînd un picior, cînd celalt.

- Minunea lui Dumnezeu! spuse Lixandru făcîndu-şi cruce.

Ne-am luat după ei. Porniseră spre biserică. Se cutremu-i ra pămîntul, şi Lixandru întoarse capul către mine.

- Asta e artileria grea, şoptii.

Cînd dădu cu ochii de noi, von Balthasar tresări, apoi coborî din camion şi ne ieşi înainte. Mi se părea că vorbeşte singur. Dar poate că recita. Poate că recita vreo poezie de-a lui. Şi-a dus mîna la cască, şi-a ciocnit călcîiele, şi ne-a salutat. Apoi s-a apropiat de mine.

- Leopold îşi va frînge mîinile cînd va auzi, spuse. Şi nuj mă va ierta niciodată că l-am trimis la Dumbrăvi...

- El a voit, am încercat eu să-L lămuresc. S-a ridicat singur din pat şi şi-a căutat toiagul. Dar Ilaria are dreptate. Trebuie să-L lăsăm să facă ce vrea.

- Antigona, spuse von Balthasar, privind-o zîmbind. Sau poate Cordelia, sprijinind pe regele Lear. Leopold ar fi ghicit îndată. El e regizor. El ar fi înţeles. Ar fi ştiut cum să privească, şi să se mire, şi să se minuneze...

Ne-au văzut şi femeile, şi s-au luat după noi, făcîndu-şi cruce.

- Dar unde vreţi să-L duceţi? izbucni von Balthasar cînd am trecut de biserică. Nu-L vedeţi că e orb şi surd?

- Nu e orb, spuse Ilaria, oprindu-se şi întorcînd capul. Dar Moşu o trase după el. Călca încet şi şubred, şi poate s-ar fi prăbuşit dacă nu l-ar fi sprijinit Ilaria. Dar parcă nu se mai putea opri.

- Nu e orb. Ştie unde vrea să meargă, dar nu vrea să n spună.

- Nu-L vedeţi că stă să moară? adăugă von Balthasar o mare tristeţe.

Ilaria întoarse din nou capul şi-l privi adînc.

_Stă să moară, repetă von Balthasar. Dar poate e mai bine asa. Are să moară în picioare, ca strămoşii lui.

- Nu moare, spuse Lixandru. îl cunoaştem noi. Nu moare.

Von Balthasar ridică din umeri şi zîmbi.

- Toţi murim, spuse el visător. Chiar şi zeii mor. Pînă şi Zalmoxis a murit.

- Dumnezeu nu moare, vorbi Popa fără să-L privească. Dumnezeu adevărat nu moare.

- A rămas cu voi o mie de ani, continuă von Balthasar, şi apoi s-a dus. V-a părăsit. A intrat în peştera lui şi n-a mai ieşit. Sau poate s-a înălţat la cer, adăugă ridicîndu-şi privirile spre munte.

Se adunaseră acum toţi cîţi mai erau. Ieşisem din sat. Ilaria ar fi vrut să-L aducă pe una din poteci, dar Moşu se îndreptase hotărît spre şosea.

- E de neînţeles cum de-şi poate aduce aminte, şopti von Balthasar.

Parcă se făcuse deodată palid.

- Nu mai vede, nu mai aude, nu mai vorbeşte, şi acum, într-o clipă sau poate în zece minute, va muri. Dar totuşi îşi aduce aminte. După o mie de ani, îşi aduce aminte...

Cînd a ajuns în şosea, Moşu s-a oprit şi a început să caute toiagul. Căuta pe marginea şoselei, acolo unde ne spusese el să începem şanţurile. Von Balthasar îl privea fermecat.

- Aşa se va întîmpla şi cu voi. După o mie de ani de întunerec, o să vă aduceţi aminte. Şi o s-o luaţi de la început...

Moşu a dat de pietrele smulse şi fărîmate de dinamită, şi-a plecat genunchii şi a întins mîna, a început să pipăie. Lua în mînă, una cîte una, pietrele pe care le găsea. A ajuns aşa în marginea gropii pe care o făcuse prima încărcătură de

dinamită. A mai pipăit un timp, parcă i-ar fi fost greu să înţeleagă, încet, s-a ridicat în picioare şi şi-a întors capul spre noi, L-a rotit în toate părţile. Ilaria L-a simţit deodată moale şi L-a prins în braţe.

- S-a prăpădit Moşu, Marine! a strigat. S-a prăpădit şi nu mi-a vorbit. Nu m-a iertat!

L-am văzut cum a pornit camionul şi, cu multă dibăcie, a izbutit să-L aducă în şosea, pînă în marginea gropilor. S-a coborît şi, fără să oprească motorul, a scos din camion cî-teva bidoane cu benzină, apoi a început să-L împingă de la spate. Cînd camionul s-a răsturnat pe o rînă în groapă, L-a stropit cu benzină şi i-a dat foc.

Se întorcea agale. Dînd cu ochii de mine, mi-a zîmbit.

- Păcat, că e fată frumoasă, spuse. De ce-o laşi să fumeze?

- A trăit multă vreme la Constanţa, în casa unui grec bă-trîn, îl lămurii eu. Acolo s-a învăţat să fumeze.

Priveam cu jale camionul arzînd. Mă gîndeam că ne-ar fi putut rămîne nouă.

- Mi se pare c-ai ghicit, spuse. Face şi asta parte din manevra de diversiune de azi-dimineaţă. Dar nu cred că va reuşi. La ora asta ar fi trebuit să fim de mult sub foc.

I-am arătat obuzele care cădeau la răstimpuri la mai puţin de un kilometru de marginea satului. A zîmbit, ridicînd din umeri.

- Astea sînt nimica toată, spuse. Brandturi. Dacă ar fi crezut că vrem să rezistăm la Dumbrăvi, şi-ar fi concentrat foj cui pe şosea, dincolo de crîng. Ridică braţul şi-mi arătă crîn-gul. E foarte frumoasă, spuse, Ilaria, parcă aşa o cheamă.

- Da, Ilaria.

- Ilaria, repetă el zîmbind. E nume frumos. Dar nu i se j potriveşte. E prea tristă.

M-am prefăcut că nu înţeleg şi mi-am întors din nou prij virile spre camion.

- Cînd vă retrageri? l-am întrebat deodată. Voiam să-L ducem în biserică. Pînă la noapte coşciugul e gata, şi vrem să-L ducem în biserică. Dar cu dinamita în clopotniţă...

- Am scos focoasele, mă întrerupse von Balthasar. Nu mai e nici o primejdie., - Dar dacă au să tragă cu mitralierele din clopotniţă, stăj ruu eu.

- Cine să tragă? mă întrebă zîmbind. Patrula a plecat de mult. Acum e undeva prin pădure. Dacă au noroc, au să ajungă coloana la Dumbrăvi.

Mă uitam la el, şi parcă nu-mi venea să-L cred.

- Da, am rămas singur, continuă von Balthasar. Vreau să văd cît de departe te poate duce o manevră de diversiune care n-a fost bine pregătită.

- Atunci, de ce-aţi mai trimis motocicliştii în vale? I-aţi prăpădit degeaba.

- Nu degeaba. Poate că unul, doi, tot au scăpat. Şi astfel au putut să transmită informaţiile. Informaţii false, bineînţeles. Concentrarea la Dumbrăvi, şi celelalte.

Obuzele continuau să cadă, unele din ele destul de aproape de şosea.

- Probabil că n-a scăpat nici unul, făcu von Balthasar visător. Sau dacă au scăpat, nu i-au interogat, sau, interogîn-du-i, nu i-au crezut...

Se îndreptă hotărît spre sat. în dreptul bisericii îl aştepta Lixandru, cu nepoţii şi un grup de femei.

- Ne-aţi muncit ca nişte robi! strigă Lixandru spriji-nindu-se pe tîrnăcop. Ne-aţi silit să ne punem şi femeile la jug, ca pe vite. Scuipă mîniat în lături, apoi arătă clopotniţa: Nici de biserică nu v-aţi îndurat. Aţi intrat cu mitralierele în sfîntul lăcaş. Aţi pus dinamită în clopotniţă.

Von Balthasar îl ascultase ţeapăn, aproape în poziţie de drepţi. Se făcuse foarte palid. Pe neaşteptate, duse mîna la cască, salută, apoi îşi scoase centironul cu revolverul şi i-L întinse, fără să spună un cuvînt. Văzîndu-L că şovăie, m-am apropiat de Lixandru.

- I-ai revolverul, i-am spus. S-a predat. Acum e prizonierul nostru.

- Aşa crede el, că e prizonier, făcu Lixandru. O să vedem...

Pentru întîia oară de cînd dăduse cu ochii de Lixandru von Balthasar zîmbi.

- Moartea este oriunde frumoasă şi fără înţeles, spuse, ^ar dacă ai norocul să mori în faţa bisericii...

Lixandru îl mai privi o dată, cu asprime, apoi plecă spr casă. îşi pusese tîrnăcopul pe umăr şi cîntărea centironul î; mîna dreaptă. Von Balthasar îl urmări mult timp cu privi rile. îşi scoase casca, o învîrti între degete, apoi căută cu ocru un loc potrivit şi o zvîrli. Se apropie de mine.

- Nu ştiu dacă aşa ţi s-a întîmplat şi dumitale. Nu cre< că e frică de moarte. Dar în fiecare dimineaţă îmi spun: Poa te că aici are să se întîmple. Poate că ăsta e locul.

Rămăsese cu ochii pierduţi şi zîmbi. Nu ştiam că o ză rise pe Uaria apropiindu-se.

- Cînd am ajuns azi-dimineaţă şi am văzut şanţurile i-am spus lui Leopold: îmi place satul, că e în marginea crîn-gului. îmi place şi biserica, şi ar fi mare păcat daca va trebit s-o zvîrlim în aer. Dar nu-mi plac şanţurile. Au ceva sinistn şi inutil, şi poate chiar ceva diavolesc. Nu mi-ar plăcea sa mo aici. Sînt prea multe şanţuri proaspete... Noroc că mi-aţi sp de comoară, adăugă. Şi atunci m-am liniştit.

Zîmbea, cu ochii în ochii Ilariei.

Se întunecase bine cînd l-am adus în biserică. De cea-] laltă parte, spre vale, cerul se aprinsese şi pîlpîia.

- Numai de-ar începe să plouă, spuse dascălul. Să m se întindă focul. 1

Obuzele cădeau acolo dincolo de crîng, pe şoseaua sprfl Dumbrăvi. Ieşeam mereu din biserică să văd ce se întîm-plă. Mă duceam pînă la cimitir, mă întorcea printre şanţuri, să nu mă atingă schijele dac-or fi să schimbe tiruri pe nei aşteptate.

- Credeam c-ai rămas cu ceilalţi, să-L priveghezi, i-am spi cînd am zărit-o aşezată pe o piatră pe marginea şoselei.

- O să-L priveghem toţi, toată noaptea, răspunse Ilaria fă să mă privească. Ne-a spus părintele să ne adunăm toţi şi petrecem noaptea în biserică. Dac-ar intra întîi ruşii şi ne-vedea strînşi în biserică, poate se îndură de noi.

- N-or să vină singuri, o liniştii eu. Dacă...

- Marine! mă întrerupse ea ridicîndu-se deodată şi apu-cîndu-mă de mînă. Marine, să nu-L omorîţi, că e păcat de tine-reţele lui.

- E prizonier, i-am spus. Nu-L putem omorî.

- Să-L îmbrăcăm cu haine de-ale noastre şi să-L ţinem aici, ascuns, pînă o trece prăpădul.

Coborîse glasul, căci îl văzuse. Venea şi el pe cărarea de lîngă cimitir. Cînd se apropie de mine, privi lung Crucea de Fier.

- Ar trebui s-o scoţi, spuse. Numai e de nici un folos...

- Dacă n-a căzut de la sine, eu n-am de ce s-o scot... Parcă ar fi vrut să spună ceva, dar se stăpîni şi mă privi din nou, amar.

- Ce rău îmi pare că nu pot scrie poezii în româneşte. Am încercat de mai multe ori, dar nu merge. Am încercat chiar să-mi traduc unele poezii, dar parcă nu mai e acelaşi lucru. Parcă n-ar mai fi poeziile mele. îmi pare rău.

Rămăsese cu privirile pierdute spre vale.

- I-am spus, începu deodată Ilaria. I-am spus, mi-a răspuns că eşti prizonier, că nu te pot omorî... O să-ţi găsim nişte haine, o să te ascundem...

Von Balthasar întoarse repede capul spre noi. Părea mî-niat, dar şi de data aceasta izbuti să se stăpînească.

- Dacă au de gînd să mă omoare, au dreptul. Au dreptul pentru că nu sînt prizonier. Civilii nu pot lua prizonieri. Eu nu m-am predat. M-am pus la dispoziţia lui. M-am constituit victimă de bună voie. De altfel, nici nu puteam face altceva, adăugă mai mult pentru sine. Dacă m-ar fi împuşcat pe loc, n-ar fi fost o crimă.

- Dar Marin spune că n-au să te omoare, şopti Ilaria. Von Balthasar ne privi pe amîndoi cu multă blîndeţe, apoi ridică din umeri.

- îmi pare totuşi rău că nu pot scrie poezii în româneşte. Mi-ar fi plăcut să mă ascultaţi şi să mă cunoaşteţi. Dacă am să mor aici, o să mă îngropaţi într-unui din şanţurile acestea gata făcute. N-are importanţă. Dar mi-ar părea rău.

- Marin spune că n-au să te omoare, repetă Ilaria. N-au să te omoare.

- Mi-ar părea rău, continuă von Balthasar visător. Mi-j părea rău, pentru că n-aţi ştiut, şi n-o să ştiţi niciodată, cît dl bine v-am înţeles. Afară de poeţi, nu vă înţelege nimeni. *CU* neva trebuie să aibă măcar un dram de nenoroc ca să vă înl teleagă. N-aţi avut noroc acum trei mii de ani, şi nici acum d mie de ani, şi nici de data aceasta n-aţi avut noroc. Dar v-aţj amintit şi aţi luat-o de la început. Şi tot aşa o veţi lua de la *înA* ceput într-o mie de ani, şi vă veţi aminti. Tot ce vorbim noi acum, şi tot ce s-a întîmplat astăzi, şi tot răul pe care v-i L-aril făcut, de toate astea vă veţi aminti, şi o veţi lua de la început!

- Acum eşti prizonier, spuse Ilaria. Te-am iertat.

- Acesta e şi destinul poetului, continuă von Balthas; întorcîndu-se spre vale. Să tot încerce, şi să nu izbuteasci dar să încerce, şi să nu izbutească, dar să încerce din noi luînd-o de la început. Şi de fiecare dată, amintindu-şi t< ce a greşit şi tot ce n-a izbutit şi tot ce a terfelit. Amintii du-şi, şi încercînd din nou. încă o dată. încă o dată. Aşa cui încercaţi şi voi. Fără să crîcniţi, fără să obosiţi. Dar amin-l tindu-vă tot ce s-a întîmplat, toate înfrîngerile, toate umilinţele, toate trădările.

Am oftat amîndoi, şi von Balthasar întoarse repede capul spre noi.

- într-o mie de ani, copiii voştri au să-şi amintească d comoara pe care aţi căutat-o şi au s-o caute din nou. Au s sape alte şanţuri. Şi au să-şi amintească şi de mine şi de Leo pold, cum am intrat într-o dimineaţă în satul vostru şi v-

am pus să săpaţi din nou. Alte şanţuri. Şanţuri adînci, în care să se înglodească tancurile. Au să-şi amintească de mine şi de tot răul pe care vi l-am făcut şi au să mă blesteme. Numai vo: mai ştiţi să blestemaţi. Şi n-am să mă pot odihni. Are să treacă o mie de ani, şi n-am să mă pot odihni...

Ilaria se apropiase de el. Mi-am plecat ochii şi m-am îndreptat încet spre biserică.

între lumînări, Moşul părea că doarme. în strane, cîte-j va femei moţăiau, cu capetele sprijinite pe braţe. M-am simtit deodată obosit. M-am rezemat de perete şi am închis ochii, peretele era rece, mai rece ca piatra peşterii, şi simţeam cum Ola pătrunde frigul, parcă ar fi voit să mă trezească. M-am trezit şi am început să mă frec la ochi.

- Au venit! am auzit pe cineva de-afară. Sînt ruşi! M-am repezit şi am început să alerg. Nu ştiam cît putea fi ceasul. Cînd i-am văzut înaintînd pe şosea, am ridicat glasul şi am strigat de departe:

- *Braţ*! *Braţ*! *Ia govoriupo russki*! Alergam spre ei, cu braţul ridicat strigînd: *Braţ*! *Rumunski*! *Zdies niet Niemetzi*!

Apoi m-am oprit, ca să-mi trag răsuflarea.

- Ce te-a apucat? strigă unul din ei. Sîntem români. Ruşii urcă pe la Oglindeşti.

Am oftat şi am voit să-mi fac cruce.

- Asta-i şoseaua spre Dumbrăvi? mă întrebă un sublocotenent.

I-o arătai, aşa cum se vedea, la cîţiva metri, surpată şi zdrenţuită.

- Asta e, dar au distrus-o nemţii cu dinamită, azi-dimineaţă... Dar degeaba vă duceţi, adăuga-i. Nu-i mai găsiţi la Dumbrăvi. Mi-au spus că voiau să facă o manevră de diversiune.

Sublocotenentul zîmbi, apoi făcu semn plutonului şi porni mai departe.

- Ne-au distrus şoseaua ca să facă o manevră de diversiune! strigai eu din urmă. Nu i-ar mai ajuta Dumnezeu!...

*

După ce a început să plouă, ieşeam tot mai rar din biserică. Se adunaseră aproape toţi acum. Cîteva bătrîne plîn-geau încet la căpătîiul Moşului, lîngă luminările de ceară. Popa, dascălul, Vasile, toţi ceilalţi moţăiau în strane.

De cîte ori ieşeam, îi găseam alături sub nucul din faţa bi-sericii. Nu-i mai întrebam nimic acum. Treceam pe lîngă ei Şi le zîmbeam. „Trebuie să fiu cu ochii în patru, îmi spuneam, căci sînt singurul care vorbesc puţin ruseşte. Poate că soldai ţii nu ştiau. Poate că şi ruşii urcă tot pe aici.”

Dar eram obosit, istovit. Cînd mi-a spus unul din nepoj ţii lui Lixandru că parcă s-ar fi auzit un tanc, n-am înţelel de la început. Dacă aş fi înţeles, aş fi alergat şi le-aş fi strigai că şoseaua e desfundată. L-am auzit însă cînd s-a împotmo] lit în şanţuri şi am început să fug.

- Să nu se aprindă tancul şi să ardă de vii! le-am spus trei cînd pe lîngă ei.

Ii auzeam pe amîndoi, în urma mea, alergînd. Apoi am aul zit şi pe alţii. Veneau şi Lixandru cu nepoţii, şi dascălul, şl popa.

Tancul se smucea orbeşte să iasă din şanţuri. La vreo zecJ metri în urma lui, pe şosea, se oprise un alt tanc. Zărisem şi plutonul înaintînd pe marginea şoselei. Voiam să le strigi „Aşteptaţi-ne, să vă ajutăm, şi noi!”, cînd am auzit mitalie-j rele din clopotniţă. Am întors speriat capul. L-am văzut pa von Balthasar. împietrise, cu privirile spre clopotniţă. în acel clipă au începu să tragă şi cei din tanc, şi apoi am auzit puş-j tile-mitraliere ale soldaţilor de pe şosea. M-am trîntit şi le-ani strigat:

- La pămînt! Trîntiţi-vă la pămînt!

Von Balthasar rămăsese în picioare, cu capul întors sprJ biserică, şi lîngă el, Ilaria, ca şi cum n-ar fi auzit nimic, ci şi cum n-ar fi înţeles ce se întîmplă.

- La pămînt, le-am strigat.

Apoi i-am văzut pe amîndoi prăvălindu-se, foarte aproa pe de şanţuri. M-am tîrît ţinîndu-mi răsuflarea.

- Ilaria! am strigat apucîndu-i mîna. Ilaria!

- Spunea că nu scapă, a şoptit. Spunea că ăsta e locul. Era caldă şi mă privea cu ochii deschişi. Dar eu ştiam.

[1977

IVAN

L-a zărit întîi Zamfira. îşi trecu carabina în mîna stîngă si se apropie de el. îl atinse uşor cu vîrful bocancului.

- Trage să moară, spuse fără să întoarcă capul. Rănitul îi privea cu ochii foarte mari, deschişi. Era tînăr, bălai, plin de pistrui, şi buzele îi tremurau necontenit, parcă tot s-ar fi trudit să zîmbească. Zamfira oftă adînc, apoi îngenunche lîngă el.

- Ivan! îl strigă. Ivan!

Desprinse bidonul şl-l apropie cu grijă de buzele rănitului. Darie se oprise în faţa lui. îşi scoase casca şi începu să-şi şteargă fruntea cu mîneca tunicii.

- Trage să moară, spuse. Păcat de apă.

Cu o mişcare bruscă, speriată, braţul rănitului se desprinse de trup şi se zbătu în aer, ca şi cum ar fi căutat ceva, apoi căzu inert şi degetele i se încleştară pe un bulgăre de pămînt. Căzuse prea departe de buzunar. Zamfira întinse mîna, scoase revolverul şi zîmbi.

- E pentru dumneavoastră, domnule elev, spuse. Poate îl păstraţi ca amintire...

Darie îşi reaşezase casca. Apucă revolverul şi-l cîntări în mînă.

- Nu mai are gloanţe, spuse. Nu mai e bun de nimic. Se pregătea să-L azvîrle în porumbişte, dar se răzgîndi.

Continua să-L cîntărească în mînă, nehotărît. Iliescu îi ajunse din urmă.

- Trage să moară, rosti rar, clătinînd din cap. Fără luminare ca un cîine. Ca şi ceilalţi, adăugă coborînd glasul.
întoarse capul şi scuipă în lături. Darie mai privi o dai revolverul, apoi îl lăsă să cadă. Căzu, cu un sunet surd, înl tre bulgări, lîngă braţul rănitului.
- Dacă vă e milă de el, spuse, mai bine împuşcaţi-L. Să nJ se mai chinuie...
Făcu cîţiva paşi spre porumbişte, privind obosit în jurul lui, ca şi cum ar fi căutat un loc mai ferit de arşiţă, să se odihl nească. Dar se întoarse curînd, posomorit, cu ţigara neaprirj să în colţul gurii.
- S-o luăm din loc, spuse.
Zamfira se ridicase în picioare, dar nu-şi desprindea prii virile din ochii rănitului.
Dacă am şti ruseşte, i-am cere să ne binecuvînteze, vorbi încet, parcă mai mult pentru sine. Aşa se spunea pe la noi j dacă te binecuvîntează cineva cînd trage să moară, îţi aduci noroc.
- Aşa am auzit şi eu, îl întrerupse Iliescu. Dar îţi aduci noroc numai dacă te binecuvîntează cu inimă bună... Şi ăs-j ta-i bolşevic...
- Orice-o fi, doar să te binecuvînteze pe legea lui, în limj ba lui...
întoarse capul spre Darie.
- Poate dumneavoastră, domnule elev, care ştiţi atîtel limbi...
Darie îşi aprinse ţigarea. Ridică descurajat din umeri, înl cercînd zadarnic să zîmbească.
- Nu ştiu. Acum îmi pare rău. Ar fi trebuit să învăţ rul seşte... Se întrerupse, cu ochii la rănit, şi trase adînc din ţii gară. Dar poate înţelege el, adăugă. Poate cunoaşte el altl limbi...
Şovăi cîteva clipe, apoi înălţă din nou din umeri.
- încercaţi, domnule elev, îl auzi şoptind pe Zamfira. înl cercaţi, că poate înţelege...

Darie zvîrli ţigarea, se apropie neîncrezător, îi căută ochiil apoi izbucni deodată, cu un glas uscat, înăbuşit:

- *Nous sommes foutus*, *Ivan*! *Nous sommes des pauvrel types*! *Save our souls*! *Bless our hearts*, *Ivan*! *Car nous som-i mes foutus*!...

Rănitul gemu stins, şi în acea clipă gura i se lumină deodată, parcă ar fi zîmbit. îi privi pe rînd, încrezător.

- *Blagoslovenie*! strigă Zamfira îngenunchind lîngă el. *Boje*, *Cristu*! Binecuvîntează-ne, Ivane...

îşi făcu cruce, cît putu mai încet, ridică ochii spre cer, îşi împreună mîinile şi închise puţin ochii, ca şi cum s-ar fi rugat, apoi îl privi din nou, adînc, cercetător.

- Fă şi tu aşa, Ivan! strigă. Fă cruce după mine. *Boje*,*Cris-tuL*

Apoi tăcu, şi toţi trei îşi pironiră privirile pe faţa rănitului, aşteptînd.

- Nu mă înţelege, oftă tîrziu Zamfira. Dacă i-am fi putut vorbi pe limba lui...

- Grijania lui de bolşevic izbucni Iliescu printre dinţi. Se preface că nu ne înţelege...

Darie întoarse capul şi-L privi, zîmbind încurcat.

- Dacă-L înjuri, cum o să te mai binecuvînteze?

- N-are a face. Cînd omul trage să moară, nu mai înţelege şi iartă tot. îngenunche şi se apleca uşor spre urechea rănitului. Iartă, Ivane, iartă! şopti.

Atunci îşi dădu seama că nu-L mai privea şi, întorcînd capul, văzu cîinele, la cîţiva metri de ei, în marginea porum-biştii.

- E din sat, spuse Iliescu ridicîndu-se în picioare şi fluie-rîndu-L prieteneşte. Trebuie să fie satul pe-aproape.

Era un cîine slab, hămesit, cu părul arămiu decolorat de praf. Se apropie sfios de ei, neîndrăznind să se gudure. Rănitul întorsese capul şi-L aştepta. Tremurul buzelor încetase brusc, şi faţa arăta acum streină, împietrită.

- Dacă e bolşevic şi nu L-a învăţat nimenea, n-are de unde să ştie, vorbi Zamfira ridicîndu-se în picioare. Dar de

Dumnezeu şi Isus Cristos tot trebuie c-a auzit el, şi cruce nu se poate să nu ştie să facă.

Se trase un pas înapoi şi-L strigă: „Ivan!” Apoi îşi depărta cît putu mai mult braţele şi rămase aşa, nemişcat, cu ochii la rănit.

- *Cristu*! strigă din nou. Cristos pe cruce. Fă şi tu cruce- Ridică trei degete în sus şi binecuvîntează-ne...

Faţa rănitului se luminase din nou, înmuiată de un mare zîmbet. Cîinele se apropiase şi-i lingea mîna încremenită pe bulgărele de pămînt.

- Se preface că nu înţelege, spuse Iliescu, şi scuipă cu furie în lături.

Zamfira intră în porumbişte şi cîteva clipe în urmă se întoarse cu doi coceni.

- Ivan, strigă el căutîndu-i ochii, priveşte încoace, Ivan! adăugă aşezînd cocenii de-a curmezişul în formă de cruce. Priveşte bine şi adu-ţi aminte. Asta e crucea lui Isus Cristos, mîntuitorul lumii. Cristos care a fost răstignit pe cruce. Acum înţelegi? întrebă apropiindu-se şi arătîndu-i cocenii, îţi aduci aminte?

Rănitul îi urmărise mişcările cu un neaşteptat interes, dar şi cu teamă. încercă să-şi ridice capul, dar gemu, de durere închise ochii. îi deschise după cîteva clipe şi zîmbi, văzîndu-L pe Zamfira aşteptînd acolo, în faţa lui, cu cei doi coceni încrucişaţi.

- *Cristu*! rosti el tîrziu. *Cristu*!

- Minunea lui Dumnezeu! şopti Zamfira îngenunchind din nou lîngă el şi punîndu-i mîna pe frunte. Ai înţeles ce te rugasem. Binecuvîntează-ne!...

- *Benis-nous*, *Ivan*! izbucni cu fervoare Darie. *Benis-nous*, *bless our hearts*! *Tu t'envoles au Ciel*. *Au Paradis*, *Ivan*, *aupres du Dieu Pere*. *Aupres de la Vierge*, adăugă cu o bruscă, neînţeleasă oboseală în glas. Maica Preacurată şi pururea Fecioară Măria...

Rănitul îl ascultase tremurînd uşor. Apoi îşi roti ochii de la unul la altul. Nu mai îndrăzni să-şi ridice capul, dar îşi mişca acum degetele, parcă ar fi încercat să arate ceva.

- Măria! izbuti el să rostească în cele din urmă. Măria...

- înţelege, şopti Iliescu.

îi urmări privirile şi văzu cîinele depărtîndu-se încet, cu capul plecat.

- Poate cunoaşte cîinele, adăugă. Poate o fi şi el din sat. Rănitul începuse să şoptească, mişcîndu-şi tot mai nervos degetele, închizînd la răstimpuri ochii, apoi deschizîndu-i brusc, parcă tot mai înspăimîntat că-i regăseşte acolo, lîngă el.

- Eu zic să încercăm să-L ducem pînă în sat, vorbi Zamfira.

Darie îl privi lung, neîncrezător.

- Are să fie greu, spuse. Trage să moară.

- Ar fi păcat, că acum înţelege, spuse Iliescu, şi dacă ar mai duce-o un ceas, două, pînă în sat, poate ne binecuvîntează...

Cîinele se oprise la vreo zece metri, în preajma porum-biştii, aşteptîndu-i.

îl purtau pe carabine. Darie le luase raniţele şi le atîrna-se de carabina lui, pe care o proptise pieziş pe umeri. Rănitul tremura, gemînd înfundat, închizînd şi deschizînd necontenit ochii. La răstimpuri, Zamfira îi striga.

- Binecuvîntează-ne, Ivane, că te ducem acasă!... Nu te-am lăsat să mori pe marginea drumului.

- Zi măcar atît, încercă Iliescu, zi Cristos! Cristos! Măria!

După vreo sută de metri, se opriră să-şi tragă răsuflarea, dar nu-şi lăsară povara din mîini. Rănitul încerca, scîn-cind, să se zvîrcolească. îşi pironise privirile, rugător, în ochii lui Zamfira.

- Vorbiţi-i dumneavoastră, domnule elev. Spuneţi-i ceva că-i vrem binele...

Darie îşi săltă raniţele în spate cu un gest scurt, de furie şi deznădejde.

- Ce să-i spun? Pe ce limbă să-i vorbesc? Dacă nu ştiu ruseşte, cum o să mă înţeleagă?
- Vorbiţi-i orice, îl încuraja Zamfira. Numai să vadă că ne dăm osteneala, că nu-L lăsăm să moară ca un dine. Vorbiţi-i în orice limbă, că dumneavoatră sînteţi filozof...
Darie oftă fără voia lui şi-şi trase chipiul pe frunte.
- Cu adevărat filozof! exclamă, încercînd să zîmbeas-că. Ivan! izbucniîntorcîndu-se spre rănit şi căutîndu-i ochii. Iţi mai aduci aminte de *Faust*!
Habe nun, *ach*! *Philosophie*, *Juristerei und Median*,
Und leider! *auch Theologie Durchaus studiert*...
Acesta sînt eu, Ivan, cel care-ţi vorbesc acum. *Filozofu* Mă auzi?.
- Ziceţi-i înainte, îl încuraja Iliescu pornind la drum] Vorbiţi-i, că vă ascultă, şi asta-i de-ajuns.
- Dacă vă ascultă, nu moare, adăugă Zamfira.
-... Aş putea să-ţi povestesc multe, Ivan, căci ce nu poaJ te povesti un proaspăt licenţiat în filozofie? Cîte nu i-au trecut prin minte? Cîte aventuri în două, trei volume, baj chiar în douăzeci şi două - Proust, bunăoară, nu are două-j zeci şi două de volume? Sau poate mă înşel, poate am calculat greşit, am numărat şi operele din tinereţe; ştii la ce fac aluzie, *Pastiches et melanges* şi celelalte...
- Ziceţi-i înainte, domnule elev; căci ziceţi bine, îl înH curajă Iliescu.
Apoi întoarse capul şi scuipă cu putere, departe, către po-j rumbişte.
- Ivan! exclamă emoţionat Darie. Aş putea să-ţi vorbesc! o noapte întreagă numai despre probele inexistenţei lui Dumnezeu. Iar despre Isus Cristos, de care probabil n-ai mai auzit de cînd ai în şcoala primară, despre Mîntuitorul vostru şi al nostru, al tuturor, şi despre a lui enigmatică existenţă istorică, sau ineficientă politică, ţi-aş putea vorbi multe nopţi, numai noi doi, fără comisari şi fără teologi, căci simţi şi tu asta Ivan, *nous sommes foutus*, *nous sommes tomfoutus*! Şi noi, şi voi. Dar mai ales noi, care ne tragem

din bădica Tra-ian... Şi dacă mi-ar părea rău să mor acum, curînd după tine, sau poate înaintea ta, să mor la douăzeci şi doi de ani, este' şi pentru că n-am să mai apuc să văd cum o să-i ridicaţi statuie lui bădica Traian. Căci lui i s-a năzărit să ne zămislească aici, la marginea pămîntului, parcă ar fi ştiut anume că într-o bună zi o să veniţi şi voi, obosiţi după atîta rătăcire în stepă, şi o să daţi peste noi, frumoşi, deştepţi şi bogaţi, şi o să vă fie foame şi sete, aşa cum ne este şi nouă acum...

- Ziceţi-i înainte, domnule elev, că vă ascultă, îl încuraja Zamfira văzînd că Darie se întrerupse şi-şi ştergea în n ştire obrazul cu mîneca tunicii.

-... Şi cîte altele n-aş putea să-ţi povestesc. Deşi, mă întreb, aş îndrăzni să-ţi povestesc vreodată aventurile din 13 martie, din 8 noiembrie, şi toate cîte au mai urmat? Sînt în-tîmplări prea intime, Ivan, care m-au făcut şi m-au desfăcut, şi m-au făcut din nou, aşa cum mă vezi acum, filozof itinerant, ţinîndu-ţi de urît cît s-o mai îndura de noi Dumnezeu si brandturile voastre, *car nous sommes foutus*, *Ivan*, *iln'y a plus d'espoir*. *Nous sommes tous foutus*! Ca într-o nuvelă celebră, pe care încă n-a scris-o nimeni, dar care va fi desigur scrisă într-o zi, pentru că e prea *adevărată*, dacă înţelegi la ce fac aluzie, prea seamănă cu tot ce s-a întîmplat în zilele noastre, şi seamănă şi cu ce ni se întîmplă şi nouă acum, şi mă întreb cum va mai îndrăzni autorul nuvelei să dea ochii, să spunem, cu soţia şi copiii lui, ba chiar cu vecinii lui, cum va îndrăzni să mai iasă pe stradă, pentru că ai ghicit la ce fac aluzie, fiecare se va recunoaşte în personajul principal al nuvelei, şi cum ar mai putea trăi cineva după aceea, cum s-ar mai putea bucura de viaţă după ce va înţelege că e *condamnat*, că nu există nici o ieşire, că *mi poate* exista nici o ieşire pentru că, pentru fiecare din noi, a existat, înaintea noastră, un împărat Traian, oricum s-o fi numit el, un Traian în Africa, unul sau mai mulţi în China, oriunde îţi arunci privirile nu vezi decît oameni condamnaţi pentru că cineva, un împărat

Traian, mult înaintea lor, cu mii şi mii de ani înaintea lor, a hotărît să-i zămislească tot în locuri nepotrivite...

Se opri brusc şi-şi trecu, tremurînd, palma pe faţă.

- Ziceţi-i înainte, domnule elev, şopti Zamfira, dar mai rar, mai rar, ca să vă înţeleagă...

Darie îl privi zîmbind, parcă l-ar fi recunoscut deodată, Şi-şi săltă raniţele pe umăr cu o tinerească deznădejde.

-... S-o luăm deci de la început, Ivan, s-o luăm de la 13 martie. Căci de-acolo a început tot începutul. Dacă aş fi mu-pt la 12 martie, aş fi fost un om fericit, pentru că mă duceam w Cer; *au Ciel*, *Ivan*, *aupres de la Sainte Trinite*, acolo unde, 011 ajutorul preotului - ai să ajungi şi tu, curînd. Dar dacă îmi Ya fi dat să mor azi, mîine, poimîine, eu unde mă voi duce? in nici un caz, nu în Cer, pentru că la 13 martie am aflat că

Cerul *pur şi simplu nu există*. Nu mai există, Ivan! Din cli-J pa cînd înţelegi, cum am înţeles eu la 13 martie, că Cerul e doar o iluzie, totul s-a terminat. Nu mai există nici Cer, nici sus, nici jos căci Universul e infinit, n-are nici început, nici sfîrşit. Şi atunci, te întreb, *eu unde mă duc*?... Ştiu, te întreb degeaba, pentru că te-ai hotărît să nu răspunzi. Dar îţi răspund tot eu. Şi îţi răspund cu 8 noiembrie, cu al doilea în-i ceput. Pentru că la 8 noiembrie, cred că ai ghicit asta, am înţeles ceva poate chiar mai important. Am înţeles că nu e nevoie să te duci undeva, pentru că *eşti deja acolo*. La ne-j mărginire, Ivan, răspund cu o altă nemărginire. Pentru că, ascultă-mă bine, eu, ca şi tine, ca şi toţi ceilalţi, eu, noi, oa-J menii, sîntem *indestructibili*. Nici brandturile voastre, nici avioanele nemţeşti nu ne pot distruge. Sîntem aici de la începutul Lumii, şi vom mai fi chiar după ce se va stinge şi ultima stea din ultima galaxie. Şi atunci, îţi dai seama, Ivan, *nous sommes foutus*, *et sommes foutus pour l'eternite*. Pentru că, dacă sînt indestructibili, unde mă duc, azi, mîine, poi-mîine, cînd mi-o veni şi mie rîndul? Nu mă pot duce nicăieri, pentru că sînt deja acolo, şi sînt peste tot, în acelaşi timp. Dar asta e îngrozitor, să fii peste tot şi totuşi,

într-un anumit fel, să *nu* fii, pentru că nu mai eşti viu. E îngrozitor, să nu te poţi odihni niciodată, cum se odihneau moşii şi strămoşii noştri. Căci ei se duceau unde le era scris, unii în Cer, alţii sub pămînt, alţii la marginile Pămîntului, dar, înţelegi, ei se puteau odihni. Dar *noi*, Ivan, ce se va întîmpla cu *noi*?.. j îşi săltă din nou raniţele pe umăr şi grăbi şi mai mult pa-L sul.

-... Şi acum, dacă te-ai hotărî să rupi jurămîntul tăce-l rii, fără îndoială că m-ai întreba: dar *după* 8 noiembrie, cej s-a întîmplat *după* 8 noiembrie? Şi pentru că legea războiului ne cere să fim sinceri şi deschişi unii faţă de alţii, aş fii obligat să-ţi răspund. Dar mă vei înţelege? Pentru că ne lovim deodată de *o serie de evenimente mutual contradicto-i rii*, dacă mă pot exprima astfel...

Se auzi strigat din urmă, şi de-abia atunci îşi dădu seama că o pornise singur înainte, cu cîinele lîngă el. Cei doi aşezaseră rănitul la umbra rară a unui salcîm, îşi scoseseră căştile si se ştergeau pe obraz. Darie se apropie stînjenit, silindu-se să zîmbească.

- A bolborosit mereu pe limba lui, în ruseşte, făcu Iliescu.

- Parcă ar fi cerut apă, îl întrerupse Zamfira dar nu mai avem. Şi cînd i-am arătat bucăţelele de zahăr, a închis ochii. Nu vrea.

Luă din palma deschisă o bucată de zahăr şi începu s-o sugă.

- Cît îl vedeţi de tinerel şi de slab, e greu, reluă Iliescu, si am obosit. Ne-am gîndit să ne odihnim aici, la umbră. Că satul tot nu se vede.

- Poate că îşi vine şi el în fire, adăugă Zamfira.

Darie aşezase raniţele pe iarba arsă, prăfuită, şi îngenunchease lîngă rănit, ascultîndu-i încordat răsuflarea grea, precipitată.

- Mă întreb cum de mai trăieşte, vorbi tîrziu. De-abia îşi mai trage sufletul.

întinse braţul, apucă una din raniţe şi începu să caute. Rănitul îl urmări cu privirea, tresărind la răstimpuri din tot trupul, parcă ar fi fost scuturat de friguri.

Darie întoarse capul spre Zamfira şi-l întrebă, coborînd glasul:

- Ce facem cu el? Că nu-L mai putem duce, şi e tîrziu. îl lăsăm să se chinuie aici, sau îl ajutăm noi să moară?

Zamfira se codi şi-şi plecă privirile.

- Dacă ne-am trudit şi l-am dus pînă aici... Poate se îndură Dumnezeu şi-i dă putere să ne binecuvînteze. Pentru că, îmi dau eu cu părerea, acum *vrea* să ne binecuvînteze...

- L-am auzit şi eu, interveni Iliescu. L-am auzit cînd a spus *Cristu*. Dacă-L mai ţinem de vorbă, poate o mai duce un ceas. Că satul nu e departe.

Darie îşi aprinse ţigara şi-i privi pe toţi trei, pe rînd, zîmbind.

- Nu se vede nimic, spuse. Unde te uiţi, numai lanuri de porumb, numai lanuri...

Cîinele se oprise la cîţiva metri, scîncind sfios, cu ochii aţintiţi asupra bucăţelelor de zahăr. Zamfira oftă.

- Să-i mai spunem de-ale noastre, că poate pe astea le în-j ţelege mai bine. Cît ne-am odihni noi aici, să-L ţinem de vorn bă, să-i spunem cum o să fie în sat.

îliescu se întoarse cu tot trupul spre răsărit şi începu de-j odată, cu un glas nou, necunoscut, parcă ar fi vorbit unui copil bolnav:

- Ivan, nu mai e mult şi ajungem în sat. Şi o să fie bine la voi în sat, o să fie ca la noi în sat...

- Spune-i ce-o să-i dăm, îl întrerupse Zamfira. Apa proaspătă din belşug...

- Ivan, continuă îliescu apropiindu-şi şi mai mult faţa dej el, la voi în sat sînt livezi cu tot felul de poame, cu pruneJ şi pere, şi cîte altele, şi-o să-ţi aducem cîte vrei...

- O să-ţi spele femeile obrazul, îl întrerupse Zamfira, ol să te culce în pat...

Rănitul închisese ochii şi-şi mişca buzele parcă cu un marq efort, dar totuşi din ce în ce mai repede.

- Doar să-ţi aduci şi tu aminte de noi, continuă Zamfi-I ra, să-ţi aduci aminte de ce te-am rugat...

- O să-şi aducă aminte, reluă îliescu, nu se poate să nu-şil aducă aminte. Că ne-am ostenit pentru el, i-am fost prieteni.! *Priatin*! Ivan, *priatin*! strigă zîmbind cu toată faţa. O să-ţij aduci aminte, Ivan, şi-o să-ţi ridici braţul, o să-ţi ridici bra-j ţul către noi, şi ai să ne binecuvîntezi.

Cîinele începu deodată să geamă, apoi privi speriat în ju-l rul lui şi, tremurînd, cu părul zburlit, o luă la goană pe mar-l ginea drumului. Rănitul deschisese ochii, dar nu mai avui putere să întoarcă capul şi să-L privească. Privea acum de-aj dreptul către cer, şi cu atîta intensitate încît nici lumina greaT a după-amiezii de august, nici pulberea fină care plutea deasupra lor ca o nesfîrşită pînză de păianjen nu-L tulburau. Tă cură toţi, cîteva clipe. Darie se apropie de rănit, îi puse mî pe frunte şi-L privi adînc în ochi.

- Mi-e teamă c-a murit, şopti. Dumnezeu să-L ierte! adăugă ridicîndu-se anevoie în picioare.

Zamfira îi puse şi el mîna pe frunte, apoi îl bătu uşor obraz, îi scutură braţul.

__Dumnezeu să-L ierte! rosti făcîndu-şi cruce. O să-L ierte Dumnezeu, pentru că ne-a binecuvîntat, şi asta o să ne poarte noroc.

- Asta făcea cînd îşi mişca buzele adineaori, spuse îliescu. Ne binecuvînta...

Darie îşi săltă raniţa în spate şi privi obosit drumul pe care apucase cîinele:

- S-o luăm din loc, spuse. Am întîrziat destul.

- înduraţi-vă încă puţintel, domnule elev, şopti timid Zamfira, desprinzînd din raniţă o lopată scurtă. Nu-L putem lăsa aici, să-L sfîrtece corbii. Pînă mai fumaţi dumneavoastră o ţigară, i-am săpat groapa...

Darie îl privea uluit, parcă nu l-ar fi înţeles.

- înduraţi-vă, domnule elev, interveni îliescu. Că e pă-mînt sărac şi groapa e gata cît aţi bate din palme...

- Mă băieţi, voi sînteţi nebuni, vorbi tîrziu Darie. Sînteţi nebuni de-a binelea... Dar e şi vina mea, adăugă mai mult pentru sine, îndreptîndu-se spre porumbişte. E şi vina mea...

Tîrziu întoarse capul şi-i văzu cum săpau grăbiţi, suflînd greu, fără să-şi vorbească. Şi în acea clipă i se părea că visează, pentru că săpau, la o distanţă de peste doi metri unul de altul, ca şi cum s-ar fi hotărît să sape o groapă în care să încapă cîteva trupuri, şi tot atunci auzi şuieratul ascuţit al avioanelor de vînătoare germane zburînd foarte jos, iar în spatele lui, dincolo de lanurile de porumb în care se afundaseră în zori, poate chiar din şoseaua pe care se retrăsese compania întreagă cu o noapte mai înainte, auzi pocnetele scurte, surde, înfundate, ale brandurilor ruseşti.

-... Evident, continuă desfăcînd un nou pachet de ţigări, atunci mi-am dat seama că visez şi m-am deşteptat. Dar am să vă mai spun ceva, deşi poate n-o să mă credeţi: ce m-a impresionat mai mult, şi m-a trezit, n-au fost avioanele nem-ţeŞti, nici brandurile, ci groapa aceea nefiresc de mare, pe care începuseră s-o sape îliescu şi Zamfira. în fond, mă în-treb, unde le-o fi fost gîndul cînd s-au apucat să sape. Căci, v-am spus, eram toţi însetaţi, înfometaţi şi extraordinar q obosiţi. De ce voiau să-şi mai complice truda?

- In orice caz, îl întrerupse locotenentul privindu-L d simpatie, aproape cu căldură, vina a fost, de la început, a dvi mitale. Nu trebuia să-i laşi să-L transporte. Eraţi în retragi re, şi orice moment pierdut vă putea fi fatal. Dacă le-a fosl milă de Ivan, trebuia să-L împuşte pe loc...

- Nu crezi că putea fi salvat? îl întrebă Laura.

- Nu. V-am spus, cînd am dat cu ochii de el, trăgea să moară. Mă întreb cum a mai putut trăi atît. Evident, în viJ lucrurile se întîmplă altfel...

- După cele şase zile de foc, îl întrerupse locotenentul,! aveai destulă experienţă. Nu mai aveai, ca la început, sci^ za că nu îndrăzneşti să comanzi unor soldaţi care luptasem de un an, doi, în linia întîi.

- E adevărat, vorbi Darie zîmbind absent. Dar pe de altj parte, de cîte ori îndrăznisem să comand, în acele şase zild ieşise prost. Plecasem cu un pluton, şi, din comandă în cof mandă, rămăsesem trei...

- Ştiu la ce faci aluzie, îl întrerupse din nou locotenen tul, dar n-a fost vina dumitale. Toată Ucraina era împînzi tă de partizani şi de detaşamente speciale admirabil camu. flate. îndată ce o unitate se despărţea de grosul diviziei, riscj să fie înconjurată şi decimată. Aţi avut noroc dacă din şai sprezece aţi scăpat trei..

- în orice caz, reluă Darie, de data aceasta nu mai voj iam să-mi iau răspunderea. Şi acum, pentru că sîntem întrd noi, mai vă pot spune ceva. Cum mă credeam urmărit dl nenoroc şi piază-rea, şi mi-era teamă să nu-i pierd şi pe ei, pi ultimii doi, mă hotărîsem să le mai dau un singur ordin: si ne despărţim; să ne îndreptăm spre sate ei pe un drum, şi eu pe altul... De-aceea poate, m-am lăsat ispitit de speranţa Io» absurdă: că binecuvîntarea lui Ivan, care trăgea să moarJ ne va purta noroc...

Doamna Machedon veni dinspre bucătărie cu o farfu-j rie mare fumegîndă, urmată de Adela, purtînd o tavă cu mulj te păhăruţe şi o sticlă de ţuică.

_Luaţi-le repede, cît sînt fierbinţi, şopti doamna Machedon oprindu-se în mijlocul grupului.

_ Eu mă tot gîndesc, începu judecătorul, cine-o fi fost Ivan? Ce fel de om? Şi, mai ales, mă tot întreb: o fi înţeles ce voiaţi de la el? Şi, pînă la urmă, vă va fi binecuvîntat?

- Fără îndoială că i-a înţeles şi i-a binecuvîntat, răspunse Laura. Dovadă că le-a purtat noroc, şi au scăpat.

- Se cunosc cazuri şi mai extraordinare, spuse cineva rezemat de perete, pe care Darie nu-L văzuse pînă atunci. Soldaţi care au reuşit să scape de la Stalingrad şi au ajuns,

pe jos, după nu ştiu cîte luni, în ţară. Şi mă întreb dacă i-o fi binecuvîntat şi pe ei vreun Ivan care trăgea să moară...

Darie îl ascultase cu încordare, privindu-L mirat, cercetător.

- Nu cred că ne-am întîlnit pînă acum, continuă celălalt stînjenit, parcă ar fi încercat să se scuze. Numele meu este Procopie. Medic, dar am ciupit şi eu ceva filozofie, pe vremuri, cînd eram student. Mi-a plăcut filozofia...

Locotenentul îi privi pe amîndoi surprins, aproape indignat.

- Dar cum se poate că nu v-aţi întîlnit pînă acum? Aţi fost în acelaşi regiment...

Darie întoarse capul către Laura şi zîmbi cu înţeles, parcă ar fi aşteptat un semn, să-L încurajeze să continue.

- Ce e mai curios, începu el deodată, este că am avut de la început impresia că ne-am mai întîlnit. Dar nu îndrăzneam să recunosc că impresia asta se datora întîmplării pe care v-am povestit-o adineaori. într-adevăr, cu cît vă privesc mai bine, domnule doctor, cu atît mi se pare că semănaţi cu Ivan...

Cîţiva izbucniră în rîs şi-i priviră pe rînd, încercînd să pară surprinşi. Darie continua să zîmbească.

- Este în orice caz curios, exclamă Laura, pentru că nu „u-L închipuiam aşa pe Ivan. îl vedeam un tinerel de optsprezece-nouăsprezece ani, foarte blond şi plin de pistrui. Şi doctorul e aşa cum îl vedeţi: brun, fără pistrui şi cu doi băieţi la Şcoală.

Darie începu să se frece pe frunte, parcă ar fi încercat *si-a* amintească un amănunt care, în clipa aceea, i se părea hota rîtor.

- In fond, asta n-are nici o importanţă, continuă LaurJ Important este faptul că ţie ţi se pare că seamănă cu Ivan. 9 în cazul acesta, îl putem întreba ce s-a întîmplat în mintm lui Ivan atunci cînd îl purtaţi pe carabine. Credeţi că i-a bl necuvîntat, domnule doctor?

Procopie ridică încurcat din umeri.

- Cum să spun? După cîte pot judeca, aş răspunde: da şi nu. Este greu de închipuit că Ivan nu ghicise ce voiau dl la el. Dovadă că a rostit cuvîntul *Cristu*. Aşa că, probabil, le-L vorbit, şoptind cuvinte pe care ei nu le puteau înţelege, pei« tru că nu ştiau ruseşte. Cuvinte, foarte probabil, de prietm nie, poate chiar de dragoste, creştină sau altfel, în sfîrşit, dl dragoste între oameni. Dar, evident, nu asta aşteptau Zaml fira şi Iliescu de la el; în fond, nici nu era o binecuvîntail propriu-zisă...

Darie ridică brusc fruntea şi privi agitat în jurul lui.

- Acum mi-am adus aminte! exclamă. Mi-am adus aminl te de ce mi-am spus la un moment dat, cînd, turburat da credinţa şi nădejdea lui Zamfira, l-am implorat: „*Bless ouă bearts*, *Ivan*! *Save our souls*!...” Mi-am spus: dacă ar fi *adem vărat*, dacă Ivan, aşa cum este el, paralizat, aproape mut, tr» gînd să moară într-o margine de drum, dacă Ivan *ne poată mîntui cu adevărat*, atunci ascunde un mister impenetrabj şi cutremurător, căci, într-un anumit fel, incomprehensibl minţii mele, el prezintă, sau exprimă, pe Dumnezeul necu-^ noscut, *agnostos theos*, de care vorbea Sfîntul Pavel. Dar daci a fost sau nu a fost aşa, nu voi şti niciodată. Pentru că nici-l odată nu voi putea fi sigur că binecuvîntarea sau dragostea lui a avut sau nu vreo importanţă în existenţa noastră...

Doamna Machedon se apropiase de soba de zid, o des-l chise cu grijă şi zvîrli ce mai rămăsese din butucul despica^ în după-amiaza aceea.

- Parcă s-a lăsat deodată frig, spuse.

__Nu ne întreruperi! strigă Laura întorcînd capul. Să vedem ce spune doctorul. Căci ideea aceasta cu Dumnezeul necunoscut aduce un element nou, pe care nu-L bănuiam pînă acum. Dumneata ce spui, domnule doctor?

Procopie ridică din nou din umeri şi-şi trecu palma peste buze, parcă ar fi încercat să-şi ascundă un zîmbet.

- E curios că şi eu mă întrebam cu ce seamănă toată întîmplarea asta. Căci seamănă cu ceva care mi se pare

cunoscut, dar nu reuşesc să-mi amintesc cu ce. în orice caz, dacă ar fi fost o nouă epifanie a Dumnezeului necunoscut, nu putea fi *agnostos theos* din Atena Sfîntului Pavel. Nu seamănă deloc cu un Dumnezeu imaginat de greci...

Darie clătină nerăbdător din cap.

- Evident, evident, dar sînt fel de fel de zei şi dumnezei necunoscuţi...

- Să lăsăm asta, îl întrerupse Laura. Eu regret un singur lucru: că n-ai apucat să-i explici lui Ivan ce înţelegeai prin acea expresie misterioasă: „o serie de evidenţe mutual contradictorii...”

Darie tresări şi o privi zîmbind, cu o secretă fervoare.

- Cred că a fost cea mai profundă, dar şi mai nemiloasă autoanaliză din toate cîte am încercat în viaţa mea. Simţeam atunci că intuisem ceva care îmi rămăsese întotdeauna inaccesibil, că ghicisem, cum să spun? însuşi principiul existenţei mele poate nu numai al existenţei mele, adăugă coborînd glasul. Simţeam că ghicisem misterul însuşi al oricărei existenţe umane. Şi expresia aceea aproximativă - „o serie de evidenţe mutual contradictorii” - era o primă încercare de traducere a misterului pe care tocmai îl pătrunsesem şi eram pe cale de a-L analiza şi formula. Dar, evident, aşa cum se în-frmplă mai întotdeauna în vis, acum nu mai mi-aduc nimic aminte...

Privi în jurul lui şi i se păru că în afară de Laura şi Proco-Ple> ceilalţi îl ascultaseră mai mult din politeţe. Tocmai fu->eseră chemaţi la masă cînd Laura intervenise cu ultima în-Sese

- E deschisă fereastra de la baie, explică Adela. Era preaj I are şi fuseseră obligaţi să-L asculte, cei mai mulţi în picioare, ^r ' ' unii '„

mult fum, şi am deschis fereastra...

L

Unn din ei chiar lîngă uşa sufrageriei. Ar fi trebuit să se ri-dice şi el, să arate limpede că s-a pus capăt discuţiei, dar

paj că o stranie, deşi plăcută, oboseală îl pironea acolo, în foto liu. Zîmbea în neştire, încercînd să înţeleagă ce se întîmpţ cu el. Laura îi puse mîna pe braţ:

- Haide, c-am rămas ultimii, şopti. E tîrziu...

Nu s-a ridicat decît cînd s-a simţit tras, cu putere, de braj

- E tîrziu, domnule elev, vorbi Zamfira zîmbindu-i. înj noptează...

Dar privi buimac în jurul lui şi începu să-şi frece ochii Apoi privi din nou, clipind repede, încercînd să se trezeas că. Erau în porumbişte, şi parcă niciodată nu auzise atîţi] greieri deodată. Deasupra lor, cerul pălise, dar stelele încj nu se desluşeau.

- Unde-i Ivan? întrebă Darie. _

- Odihneşte sub pămînt, vorbi Zamfira. Numai cruci n-am avut de unde să-i punem.

- Ne-a purtat noroc, adăugă Uiescu. Ce-a mai fost şi pe-aici! Mai rău ca alaltăieri, la pod. Şi dumneavoastră dolj meaţi dus, iar noi ne-am văzut de treabă...

Zamfira întinse braţul peste porumbişte.

- Zburau atît de jos avioanele nemţeşti, de mi-era teal mă că au să-şi încurce aripile în ştiuleţi. Mitraliau porunj biştea, credeau că erau ascunşi ruşii acolo. Pe noi ne-au lăl sat în pace, să ne vedem de treabă....

- Iar dintr-acolo, îl întrerupse Iliescu întinzînd braţul în direcţia opusă, începuseră ruşii cu brandurile. Noroc că n-al ajuns pînă aici. Au bătut ce-au bătut cu brandurile, şi ap<l nu s-au mai auzit. Ori că i-au mitraliat avioanele de vînăto«B re - că erau vreo douăzeci - ori au schimbat direcţia. Gj dacă au trimis nemţii atîtea avioane, desigur că tot pe-aicj se retrage şi ce-a mai rămas din divizia lor... Mai bine le triJ miteau alaltăieri, la pod, adăugă întorcînd capul şi scuipînJ cu necaz. N-ar mai fi fost atîta măcel...

Cu un gest scurt, Darie se apleacă şi îşi apucă raniţa.

- Şi acum, începu Zamfira ajutîndu-L să şi-o salte în spate, cum o vrea Dumnezeu. Că dacă au schimbat ruşii direcţia,

ne-au tăiat drumul, şi trebuie să ne strecurăm tot prin spatele lor, pînă dăm de batalion.

- N-avea grijă, îl întrerupse Iliescu, că ne strecurăm. Scăpăm noi şi de data asta...

Ieşiră într-o cărare largă, noduroasă, care părea că se întinde pînă foarte departe printre lanurile de porumb.

- Am visat, începu Darie fără să-L privească. Se făcea că eram la Iaşi, iarna, cu prietenii, şi le povesteam de Ivan...

- Aţi visat frumos, spuse Iliescu văzînd că tăcerea se prelungeşte.

- Dacă aţi visat pe Ivan, poartă noroc, adăugă Zamfira.

- Ce e mai curios e că domnul locotenent spunea că rău am făcut, că am pierdut prea mult timp. Că, spunea, dacă ne-a fost milă de el, ar fi trebuit să-L împuşcăm, să nu se mai chinuie. Dar nu trebuia să-L purtăm cu noi.

- Aşa sînt ordinele, spuse Iliescu. Dar, aţi văzut şi dumneavoastră, ne-a purtat noroc...

- Ce e drept, ne-am dat şi noi osteneala, îl întrerupse Zamfira. I-am vorbit, i-am povestit.

Darie se opri deodată şi-i privi pe rînd.

- Măi băieţi, mi se pare mie sau sînt pe-aici milioane de greieri? M-au asurzit...

- Sînt greieri, domnule elev, spuse Zamfira. Sînt mulţi, dar aşa sînt totdeauna la vremea asta... Poate n-aţi mai fost de mult pe la ţară, vara, adăugă zîmbind.

Darie îşi scosese casca şi-l privi cîtva timp nehotărît. Apoi, brusc, se întoarse şi porni din nou.

- Curios vis, reîncepu după o lungă tăcere. Nu-i pot da de rost. De ce mi s-o fi părut mie atunci, *în vis*, că ce mă pregăteam să-i spun lui Ivan, *aici*, acum cîteva ceasuri, cînd m-aţi strigat voi din urmă, era atît de important? E curios, nu e aşa? mtrebă întorcînd capul spre Zamfira.

- Visuri, spuse Zamfira. Cine poate să le dea de rost?

- Au şi visele tîlcul lor, dacă ştii cum să le tălmăceşti, vorbi Iliescu.

Darie clătină din cap, gînditor, şi grăbi brusc pasul.]

- Nu, eu mă gîndeam la altceva, de-aceea spusesem că I curios. E curios pentru că *în vis* eram convins, pe de o pari te, că acele cîteva cuvinte pe care începusem să i le spun Iul Ivan anunţau lucruri foarte profunde, pe care n-am mai ap J cat să i le spun pentru că m-aţi strigat voi, iar, pe de altă par-J te, tot acolo, în vis, nu mai mi-aduceam aminte de acele lu-L cruri atît de importante, nu mi-aminteam decît de începu» „o serie de evidenţe mutual contradictorii”. Ce revelaţie ex-J traordinară anunţa această expresie care, acum, mi se pari destul de banală şi stilistic incertă! Pentru că ştiu foarte binl la ce mă refeream. Şi dacă nu m-aţi fi strigat, i-aş fi povesl tit lui Ivan măcar cîteva din asemenea „evidenţe mutual eoni tradictorii”. Bunăoară, Laura, fata aceea de la Iaşi. Avea, şi ari încă, modul ei propriu de a fi *evidentă*. Dar nu era numsi ea. Era, bunăoară... Era... Era, bunăoară, să zicem, pasiune! mea pentru filozofie...

Se întrerupse brusc şi-şi trecu mîna prin păr. Apoi înce-l pu să se frece, absent, pe frunte.

- E grea, începu Zamfira, e grea filozofia.

- Este cea mai grea, continuă Iliescu. Şi este cea mai grei pentru că n-ai cum să-i dai de rost...

Darie îşi aşezase absent casca pe cap.

- Ce e mai curios, începu el cu o voce gravă, aproapa severă, este că *atunci*, în vis, aveam dreptate. *Am uitat*. Ani uitat ce mă pregăteam să-i spun lui Ivan. Probabil că mă ini spirase, ca să spun aşa, prezenţa lui, agonia lui neverosimil lă, aşa cum se stingea, zidit din toate părţile în singurătate! lui absolută. Probabil că *exemplul* lui Ivan îmi revelase prol pria mea condiţie umană, deşi, evident, nu-mi dădeam seama de asta. Voiam, pur şi simplu, să fac cum mi-aţi spus voi, să-L ţin de vorbă, să-i vorbesc, *orice*, numai să nu moară..!

Se întrerupse brusc, dîndu-şi seama că lăsase cărarea şi umbla acum, călcînd anevoie, printre porumbi. întoarse ca-L pul şi-L zări pe Zamfira la cîţiva paşi în urmă.

- Mă băieţi, spuse, da voi ştiţi unde mergem? Pe-aici nej afundăm în porumbişte...

__ Pe-aici e drumul, domnule elev, spuse Zamfira apropi-indu-se. Că dacă am umbla pe cărare, poate dă peste noi vreo patrulă rusească. O ţinem tot pe-aici, prin porumb, pînă către miezul nopţii, şi numai după aceea, cu ajutorul lui Dumnezeu, ieşim în şosea în spatele ruşilor, şi ne luăm după ei pînă ce se luminează. După aceea ne înfundăm din nou în porumbişte, şi ne odihnim.

Iliescu se oprise la cîţiva paşi, pe stînga, şi le făcu semn, ridicînd braţul.

- Să fim mai cu băgare de seamă, şopti. Să mergem răsfiraţi, ca să nu răscolim porumbiştea. Asta pînă ce se înnoptează bine. După aceea, ne-om lăsa mai în voie... Domnule elev, adăugă apropiindu-se, dumneavoastră vă ţineţi la mijloc, între noi. Vă uitaţi cînd la stînga, cînd la dreapta, şi urmăriţi cum se clatină porumbii. Cînd vreţi să vă odihniţi o clipă, să vă trageţi răsuflarea, ne fluieraţi uşor, şi ne oprim şi noi şi vă aşteptăm...

Pe aici, îşi dădu seama Darie, greierii se împuţinaseră, sau poate amuţeau la apropierea lor. Se întunecase, dar nu pătrundea de nicăieri nici o adiere, şi văzduhul era încă încins, şi din foile uscate de porumb pe care le atingea se ridica o pulbere înecăcioasă, amăruie. încerca să se strecoare printre porumbi fără să-i scuture prea violent, dar raniţa şi carabina îl încurcau şi se lovea necontenit de bulgări uscaţi de pămînt, şi uneori bocancul îi rămînea prins în vreo buruiană cu multe lujere, subţiri întortocheate, şi smucindu-şi piciorul, smulgea buruiana din rădăcini, clătinînd puternic porumbul, şi-L năpădea pulberea, îl loveau în faţă fluturi mărunţi de noapte.

După vreun sfert de ceas, se auzi fluierat şi se opri. Privi în dreapta şi în stînga lui, dar nu desluşi nimic. Răsuflă adînc, apoi îşi lăsă capul pe spate şi regăsi cerul. Se acoperise cu stele şi începuse să se limpezească. Răsuflă rar, adînc,

aştep-tînd. Apoi auzi din nou fluieratul şi, de foarte aproape, din stînga lui, glasul lui Iliescu:

- O luăm din loc, domnule elev.

- Am umblat aşa pînă după miezul nopţii. Că eram oboi sit, înfometat, însetat, n-ar fi fost nimic, dar mă întrebam nel contenit ce se va întîmpla cu noi în zori, sau a doua zi, îi cel mai bun caz a treia zi. De cînd intrasem în porumbişl te, avusesem impresia că ne întoarcem înapoi, ne îndrepl tăm spre pod, de unde scăpasem ca prin minune în viaţă cil o zi mai înainte. înţelesesem că nu mai putem intra în sad dacă ipoteza lui Zamfira era justă, şi anume că ruşii schiml baseră direcţia după atacul aviaţiei germane. Grosul coloal nei ruseşti părăsise şoseaua principală şi se răsfirase prin sal tele din apropiere. Dar nu înţelegeam de ce trebuia să nj întoarcem înapoi spre pod. Evident, mă încredeam în sim-J ţul lor de orientare. Amîndoi erau siguri că mergem în dil recţia cea bună. Zamfira mă avertizase că va trebui să ne strei curăm în spatele ruşilor, dar în loc să ne ţinem după ei, mi si părea că ne întoarcem acum înapoi... îi mai aşteptăm şi pi ceilalţi, sau o pornim înainte? întrebă după ce întoarse capul spre brazii crescuţi la întîmplare printre stînci. Nu se vedej nici unul.

- Eu zic să-i aşteptăm, spuse Arhip rezemîndu-şi capul pe rucsac. Să-ţi spun drept, peretele ăsta din urmă m-a se-j cătuit. N-am mai luat drumul ăsta de cîţiva ani. Urcam Pia-J tra-Craiului pe la Omul. Uitasem că pe aici urcuşul e atît dl abrupt... Şi aş vrea să ascult şi sfîrşitul povestirii, adăuga M-ai făcut curios...

Darie îşi căută pachetul cu ţigări.

- Evident, Laura e convinsă că, într-un fel sau altul, IvaJ ne-a binecuvîntat, şi binecuvîntarea lui ne-a purtat noroci

- Nu mai aprinde ţigara, îl întrerupse Arhip. Mai aşteapl tă. Eşti încă obosit. Te-a obosit şi pe dumneata urcuşul.

- Ce este mai curios, continuă Darie punîndu-şi cuminl te pachetul cu ţigări în buzunar, este că o singură clipă nil m-am întrebat ce căuta acolo Ivan, atît de grav rănit, singuJ în

mijlocul lanurilor de porumb, unde nu fuseseră luptei locuri pe care avioanele germane de vînătoare nu apucaseră încă să le mitralieze. Cine l-ar fi putut răni atît de grav, încîl nu se mai putea mişca şi abia dacă-şi mai putea mişca buzele? Si cum de nu pierduse mai mult sînge, căci lîngă el pămîntul era abia umezit? Şi unde îi era puşca, unde îi era raniţa? Nu avea, în buzunarul pantalonului, decît un revolver, şi acela fără gloanţe. Altceva nimic, pentru că L-a căutat Zamfira. Spera să găsească ceva, un act de identitate, vreo scrisoare, vreo fotografie. Cum era sigur că ne binecuvântase, voia să-i afle numele, să anunţe mai tîrziu familia, să le spună unde l-am îngropat. Dar n-a găsit nimic. Şi nici unul din noi, adăugă după o pauză, scoţîndu-şi din nou pachetul cu ţigări, nici unul din noi nu s-a întrebat: *ce căuta acolo Ivan*? cum ajunsese el acolo?

- Fiecare lume cu structura şi logica ei, spuse Arhip. Cum ştiţi prea bine, contradicţiile sau inconsecvenţele sînt de două moduri: cele evidente chiar *dinlăuntrul* sistemului de referinţă, şi cele care ni se descoperă ca atare, ni se arată că sînt contradicţii sau inconsecvenţe numai cînd le privim *din afara sistemului*.

Darie îl ascultase pe gînduri, fumînd absent.

- E curios, începu el tîrziu, dar acum, că te privesc mai bine, îmi dau seama cît de mult semeni cu Ivan. Cu toate că, aparent, nu ai nimic din Ivan. Dar repet, şi subliniez: asta numai în *aparenţă*...

Arhip îşi ridică capul de pe rucsac şi-l privi, parcă pentru întîia oară, serios, cu interes.

- Aş putea spune că mă aşteptam la observaţia asta, începu zîmbind. într-un anumit fel, dumneata eşti încă obsedat de taina lui Ivan şi, conştient sau inconştient, încerci prin orice mijloace să-i pătrunzi secretul, să-i descifrezi mesajul. Dar cum Ivan ţi-este inaccesibil - nu pentru că a murit, ci pentru că, viu fiind, aproape nu mai putea vorbi, şi acele puţine cuvinte pe care le-a rostit îţi erau pecetluite cu şapte peceţi, pentru că nu ştiai ruseşte -

cum Ivan îţi este inaccesibil, încerci să-L regăseşti în fiecare necunoscut pe care-L mtîlneşti. Ultimul necunoscut pe care l-ai întîlnit, de foarte curînd, acum cinci-şase ceasuri sînt eu. Aşa că înţeleg Joarte bine: erai gata să mă întrebi ce cred eu că s-a petrecut ^ mintea lui Ivan. Nu mă supăr. întreabă-mă, şi am să încerc să~ţi răspund.
Darie rîse încurcat, apoi ridică din umeri şi întoarse cap *vă* căutînd o piatră pe care să-şi stingă ţigarea.
- Dumneavoastră, tehnologii, sociologii, psihologii, sîn| teţi oameni foarte ciudaţi. Dar nu cred că lucrurile sînt în-L totdeauna atît de simple pe cît le vedeţi dumneavoastră. Ci să fiu foarte sincer cînd ţi-am spus că semeni cu Ivan, ce ml turbura mai mult în această bruscă descoperire nu era spe| ranţa că, prin dumneata, aş fi putut ghici ce se petrecuse în nun tea lui Ivan, ci speranţa că omologarea aceasta simbolică 1 dumitale cu Ivan mi-ar fi îngăduit *mie* să regăsesc contextul acelei misterioase formule: „o serie de evidenţe mutual eoni tradictorii”. Formula pe care i-o spusesem lui Ivan ca să-i explic ce s-a întîmplat cu mine după 8 noiembrie. Şi în cărei mi se părea atunci, surprinsesem, ca într-o ecuaţie de grai dul I simplă, secretul condiţiei umane...
- Tot despre Ivan vorbiţi? îl întrebă Laura, răsărind de-J odată în spatele lor. Unde aţi ajuns?
- Dar tu pe unde ai venit? o întrebă surprins Darie. Curci de nu te-am văzut?
- Am fost după cumpărături, spuse Laura aşezîndu-sJ cu un suspin de uşurare. Sînt frîntă de oboseală...
- Dar ceilalţi unde sînt? întrebă Darie întoreînd capull
- Vin şi ei într-o clipă. Adela s-a oprit la chioşc, să cum-l pere ziare, şi doctorul cu mama şi ceilalţi au trecut pe la ve-l cini, să vadă dacă ne mai împrumută ceva lemne. Că s-a fai cut frig, şi parcă stă să ningă...
Darie îşi dădu seama că mîngîie cu amîndouă palmelJ spetezele fotoliului şi zîmbi misterios.

- Va trebui să-mi dezvăluiţi şi mie într-o zi povestea aces-l tui fotoliu, spuse. Am impresia că de cîte ori îmi aduc amin-i te de Ivan, mai precis, de cîte ori îmi aduc aminte de el *îm acest fotoliu*, ori visez, ori mă trezesc din vis...

- De data aceasta n-a fost nici una, nici alta, îl întrerup-i se Arhip.

- Ce vrei să spui? îl întrebă Darie turburat, privindu-L fixl Arhip ridică din umeri.

- Cum s-ar mai putea spune altfel? Ai încercat formulai „o serie de evidenţe mutual contradictorii”, dar nu păreai ai cu

L

prea entuziasmat. Atunci, să mai căutăm, adăugă depărtîn-Ju-se, să mai căutăm...

îl privea cum se depărtează, mîhnit şi furios totodată că nu mai poate adăuga nimic.

Abrs, *noussommesfoutus* /şopti. *// n'y a plus d'espoir*. *Foutus pour l'eternite*!...

- *Nous sommes foutus*! repetă Darie printre dinţi cînd Zamfira le făcu semn de plecare. *Foutus pour l'eternite*!

Ieşiseră la un drum prost, de căruţe, şerpuind, zdrenţuit de gropi, printre lanurile de porumb. Se auzi din nou, izbucnind parcă din toate părţile odată, larma greierilor. Acum, că scăpaseră din porumbişte, îşi scoseseră căştile; Darie o ţinea în mînă, şi ceilalţi le atîrnaseră de raniţe. Cerul începuse să sticlească, dar nu se simţea încă răcoarea nopţii.

- Nu mai spuneţi nimic, domnule elev, vorbi Zamfira. Trebuie că sînteţi ostenit...

- Acum, că a trecut de jniezul nopţii, putem vorbi mai cu curaj, adăugă Iliescu. Pînă om da de şosea. Acolo, iar trebuie să fim cu băgare de seamă...

Darie regăsise batista în buzunarul de sus al tunicii şi începu să-şi şteargă în neştire fruntea şi obrazul.

- Mă băieţi, întrebă el tîrziu, voi ştiţi bine că ăsta-i drumul?

- Acesta-i, domnule elev, îl linişti Zamfira. Uitaţi-vă la stele. Am făcut doar un ocol ca să nu cădem în sat, dar încolo mergem bine. Ne ţinem după ruşi...

Darie privi în treacăt cadranul fosforescent.

- Acum e unu fără douăzeci şi cinci de minute, spuse. Dacă dăm curînd de şosea, şi totul iese bine, putem mărşălui pînă aproape de patru. După aceea, spuneaţi, trebuie să ne ascundem iarăşi în porumbişte. Dar dacă încep pe-acolo peste ze-Ce~doisprezece kilometri, lanurile de grîu şi ovăz şi rapiţă, sau rnai ştiu eu ce? Acolo cum ne ascundem?

- N-aveţi dumneavoastră grijă, domnule elev, spuse Ilies-Cu- Eu am mai fost pe-aici astă-primăvară, cînd ieşeau grî-nele. Toată Ucraina e aşa cum o vedeţi: porumb, pe cîţiva ki lometri, şi alături grîu, sau secară, sau ce-o mai fi, pe alţi ki lometri, şi apoi iar porumb.

- O s-o ducem mai greu cu apa, adăugă Zamfira. Poatl n-o să găsim apă, vreun puţ părăsit, pe cîmp, vreo băltoacB poate n-o să găsim nimic o zi, două. O să fie greu, la începi! dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, ieşim la capăt. Cunosc eyl ierburi, şi mai sînt şi rădăcini, şi uneori poate mai dăm dl un porumb crud de lapte... Ieşim noi la capăt, n-aveţi gri jă, repetă.

- De mîncat, o să mîncăm ce-am mîncat în noaptea astJ reluă Iliescu. Porumb. Păcat că e cam trecut şi nu putem faci jăratic să-L coacem, dar e bun şi aşa. Ţine de foame.

Darie se hotărî să-şi vîre batista în buzunar, tocmai cînJ bocancul i se afundă într-o groapă. Era gata să cadă, cu ranil ţa alunecîndu-i brusc pe ceafă, cînd îl prinse de braţ Zamfirii

- Doamne-ajută! că dacă vă scrînteaţi piciorul tocmai acum, nu era bine.

- Cînd aluneci într-o groapă şi nu cazi, se spune că e semi bun, îşi aminti Iliescu.

Darie îşi îndesă batista în buzunar.

- Pentru că veni vorba de groapă, începu el zîmbind, voi iam mai demult să vă întreb de ce v-aţi căznit să-i săpaţi hi

Ivan o goapă atît de somptuoasă, vreau să spun atît de mare I
- Nu era mare, domnule elev, făcu Zamfira. Groapă dl creştin, ca toate gropile.
- Cînd aţi început să săpaţi, îl întrerupse Darie, eraţi li doi metri şi mai bine unul de altul. S-ar fi spus că vă preg«(teaţi să îngropaţi o patrulă întreagă...
Şi începu să rîdă, dintr-o dată bine dispus, ca şi cum şi sel tea şi oboseala i-ar fi dispărut ca prin farmec. Rîseră şi ei deşii înţelese Darie, rîdeau mai mult ca să-i facă plăcere.
- Doamne fereşte! spuse tîrziu Zamfira. Dar să ştiţi ci n-avea doi metri...
- Acum că stau şi mă gîndesc, începu Iliescu, dumneavoasl tră n-aveaţi cum s-o vedeţi, domnule elev, pentru că intrai seraţi în porumbişte.
_Asta a fost mai tîrziu, cînd am văzut apropiindu-se avioanele germane. Dar în clipa cînd le-am zărit de departe, si am auzit şi brandurile ruseşti, vă vedeam pe voi cum săpaţi, îmi a<iuc foarte bine aminte.
- Să vă spună Zamfira, îndrăzni tîrziu Iliescu. Să vă spună el cum a fost. Doar ce încercasem pămîntul cu lopeţile, si cînd am văzut primele avioane germane, le-am făcut semn, că începuseră să mitralieze în marginea porumbiştii. Şi v-am căutat, să vedem de nu v-a atins cumva vreun glonte. V-am găsit acolo unde v-am trezit mai tîrziu. V-am lăsat să vă odihniţi, şi de-abia *după aceea* ne-am întors şi-am săpat groapa. Cînd a trecut al doilea val de avioane, poate un sfert de ceas mai tîrziu, groapa era aproape gata, şi le-am făcut semn de departe, cu lopeţile, dar ne văzuseră şi ei şi n-au mai mitraliat pe lîngă noi... N-a fost aşa, Zamfira?
- Aşa a fost, cum spune Iliescu, întări Zamfira. Darie începu din nou să rîdă.
- Cu atît mai bine. Asta înseamnă că începusem să visez înainte de a adormi. Mi s-a mai întîmplat şi altă dată, adăugă.

Apoi tăcu, absent. După vreun sfert de ceas, Iliescu porni repede înainte, plecîndu-se uşor din spate, căci porumbii începuseră să fie mai rari şi mai piperniciţi. Le făcu semn cu mîna să se apropie cu grijă.

- Am ajuns în cîmp, şopti Zamfira. Şoseaua trebuie să fie chiar în faţa noastră, şi nu prea departe. Lăsaţi-mă să trec eu înainte, domnule elev...

De două ceasuri mergeau răsfiraţi pe cîmp. Găsiseră re-Pede şoseaua, dar o traversară în goană, căci din spate se auzeau înaintînd spre ei, cu farurile stinse, o coloană nesfîr-?!tă de camioane ruseşti. Noaptea era aici limpede şi rece. Cerul parcă se apropiase deodată, scăpărînd de stele, cu un sin-pr nor, transparent, plutind departe, în faţa lor, spre apus. a răstimpuri, ajungea pînă la ei o adiere leneşă de vînt, cu miros de iarbă uscată şi benzină.

Zărise de departe arborele crescut singuratic şi îi fluiea scurt, să se îndrepte într-acolo, să se odihnească. Dar Zanj fira îi făcu semn cu braţul să meargă înainte, după el.

- *Nous sommes foutus*! şuieră Darie printre dinţi.

Ar fi vrut să poată scuipa, ca Iliescu, dar gura îi era uscată, şi în acea clipă simţi, cu surprindere, aproape cu spăl mă, că i se face dintr-o dată frig. încercă să grăbească pasul dat aproape nu-şi mai dădea seama cît de repede înaintea ză. Se trezi că fuge, cu carabina în mîna dreaptă, şi cu stîn ga ţinîndu-şi raniţa, să nu-i salte în spate. Se opri obosit I respiră adînc de mai multe ori.

- De ce v-a fost frică, domnule filozof? se auzi întrebi) în şoaptă.

întoarse speriat capul şi dădu cu ochii de Pricopie. îl aJ tepta lîngă pom, cu cîinele lîngă el. Zîmbea.

- De ce v-a fost frică? îl întrebă văzînd că Darie rămj şese cu privirile pironite asupra lui.

- Dar ce-i cu dumneavoastră, aici, domnule doctorj Cum aţi ajuns aici?

Oboseala îi pierise deodată şi se apropie de el repedJ înviorat.

- Unde vă este unitatea? întrebă din nou, ajuns în faţa lul In aceeaşi clipă îşi dădu seama de confuzie şi încercă să *M* scuze, încurcat: E întuneric, nu v-am recunoscut. Sîntel dl Arhip. Dar tot nu înţeleg ce căutaţi aici. Tot căutaţi fol mula, tot o mai căutaţi?

Celalt îl privea cu acelaşi zîmbet senin şi totodată ircl nic.

- Eu v-am pus o întrebare, domnule filozof, şi văd că ni voiţi să răspundeţi. îmi spuneaţi că sîntem indestructibili Atunci, de ce v-a fost frică?

- Ivan! şopti Darie.

- Nu mă cheamă aşa, dar nu mă supăr. Spuneţi-mi cuij I vreţi. Spuneţi-mi Ivan.

Darie făcu încă un pas spre el.

- Aşadar, ştiai româneşte, şi nu ne-ai spus nimic. Ne-a lăsat să ne chinuim...

_- Acum înţelegem toate limbile, îl întrerupse Ivan. Dar nu mai are importanţă, că nu mai avem nevoie de ele... Spuneaţi totuşi că sîntem indestructibili. Nu trebuia să vă fie frică...

Darie îşi trecu încurcat mîna pe frunte.

__ Nu mi-a fost frică. M-a luat deodată cu frig şi nu ştiam ce am, şi atunci am început să fug... Asta a fost tot...

Ivan îl privi lung, cu simpatie, şi zîmbi din nou.

- Mi-aţi vorbit frumos adineaori, ieri, alaltăieri, cînd o fi fost asta. Mi-a plăcut mai ales pentru că aţi înţeles, atît de tînăr! că sîntem indestructibili.

- Vasăzică, *ai înţeles tot*, şopti Darie.

- Ce n-am înţeles, continuă Ivan, a fost deznădejdea dumitale, domnule filozof, frica dumitale că nu te vei odihni niciodată. Dar de ce vrei să te odihneşti? De-abia am început. Ce-aveam în spatele nostru? Poate nici un milion de ani, şi încă! Dacă începem să numărăm de la *homo sapiens*, doar cîteva zeci de mii de ani. Şi uită-te în faţa noastră: miliarde şi miliarde de ani!...

- Darie îl ascultase surprins, concentrat.

- Miliarde de ani, repetă în şoaptă. Ştiu, ştiu, dar ce să facem cu ele, cu miliardele de ani?

- Să însufleţim Pămîntul, şi apoi sistemul solar, şi galaxiile, şi tot ce-o mai fi pe-acolo, şi pe care nu le ştim încă. Să le însufleţim, adică să le aducem la viaţă şi să trezim spiritul care zace alienat în orice viaţă. Să binecuvîntăm întreaga Creaţie, aşa cum vă place la unii dintre dumneavoastră să spuneţi.

- Vasăzică, Zamfira avea dreptate. Ne-ai binecuvîntat Şi pe noi.

- Da şi nu. Cum prea bine spunea doctorul Procopie...

- Dar de unde ştii dumneata de doctorul Procopie? îl întrerupse Darie.

Ivan îl privi curios, aproape cu surprindere, apoi zîmbi, „dicînd din umeri.

- Acum ştim tot. Mai exact, tot ce ne interesează. Şi dumneata mă interesezi pentru că ţi-a fost milă de mine şi mi-ai v°rbit. Şi de asemenea mă interesează Zamfira şi Iliescu, pentru că s-au ostenit să mă ducă în sat, şi apoi m-au îngropa! nu că mi-ar fi păsat dacă sînt sau nu îngropat, m-a mişca gîndul lor...

Darie începu deodată să se frece pe frunte.

- Băieţii! şopti. Unde-or fi băieţii?

- Sînt mai încolo, pe cîmp, te aşteaptă. N-ai grijă; se odihj nesc şi ei. De altfel, n-am să te ţin nici eu prea mult, că curînd trebuie să plec mai departe. Dar voiam să mai stăil de vorbă. Ne-am întîlnit atît de rar în ultimul timp, în maJ ginea porumbiştii, dar atunci nu ne-am recunoscut, nu p J team vorbi, la doamna Machedon, apoi pe munte, sub Pi J tra-Craiului... Erau timpuri cînd ne întîlneam mai des.

Darie îşi dădu deodată seama că rîde. _

- îmi pare rău dacă te contrazic, începu încurcat, dar sîrl sigur că te înşeli. Pe Procopie şi Arhip i-am cunoscut de cui rînd, iar pe dumneata te-am întîlnit ieri, alaltăieri, cum spui neai, în marginea porumbiştii.

- Ne cunoaştem de mult, îl întrerupse Ivan, nici nu îrJ drăznesc să-ţi spun de cînd ne cunoaştem. Dar nu ne recul noaştem decît cînd e prea tîrziu.

Darie îl privea adînc, concentrat. Şi, ca de obicei cînd îl interesa discuţia, băgă automat mîna în buzunar, să-şi cal ute pachetul de ţigări. Dar de data aceasta gestul îi fusesl de-ajuns.

- Cred că înţeleg ce vrei să spui, şopti clătinînd din capi în fond, o viaţă, o întreagă existenţă umană se poate dezvoB ta, împlini şi încheia în cîteva luni, uneori poate chiar şi mal puţin.

- Şi, e curios, aceleaşi probleme reveneau necontenit în discuţiile noastre, continuă Ivan. Bunăoară, seria de evideJ ţe mutual contradictorii. De cîte ori şi în cîte limbi nu mi-al vorbit de asta...

- Ce e mai grav, adăugă Darie cu melancolie, ce e mai grai e că nu mi-aduc aminte ce voiam să spun cu asta. Mai precisl nu mai mi-aduc aminte de *armare*. începusem fraza aceasta! mă pregăteam să-ţi prezint un întreg sistem, cînd m-au chel mat băieţii şi am pierdut firul.

_ Ai spus tot ce trebuia spus. Ce trebuia spus *deocam-dată*, sublinie cu înţeles. Restul ai să-L spui mai tîrziu. Mi l-ai mai spus, şi ai să vezi că are să-ţi placă şi dumitale cînd l-oi descoperi din nou...

îl privi cu căldură, şi totuşi cu ironie, aproape provocator.

_ Cînd te ascult, Ivan, am impresia că ascult pe Arhip. Ultima oară cînd am vorbit cu el...

- Cînd a fost asta? îl întrerupse Ivan. Acum cîte sute de ani, sau cîte luni? în ce viaţă?... Nu trebuie să mă înţelegi greşit, adăugă văzînd că Darie îl priveşte încruntat, nedumerit. Nu e vorba de *timp*, ci de decalajul între evidentele mutual contradictorii, cum îţi place dumitale să spui. îmi pare rău că te-am întrerupt, reluă după un răstimp, căci Darie continua să tacă. Te-am mai întrerupt o dată, nu-ţi mai aduci aminte acum, pentru că e prea mare decalajul între evidenţe, te-am întrerupt tocmai cînd te pregăteai să ne

explici în ce sens folosiseşi expresia *agnostos tbeos*. Dumneata aveai în faţă, ca pe un ecran interior, imaginea lui Ivan oarecum înmormîntat în propriul lui trup. Şi voiai să spui că aşa arată uneori Dumnezeu, Spiritul Suprem, capturat, închis de Materie, orbit, alienat, ignorîndu-şi propria lui identitate. Dar ce Dumnezeu era acesta? în orice caz, nu Dumnezeul lui Pavel, şi nici al grecilor. Dumneata te gîndeai la miturile gnostice, la concepţiile indiene despre Spirit şi Materie.

- Evident, evident. Asta a remarcat şi Procopie.

- Şi, cu toate acestea, ceva era adevărat în comparaţia dumitale, dar numai dacă privim lucrurile dintr-o cu totul altă perspectivă. Spiritul e *întotdeauna* camuflat în Materie, dar rostul lui acolo - dacă e prizonier, sau se află acolo provizoriu, pentru că e activ, şi cîte altele - rostul lui ai să-L «li mai tîrziu. Asta e de altfel Enigma - Enigma cu majusculă - care ne confruntă pe toţi, ghicitoarea care se pune, inexorabil, oricărui om: cum să recunosc Spiritul dacă e camuflat în Materie, adică, în fond, dacă e *irecognoscibil*? Şi Î^Şa sîntem şi noi, noi toţi, domnule filozof: nu numai inestructibili, cum spuneai, ci şi irecognoscibili... Dar văd Ca eşti aşteptat, adăugă întorcînd capul.

în semiîntunericul care prevestea zorile, Darie zări la vr J douăzeci de metri, în plin cîmp, o siluetă familiară, pe cal nu izbutea totuşi s-o identifice. Mult mai departe, în direl ţia şoselei pe care o traversaseră în noaptea aceea, se întrJ zăreau grupuri răzleţe, înaintînd încet, parcă ar fi şovăit.

- Şi trebuie să mă duc şi eu, continuă Ivan. Mă aşteapd şi pe mine, acolo.

întinse mîna spre răsărit, dar deşi Darie cercetă încordd zarea, nu desluşi nimic. Cîinele pornise înainte, fără grabl cu capul plecat, şi atunci Darie îl recunoscu deodată şi zînJ fericit. L-L arătă lui Ivan.

- El te-a recunoscut, şopti. El a fost singurul care te-a rJ cunoscut...

- încearcă şi dumneata, domnule filozof, spuse Ivan pri vindu-L adînc în ochi, cu gravitate. încearcă data viitoare-l cînd va fi asta? Şi unde? în vreun salon la Iaşi, la Tokyo, sal pe munte, sau într-un spital, sau într-o altă planetă? DaJ te-aş recunoaşte eu întîi, ţi-aş face semn, dar nici eu n-am J te recunosc, iar dacă totuşi te-aş recunoaşte şi ţi-aş face semB nu mă vei înţelege. Asta-i povestea, domnule filozof; sînteB irecognoscibili şi faţă de noi înşine, şi unul faţă de altul... I

înainta încet, parcă pierdut în gînduri, şi văzînd că D J rie îl urma, se opri.

- Nu, adăugă zîmbind, acesta-i drumul. Drumul duml tale este de cealaltă parte, şi înălţă braţul înapoi, spre apui Grăbeşte-te. Eşti aşteptat...

îl salută cu un gest scurt, apoi se întoarse şi se îndrepl tă spre cîmpie, călcînd agale, cu cîinele înaintea lui.

îşi aduse deodată aminte de Zamfira şi Uiescu şi grăbi pal sul. Simţea că dintr-un moment în altul se va face ziuă, căci cîmpia se vedea acum destul de limpede, întinzîndu-se, nesfîij sită, în toate părţile. Cerul era turbure, fără stele, semănîni mai mult cu o negură de munte. Şi deodată, apropiindu-sl de pom, dădu cu ochii de locotenent.

.

- Nu v-am recunoscut adineaori, domnul începu încurcat. Era încă întunerec.

- Nu mă grăbeam. V-am ascultat discutînd, şi mă interesa si pe mine. Ai învăţat multe de la Ivan. Probabil c-a fost si el, cîndva, filozof, adăugă zîmbind. Dar de-acum înainte trebuie să ne grăbim. Ne aşteaptă ceilalţi.

Porniră amîndoi, îndreptîndu-se spre şosea.

- într-adevăr, de ce mi-o fi fost frică? exclamă deodată Darie. Ştiam de mult că sîntem indestructibili. Şi, totuşi, reluă el după o pauză, gînditor, şi totuşi...

Atunci îşi recunoscu plutonul şi se opri, fiindu-i teamă să nu-L copleşească emoţia.

- Vasăzică, veniţi şi dumneavoastră, domnule elev, începu Manole, zîmbind. Cum vedeţi, ne-am adunat din nou, aproape toţi...

în acea clipă, îşi aduse din nou aminte de Iliescu şi Zamfira şi întoarse capul.

- Băieţii! şopti el agitat.

- Au luat-o înainte, îl linişti locotenentul. Fiecare se întoarce acasă cum poate, adăugă melancolic. Noi ne îndreptăm întîi spre fluviu, ne concentrăm acolo...

Darie îşi dădu seama că mergeau cu toţii, de cîtva timp, dar nu înţelegea cînd porniseră. Ridică din umeri, bine dispus, şi grăbi pasul. Se trezi în dreptul plutonului. Nu-i auzea vorbind, şi totuşi ştia că vorbesc, pentru că înţelegea ce-şi spun între ei. Cerul rămăsese tot atît de turbure, dar era destulă lumină, şi oriunde privea, înainte, la stînga sau k dreapta lui, în urmă, descoperea alte grupuri răsfirate, înaintînd tăcut, cu acelaşi pas măsurat şi totuşi, i se părea, ne-mţeles de repede. Se opri de mai multe ori să privească în Urmă. Cît putu pătrunde cu ochii, cîmpia părea a fi aceeaşi, lntinzîndu-se nesfîrşită sub cerul aburit şi turbure, cu cîţi-Va arbori crescuţi singuratici la mari distanţe unul de altul. v11 se păru deodată curios că nu aude nici paseri, nici avioa-ne> nici măcar uruitul surd al camioanelor ruseşti pe care le Va2use de curînd trecînd pe şosea.

.

- Asta-i Ucraina, îl auzi lîngă el pe locotenent. O fi f; moaşă pentru ei, pentru că e ţara lor. Dar o să vezi cuml să arate cînd o să ajungem noi.

- Mai avem mult? întrebă Darie, şi în acea clipă îşi dăd seamă că pusese o întrebare fără rost, pentru că ştia că, *m* tr-un anumit fel, sînt deja acolo.

Ar fi vrut să rîdă şi să-şi ceară iertare, cînd îl auzi vorbinJ

- Este mult, şi totuşi nu este. Va fi mai greu pînă la flj viu, aşa s-a spus. Dar, ştii, divizia noastră e din Oltenia. Oi menii vor să se întoarcă acasă, fiecare în satul lui... Să se odihnească, adăugă zîmbind din nou.

- Dar după aceea, domnule locotenent, întrebă Darie ci o nestăpînită fervoare, ce se întîmplă cu noi după ce ajul gem acasă, unii la Iaşi, alţii la Bucureşti, alţii în Oltenia? CăJ v-am spus, sîntem indestructibili. îi spuneam asta şi lui Ival şi-mi dădea dreptate. Şi i-am mai spus-o lui Zamfira, şi ZaJ fira, în felul lui, Zamfira şi Iliescu...

Se întrerupse brusc, văzîndu-i la vreo douăzeci de metl înaintea lui, înaintînd încet, cu un imens efort, căci purtat rănitul pe carabine, şi drumul din marginea porumbiştii el zdrenţuit de gropi, şi-i îneca praful fierbinte al nămiezii de vară. Alergă după ei şi le strigă:

- Măi băieţi, voi sînteţi nebuni, nebuni de-a binelea! *O* luaţi de la început? Nu v-a fost de-ajuns Ivan, aţi găsit acul un altul?

Se apropie de ei şi împietri văzîndu-se încovoiat pe cel două carabine, cu o batistă plină de sînge pe faţă, cu tuniB descheiată, lăsînd să se vadă cămaşa însîngerată, sfîşiată.l

- Ce s-a întîmplat? şopti. Ce-i cu mine?

în acea clipă se opriră şi, cu mare grijă, îl aşezară pe mal ginea drumului. Zamfira îşi făcu cruce.

- A dat Dumnezeu şi v-aţi venit în fire, domnule elel şopti, răsuflînd greu.

- A fost aşa cum am spus eu, îl întrerupse Iliescu. VotJ lui Ivan.

- Am avut noroc, reluă Zamfira, că am dat peste ei doi mind, beţi, şi le-am luat tot ce-am găsit la îndemînă - şi apl şi votcă, şi tutun.

__ Dar ce s-a întîmplat cu mine? întrebă Darie în şoaptă, speriat. M-a rănit cineva?

- Ceasul rău, continuă Zamfira. V-aţi împiedicat, aţi căzut şi s-a descărcat carabina. Glontele v-a trecut prin subţioară. Nimica toată, dar aţi leşinat, şi pînă am dat de dumneavoastră, aţi pierdut mult sînge. Dacă v-am fi legat braţul pe loc, era ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat...

Darie privi în jurul lui. Se aflau între lanurile de porumb, pe marginea drumului, şi deasupra lor plutea aceeaşi pulbere

fină şi aspră, înecăcioasă, pe care o cunoştea parcă de totdeauna, dar acum mai încinsă ca niciodată. Cu mîna validă căută în buzunar pachetul de ţigări. îl găsi rupt, teşit, dar Iliescu îi întinse pachetul cu ţigări ruseşti, aşteptă să-şi aleagă una, apoi i-o aprinse.

- Mă băieţi, începu după ce trase cîteva fumuri. Voi sînteţi oameni foarte buni şi devotaţi şi v-aţi dat destulă os-treneală cu mine. Acum o să ascultaţi de ordinul meu: trebuie să-L ascultaţi, căci va fi ultimul meu ordin...

Se întrerupse brusc şi trase repede din ţigare, ca să-şi ascundă emoţia.

- Sîntem ostaşi, începu din nou, am văzut toţi moartea. Eu, cel puţin, pot spune c-am văzut-o cu ochii. Vă vorbesc foarte sincer: nu mi-e teamă de moarte. Pe de altă parte, am să vă fac şi această mărturisire: eu n-am noroc, pe mine, de cînd mă ştiu, mă urmăreşte piaza-rea.

- Da, interveni Laura, a fost destul să le vorbească despre nenoroc şi piaza-rea, ca să-L întrerupă amîndoi deodată, ridicînd speriaţi braţele în sus, parcă ar fi rostit un sacri-legiu. Aveau, de altfel, dreptate, adăugă întorcînd capul şi pnvindu-L. Căci ne cunoscusem de trei ani, eram într-un anumit fel logodiţi. Dacă domnul filozof numeşte asta nenoroc Şi piază-rea...

- Fapt este, continuă Darie, că nu voiau să mai mă asculte cînd le-am cerut să mă împuşte, sau să-mi încarce carabina şi să mi-o dea mie. Le-am spus că, dacă vor cu ori-j-e preţ, le îngădui şi asta: să-mi sape groapa, cum i-au săpat-o Ul Ivan. Şi cîte altele nu le-am mai propus: să rămînem de vorbă pînă seara, să le explic ce trebuie să spună la Iaşi, cînl vor ajunge, cu cine trebuie să vorbească întîi... Zadarnic. 9 atunci mi-e teamă că mi-am pierdut cumpătul şi am începil să-i ameninţ.

Luase a doua ţigară, şi Iliescu i-o aprinse umil, cu ochi umezi.

- Vă mănîncă Curtea Marţială, reîncepu cu un glas nel aşteptat de ferm. Dacă ajungem batalionul, cer imediat să

fia trimişi în faţa Curţii Marţiale pentru nerespectarea ordinJ lui şi insulta superiorului.

- Cum o vrea Dumnezeu, făcu Zamfira, neîndrăzninl să-şi ridice privirile. Sînt şi-acolo oameni buni, la Curt<8 Marţială. O să le spunem că ne-am făcut datoria.

- Că dumneavoastră pierduserăţi prea mult sînge, şi avea» febră, şi poate de aceea ne-aţi cerut să reîncărcăm carabina, ci nu mai ştiaţi pe ce lume sînteţi, slăbit şi nemîncat, şi osteniţi

Darie îi privi o dată, cu o mută exasperare, apoi zvîrli ţii garea şi se ridică brusc. Se îndreptă hotărît către locotenent

- Ce ne facem cu ei, domnule locotenent, că acum nu mai' ascultă ordinele?...

Locotenentul îl privi lung, ca şi cum ar fi încercat să-l recunoască, apoi înălţă din umeri şi porni mai departe. Dai rie grăbi pasul şi-l ajunse din urmă.

- Eu sînt Darie, domnule locotenent, elevul T. R. Darii Constantin din compania dumneavoastră. Mă cunoaşte™ bine. Am stat de vorbă şi azi-noapte, în cîmpie, după ce m-aJ despărţit de Ivan.

Locotenentul se opri şi-l privi cu căldură, şi totuşi seve»

- Darie, vorbi el rar, subliniind fiecare cuvînt, *după şasM zile de foc* dumneata ar fi trebuit să ştii ce înseamnă un ordiiH

- Şi asta mi se pare fraza cea mai grea de înţeles, interi veni din nou Laura. Ce-o fi vrut să spună că trebuia să şti| ce înseamnă un ordin?...

-... Strada Toamnei numărul 11, Iaşi. Strada Toamnei numărul 11! De cîte ori nu le-am repetat adresa asta, de teal mă ca nu cumva s-o uite, sau s-o confunde cu atîtea alte adrese pe care le şoptiseră atîţia alţi răniţi, trăgînd să moară, în ultimele luni. Căci ei erau în al doilea an de front, şi făcuseră parte, pe rînd, din nu ştiu cîte plutoane, decimate unul după altul, pînă în iulie, cînd se alcătuise, din rămăşiţe, plutonul pe care-L comandam eu, şi care avea să fie şi el decimat, după numai şase zile de foc, cum spunea

locotenentul. Iaşi, strada Toamnei numărul 11, numărul 11...

- La domnişoara Laura, clătină din cap, zîmbind Zamfira. Să n-aveţi grijă, domnule elev, că dacă ajungem noi înaintea dumneavoastră, acolo mergem întîi. Şi-i spuneam că veniţi curînd, curînd, şi veniţi cu galoane de sublocotenent.

- Să nu-i spuneţi asta, îl întrerupse Darie, să nu-i spuneţi de galoane. Să-i spuneţi ce v-am rugat eu, adăugă.

Se simţi deodată sleit de puteri şi-şi privi braţul rănit. I se părea mereu că sîngerează, şi uneori i se părea că hemoragia începuse demult, că era, sub tunică, leoarcă de sînge, şi tot aştepta să vadă şiroaie de sînge scurgîndu-se, calde, pe pămînt.

- Dacă n-o să ţineţi tot minte, reluă tîrziu, aproape în şoaptă, să-i spuneţi măcar esenţialul. Că deşi ne-am cunoscut numai trei ani, ne-am cunoscut de totdeauna, şi am fost fericiţi, de la începutul lumii, şi tot aşa vom fi pînă ce se va stinge ultima stea din ultima galaxie. Ţineţi bine minte ce vă spun eu acum, că lucrul acesta e cel mai important: să-i spuneţi că teiul pe care-L ştim noi, la Iaşi, teiul acela *ne-afost de-ajuns*. Noaptea dintîi, cînd ne-am oprit acolo, a rămas cu noi şi va rămîne aşa, noaptea noastră, pînă la sfîrşitul lu-rcui- Teiul nu-şi va scutura niciodată florile. *Nu şi le maipoa-te scutura*. E al nostru, şi tot ce-i al nostru nu-i în timp, n-are durată...

- Spunem, domnule elev, îl linişti Zamfira udînd batis-^ Ş1 ştergîndu-L încet, cu mare grijă, pe buze, pe faţă, pe frunte- Dar acum să vă odihniţi, că au început să se aprindă ste-^> şi curînd după miezul nopţii trebuie s-o pornim din nou...

Erau, ca de obicei, ascunşi în porumbişte, cu pulberea amăruie, mirosind a fum, deasupra lor, vorbind în şoaptă şi îndrăznind să ridice glasul numai cînd îi asurzea lai ma greierilor.

- Este extraordinar cum au rezistat, atîtea zile, intervel din nou Laura. Şi este de neînchipuit cum au izbutit să 1

strecoare printre trupele ruseşti, cum au reuşit să găseasJ apă, şi chiar rachiu, ca să-i spele rana, şi au avut întotdeaJ na de mîncare...

- Porumb uscat, rădăcini, cîţiva pesmeţi, o întrerupse DJ rie zîmbind. în a cincea zi, o bucată de ciocolată, pe carel găsit-o Iliescu în buzunarul unui soldat german, mort. Tr« ceau convoaie de prizonieri pe şosea, şi erau mulţi răniţi, ca deau şi rămîneau pe marginea şoselei, pînă se îndura Dumţ nezeu sau vreo santinelă din convoiul următor şi nu se ml chinuiau. Iliescu învăţase acum unde să caute şi cum să gă* sească lucrurile folositoare: apă, pesmeţi, chibrituri, tutua Numai pîine nu găsea.

- Cum de nu s-au rătăcit? exclama Laura. Cum de-al izbutit, atîtea zile, să nu se întîlnească faţă în faţă cu oamJ nii din sat? Căci începuse culesul porumbului.

- Am avut desigur noroc, continuă Darie. Dar Zamfim avea instinct de jivină sălbatecă, parcă simţea de departe aprcl pierea omului şi ne ascundeam pe loc. Am stat ascunşi o *m* întreagă, într-o claie cu fîn, şi auzeam cum lucrează femeB le la cîteva sute de metri în preajma noastră... Dar ce mă toi tura mai mult era accidentul meu. Nu ştiu cum au reuşit si mă transporte atîtea nopţi, cînd pe carabine, cînd într-o *masm* ta rusească. Nu-mi mai amintesc. Probabil că leşinam, sau era« atît de secătuit, încît nu-mi mai dădeam seama de nimic. DM mă gîndeam la Ivan, la discuţia noastră, care mă impresitH naşe atît. Unde i-a fost binecuvîntarea? Că pe el l-au puri tat mai puţin de un ceas, iar pe mine, după norocul pe cari ni-L adusese binecuvîntarea lui Ivan, mă purtau noapte dupl noapte. Mi-aduc aminte că m-am întrebat o dată dacă n« cumva Ivan a *dorit* accidentul, numai ca să mă poată întîln şi să-mi spună tot ce avea de spus. Dar ce erau de vină Iliesl cu şi Zamfira în toată controversa asta filozofică?...

- N-a fost filozofie, domnule elev, şopti Zamfira. Ceai sul rău...

_Iar au început să se adune corbii, spuse tîrziu Iliescu.

Ce semn o mai fi şi ăsta?

Darie privi, cu mîna streaşină la ochi, căci cerul era încins şi lumina difuză îl orbea.

_ Sînt avioane, spuse.

- Sînt şi avioane, dar zboară sus, foarte sus, adăugă Zamfira. Corbii sînt pe-aici, pe-aproape...

Darie căzu pe gînduri şi zîmbi.

- în fond, asta facem şi noi. Ne ţinem după ei, după ai noştri, dar de departe, tot mai de departe... La cîte zeci de kilometri credeţi că se află acum frontul? Căci de cîteva zile nu se mai aud nici brandurile, nici artileria noastră...

- Dacă se dezlănţuie curînd contraatacul german, făcu Iliescu, ne pomenim cu frontul peste noi într-o zi, două.

- *Nous sommes foutus*! şuieră printre dinţi Darie. *Foutuspour l'eternite*!

încercă să adoarmă din nou, dar arşiţa i se părea mai înăbuşitoare ca altădată, şi oricum ar fi încercat să se aşeze între porumbi, braţul rănit zvîcnea, parcă tot mai plin de sîn-ge, şi auzea sîngele zvîcnind în tîmple, bătîndu-i să se spargă în urechi. Ceilalţi adormiseră, cu batista pe faţă, cu mîna pe carabină, dar se trezeau pe rînd, la răstimpuri scurte, şi-L cercetau cu privirile, cîteva clipe. Tîrziu, după apusul soarelui, Darie îşi dădu seama de ce nu poate dormi. Se aflau în aceeaşi porumbişte în care intraseră cu multe zile înainte, nu-şi mai putea aminti cu cîte; se aflau la cîteva sute de metri, sau poate mai puţin, de locul unde fusese îngropat Ivan. Recunoscuse porumbiştea în zori, cînd se tupilaseră istoviţi, suflînd greu, înaintînd cu teamă printre porumbi. O recunoscuse, dar era prea extenuat ca să mai vorbească. în noaptea aceea încercase pentru întîia oară să meargă, sprijinin-du-se într-un fel de baston rupt dintr-un băţ de cort, gros Ş1 solid, pe care-L găsise Iliescu. Umblase anevoie, călcînd cu frică, pe marginea şoselei, ajutat la răstimpuri de unul din ei» şi odihnindu-se la fiecare cinci, zece minute. în aproape cmci ceasuri de mers, nu făcuseră

nici zece kilometri, dar tot făcuseră mai mult decît în celelalte nopţi, cînd îl purt J seră ei.

- Ne-am întors de unde am plecat, şopti cît putu mJ încet, ca să nu-L trezească. Ne-am întors lîngă Ivan.

Aproape că-i venea să rîdă, atît de absurdă i se păru deodată aventura lor. Dacă ar fi fost sigur că nu-i trezeşte, s-*M* fi furişat printre porumbi şi i-ar fi aşteptat acolo, pe groam lui Ivan.

- în fond, n-are nici o importanţă, şopti din nou. Nimj n-are importanţă. *Nous sommes foutus*! Din toate puncta le de vedere. Ştiam asta de la început. Tot ce s-a întîmpl după 8 noiembrie...

Altă dată, într-o seară, tot în porumbişte - dar cînd: *dnd*} - tresărise auzindu-L pe Zamfira întrebînd:

- Ce s-a întîmplat după 8 noiembrie domnule elev?

- Tot felul de lucruri, începuse el zîmbind. Lucruri cari m-au făcut şi m-au desfăcut, şi m-au făcut din nou...

- Dar recunoaşte că n-ai îndrăznit să le vorbeşti *de mină* Le-ai vorbit de Laura lui Petrarca, şi mă întreb ce-au înţJ les ei din acea lungă şi laborioasă fenomenologie a MuzJ mai ales că aveai febră. Nu că n-ar fi putut înţelege, dar ci i-ar fi putut interesa pe ei o romanţă de la începutul RenaJ terii italiene? Dacă le-ai fi vorbit *de mine*, de Iaşi, de strsl da Toamnei numărul 11, ar fi fost altfel. I-ar fi interesat, peri tru că, foarte probabil, asta era şi povestea lor...

- O luăm din loc, domnule elev, şopti Zamfira.

Se ridică anevoie, ajutat de Iliescu, dar deşi se simţea mJ obosit ca de obicei, porni hotărît, aproape nerăbdător. Li un pas înaintea lui, Zamfira îi înlesnea trecerea printre pal rumbi. Pentru întîia oară cerul nu mai era acoperit de stei le, şi totuşi nu se ghiceau norii, ci numai o boare fumurii plutind foarte sus. Şi pentru întîia oară nu se mai auzeau grei ierii. La răstimpuri, foile de porumb tresăreau cu un sunJ surd, metalic, ca atinse de o adiere pe care ei n-o simţeauJ

- Nu pe-acolo, domnule elev, făcu Zamfira văzîndu-l că se îndreaptă hotărît, grăbind pasul, către un luminiş în-j tre lanurile de porumb, străjuit de doi arbori singuratici pe-acolo ieşim în drumul de căruţă pe care am venit azi-dimineaţă.

- Asta voiam şi eu să vă arăt, spuse Dane fără să se oprească. Să vă arăt că ne-am întors acolo de unde am plecat, acum zece, douăsprezece zile, cînd o fi fost asta. Uite, la cîţiva metri mai sus, pe stînga, în dreptul pomului, acolo i-aţi săpat voi eroapa. Groapa lui Ivan, adăugă simţind că Zamfira îi prinde braţul sănătos ca să-L oprească.

- Nu e asta groapa, domnule elev, şopti el. Ivan odihneşte la mulţi kilometri în spatele nostru, spre răsărit. Cel puţin la patruzeci de kilometri...

- Şi, totuşi, acolo v-am văzut săpînd, reluă Darie. Veniţi cu mine, să v-o arăt, că nu e departe.

După cîţiva metri, se opriră toţi. Groapa nu era adîncă. Parcă cei care o săpaseră şi-ar fi dat seama că era prea mare şi renunţaseră s-o termine. Sau poate nu mai avuseseră timp.

- Asta nu e groapa, domnule elev, vorbi tîrziu Zamfira, în şoaptă. Asta a fost săpată pentru altceva. Pentru ce, nu-mi pot da seama. Dar nu vedeţi, e mai lungă de trei metri, şi acolo, alături, este încă una la fel, dar s-ar zice că nu e dreaptă, parcă ar coti, parcă s-ar desface în cruce. Şi poate mai sînt şi altele, mai departe, dar nu le vedem de aici.

- S-o luăm din loc, şopti Iliescu, după ce mai cercetă o dată cerul. Să nu ne apuce ploaia.

N-a început să bureze decît după ce-au ajuns în şosea, şi au traversat-o ca să nu-i ajungă din urmă camioanele ruseşti. Umblau la vreo două sute de metri, pe un drum îngust, paralel cu şoseaua.

- Dacă se înteţeşte ploaia, şopti Iliescu la o haltă, avem no-r°c că găsim mai uşor apă. Dar dacă plouă cîteva zile în şir, cresc apele, se umflă fluviul şi o să fie mai greu la trecere.

Ploua mărunt, lin, fără grabă, şi Darie înainta tot mai greu, lncleştîndu-şi dinţii ca să nu geamă. Zamfira umbla alături °e el, Iliescu la vreo douăzeci de metri înainte. Tîrziu, aproape de 3, le făcu semn să rămînă pe loc. Se întoarse repe aproape alergînd.

- Intrăm în sat, şopti. Trebuie să traversăm din nou şeaua şi să încercăm pe dincolo, arătă întinzînd braţul.

Darie îşi îngăduia acum să sufle greu, dar îşi stăpînea furie geamătul.

- Ne apropiem cu băgare de seamă de şosea, continuă IlieJ cu, şi stăm la pîndă. E o cotitură în spatele nostru, şi cînJ ne vine, între două camioane, traversăm şoseaua în fugă. Ei o iau înainte, adăugă depărtîndu-se.

Aşteptau, îngenuncheaţi sub ploaie, la cîţiva metri de şol sea, ascunşi sub bălării, pipernicite. Camioanele treceau, pal că tot mai rar, cu farurile stinse. După vreo zece minute, Iliefl cu se ridică brusc şi, plecat din şale, începu să alerge. îl văzml cum se pierde în întuneric.

- Să fiţi gata, domnule elev, şopti Zamfira, că acum e rînl dul dumneavoastră. Să lăsăm să treacă şi camionul ăsta.l Acum! şopti el din nou cîteva clipe în urmă. Acum! Săriţii domnule elev!...

Cu efort, gemînd de durere, Darie se înălţă brusc şi pornii cît putu mai repede, spre şosea. Ţinea strîns în pumn basj tonul, gata să se spijine de va fi nevoie, dar foarte curînd îşf dădu seama că poate alerga şi, dîndu-i drumul din mînă, porni la goană peste cîmpie. Zărise de departe fluviul şi s fi continuat să alerge dacă nu s-ar fi auzit strigat de locot nent. Se opri, întoarse capul şi dădu cu ochii de el.

- Am ajuns, domnule locotenent, îi spuse apropiindu-Am ajuns la timp. Dar unde e podul? întrebă.

Locotenentul zîmbi şi întinse braţul. Fluviul curgea lin maiestuos, tăcut, la cîteva sute de metri în faţa lor. Nu i si zărea celalt mal, căci ploaia continua să cadă măruntă, ţesînl parcă o perdea de negură, pe care lumina incertă, palidă, îd care se ghiceau deja zorile, nu izbutea s-o

străpungă. Dil spatele lor, apăreau necontenit grupuri risipite, şovăiau cî-l teva clipe, apoi coborau spre mal, unde se alcătuiseră dj^ convoaie, aşteptînd parcă semnalul de plecare.
- Dar unde e podul? întrebă din nou Darie. Nu se v nimic...
Locotenentul ridică din umeri.
- Uită-te mai bine, Darie. Sînt fel de fel de poduri pe lume. Acesta de-aici, din faţa dumitale, duce la noi acasă.
- Acasă, repetă Darie. Duce la noi acasă. Şi după ce ajungem acasă, *ce se întîmplăcu noi*, domnule locotenent? V-am mai întrebat o dată, şi nu mi-aţi răspuns. Ce se întîmplă după ce ajungem acasă? Ar fi îngrozitor să nu ne putem odihni niciodată...
Cobora alături de locotenent, şi cînd ajunse foarte aproape, îşi dădu seama că mulţimea aceea tăcută, ale cărei convorbiri le auzea totuşi, convoaiele acelea care i se păruseră că aşteaptă semnalul de plecare se mişcau deja, înaintau, şi încă destul de repede, pe deasupra fluviului, ca şi cum ar fi trecut pe un pod nevăzut. Ajunsese acum chiar pe marginea fluviului.
- Vii şi dumneata, Darie? îl întrebă locotenentul. Apoi se îndreptă către un grup care-i aştepta, neîncercînd să-şi ascundă nerăbdarea, deşi îi priveau pe amîndoi cu căldură, aproape cu fervoare, zîmbindu-le. Cei dintîi începuseră să treacă, şi atunci parcă soarele răsări din toate părţile, căci lumina îl orbi, şi văzu podul pe care ceilalţi înaintau din ce în ce mai repede, pod crescut parcă chiar din lumina aceea de aur care-L orbise, şi tot în acea clipă îl asurzi o explozie sonoră, nefiresc alcătuită, parcă din sunete de gigantice clopote de cristal, şi talgere de alamă, şi flaute, şi ţiuit de greieri.
Simţi mîna Laurei pe frunte, se auzi strigat, dar nu deschise ochii.
- Nu mă trezi, Laura, şopti. Mai lasă-mă să-i văd. Să-i văd ttecînd podul...

- Nu e domnişoara Laura, domnule elev. Sîntem noi, Iliescu şi Zamfira, din plutonul dumneavoastră.

- Vasăzică, e adevărat? întrebă Darie fără să deschidă ochii. Ue data aceasta *e adevărat*?...

- E adevărat, domnule elev, şopti Zamfira cu voce sugrumată de emoţie. Ce să-i spunem domnişoarei Laura?

- Să-i spuneţi să nu-i fie frică. Că toate sînt aşa cum trJ buie să fie, şi e frumos. Să-i spuneţi că e foarte frumos. E J o lumină mare. E ca în strada Toamnei...

Se ridică brusc şi, fără să-i privească, porni din nou, repede, aproape alergînd. Nu mai era lumina de aur de la pod, şi nici fluviul nu părea atît de aproape. îl zărea, îl ghicea mai mult, departe, în faţa lui, spre apus. Dar alerga cu o bucurie uitată, copilăroasă, simţindu-se copleşit de o beatitudine tel tală, fără nume, fără înţeles. Şi atunci îşi aminti: *Nu i-am binecuvîntat*...

Se opri, aproape cu părere de rău. Auzea cum i se batl inima din ce în ce mai puternic. Mai privi o dată către flJ viu şi i se păru că începe să se topească încet în negură. Şol văi cîtva timp, apoi întoarse hotărît spatele şi se îndreptiB încereînd să grăbească pasul, către lanul de porumb unde« ascunseseră - *dar cînd*? *cînd*? *în ce viaţă*?...

UNIFORME DE GENERAL

înaintau amîndoi în vîrful picioarelor, cu mare grijă, şi de cîte ori podeaua scîrţîia mai puternic, se opreau brusc, ţinîn-du-şi răsuflarea. Şi în acea clipă, aproape fără să-şi dea seama, Ieronim apăsa butonul lămpii de buzunar şi rămîneau pe întuneric.

- Să nu-ţi fie teamă, îi şopti cînd, puţin timp în urmă, se împiedică de o frînghie pe care nu o putuse vedea şi, rezemîndu-se, ca să nu cadă, de un dulap, una din uşi se deschise încet, scîrţîind prelung, ca un geamăt înfundat. Să nu-ţi fie teamă. Nu e nimeni în toată casa...

- Atunci de ce vorbeşti atît de încet? îl întrebă celalt. Ieronim reaprinse lanterna şi roti de cîteva ori conul de lumină în jurul băiatului, fără să-L înalţe totuşi pînă în

dreptul figurii. Dar nu avea nevoie. O vedea destul de bine: faţa ofilită de licean, cu ochii adînciţi nefiresc în orbite, buzele subţiri şi părul tuns scurt, cu un început de breton pe frunte.

- Spuneai că te cheamă Vlad, nu e aşa?

- Vlad. Vladimir Iconaru.

- Află de la mine, amice Iconaru, spuse apropiindu-şi puţin capul, că niciodată, nimeni, în nici o piesă de teatru, în nici un roman, în nici o poezie, nimeni, repet, n-a cutezat să vorbească cu glas normal cînd se introduce noaptea în podul unei case străine şi se introduce, ca noi, cu un scop bine Precizat: să găsească lada în care văduva eroului de război, §eneralul Iancu Calomfir, a păstrat cu pietate uniformele de gală ale soţului ei; să găsească, zic, lada, să-i spargă lacătul?l să fure cele două uniforme. Repet, *să fure* două uniforme de general.

- Dar spuneai că sînteţi rude...

- Sîntem. Mai mult: tatăl meu era nepotul favorit al va duvei general Iancu Calomfir. Dar ce-are a face? Ne-am iid trodus în acest pod cu chei false, la căderea nopţii, ca să căJ tăm un anumit obiect şi *să-l furăm*. E adevărat, un obiect *M* artă poate de un anumit interes istoric, dar fără valoare: do ui uniforme.

- Şi o colecţie de coleoptere, adăugă Vladimir. Ieronim îşi înălţă din nou lanterna, şi de data aceasta îşi concentra lumina deasupra capului băiatului, apoi îi făcj semn să-l urmeze. Dar după cîţiva paşi se opri.

- N-am mai fost de mulţi ani în acest pod, începu cu u J glas neutru. Dar îmi aduc foarte bine aminte toate obiectelJ toate aceste dulapuri, lăzi şi cufere, şi i le arătă plimbîndu-S lanterna de-a lungul pereţilor. îmi aduc, de asemenea, foarl te bine aminte de poziţia lăzii cu uniforme: este acolo, la vr« zece metri în faţa noastră, deşi n-o putem încă vedea, *pem* tru că e ascunsă de nenumărate alte lăzi, cufere şi multe, foaB te multe pachete cu ziare vechi. Dar un singur lucru nu-ml aduc aminte, Vladimir Iconaru: nu-mi aduc

aminte să-ţi fi vorbit de o colecţie de coleoptere. Ţi-am spus doar atît: ca în această casă, există multe insectare, că exista mai ales I foarte bogată colecţie de fluturi...

- Păcat! Şi fluturii sînt frumoşi, dar marea mea pasiuni sînt coleopterele...

Ieronim îşi lăsă capul pe spate şi-l privi surprins, cercetai tor.

- Interesant, continuă după cîteva clipe, şi trebuie să rel cunosc, nu mă aşteptam. Dacă aş scrie vreodată un tratat *dâ* morală, ar trebui să discut şi cazul dumitale. Căci eşti un caa interesant; într-un cuvînt, accepţi cu entuziasm condiţia dl spărgător pentru o colecţie de coleoptere, dar eziţi, sau mal precis eşti turburat de scrupule, cînd afli că e vorba numai de fluturi...

- Nu ezit! protestă Iconaru îmbujorîndu-se. Pentru ci de fapt nu e furt. Sînteţi rude. E vorba de aceeaşi familie... Şl apoi, adăugă coborînd glasul, toţi sînt morţi.

__ De ce spui *toţi*?

- Toţi care au trăit în casa asta, generalul şi văduva lui, si copiii pe care i-au avut, şi care au murit pe rînd, unii în război, alţii în bombardament. Nu mi-ai spus alaltăieri că au murit toţi, şi casa e pustie, iar dacă n-a luat-o nimeni pînă acum, este pentru că a rămas şubredă de la bombardament, şi că poate au s-o dărîme la primăvară?...

Ieronim îl privi din nou, lung, cu o mare tristeţe, apoi stinse lanterna.

- Aşa este, şopti. Toţi au murit. Sau, adăugă după o pauză, ca să fiu foarte precis, aproape toţi. Dar ce-are a face? Nu avem dreptul să pierdem speranţa. Cînd te-am zărit alaltăieri dimineaţa...

Aprinse lanterna şi-i îndreptă lumina direct spre fruntea celuilalt. Băiatul îşi duse repede palma la ochi.

- Iartă-mă, continuă Ieronim după ce stinse lanterna. N-am vrut să-ţi fac rău. Dar a trebuit să-ţi privesc încă o dată ochii înainte de a-mi aminti. Nu, nu e vorba de amintire, ci de *evocare*. Aşa cum îmi place mie să-mi închipui, e ca şi

cum am asculta Corul într-o tragedie greacă. Corul care rezumă, evocă sau prevesteşte acţiunea eroilor şi pedeapsa zeilor... Şi acum, nu te mişca şi ascultă. Decorul e simplu, îl cunoşti. O stradă din Bucureştii anilor 1950. început de toamnă. în fund, un maidan. Către acel maidan mă îndreptam eu, cu un anumit scop, cînd am văzut venind un licean cu un porumbel în mînă...

- Era rănit...

- Te rog, nu mă întrerupe. Ţi-am spus că acum vorbeşte l... Venea un licean zgribulit, cu obrazul palid, ţinînd

Ur» porumbel în mîna dreaptă şi mîngîindu-L la răstimpuri cu palma stîngă...

- Era rănit şi mi-era teamă să nu-L mănînce pisicile...

- Aşa mi-ai spus şi atunci. Dar eu te-am recunoscut ime-^lat, căci *duceai un porumbel în mînă*... Şi am ştiut ce ştiam ue mult: că nu avem dreptul să pierdem speranţa... Mai tră-leŞte? întrebă după o clipă.

- Avea doar aripa stîngă pe jumătate ruptă. îl lovise vreuj derbedeu cu praştia. Dar se vindecă. Se vindecă repede caj toate păsările...

- în orice caz, continuă Ieronim, acesta a fost începui tul aventurii noastre. Pentru că, recunoaşte, nu ţi-am ascuij din prima clipă că e vorba de o aventură.

- Mi-ai spus că ştii de un pod, într-o casă părăsită, un pol plin cu lăzi şi cufere, şi lucruri de tot felul, săbii şi coifuM şi jucării, şi reviste ilustrate vechi...

Ieronim îşi trecu nervos mîna prin păr, ca şi cum ar fi încercat să-şi potolească nerăbdarea.

- Şi cîte altele, şi cîte altele, adăugă, şi vorbindu-ţi te prii veam. Dacă ai şti cum te priveam, să ghicesc ce te-ar fi pul tut atrage sau interesa... Şi totuşi, din cînd în cînd, îmi zvM leam privirile, pe furiş, asupra porumbelului...

- II găsisem pe maidan. îl lovise cineva cu o piatră...» Ieronim întinse brusc braţul spre întuneric şi-i puse mînl pe umăr.

- Să nu-ţi închipui cumva că voiam să te pun la înceii care sau să te ispitesc. Dar pentru mine, care trăiesc nun» pentru teatru, scena era prea excepţională ca să nu ghiceSi că făcea parte din acel scenariu misterios pe care mă trudea necontenit, *şi totuşi zadarnic*, să-L reconstituiesc, dacă înţel legi ce vreau să spun...

îşi retrase mîna de pe umărul băiatului şi continuă, cu ui alt glas:

- Ascultă: să pot urca cu el, după ce-L văzusem veninl dinspre maidan *cu un porumbel în mînă*, să pot urca scăl rile acestui pod, noaptea, pe întuneric, şi să-L simt acolo, \ *îm* gă mine, cînd am să încerc cheile, una după alta, şi apoi, de| odată, una din chei se va potrivi şi uşa se va deschide gemînJ şi vom pătrunde aici, în acest pod, unde n-a mai intrat ni meni de foarte mulţi ani, de cînd a murit şi ultimul băiat *m* văduvei generalului Calomfir... Ascultă! nu mă întrerupţi spuse ridicînd braţul, căci abia acum ne apropiem de se* na cu adevărat dramatică. Ascultă şi imaginează-ţi. Am I intrat încet, încet, îndreptîndu-ne spre fund, acolo unde si găseşte lada. Şi cîte nu s-ar fi putut întîmpla! Dumnezeule, *âte nu s-ar fi putut întîmplal* O biată lanternă electrică de buzunar. Abia mai luminează, căci o am din timpul războiului, de cînd eram cercetaş. în orice clipă s-ar fi putut stinge, şi am fi rămas pe întunerec. Şi nici măcar nu eram unul lîngă altul. Eu o luasem înainte, grăbind pasul, căci presim-team că bateria e pe sfîrşite. Şi ne-am fi trezit deodată în întunerec, pierduţi aici, în acest pod plin cu lăzi şi cufere acoperite de praf şi pînze de păianjen, şi nici n-aş fi îndrăznit să strig, să te chem. Şopteam doar: Vlad, parcă Vlad sau Vla-dimir te cheamă, nu e aşa? Vladimir, mă auzi?... Dar nu mă puteai auzi, pentru că rămăseseşi mult în urma mea şi, orbecăind prin întunerec, te depărtai tot mai mult de mine, şi nu mă puteai auzi. Chiar dacă aş fi îndrăznit să ridic glasul, tot nu m-ai fi putut auzi, pentru că tocmai atunci începuse să bată vîntul, şi aici, în podul acesta, dărăpănat de la bombardament, unde vîntul se

aude sinistru, ca la teatru, cînd se pregăteşte să izbucnească furtuna... Se opri brusc, suflînd greu, extenuat.

- Nu m-aş fi rătăcit, vorbi calm celalt. Nu m-aş fi rătăcit, pentru că sînt obişnuit cu întunerecul. Am copilărit la munte. Nu mi-e frică de întunerec, nici de vînt...

- Vasăzică, numai *asta* ai înţeles? îl întrerupse Ieronim cu o neaşteptată tristeţe în glas. Ai dreptate că aş fi vrut să te sperii, să te pun la încercare *în întunerec f* Elev Iconaru Vladimir, nu ai imaginaţie. Nu eşti singurul, de altfel. Aproape nimeni nu mai are imaginaţie. Trăim vremuri grele. Cine niai are timp să-şi imagineze o altă lume, cu *altfel* de oameni, O lume mai poetică, şi deci mai *adevărată*?...

- Dacă credeai că m-âş fi speriat lăsîndu-mă singur în mtunerec...

- Te rog nu mă întrerupe, căci acum sîntem la teatru şi ^apropiem de scena capitală... Pînă la urmă te-aş fi găsit *pit de unul din dulapurile acestea şi atunci ai fi înţeles ce >e mtîmplă, ai fi înţeles de ce mă depărtasem şi de ce te lăsasem să crezi că se terminase bateria. Acolo, lipiţi amîndoi e dulap, ţi-aş fi povestit istoria acestei case, care e de fapt istoria generalului Calomfir, adevărata lui istorie, pe care ruj o mai cunoaşte nimeni pentru că, aşa cum prea bine ai cit, au murit aproape toţi...

- Atunci, de ce nu mi-ai povestit? Ieronim ridică obosit din umeri.

- A intervenit ceva. O nimica toată...

- Puteai să-mi povesteşti, continuă Vladimir, căci ni mi-ar fi fost frică. Şi acum poţi să-mi povesteşti. îmi placi să ascult pe alţii povestindu-mi. Mă întreb atunci, mă tot înl treb: Cînd o să-mi vină şi mie rîndul, eu ce-am să povestesc I Să le spun ce mi s-a întîmplat, o dată, noaptea, la stînă?

Ieronim îşi trecu din nou mîna, nervos, prin păr.

- A intervenit ceva, şi *spectacolul* a dispărut. S-a reînl tors în neant. A lăsat loc altor probleme, unele mai bansfl le, altele, mai precis una din ele, extrem de importantă, cal

pitală. Nu ghiceşti? Ai făcut să intervină, recunosc, fără voia dumitale ideea morală: diferenţa dintre coleoptere şl fluturi.

-... Şi lepidoptere, preciza Iconaru.

Ieronim reaprinse lanterna şi, cu grijă, ca să nu-L orbeasl că, îl privi lung.

- Să ne grăbim, spuse pornind brusc înainte. Că a înl ceput să se facă frig.

Se simţea urmărit şi încetinise pasul, aşteptînd din clipi în clipă să se audă strigat din spate. Dar necunoscuta şovJB ia. Atunci îşi rezemă cutia violoncelului de peretele coridol rului şi, alene, începu să-şi caute batista. începu prin a-şi *deM* cheia laborios pardesiul.

- Maestre! auzi deodată, în spatele lui, o voce neaştepl tat de limpede şi robustă, de contraltă. Maestre, e adevărat* nu mai daţi lecţii particulare?

Antim întoarse capul şi o privi, încercînd să pară surprind îşi scoase batista, şi-o trecu, absent, pe frunte, apoi rămaşi cu ea în mînă.

- E adevărat, spuse. M-am hotărît să nu mai dau lecţii pai« ticulare pentru că...

în clipa aceea parcă ar fi văzut-o pentru întîia oară şi o privi adînc, mirat, aproape în panică. începu să se şteargă repede cu batista pe frunte, pe obraji.

- Să nu crezi că-mi tremură mîna, spuse, încercînd să zîmbească.

- Sînteţi obosit, maestre...

- E şi oboseala, dar e şi altceva. Mi s-a părut că am mai zărit undeva figura asta, figura dumitale, vreau să spun...

Fata se apropie mai mult de el, plecîndu-şi uşor umerii.

- Nu mi-a scăpat nici un concert, Maestre! Vă urmăresc de cinci ani, de cînd eram încă la Conservator... Şi din toată orchestra, nu vă privesc-*şi nu vă ascult*! - decît pe d-stră!...

- Nu, nu mă gîndeam la asta, o întrerupse, continuînd s-o privească şi trecîndu-şi batista dintr-o mînă într-alta. Eşti româncă? Vreau să spun, ai trăit aici, în Bucureşti?

Fata se îmbujora brusc.

- Părinţii mei sînt din provincie, dar eu am fost crescută aici.

- Ah, deci am avut dreptate. într-un anumit sens, eşti străină, vii din altă parte?..

Fata clătină din cap, zîmbind încurcată. în acea clipă, Antim observă cu emoţie că are gura foarte mare şi dinţii neregulaţi - şi asta îi dădea un aer de frumuseţe sălbatică, ameninţătoare, aproape agresivă.

- Auzisem dar nu-mi venea să cred. Ar fi îngrozitor, îmi spuneam, ar fi îngrozitor să fie adevărat că Maestrul nu mai dă lecţii particulare, tocmai acum, cînd mi-am găsit slujbă şi am bani. Tocmai acum, cînd puteam lua şi eu lecţii. Măcar cîteva. Măcar o lecţie, două pe lună, adaogă văzîndu-L că tace Pnvind-o neliniştit, parcă nici n-ar fi ascultat-o, ci i-ar fi urmărit doar mişcările buzelor şi lumina, cînd umedă, cînd maţă, a dinţilor.

îşi împături batista, o puse în buzunar şi începu să-şi încheie nasturii de la pardesiu.

, - îmi pare rău, spuse apucînd cutia violoncelului. M-am „otărît să renunţ la lecţiile particulare cînd mi-am dat seama că *nu izbutesc*. Nu izbutesc nici în doi ani, nici în patru Sau cinci: pur şi simplu, *nu izbutesc*...

L

întoarse capul şi văzu că, în fundul coridorului, luminii le începeau să se stingă.

- Trebuie să mergem, adaogă, că altminteri riscăm să găJ sim poarta încuiată.

înainta totuşi agale, ţinîndu-şi violoncelul în mîna stîn-j gă şi încercînd, cu dreapta, să-şi ridice gulerul pardesiului.

- înţelegi ce vreau să spun. într-o bună zi mi-am dat sea-l ma că nu izbutesc să-i ajut, adică să-i fac *să mă întreacă*...*

Fata izbucni deodată în rîs, şi cu un gest scurt familial se apropie de el şi-i luă braţul.

- Maestre, începu cu fervoare, nici nu bănuiţi cît sînl de fericită!... Auzisem atîtea despre d-stră. Ce nu se spia nea, ce nu se povestea despre Maestrul Manolache AntinJ Dar

asta nu mi-a spus-o nimeni, şi nu aveam cum s-o ghB cesc. Ştiam doar atît: că, într-un anumit fel, nici d-stră n-aţi avut noroc.

Antim se opri şi o privi din nou, pe deasupra ochelarii lor, derutat.

- N-aţi avut noroc de elevi, Maestre. Cine a venit să înl veţe cu d-stră? Tot felul de premianţi. Premiul I şi PremiiB II. Poate chiar şi câţiva cu Premiul III. Dar ceilalţi, Mae« tre? *Ceilalţi*? repetă ea subliniind cuvântul şi apropiindu-B mai mult faţa de el.

- Adică cum, ceilalţi?

- Da, Maestre, ceilalţi, cei mistuiţi de ambiţie şi urmă! riţi de nenoroc, cei mai numeroşi de altfel. Ca Horia Grăi dişteanu bunăoară, de care n-a auzit nimeni pentru că s-J sinucis la optsprezece ani. Sau ca Măria Da Măria. Asta, Mal ria Daria Măria, sunt eu, adaogă coborînd glasul. Dar la *şcoM* lă mi se spunea Măria Da Măria...

- Trebuie să ne grăbim, că altminteri riscăm să...

- Lăsaţi-mă pe mine să duc violoncelul, îl întrerupse.! Gestul fusese atît de neaşteptat, încît nu se împotrivi. îfll curcat, îşi duse amîndouă mîinile în jurul gîtului, încercîriB să-şi potrivească fularul sub gulerul ridicat al pardesiului. I

- Dacă aş fi avut cu zece ani mai puţin, m-aş fi supărat| spusese.

_- V-aţi fi supărat şi acum, îl întrerupse ea din nou, dacă ar fi fost altcineva, un alt gen de femeie, vreau să spun. N-are importanţă dacă ar fi fost tînără sau mai puţin tînără. Diferenţa nu trebuie căutată în vîrsta femeilor, ci în destinul lor.

Se opri brusc şi strînse violoncelul cu amîndouă braţele, lipindu-L de corp.

- Maestre! exclamă cu un glas sugrumat, parcă ar fi fost gata să izbucnească în plîns. Maestre, dacă nu l-aţi cunoscut pe Horia, atunci aveţi în faţa dumneavoastră fiinţa cea mai înzestrată şi cea mai orgolioasă, aproape bolnavă de ambiţie, dar şi cea mai urmărită de nenoroc pe care aţi

întîlnit-o vreodată în viaţa dumneavoastră. Au fost zile întregi cînd nici nu îndrăzneam să trec strada: *ştiam* că are să mă răstoarne o maşină; Maestre, *simţeam* maşina de departe, de la zeci de metri, o simţeam cum mă răstoarnă şi-mi striveşte degetele. *Degetele*, Maestre, degetele astea pe care, dacă nu m-ar fi urmărit nenorocul... pentru că de ani de zile căutam o slujbă care să-mi îngăduie să iau cîteva lecţii particulare cu dumneavoastră, orice fel de slujbă, cît ar fi fost de anostă sau dezgustătoare, numai degetele să mi le cureţe; ani de zile am tot căutat, şi între timp trăiam din mila unuia şi altuia, căci nici garderobieră la un local de noapte n-au voit să mă ţină... Şi doar acum, de curînd, de săptămîna trecută, mi-am găsit o slujbă, dar ce folos? Dacă nu m-ar fi urmărit nenorocul, ^ fi găsit slujba acum două, trei luni, şi atunci degetele acestea le-aţi fi văzut ce pot face, şi, credeţi-mă, Maestre, v-aţi fi simţit minunat!...

Cu un efort, Antim o împinse încet către uşă, încercînd să pară amabil şi totuşi detaşat, prefăcîndu-se că nu-i vedea lacrimile alunecîndu-i lin pe obraji.

- Noapte bună, Vasile, se adresă portarului. Iartă-ne că ani cam întîrziat, adăugă strîngîndu-şi din nou fularul în ju-^1 gîtului. Nu prea m-am simţit bine în antract. M-a luat cu tng- A venit deodată toamna!...

După ce rupseseră pînzele de păianjeni cu suluri făcute a repezeală din ziare vechi, încercaseră să scuture praful de pe capacul lăzii. Dar curînd, Ieronim îşi dădu seama că praJ ful se lipise ca un strat de noroi, neted şi uscat, şi zvîrli sul Iul printre pachetele de lîngă perete. încredinţa lanterna Iul Iconaru, şi scoase din buzunar o verigă cu chei vechi. încJ pu să le încerce la nemereală, fără prea mare convingere. LJ răstimpuri, scutura cu putere lacătul, parcă ar fi vrut să vej rifice dacă era cu adevărat încuiat.

- Fii mai cu băgare de seamă, şopti Iconaru, că faci prea mult zgomot. Şi poate ne aude cineva...

Ieronim îl privi surprins, încruntîndu-se, apoi clătină di™ cap, ca şi cum şi-ar fi dat deodată seama că băiatul avea drepm tate.

- Atunci, stinge lumina, spuse cît putu mai încet. Şi să nul vorbim, să nu ne mişcăm cîteva minute. Să vedem dacă se aude ceva...

La început, nu se auzi decît vîntul, aşa cum îl auzeau de cîte ori rămîneau pe întuneric, tăcînd amîndoi. Dar curînd j ajunse pînă la ei un geamăt surd, ca un suspin prelungit pest* măsură, şi apoi brusc sugrumat. După cîteva secunde, par« că mai aproape de ei, geamătul se auzi din nou, de astă dată j mai profund, urmat de un gîfîit scurt, speriat, ca şi cum ciJ neva ar fi trecut repede pe lîngă ei şi s-ar fi îndreptat grăbit I spre uşa podului.

- Nu e nimeni, şopti Ieronim. Nici un duh, nici o sta« fie, vreau să spun. Toate zgomotele pe care le auzi vin de I sus, de la lucarna care nu se mai închide bine şi o clatină vînfl tul...

- Şşşt! îl întrerupse Iconaru, apucîndu-i braţul. Ascult» acum!...

Se auzi din nou geamătul, dar se auzea de asemenea, din-* spre uşa podului, altfel de zgomote, mai puternice, parcă *cim* neva ar fi înaintat anevoie pe podeaua veche şi şubredă, tră-« gînd după el un sac cu lemne şi uscături.

- Poate au prins de veste, continuă Iconaru, coborînd şi I mai mult glasul, şi vin să ne caute...

Tăcură amîndoi, ţinîndu-şi răsuflarea.

- Dacă ne surprinde cineva, începu brusc Ieronim, silin-L du-se să nu ridice glasul, le spui adevărul. Ne-am întîlnit în-«

tîmplător alaltăieri şi ţi-am vorbit de o colecţie de fluturi. Dar ti-am vorbit mai ales de teatru, de tainele artei dramatice. Le spui de uniforme, că venisem hotărît să le iau - poţi chiar sa precizezi că venisem hotărît să le iau cu împrumut, pentru o săptămînă, două, căci cine ar vrea să păstreze, *pentru totdeauna*, două uniforme de general?

Deci, sîntem bine înţeleşi: venisem să le iau cu împrumut, dar nu le spui de ce, cu ce scop. *Teatrul*, le spui. E în legătură cu concepţia lui despre teatru. Eşti elev de liceu, adăugă după o scurtă pauză, cu un aer aproape solemn, ştii să păstrezi un secret. Nu le spui decît asta: uniformele sînt în legătură cu...

- Degeaba încerci să mă sperii, îl întrerupse Iconaru, aprinzînd brusc lanterna. Pentru că m-ai văzut cu un porumbel rănit în mînă, crezi că sînt un biet băiat de la ţară incult şi prostănac!...

Ieronim îl ascultase surprins, mîhnit, cu palma dreaptă acoperindu-şi ochii.

- Să nu mai vorbeşti aşa, că făptuieşti un sacrilegiu, şopti. Nu trebuie să vorbeşte aşa despre un porumbel rănit...

- Atunci, de ce vrei să mă sperii că poate vine cineva şi ne prinde aici, în pod, şi ne dă pe mîna poliţiei?

Ieronim îşi retrase încet palma de pe ochi şi zîmbi.

- Nu m-am gîndit o singură clipă să te sperii. Am voit doar să-mi închipui o scenă *posibilă*, nu un *eveniment*...

- Dacă crezi că mi-e frică de stafii sau de poliţie... Ieronim ridică din umeri şi începu să examineze cheile, una după alta.

- îmi aduc foarte bine aminte..., şopti.

Dar se întrerupse brusc, privi una din chei, apropiind-o mult de ochi, o şterse, frecînd-o cu batista, şi o încercă, atent, aproape cu emoţie.

- Asta era, spuse. Acuma ţine-te bine...

Scoase lacătul, îl aşeză pe un pachet de jurnale şi încercă uşor capacul. Făcu semn cu capul, şi Iconaru, trecînd lanterna în mîna stîngă, îl ajută cu dreapta să deschidă lada. Scîr-ţ”a atît de strident, încît se opriră de mai multe ori, speriaţi de aceste ţipete neaşteptat de puternice, metalice, sinistre.

în cele din urmă, izbutiră să ridice capacul. îi surprinse albul imaculat al cearceafului şi un miros pătrunzător de camfor, naftalină şi busuioc.

- Cum se vede şi aici, ca în cele mai mici amănunte, mîna Generălesei! Aşeza lucrurile într-o ladă aşa cum alţii, altădată, zideau mînăstiri sau ridicau piramide. Ia priveşte ce frumuseţe de cearceaf, alb şi bine întins, parcă l-ar fi aşternut ieri, alaltăieri, şi, uite, pune mîna şi vezi cît e de mătăsos, parcă ar fi un giulgiu...

Cu grijă, aproape cu emoţie, Ieronim trase încet cearşa-j ful, înfăşurîndu-L şi strîngîndu-L într-un colţ. Vladimir apropiase mai mult lanterna şi-i plimba conul da lumină de la un capăt la altul al lăzii. Ieronim nu-şi putu reţine un strigăt de surpriză:

- Numai la asta nu mă aşteptam!... Şi totuşi, ar fi trebuit să mă gîndesc...

Cîteva clipe, priviră amîndoi, în tăcere, rochia verde-pal,ş cu gulerul înalt, de dantelă neagră.

- E neatinsă, şopti Ieronim, aşa cum i-o adusese croitoreasa cu puţine zile înainte. N-a mai apucat s-o îmbrace la seara de binefacere. O comandase special pentru serată, căci ea, Caty, era una din vicepreşedintele societăţii. Dar avea groază de bombardamente şi, cînd s-a dat alarma, şi-a luat copiii şi s-au dus în adăpostul antiaerian din capătul străzii, colţ cu Popa Nan. Se opri şi respiră adînc, de mai multe ori, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi înăbuşe suspinul. Praful şi pulberea s-a ales de toţi, adăugă. Covor de bombe. N-a mai rămas o casă în picioare din Popa Nan şi pînă aici, lîngă noi la vreo două sute de metri. Zadarnic s-a luptat Generăleasa, s-a dus pînă la Palat, să obţină o echipă specială, să dezgroape adăpostul şi să-i caute. Să-i găsească măcar fata. Voia cu orice preţ s-o înmormînteze cu rochia ei cea nouă. Cu rochia asta, adăugă apucîndu-i gulerul cu sfială şi trăgînd-o încet spre el. Zadarnic. Nu s-a mai găsit nimic. Doar cenuşă...

întinse braţul cît putu mai mult, înălţînd rochia, iar Ico-j naru o lumină întreagă, plimbîndu-şi lanterna de sus în jos.

- Dar, vezi, trebuia să mă gîndesc, reluă Ieronim, împă-i turind rochia şi aşezînd-o peste cearceaf. Trebuia să-mi în-

chipui că Generăleasa o va păstra cu sfinţenie, căci asta era tot ce-i rămăsese de la Caty, de la fata ei cea mai mică, şi, pînă atunci, cea mai norocoasă, căci avea patru copii şi fusese sin-gura fericită în căsătorie. (Atunci, în ziua bombardamentului, nu ştia că soţul ei, Vanghele, căpitanul Vanghele, trăgea să moară într-un spital din Iaşi.) Celelalte două fete nu avuseseră noroc în căsnicie. Una divorţase şi trăia la Craiova; se încurcase cu un subdirector de Bancă. Iar cealaltă, Voica, mai bine să nu-mi mai amintesc de ea. în cele din urmă şi-a pus capăt zilelor...

- Dumnezeu s-o ierte, spuse Iconaru şi-şi făcu cruce.

- Dumnezeu să le ierte pe toate, şopti Ieronim. Pe toate şi pe toţi, adăugă mai mult pentru sine, pentru că aproape nu i se auziră cuvintele. Parcă a fost blestem, ca într-o tragedie antică. N-a scăpat nici unul... îşi îndreptă deodată umerii şi-şi ridică fruntea. Dar ce frumos ar fi fost să fie, doar aşa, ca într-o tragedie antică, vorbi deodată cu un glas neaşteptat de ferm. Să fie doar *spectacol*, dacă înţelegi ce vreau să spun. Toate astea să fi făcut doar parte dintr-o dramă, pe care mi-aş fi închipuit-o eu. Şi, evident, pentru că aş fi inventat-o eu, ar fi fost mai adevărată decît tot ce s-a întîmplat. De aceea teatrul e mai *adevărat*, pentru că poţi ieşi dintr-o dramă şi poţi trece în alta. Sau poţi ieşi chiar din spectacol. Oricînd m-aş fi putut adresa Corului, şi le-aş fi spus: „Acum, destul! V-am ascultat destul. E prea mult, prea multă tragedie! Să ne ducem cu toţii la Caty şi să-i cerem iertare: « *Tante Caty*, iar-tă-mă, i-aş fi spus, că iar te-am omorît; de astă dată te-am omorît cu toţi copiii, într-un bombardament!... »„

Se încruntă şi se aplecă mult deasupra lăzii. începu să răscolească, grăbit, concentrat, dînd la o parte bluze ţărăneşti, marame de borangic şi broboade de lînă, fote, brîuri.

- Asta era marea lor pasiune, să se deghizeze în ţărănci. Au adunat costume din toate provinciile ţării, căci au fost crescute în cultul unităţii neamului românesc. De aceea

trebuie să le respectăm această pasiune, cît ar părea ea de nai-Va- Cel puţin, nu se costumau, ca aristocraţii occidentali din secolul XVIII, în păstori şi păstoriţe, în speranţa, ridicolă, că ar putea recupera beatitudinea vieţii pastorale, în mijlocul naturii, adică în preajma grotelor artificiale, a fîntînilor arteziene şi a ruinelor preromantice...

îşi dădu deodată seama că lui Iconaru îi tremură braţulJ

- Te-a luat cu frig, nu e aşa?

Căută printre costume, alese două broboade şi i le aşezai pe umeri.

- încă puţină răbdare şi, cînd ajungem la uniforme, le îm-i brăcăm...

- Dar fluturii? întrebă Iconaru strîngîndu-şi una din b boade în jurul gîtului. Cînd ajungem la fluturi?

Cîtva timp, Ieronim nu-i răspunse, căutînd tot mai ner-| vos şi mai repede, dînd la o parte rochii de fetiţe, şaluri de dantelă, bluze şi tricouri de toate culorile.

- Cutia cu fluturi, repetă Iconaru. Căci, în ceea ce mă pri-^ veste, eu pentru asta am venit...

- Mai precis, cutiile cu fluturi, căci sînt multe, foarte multe.

Vorbind, Ieronim apucase cu emoţie o rochie de mireasă, înălţînd-o cît putu mai sus, în bătaia lanternei, ca s-o poată admira mai bine.

- Asta oare a cui o fi fost? se întrebă, curios şi totuşi cu o urmă de tristeţe în glas. După formă şi material, a fost desigur utilizată cu mult înaintea vremii mele... Tot ţi-e frig? se adresă lui Vladimir. Stai, să-ţi mai pun ceva pe spate, s

Găsi o fotă ardelenească şi i-o aşeză ca o pelerină pe umeri. Ar fi vrut să mai adauge ceva, dar zări un păianjen negru, uriaş, răsărit parcă atunci de sub ladă şi, întinzînd repede piciorul, îl ajunse din urmă şi-l strivi.

- Mă rog, cutiile cu fluturi, insistă Iconaru.

- Sînt jos, într-una din camere. Şi nu e niciodată închisa cu cheia... Doar ce îmbrăcăm uniformele de general, ne încingem şi cu cîte o sabie, dacă le mai găsim la locul lor în dulap - şi i-L arătă, întinzînd braţul către uşă - şi coborîm.

Să nu-ţi fie frică, nu ne poate surprinde nimeni. El *Maestro*, *e* o rudă depărtată de-a mea, un fel de unchi. *Oncle Vania*, aşa-i spun eu. Şi îi cunosc bine obiceiurile. Nu se întoarce niciodată înainte de două, trei dimineaţa, după ce se închide berăria. Dar trebuie să fim cu băgare de seamă, să nu aprindem luminile, căci ne-ar putea observa vecinii. Trebuie să ne mulţumim cu lanterna asta...

Se întrerupse şi-şi mişcă repede picioarele, urmărind cu o neobişnuită dexteritate, unul după altul, şi strivindu-i, trei mari păianjeni negri care se avîntaseră, în mici salturi ce păreau aeriene, în direcţii deosebite.

- E păcat, şopti Iconaru. Nu trebuia să-i omori. Nu-ţi făceau nici un rău...

De mai multe ori, în faţa cafenelei, Antim încercase zadarnic să-i ia violoncelul din mînă. în cele din urmă, ridicase exasperat braţele în aer şi, deschizîndu-i larg uşa, o poftise să intre. Spre mirarea lui, fata intrase cu pasul sigur, cu fruntea sus, zîmbind şi rotindu-şi privirile în toate părţile, parcă ar fi căutat pe cineva, sau poate doar ca să se convingă că nu era intimidată. Cînd au intrat, abia trecuse de zece, şi cafeneaua, care era totodată berărie, căci serile se puteau comanda crenvurşti şi omletă, era aproape plină. De la cîte-va mese, Antim se auzi strigat, dar se prefăcu că nu aude şi se îndreptă direct spre fundul sălii.

- *Bravos*, *Maestro*! îl felicită Iliescu, căruia nu i se încredinţase nici un rol în stagiunea de toamnă şi, ca nu cumva să creadă lumea că suferă, venea în fiecare seară la cafenea, întovărăşit de un grup gălăgios de fete tinere.

Antim înălţase din umeri şi făcu cu braţul stîng un gest vag, de plictiseală şi resemnare.

- Sînt cam obosit, îi spuse. E o elevă de-a mea...

Fata înainta tot atît de sigură, grăbind pasul, căci zărise O masă liberă în fund, într-un colţ retras.

- Bravo, Maestre! se auzi din nou strigat. Să ştii că te prinde bine...

- E o elevă de-a mea, răspunse cu un zîmbet amar. Ulti-ma mea elevă. O să auziţi curînd despre ea...

Cînd se aşezară, unul în faţa altuia, Măria îi luă repede mîrd între mîinile ei şi-i şopti:

- Vă mulţumesc, Maestre. Vă mulţumesc pentru tot. J îşi retrase încet mîna şi, întorcînd capul, făcu semn chelJ

nerului.

- Nu-mi mulţumi, spuse, pentru că nu ştii ce urmează...; Zîmbind misterios, îşi scoase fularul, apoi îşi căută baJ

tista şi-şi şterse ochelarii. Chelnerul voi să-L ajute să-şi dezbrace pardesiul, dar se împotrivi.

- II mai păstrez puţin, pînă ce mă mai încălzesc. Apoi1 întoarse capul spre fată: Pentru domnişoara... începu.

- Mie, un ceai, spuse Măria. Şi dacă mai vreţi un sandwich, cu şuncă sau cu brînză. Sau cu orice, adăugă repede, zîmbind, fără să-şi plece privirile.

- Iar pentru mine, o dată cu ceaiul, îmi aduci şi un co^ niac. M-a cam luat cu frig...

îşi potrivi ochelarii şi o privi din nou, concentrat, cer-j cetător.

- Vasăzică, eşti *străină*. îţi repet asta pentru că întotdeaJ una am simţit că veştile importante, noutăţile semnificative le aflu de la străini, de la oameni veniţi din altă parte. în imaginaţia mea, vin din *altă lume*, chiar dacă vin doar de la; Iaşi sau de la Ploieşti. De aceea mă bucur că ne-am întîlnit. Fără să vrei, fără să ştii, ai să-mi aduci o veste. Sînt foarte curios să ştiu: ce fel de veste? Ce noutate? Ce revelaţie? I

Fata se îmbujora brusc, apoi zîmbi.

- Eu, Maestre?

- Nu zîmbi. Nu crede că sînt un bătrîn maniac. Nu sînl nici chiar aşa de bătrîn, deşi mă simt cam şubred de la o vrei me, şi sigur nu sînt maniac. Dar, asta a fost viaţa mea: *exA clusiv* rezultatul unor întîlniri cu străini şi străine. E prea lung ca să ţi le povestesc pe toate într-o seară. Dar trebuie să-« spun măcar atît: toate femeile de care am crezut că sînt în-j drăgostit erau *străine*, erau din altă parte...

Fata plecase brusc privirile, căci i se păru că cei de la masa vecină se pregăteau ca să-i asculte.

- Poate să fie numai o întîmplare, continuă Antim. ţ ce stranie întîmplare cînd îţi voi spune că nici una din ac dragoste nu s-a împlinit. Mai mult, am rupt, deşi nu din vina mea, trei logodne. Şi toate astea *pentru o povestire*. Da, Măria Daria Măria, spuse ridicînd ochii şi privind-o, brusc emoţionat, pur şi simplu pentru o povestire. E adevărat, o povestire cam stranie, şi probabil scrisă de un autor destul de obscur, pentru că i-am uitat de mult numele, şi nimeni nu auzise nici de el, nici de povestirea aceasta, spune-i, dacă vrei, nuvelă, deşi era destul de scurtă, era mai degrabă o schiţă...

Se întrerupse, privind visător, aproape absent, cum chelnerul aşeza ceştile de ceai şi farfuria cu sandwich-uri.

- Mulţumesc, Petrache, spuse cînd chelnerul, clipind din ochi cu înţeles, apropie cu mare atenţie paharul cu coniac plin pînă în vîrf. Te rog, nu te jena, adăugă văzînd că fata rămăsese cu ochii aţintiţi asupra farfuriei. încearcă întîi unul cu şuncă...

Sorbea, pe rînd, o linguriţă de ceai şi cîteva picături de coniac.

- Cred că am citit-o în liceu, cînd aveam vreo 14,15 ani, începu după ce-şi roti privirile în jurul lui, parcă ar fi vrut să mai verifice încă o dată că nu se află nici o figură cunoscută. Nici nu bănuiam atunci că am să fiu muzicant de meserie, deşi cîntam la vioară de cinci ani, şi curînd după aceea descoperisem violoncelul. Dar eram pasionat de ştiinţele naturale, îndeosebi de entomologie, în primul rînd de fluturi. Şi de pasiunea aceasta nu m-am lecuit nici pînă în ziua de azi. Dar după ce-am citit povestirea de care-ţi vorbesc, viaţa mea a fost schimbată. A *trebuit* să devin muzicant. Am simţit, am ştiut că numai arta, în cazul meu muzica, mă va putea vindeca de obsesie. Căci, în fond, asta era: o obsesie. Mă regăsisem, de la început pînă la sfîrşit, în eroul povesti-ni- Parcă mi se întîmplaseră mie toate

aventurile lui. Şi de-sPre ce era vorba? Pare absurd ce-ţi spun: era vorba despre ce se întîmplase într-o viaţă anterioară...

- Intr-o viaţă anterioară? îl întrerupse Măria, privindu-L adine în ochi, nedumerită, cu oarecare teamă. Era deci o po-Veste cu metempsihoză?

, Antim apucase ceaşca de ceai, dar se răzgîndi şi o aşeză, lncet, cu mare grijă, în farfurie.

L

- Sînt multe poveşti cu metempsihoză pe lume, spuse] ridicînd din umeri, şi zîmbi. Dar asta mă impresionase: că lucrurile se întîmplaseră într-o altă viaţă. Ce mă impresionaj se pe mine era acest amănunt, în aparenţă simplu şi destul de banal, că doi îndrăgostiţi au rupt logodna pentru că el, tî-L nărui, fără să vrea, făcuse într-o zi o descoperire. Şi, evident, se grăbise s-o povestească logodnicei, care, din motive greu de înţeles, s-a simţit jignită şi L-a părăsit. Mi-e peste puţin-ţă să înţeleg ce s-a întîmplat, de ce s-a supărat fata...

Fără să-şi dea seama, Măria se îmbujorase.

- Povestea, îţi repet, e foarte simplă, continuă Antim ri-l dicînd ochii şi privind-o, aşa cum abia muşcase din al doilea sandwich şi rămăsese încurcată, neîndrăznind să mes-: tece. într-un cuvînt, lucrurile se petreceau cîteva secole în urmă, probabil în Evul Mediu, în Occident. Şi eroul povestirii era *unjongleur*, un saltimbanc, un prestidigitator, cum vrei să-i spui...

Se întrerupse, ca să soarbă mai spornic din coniac, îşi şter-J se din nou ochelarii, apoi rămase o clipă visător, privind drept înaintea lui, fără s-o vadă.

- Şi acum, cînd ai să asculţi povestea, începu cu un toni ferm, ai să te miri că m-a putut impresiona atît. Tînărul acela, logodnicul fetei, era, cum îţi spuneam, *unjongleur*, un saltimbanc, îmi aduc şi acum aminte scena decisivă: era costu-j mat şi-şi pregătea masca, îşi punea vopselele acelea pe obraz j şi auzea voci şi rîsete, nu prea departe de el; se

afla, probai bil, într-un bîlci oarecare, într-un cort, ascuns după o peifl dea, gata să apară din nou în faţa spectatorilor şi să-i facă sa î rîdă cu acrobaţiile şi jongleriile lui. Şi deodată, spune aufl torul, tînărul şi-a dat seama de *decăderea* lui, într-un amifl mit sens de *trădarea* lui. Deodată, în clipa aceea, a înţeles cal *unjongleur* şi un saltimbanc ca el fusese făcut să *distreze zeii*, j să-i amuze prin acrobaţiile şi prestidigitaţiile lui, iar acuflfl el, ca şi toţi cei ca el, distrau pe *oameni*...

- Nu înţeleg, şopti Măria, pălind uşor.

- E greu de înţeles, continuă Antim, făcînd semn de dei parte chelnerului, pentru că asta nu se ştia pe atunci, în se-i colele XIV-XV, şi mă întreb cum a descoperit-o *el,jongleu-rul*. în fond, lucrul acesta nu-L ştie nici astăzi toată lumea. Dar aşa a fost. Toate acrobaţiile, jongleriile şi glumele saltimbancilor fuseseră la începutul începuturilor inventate pentru a distra pe zei.

Se întrerupse, aşteptînd să se apropie chelnerul.

- Acelaşi lucru, dar poate că vrea şi domnişoara un coniac.

- Nu, mulţumesc, Maestre, vorbi repede Măria. Poate, cel mult, puţin rom în ceai. Dar de ce-or fi avut nevoie zeii de jongleriile noastre? adăugă zîmbind, cîteva clipe în urmă.

- Nu mă întreba, pentru că n-aş şti ce să-ţi răspund. Ce este *sigur* este că toate artele, muzica vocală şi instrumentală, dansul, sculptura, pictura, toate au fost inventate ca să omagieze şi să slujească pe zei...

- Muzica, dansul, teatrul, asta înţeleg, vorbi Măria.

- Dar nu asta constituia, propriu-zis, subiectul nuvelei, o întrerupse Antim. Adevărata dramă a început după aceea, după ce tînărul i-a povestit logodnicei descoperirea pe care o făcuse: că el, faimosul artist, neîntrecutul saltimbanc şi;o«-*gleur*, îşi trădase adevărata lui *vocaţie*, care era, într-un anumit sens, *religioasă* şi ajunsese, ca toţi cei din breasla lui, un simplu meşteşugar de bîlci, flatat şi fericit că poate amuza oameni de tot felul, de la castelani şi castelane la argaţii şi slugile lor...

- Şi atunci, întrebă nedumerită Măria, ce s-a întîmplat? De ce s-au despărţit?

- Tocmai asta nu înţeleg prea bine. Poate nu mai mi-aduc anunţe sfîrşitul povestirii. Logodnica, scria autorul, L-a pără-Slt chiar în noaptea aceea, a plecat în lumea largă...

- Dar de ce? stărui Măria.

- I-o fi fost teamă că, în urma acelei descoperiri, în fond O descoperire tragică, el, logodnicul, nu va mai fi, cum se spune» la înălţime? Nu va mai fi artistul neîntrecut, admirat şi adulat de pînă atunci?... Nu ştiu. Nu-mi dau seama.

Tăcu cîtva timp, visător.

. ~~ Mi-ar fi plăcut să mai urmeze ceva, ceva mai drama-lc> chiar melodramatic; bunăoară, el s-o fi surprins cînd se pregătea să fugă şi să-i spună că-L va căuta tot restul vieţii şi, dacă nu-L va găsi, îl va căuta în alte vieţi şi, pînă nu va da de el, nu se va linişti...

Se întrerupse, privind cu atenţie, aproape cu admiraţie, în-L demînarea cu care chelnerul îi pusese în faţă paharul cu coniac, fără să verse o picătură.

- Mulţumesc, Petrache. Eşti formidabil!...

îşi apropie buzele şi sorbi cu grijă. Apoi se întoarse sprel Măria.

-... Dar nu i-a spus nimic, adăugă. Sau, în orice caz, dacăi i-o fi spus, nu mai mi-aduc aminte. Sfîrşitul povestirii era destul de banal. Probabil că de aceea l-am uitat...

- Păcat, şopti Măria.

- Pe cîţi n-am întrebat! continuă Antim însufleţindu-se. 1 Cînd eram tînăr, nu apucam să cunosc bine pe cineva, şi-L j întrebam dacă a citit povestirea asta. Şi i-o rezumam, uneori foarte emoţionat, căci dacă vedeam că mă ascultă cu aten-ţie, încruntîndu-se parcă ar fi încercat să-şi amintească, în-cepeam să sper: poate că de data aceasta am noroc şi aflu numele autorului sau titlul nuvelei, sau măcar sfîrşitul... Ajunsesem de pomină, atunci, prin 1914, în preajma războiului, adăugă zîmbind.

Sorbi din ceaşca cu ceai, apoi apucă paharul cu coniac şi-L păstră mult timp în palmă.

- Dar, cum ţi-am spus, povestirea aceasta mi-a schim-i bat viaţa. Nu numai pentru că *a trebuit* să devin muzicant. Dar mai ales pentru că - pare atît de absurd, de ridicol, în-cît nici nu-ţi vine să crezi - pentru că, îţi vorbesc foarte serios, toate femeile de care mă îndrăgosteam şi cărora, evident, nu puteam să nu le povestesc descoperirea pe care o făcuse acel personaj de nuvelă, mă părăseau; nu *chiar pe loc*, ca în nuvelă, dar scurtă vreme după aceea...

Măria îl ascultase fascinată, cînd foarte palidă, cînd îmbujorîndu-se.

- De ce s-or fi supărat? M-or fi crezut naiv sau sentimental, sau poate prost de-a binelea, căci cine ar fi putut lua în serios o povestire scrisă de un autor obscur şi atît de absurdă?

- N-a fost chiar atît de absurdă, şopti Măria, dacă v-a schimbat viaţa...

Pentru întîia oară, Antim izbucni în rîs. Rîdea împăcat şi totuşi amar, aşa cum rîd uneori bătrînii.

- îmi pare bine că te-am convins atît de repede, vorbi continuînd să zîmbească. Nici nu-ţi dai seama cîtă dreptate ai!... Pe de o parte, nu mi-am putut lega viaţa de nici una din femeile pe care le-am iubit şi care, îţi repet, erau toate *străine*. Pe de altă parte, povestirea aceea m-a smuls dintre fluturii mei şi m-a făcut, în cele din urmă, violoncelist; întîi într-un cuartet din Viena şi apoi aici, în orchestra Filarmonicii. Dar de ce numai atît? De ce n-am ajuns ce mi se prezicea în tinereţe, ce mi-a prezis chiar Casals, prin 1926? Unul din cei mari, din primii doi, trei celişti ai lumii?

- Ba da, Maestre, îl întrerupse Măria, aţi ajuns! Asta sînteţi: unul din cei mari.

- Eu ştiu ce-ţi spun, continuă Antim zîmbind amar. Vorbeai de ambiţie, spuneai că eşti mistuită de o ambiţie aproape maladivă. Felicitările mele, Măria Daria! Dacă crezi în geniul dumitale, aşa trebuie să fii: bolnavă de ambiţie...

- Dar în cazul meu...

- Nu mă întrerupe, că nu ştii ce voiam să-ţi spun mai departe. Poate că, într-un anumit fel, eram şi eu ambiţios. Căci, în fond, acceptasem să dau concerte, încercasem, cum se spune, *să mă manifest*. Dar asta nu era de-ajuns. Nu mă interesa succesul - nici de critică, nici de public. Nu mă interesa pentru simplul motiv că *nu puteam anta pentru oameni*. Povestirea aceea îmi schimbase radical concepţia despre artă. Nu puteam cînta pentru semenii mei, pentru oameni. Dar atunci, pentru cine? Pentru zei? Dar zei nu există. Pentru Dumnezeu? Dar dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu, ar fi o impietate să cînţi muzică profană, să-i cînţi, *Lui*, lieduri, valsuri şi romanţe, ca oricărui bogătaş. Iar dacă nu crezi în Dumnezeu, cum mi-e teamă că e cazul meu, atunci *pentru cine*?

- Pentru îngeri, Maestre! exclamă emoţionată, aproape

Patetic, Măria. Pentru îngeri!...

Antim izbucni din nou în rîs. îmbujorîndu-se, Măria îrJ tinse braţul peste masă şi-i apucă mîna.

- Nu m-aţi înţeles, Maestre. Cînd spun: pentru îngeri, nu mă gîndesc la îngerii din biserici sau din cer, din muzee sau din cărţile poştale. Cîntăm pentru îngerii din noi. Căci fiecare om are în el un înger, nu îngerul păzitor, ci îngerul care geme închis în întunecimile sufletului fiecăruia din noi, şi pe care arareori, numai rareori, izbutim să-L descătuşăm, să-L lăsăm liber să-şi ia zborul, să se înalţe, şi atunci, o dată cu el, se purifică, şi se înalţă, şi sufletul nostru, sufletul fiecăruia din noi.

Antim o ascultase turburat, clipind la răstimpuri din ochi^ parcă s-ar fi trudit să se trezească dintr-un vis.

- Te rog, taci!, izbucni deodată cu un glas sugrumaţi aproape de nerecunoscut. Taci! repetă.

Măria îsi retrăsese mîna şi rămase stingherită, cu privirile plecate. In acea clipă Antim îşi dădu seama că-i ascultaseră toţi vecinii şi, cu un efort, zîmbi.

- E greu să-ţi explic, spuse. Nu e vorba despre mine.

îmbrăcaseră amîndoi uniformele de general, şi Ieroni începuse să aşeze lucrurile în ladă, grăbit şi totuşi concentrai cu mare grijă.

- Dumitale ţi se potriveşte de minune, şoptise Vladimi Parcă e turnată. Dar pe mine atîrnă ca pe un pui de bogi proste...

- Ţine cald, îl consolase Ieronim. E ca un palton că tuşit cu lînă.

- Dar uite cum atîrnă! îmi ajunge aproape de genunchi. Şi ia te uită la mîneci, adăugă, întinzînd braţul.

- Ţi-am spus: ţine cald. O scoţi după ce coborîm în sa-j Ion. E mai uşor s-o porţi în spate decît s-o duci în mînă... Nu mai avem mult, adăugă.

Aşezase rochia de mireasă, dar îşi dădu seama cu mi că nu încăpea în ladă, şi rămase cîtva timp derutat.

- Poate ar fi mai bine să-mi suflec mînecile, spuse dimir. Dacă ţii o clipă lanterna...

Ieronim i-o luase şi, cu mîna stingă, distrat, începu să preseze franjurile rochiei.

- Şi, totuşi, îmi aduc foarte bine aminte că nu era împăturită şi nici îndoită...

Cu mînecile tunicei bine sumese, Vladimir îi luă lanterna şi examinară din nou, amîndoi, poziţia rochiei.

- Cum tot n-o să mai servească, începu Vladimir, eu zic s-o aşezăm cum s-o nimeri... Că se face tîrziu...

Ieronim continua să încerce, strîngînd cînd poalele rochiei, cînd partea de sus.

- Mă întreb cum a aşezat-o Generăleasa în ladă, fără s-o îndoaie. Că, uite, orice am face, cît de mult am strînge-o, tot rămîne ceva pe din afară...

- Eu zic să nu mai pierdem vremea, începu Vladimir. Dar se întrerupse speriat, făcu semn lui Ieronim să tacă, apăsîndu-şi degetul pe buze, şi stinse lumina.

- Se aude ceva, şopti cît putu mai încet.

După primele măsuri, Antim închisese ochii şi i se păru deodată că visează, că se află din nou lîngă el, lîngă Casals,

în acea după-amiază din mai 1926, cînd, fără să se anunţe, bătuse timid la uşă şi-i spusese: „Vă rog să mă iertaţi, eu sînt entomolog...” Probabil că aşa reuşise să-L dezarmeze, căci un sfert de ceas mai tîrziu, Casals îl ascultase, concentrat şi, după obiceiul lui, încruntîndu-se, şi îl felicitase. „Ai făcut bine că te-ai lăsat de entomologie”, îi spusese rîzînd. Apoi apucase violoncelul şi, privindu-L cu simpatie, făcîndu-i cu ochiul, ca unui băieţandru, reluase aceeaşi bucată. Şi acum cîn-ta din nou Casals, cînta tot opus 56, şi cînta aici, în acest salon rece şi umed, sărăcăcios luminat, părăginit, pe jumătate niinat.

- S-a întors *Oncle Vania*, şopti Ieronim. Nu ştiu ce s-o fi întîmplat, căci de obicei nu se întoarce înainte de două, trei dimineaţă... De altfel, nu cîntă el, adăugă. Nu cîntă niciodată după concert.

- Ce ne facem? întrebă, cu sfială, Vladimir. Dacă ne aude?...

- Nu-ţi fie teamă. Cînd ascultă muzică, nu mai aude ni-mic altceva. O fi venit cu cineva din orchestră, ca să verifice vreun pasaj... Şi atunci nu rămîne mult. îl aşteaptă ceilalţi, la cafenea. îl aşteaptă ca să joace şah...

Adăugase ultimele cuvinte foarte încet, mai mult pentru sine, dar fără să-şi poată stăpîni iritarea. Parcă l-ar fi auzit din nou pe Caimata, pretenţios şi protector, şi vorbindu-i totuşi cu veneraţie, aproape cu evlavie. De cîte ori îl întîl-nea, nu-i putea vorbi de altceva: „Degeaba, Ieronime tată, începea punîndu-i mîna lui grea pe umeri. Cît o fi de genial conu Manolache în muzică, nu-L întrece nimeni în şah. Ar fi putut ajunge oricînd campion pe ţară. *Oriând*! Dar nu vrea. Nu-L interesează. în finală se lasă bătut, parcă ar vrea să ne facă în necaz nouă: *nouă*, prietenii şi admiratorii lui!...”

Antim deschisese de mult ochii, dar nu îndrăznea s-o privească. Uşor aplecată asupra violoncelului, Măria zîmbea trist, ca în somn. Aceste măsuri inimitabile, care pregăteau finalul fără ca totuşi să-L anunţe, întrecuseră tot ce înţelesese el pînă atunci, şi cînd ecoul ultimei note se

stinse, sări brusc în picioare, se apropie de fată, o sărută pe amîndoi obrajii, apoi îi săruta mîinile.

- Ai avut dreptate, Măria, începu emoţionat. Degetele astea.;.

îi fu teamă că-L vor podidi lacrimile, şi atunci se dădu cîţiva paşi înapoi şi începu să-şi descheie nasturii de la parde-, siu, ca şi cum s-ar fi hotărît, brusc, să şi-l scoată. [

- Să nu răciţi, Maestre, spuse Măria. Că aici, în salon, e; mai frig ca afară... ',

Antim rămase cîteva clipe nehotărît, cu pardesiul numai pe jumătate descheiat.

- Ai avut dreptate, repetă coborînd glasul. N-am avut noroc, nici eu, nici dumneata. Am pierdut atîta timp... Trebuia de mult să mă cauţi, şi să vii să mă vezi. Ai fi fost astăzi celebră...

- Vă mulţumesc, Maestre, şopti Măria, ştergîndu-şi sfioasă lacrimile cu podul palmei.

- Nu vrei să mai cînţi ceva? încă una din bucăţile dumi-tale preferate?

Măria îl privi cu un mare zîmbet luminîndu-i faţa, apoi se plecă uşor asupra violoncelului şi aşteptă.

- Am putea aşeza lucrurile în ladă, şopti Iconaru, chiar asa, pe întunerec. Că sînt doar lucruri de cucoane şi nu fac zgomot...

„Sînt entomolog, îi repetase, dar cînd aveam vreo 14,15 ani, am citit o povestire ciudată, destul de stranie, o poveste într-un anumit fel absurdă, şi povestea asta m-a *silit* să devin muzicant...” Casals îl ascultase zîmbind tot timpul şi, spre mirarea lui, nu părea surprins. „în fond, asta se întîmplă cu noi toţi, cu toţi artiştii, îi spusese. Pe de o parte, *trădăm*, trădăm un ideal, căci orice ideal, în cele din urmă, este inaccesibil. Dar pe de altă parte...”

Fata se oprise brusc şi ridicase, speriată, privirile spre tavan.

- Iertaţi-mă, Maestre, dar nu mai pot... Mi-e frică! Mi se pare că umblă cineva prin pod...

Antim începu să rîdă, fără să reuşească totuşi să-şi ascundă turburarea.

- Aşa se aude întotdeauna, nopţile, mai ales acum, toamna, cînd bate vîntul. Casa asta e pe jumătate ruinată... O vezi bine, de altfel, adăugă întinzînd braţul spre fundul salonului.

în penumbră se zăreau cîteva scînduri bătute de-a lungul peretelui, neîndemînatec acoperite cu draperii decolorate, zdrenţuite, mîncate de molii.

- Nu mai cîntă, şopti Ieronim. Asta înseamnă că se pregătesc de plecare. Ia dă-mi o clipă lanterna.

O aprinse şi, voalîndu-i lumina cu palma stîngă, se îndreptă în vîrful picioarelor spre uşă.

- Nu e vîntul, Maestre, spuse Măria ascultînd cu capul uşor dat pe spate. Umblă cineva prin pod... Şi adineaori mi s-a părut că am auzit şi şoapte...

Antim ascultă şi el cîtva timp, apoi ieşi brusc şi, după ce aprinse lumina pe coridor, se îndreptă spre scara de lemn ce ducea la pod şi strigă, cu un ton surprinzător de sever:

- Ieronim, te rog coboară imediat jos! *Tu entends f* Imediat! repetă.

Se întoarse cu el de mînă şi i-L prezentă:

- Nepotul meu, Ieronim Thanase. Poate ai mai auzit de el> acum vreo zece ani, cînd era copil-minune şi juca la Teatrul Municipal. Cel mai precoce actor pe care l-am avut' odată...

Ieronim păşea drept, cu fruntea sus, zîmbind, dar în faţ Măriei se plecă şi, cu o exagerată politeţe, îi sărută mîna.

- Sărută-i amîndouă mîiinile, adăugă Antim, căci este i foarte mare artistă. Măria Daria Măria, de azi înainte eleva mea, dar elevă numai cu numele, căci m-a întrecut înainte de a mă cunoaşte...

- Maestre... începu încurcată Măria.

- Şi este, evident, *străină*. Părinţii ei sînt din provincie. Cînd am cunoscut-o, astă-seară, mă tot întrebam ce revelaţie îmi va face. Nu bănuiam că are să fie chiar asta: geniul...

- Maestre, şopti din nou Măria.
Ieronim continua să-i sărute, cu delicateţe, dar insistent, cînd o mînă, cînd cealaltă.
- Acum, destul, îi spuse Antim rîzînd. *Qa suffit*! Ai s-o asculţi şi tu şi ai să te convingi: va fi, dacă nu este deja, cea mai strălucită celistă a timpului...
îşi potrivi ochelarii şi-l privi deodată curios, măsurîndu-L din cap pînă în picioare.
- Dar ce ţi-a venit să te îmbraci cu uniforma Generalului?
Ieronim întoarse capul spre Măria şi o cercetă lung, cu gravitate.
- Puteţi păstra un secret? o întrebă. Măcar pentru o săp-tămînă, două, pînă la spectacol? Apoi, fără să-i asculte răspunsul, se întoarse spre Antim: Căci într-o săptămînă, două, jucăm *Hamlet* la Teatrul Experimental, la teatrul *nostru*. Eu voi interpreta pe tatăl lui Hamlet, şi cum aş putea exprima mai clar condiţia de fantomă decît îmbrăcînd această uniformă de general român, uniforma unui erou din primul război mondial?
- E absurd! îl întrerupse Antim, zîmbind amuzat. E absurd, dar de la tine nu mai mă miră nimic...
Ieronim se îndreptă hotărît, aproape ameninţător, spre Măria:
- Să fie oare atît de absurd? o întrebă privind-o în ochi. Pur şi simplu pentru că nu seamănă cu ce s-a făcut pînă acum? Dar o uniformă de general român ne spune mai direct decît orice alt costum baroc, costum aşa-zis de principe dintr-o Danemarcă fictivă, ne spune că e vorba de un mort, mai precis de *moarte*, de ceva care a fost şi nu mai poate fi; care a fost şi nu mai poate fi pentru că a intervenit *tragedia*...
Măria îl privise şi-l ascultase zîmbind. -Are să fie greu, vorbi cu o voce neaşteptat de blîndă. Are să fie greu să convingi spectatorii că eşti fantoma regelui asasinat. Aşa cum arăţi acum, în uniforma asta de general român, tînăr şi zvelt, şi, o ştii şi dumneata, mai frumos decît are dreptul să

fie un bărbat, semeni mai degrabă cu un erou romantic, din Byron sau din Puşkin.

Ieronim păli uşor şi o stranie tristeţe îi întunecă deodată privirile.

- Vasăzică, numai atîta aţi înţeles: că voi apărea pe scenă în rolul fantomei şi mă voi plimba în uniforma asta de general, aşa cum mă vedeţi acum!... Şi doar am precizat că montăm *Hamlet* în teatrul *nostru*, care e un teatru experimental. Nu v-a trecut o clipă prin minte că voi fi mascat, în aşa fel încît să nu-mi recunoască nimeni figura... Dar dacă vă voi spune că tot eu voi juca pe Hamlet şi, după cum vă aduceţi aminte, la începutul actului I ne vom afla *amîndoi* pe scenă, Hamlet şi fantoma tatălui, adică voi fi *eu* de două ori, şi în acelaşi timp... Se apropie de ea şi-i luă mîna, i-o strînse cu emoţie în mîinile lui:

- Domniţă Mărie, *Oncle Vania* spune că ai geniu. Atunci înţelegeţi ce mi s-a întîmplat, dacă am fost atîţia ani răsfăţatul copil minune la Teatrul Municipal. M-au distrus, Măria Daria, mi-au secătuit orice urmă de talent. Şi doar pentru asta m-am născut: pentru *spectacol*. Dar mi-au mutilat imaginaţia, mi-au năclăit inteligenţa, mi-au alterat toate darurile cu care mă copleşiseră ursitoarele în leagăn. Blestemată precocitate!... Cînd n-am mai putut fi copil minune, pentru că trecusem de un metru şaizeci, m-au silit să fiu june prim... A fost prima dată cînd m-a ispitit gîndul sinuciderii. Dar atunci m-am revoltat şi am părăsit tot, am încercat să uit tot ce mă învăţaseră *ei*, şi, te asigur, domniţă, am izbutit să uit. Am redevenit mai ignorant, mai naiv şi mai *pur* decît a fost vreodată un actor în toată istoria teatrului... Şi după aceea am luat totul de la început. Am recreat spectacolul, am reinventat arta dramatică.

începu să se plimbe nervos, agitat, prin faţa lor. Aşa cum trebuie să facem fiecare din noi, oamenii de azi, din a doua jumătate a secolului XX: să reinventăm totul, de la limbaj la pariul lui Pascal, de la dragoste la instituţii, la etică şi gimnastică.

- Iartă-mă, îl întrerupse Măria. Nu voiam să te jignesc. Nu te cunoşteam, şi cînd am încercat să te închipui în fanto- \ ma unui rege asasinat... Dar acum, încep să te înţeleg...

- Te felicit, spuse Antim aşezîndu-se în fotoliu şi zîmbind foarte bine dispus. Cît de mult îi admir eu inteligenţa, nu mă pot lăuda că îl înţeleg întotdeauna...

Ieronim se opri în faţa lui şi schiţă în glumă o genuflexiune:

- Pentru că dumitale, *Oncle Vania*, nu-ţi place drama, spectacolul pur, într-un cuvînt, *tragedia*, cu toate că noi doi am trăit-o ca puţini alţii dintre contemporanii noştri. Nu-ţi place tragedia, deşi continui să locuieşti aici, în *casa asta*, şi arătă, cu braţul întins, spre fundul salonului. De aceea iubeşti atît de mult şahul. Cînd joci şah, gîndeşti, îţi imaginezi, faci mişcări corecte sau eronate, şi eroarea se plăteşte, şi atunci pierzi partida. Dar asta *nu* e tragedie...

Antim continua să zîmbească.

- Bine, bine, m-ai convins! încercă să-L întrerupă. De altfel, tu ştii de ce joc şah: joc din deznădejde. Ca şi toţi ceilalţi, adăugă coborînd glasul.

Ieronim se apropie cu paşi uşori de el, căutîndu-i privirile.

- Asta îţi reproşez şi eu, că faci ce fac şi ceilalţi. Dar ce avem *noi* în comun cu ceilalţi? De ce-am supravieţuit, numai *noi doi*, dintr-o familie de treizeci şi nouă de membri?

Antim încercă din nou să-L întrerupă şi ridică amîndouă braţele, ca şi cum ar fi vrut să oprească, de departe, un mînz nărăvaş care s-ar fi îndreptat, în goană, spre el.

- Acum, te rog, la ora asta înaintată, *je t'en supplie*, nu te apuca să dezvăluieşti secretele familiei!...

- îmi cer iertare, vorbi Ieronim îndreptîndu-se spre Măria, punîndu-şi mîna în dreptul inimii şi frîngîndu-se din mijloc. La răstimpuri, sufăr de accese de indiscreţie, de cea mai vulgară specie de indiscreţie. Dar adineaori voiam să spun numai atît: că noi doi, *Maestro* şi cu mine, singurii supravieţuitori ai familiilor Calomfir, Antim şi Thanase, sîn-

tem - şi desigur nu din întîmplare - singurii *artişti* răsăriţi din neamul nostru.

Se întoarse brusc spre Antim, încercînd să zîmbească:

- Dar această nobilă vocaţie ne obligă, *Oncle* Manola-che. Lasă-i pe alţii, de-alde Caimata şi Zamfir, să joace şah *din deznădejde*. Noi trebuie să ne înfruntăm destinul, să acceptăm deci tragedia ca singurul mod de existenţă vrednic de un artist dăruit cu atîţia morţi; morţi pe care, vrînd-ne-vrînd, îi purtăm în spate. Prea ne-a strîns în braţe destinul, prea ne-a urmărit nenorocul...

Măria roşi brusc şi căută speriată privirile lui Antim.

- Te rog, nu vorbi de nenoroc, încercă din nou Antim să-L întrerupă. îl cunoaştem prea bine şi-l cunoaşte şi Măria...

- încă un motiv ca s-o admir! exclamă Ieronim apro-piindu-se brusc şi sărutîndu-i mîna. Dar nu e destul să *cunoaştem nenorocul*, *Oncle Vania*, continuă cu fervoare. Degeaba îl cunoaştem dacă nu ştim ce să facem cu el, dacă nu îndrăznim să-L asumăm.

Se apropie mai mult de Măria şi o privi scrutător, cu gravitate:

- *Princesse*, dacă ai geniul de care vorbeşte maestrul, nu se poate să nu-mi dai dreptate. Nu trebuie să ne fie frică de destine tragice şi de nenoroc. Astea sînt condiţiile prealabile ale geniului nostru creator. Cel puţin *nouă*, celor de prin părţile astea, nu ni s-au pus la dispoziţie alte condiţii prealabile. Şi atunci, ce putem face? Să ne bucurăm că le avem şi pe acestea; ar fi putut să fie mai rău, ar fi putut să ne fi fost Ursită nefiinţa, moartea. Să ne bucurăm deci că le avem şi le asumăm!

L

- Ieronim, îmi sperii fata! se prefăcu mînios Antim, în cruntîndu-se.

Ieronim îi privi pe amîndoi, derutat.

- Un geniu, o principesă a Spiritului, să se sperie numai de atît? exclamă cu emfază. Cînd...

- Eu ştiu ce este nenorocul, îl întrerupse calmă Măria. De cînd mă cunosc, mă urmăreşte nenorocul. Cum îi spuneam şi Maestrului...

Tăcu, pălind brusc. în prag, cu uniforma de general atîr-nîndu-i pînă aproape de genunchi, dar cu mînecile mult su-mese şi părînd prea scurte, cu faţa mînjită de praf şi funingine, o asculta Iconaru. Din cîţiva paşi, Ieronim fu lîngă el şi-i cuprinse umărul cu braţul.

- El este Iconaru Vladimir, de care tocmai mă pregăteam să vă vorbesc. L-am întîlnit alaltăieri pe stradă, *ducea un porumbel rănit în mînă*...

- îl rănise vreun derbedeu cu praştia. Mi-a fost teamă să nu-L mănînce pisicile...

Continuînd să-i cuprindă umărul cu braţul, Ieronim îl aduse încet în salon.

- îl auziţi? El nici măcar nu-şi dă seama că purta în mîi-nile lui o întreagă teologie, că purta credinţa şi speranţa întregului neam omenesc...

- Nu mai rîde de mine, îl întrerupse Iconaru roşind. Că dacă m-ai văzut că sînt de la ţară...

- Vladimir Iconaru! exclamă patetic Ieronim. Cum aş fi îndrăznit să rîd de tine, cînd te-am văzut cu porumbelul rănit, şi chiar în clipa aceea m-a ispitit *îndoiala* şi mi-am spus: s-ar putea ca totul să nu fie decît o iluzie, o nălucire de-a noastră, s-ar putea să nu fie decît *asta*: un licean milos care adună porumbeii răniţi pe maidane...

- îl lovise cineva cu piatra...

Antim se ridicase din fotoliu şi încerca să-şi potrivească mai bine ochelarii.

- Acum, explicaţi-mi şi mie ce se întîmplă, spuse. Cine e tînărul?

Iconaru făcu cîţiva paşi spre el, se opri, apropiindu-şi mi-lităreşte călcîiele, şi se prezentă:

- Mă numesc Iconaru Vladimir, elev în clasa a Vil-a la liceul „Gheorghe Lazăr”. M-am născut în satul Adunaţi, judeţul

Olt. Tatăl meu era învăţător, dar a rămas invalid din război şi a murit acum un an. Vreau să studiez ştiinţele naturale...

Ieronim îl întrerupse apucîndu-i braţul:

- El crede, şi spune, că e entomolog, dar, evident, este altceva, şi *altcineva*: este băiatul care ducea un porumbel rănit în mînă... V-am spus că trebuie să reinventăm pariul lui Pascal, adăugă căutînd pe rînd privirile Măriei şi ale lui Antim.

- Dar de ce l-ai îmbrăcat şi pe el în uniformă de general? întrebă Antim.

- Pentru că îi era frig, şi începuse să tremure, acolo, în pod, în faţa lăzii... Se întoarse brusc spre Iconaru: Ce haină bună, caldă şi grea! exclamă visător. Ce haină grea, frate Vladimir, parcă ar fi un trup cald, care te-a cuprins în braţe ca să te apere de frig!

Pe neaşteptate, din cîţiva paşi, care aminteau elanul unui patinor, Ieronim străbătuse o parte din salon, apoi se întoarse tot atît de brusc şi se opri în faţa lui Antim.

- Ca în *Stăpîn şi slugă*, îţi mai aduci aminte, *Oncle Vania*? cînd Vasile Andreici s-a culcat, în zăpadă, peste Nikita, ca să-L apere de îngheţ. Şi L-a apărat, scăpîndu-i viaţa cu preţul vieţii lui... Cum de-a ghicit Tolstoi ce se va întîmplă în Rusia, patruzeci, cincizeci de ani după ce scrisese *Stăpîn şi slugă*: că boierimea şi boieraşii vor fi sacrificaţi pînă la unul, dar ţărănimea se va salva? Cum a ghicit, *şi asta*, Tolstoi?...

- Nu prea înţeleg analogia, spuse Antim întorcîndu-se şi reaşezîndu-se în fotoliu, încercînd să-şi ascundă oboseala.

Ieronim ridică braţul drept în aer.

- Nici nu trebuie s-o înţelegi, căci e o interpretare sociologizantă, şi nu se potriveşte uniformelor noastre de general. Pentru că, Domniţă, adăugă întorcîndu-se spre Măria, uniforma asta de general care îmi ţine cald este, pentru mine, arta, geniul ludic, iar pentru Iconaru Vladimir este pur şi simpiu un costum de gală, un costum de bal mascat. Cît timp j vom putea costuma şi vom putea *juca*,

sîntem salvaţi! Măria întoarse privirile spre Antim şi zîmbi încurcată.

- S-a făcut tîrziu, spuse, şi poate Maestrul e obosit...

- Dimpotrivă, dimpotrivă! protestă Antim. De-abia de-a-cum înainte încep să mă simt bine. Cînd îl ascult pe Ieronim, îmi regăsesc tinereţea.

Ieronim se apropie emoţionat de el şi schiţă din nou o genuflexiune.

- Tinereţea mea eşti dumneata, *Oncle Vania*, spuse co-borînd glasul. Dar ce ne-am face, amîndoi, dacă destinul nu ne-ar fi scos în cale, acum *dnd aveam amîndoi nevoie*, pe Ico-naru Vladimir? Pentru că, oricît vi l-aş descrie eu de bine, tot nu reuşesc să prezint misterul apariţiei lui. Căci, *Oncle* Ma-nolache, lui *nu i-e frică*! Nu îi e frică de păianjenii mari şi negri...

- Nu fac nici un rău, întrerupse, zîmbind, Iconaru. Au şi ei rosturile lor...

- Şi nu i-a fost frică nici cînd a trecut pe lîngă noi moş Va-sile Chelaru, trăgîndu-şi sacul cu surcele, continuă Ieronim însufleţindu-se, nici cînd a auzit pe Veronica gemînd, speriată, şi apoi fugind spre uşă, şoptind, printre suspine: „Nu vreau să mor; mamă, spuneţi-le că nu vreau să mor!...” Dar poate nu i-a auzit vorbele, căci Veronica fugea prea repede, se grăbea, sărmana, să ajungă la uşa podului. Şi de zărit, sînt sigur că n-a zărit pe nici unul din ei, deşi se tot învîrteau pe lîngă noi.

- Nu e adevărat! strigă Vladimir. Inventezi ca să mă sperii. Nu era nici o stafie. Bătea doar vîntul!...

Ieronim îl privi absent, visător.

- *Au fost*, frate Iconaru, dar pentru că n-ai vrut să crezi în existenţa lor de sărmane duhuri, blestemate să cutreiere podul casei Calomfir, au încetat să fie; pur şi simplu s-au reîntors în nefiinţă...

Antim îşi scoase nervos ochelarii şi, ţinîndu-i strîns între degete, ridică mîna, ameninţător:

- Ieronim! şopti. Te rog, încetează. C# *suffit*!

Ieronim se repezi spre fotoliu şi, înainte ca Antim să prindă de veste, îngenunche, apucă mîna şi i-o sărută.

- Iertare, moş Manolache! exclamă emoţionat. Dar ce să fac dacă m-au blestemat şi pe mine ursitoarele să *văd*, să-mi *imaginez*, *să creez*?... Recunosc, nu era nimeni. în podul casei noastre nu mai e nimeni. Nu se aude decît vîntul prin lucarnă. Dar spune, *Maestro*, n-ar fi fost frumos *să fi crezut* ca auzim pe moş Vasile Chelaru şi pe Veronica? Să fi îngheţat de frică, să fi cunoscut, atît de tînăr - iar el, Vladimir, e încă un copil -, să fi cunoscut amîndoi teroarea fără nume, clipa aceea fără început şi fără sfîrşit, cînd noi, oamenii, vom descoperi că n-am fost niciodată *singuri*?

- Ce imaginaţie maladivă! izbucni deodată Măria, cu o greu stăpînită exasperare în glas. Un artist tînăr şi cultivat ca dumneata, să-ţi inventezi singur obsesiile teroarei!...

Ieronim se ridicase în picioare şi o privea turburat.

- Din păcate, spuse, n-am inventat nimic. Eu însumi sînt produsul teroarei... Şi atunci mă apăr cum pot: mă apăr/w-*cînd teatru*, transformînd obsesia şi nenorocul în spectacoL.

Măria se oprise la un pas în faţa lui şi-i privea sălbatec, respirînd cu greutate, tremurînd.

- Cu numele cu care te-ai născut, cu talentul, îndrăzneala şi frumuseţea dumitale, nu ai dreptul să vorbeşti de nenoroc! Dacă ţi-au siluit inteligenţa şi talentul cînd erai copil-mi-nune, ai izbutit să te vindeci singur, aşa cum ai recunoscut-o adineaori... Dar chiar atunci, cînd erai copil-minune nimeni n-a încercat să te desfigureze, în aşa fel încît să nu mai poţi juca niciodată teatru. *Niciodată*! Se întrerupse foarte palidă, şi încercă să-şi înăbuşe un suspin respirînd adînc. Aşa cum au vrut să-mi facă mie, la şcoală, cînd mă băteau cu varga şi-mi loveau îndeosebi degetele, doar de mi-or rupe vreunul... A.şa cum era să mi se întîmple la maşina de treierat, deşi îi imploram să mă lase să fac altceva, le spuneam că iubesc violoncelul, că viaţa mea e asta: violoncelul, şi-i imploram în genunchi să-mi cruţe degetele... Şi de-atunci mă trezesc aproa-pe în fiecare

noapte ţipînd de groază, şi-mi pipăi degetele, aprind lumina şi le privesc, unul cîte unul. Şi de frică, nu mai îndrăznesc să mă culc, şi stau cu capul în palme, plîngînd, şi-mi sărut degetele, şi ani de zile n-am avut alt gust în gură decît gustul lacrimilor pe care le culegeam sărutîndu-mi degetele!...

Iconaru rămăsese cu cutia pe genunchi. O strîngea bine cu amîndouă mîinile, şi deşi învăţase acum pe dinafară locul fiecăreia din aceste fabuloase coleoptere din Africa Centrală - *Fangosoma Centaurus*, cu cornul lui excentric, se afla chiar în mijlocul cutiei, avînd în stînga lui un *Macrorbinia*, verde, cu coarne asemenea cerbului, iar la dreapta, acel *Steramtonnis virescens*, alb cu dungi verzi, în faţa căruia se oprea întotdeauna să-L privească la muzeul de la Şosea („Dar exemplarul meu e mai bine conservat!” îi spusese Antim), urmînd, în rîndul al doilea, o *Cetonia scaraboidae*, apoi *Taurina longkeps*, cu elitrele de un verde sclipitor, de piatră scumpă, apoi *Phryneta leprosa*, pe care nu o văzuse pînă acum decît în fotografie - deşi le învăţase pe dinafară locurile, încă nu putea crede că această comoară era a lui. „Eu nu mai mă ocup de mult de coleoptere, îi spusese Antim conducîn-du-L către fundul salonului. Uite, vezi, se oprise ca să-i arate locul, aici fusese cîndva o oglindă mare şi înaltă cît aproape tot peretele. Dar în ziua cînd a murit generalul Calomfir, văduva, Generăleasa, a acoperit-o cu o draperie de catifea... Pasiunea mea au fost fluturii, continuă deschizînd cu efort o uşă pe jumătate înţepenită şi, luîndu-L de mînă, îl conduse încet, cu grijă prin întunerec. Aici a fost la început sufrageria, dar după ce-au vîndut mobila, au transformat-o în birou, dar acum e aproape goală, şi s-a stricat şi lumina; nu ştiu ce are, pentru că de cîte ori atinge cineva comutatorul, se face un scurtcircuit. Şi acuma, că am ajuns, să nu te miri că n-o să-ţi dau voie să priveşti vitrinele”, adăugă. în acea clipă, lumina i se păru orbitoare, căci cădea din tavan şi se revărsa şi din lămpile mari şi înalte aşezate

în cele patru colţuri. Se trezi în mijlocul unei vaste încăperi, cu pereţii acoperiţi cu cutii, prin geamul cărora se vedeau cei mai mari, mai frumoşi, mai extravagant coloraţi fluturi, aşa cum nu văzuse nici la muzeu. „Nu te apropia, pentru că n-o să te mai înduri să pleci, şi ne-aşteaptă Măria Daria Măria... Şi acum, ce să-ţi dau? Ce să-ţi dau? se întrebă el rotindu-şi privirile pe deasupra meselor şi măsuţelor încărcate cu insectare. Să începem cu Africa Centrală. Pentru coleoptere, Africa Centrală e renumită...”

Strîngea cutia cu amîndouă mîinile, dar nu-şi putea lua ochii de la degetele Măriei. Parcă acum le vedea pentru prima dată, aşa cum săltau, mîngîind coardele sau apăsîndu-le ameninţătoare, parcă ar fi încercat să le plesnească. Nu mai ajungeau pînă la el sunetele. Nu vedea decît degetele, şi începuse să-i fie frică: dintr-o clipă într-alta ar fi putut să plesnească una din coarde sau să greşească o singură mişcare a arcuşului, arcuşul acesta pe care-L ţinea strîns în pumn, ca o varga, şi atunci unul din degete, şi mai ales degetul cel mai mic...

Nu o putea asculta şi, după cîteva clipe, nu mai îndrăznea nici măcar să-i privească degetele. O văzuse alergînd desfigurată de groază, urmărită de mulţimea aceea compactă, rea, fără figură. Le auzea strigătele şi, din cînd în cînd, cineva se oprea lîngă el, îl apuca de braţ şi îl întreba ameninţător: „încotro a fugit? Spune repede, încotro a fugit? unde s-a ascuns?...”

înghiţînd anevoie, clipind des ca să alunge viziunea, Ieronim implora Corul: „E absurd! Nu e vorba de ea. Spu-neţi-le că s-au înşelat!...”

Zadarnic. Vedea şi auzea tot mai clar, tot mai puternic, mulţimea aceea care-L înconjura, continuînd să alerge, parcă împinsă de vijelie, şi purtîndu-L şi pe el, înghesuit din toate părţile, împins mereu din spate, şi îi auzea vorbind între ei, şi totuşi i se adresau lui: „Căutăm pe cineva, cum Dumnezeu îl cheamă? E cineva cunoscut, îl cunoaşte toată lumea. S-a vorbit mult de el. Nu-ţi aduci aminte numele? A

fugit tocmai cînd începuseră să-L bată cu vergile şi îi sfărîmau degetele, unul după altul, deget după deget, a fugit cu mîinile însînge-rate şi s-a făcut nevăzut.”... „Abia apucaseră s-o răstignească, vorbi cineva, dar cînd i-au zdrobit mîinile, a ţipat atît de puternic, încît s-au trezit, şi atunci n-au mai văzut-o, şi aşa a putut să coboare de pe cruce, dar anevoie, căci avea mîinile sfărîmate, a coborît şi a fugit şi de-atunci o tot căutăm, dar nu mai dăm de ea...” „E absurd, e o eroare! exclamă Ie-ronim. Aţi confundat-o cu altcineva.” „Nu e nici o confuzie! auzi strigînd pe cineva. Toată lumea îl ştie, s-a vorbit mult de el. Cum Dumnezeu îl cheamă?” „Ea n-are nici o vină, stărui Ieronim. E o mare artistă. Cruţaţi-i mîinile, cîntă la violoncel...” Şi exasperat, ameninţă Corul: „Ce v-a apucat? V-aţi pierdut minţile? E o confuzie la mijloc, e o eroare. Treziţi-vă! Ea n-are nici o vină. Uitaţi-vă la ea, este aici, în faţa voastră, uitaţi-vă bine la ea. La început nu voia, era prea emoţionată, îi tremurau mîinile, nu-şi mai putea stăpîni lacrimile, dar a rugat-o *Maestro*, a insistat. E o zi mare, spunea, nu trebuie să pleci din casa asta supărată...”

Parcă vîntul se înteţise şi îi părea rău, în primul rînd pentru Măria, pentru că anumite note îşi pierdeau puritatea. Dar cînd nu se auzea vîntul, toamna către miezul nopţii, în casa asta pustie, cu mai toate ferestrele sparte, lipite cu jurnale sau acoperite cu cartoane, şi în care aproape nici o uşă nu se închidea bine?... Poate că niciodată nu-i simţise mai apăsător tristeţea ca în noaptea cînd veniseră să-L caute la cafenea, se apropiaseră de masa unde juca şah (era în semifinală, cu Zamfir) şi, plecîndu-se mult spre el, ca să nu-L aduă ceilalţi, Gherghel îi şoptise că Generăleasa e pe moarte, că ar trebui să vină imediat dacă vrea s-o mai găsească în viaţă. Cu o jumătate de ceas mai înainte, chemase preotul, se spovedise şi se împărtăşise, şi asta îi speriase pe toţi. Dar lui Antim nu-i venea să creadă. Tot trăgea să moară de multe săp-tămîni, de cînd orbise. Şi de cîte ori se apropia de ea şi o întreba cum se simte,

Generăleasa asculta atentă, cu mîinile împreunate, ca de obicei, deasupra plăpumii, apoi, deodată, şoptea: „Dar ce se aude, Manolache? De unde e melodia aceasta? Parcă nu mi-ai cîntat-o niciodată pînă acum. Bine ai făcut că ţi-ai adus violoncelul!...” „Nu, *mon General*, nu l-am adus. Dar dacă vrei...” „Stai mai bine aici, lîngă mine, şi ascultă...”

De data aceasta, intrînd în odaia în care ardea, ca totdeauna, o singură candelă, şi văzînd-o cum strînge, parcă cu un mare efort, cu deznădejde, luminarea aprinsă în amîn-două mîinile, a ştiut că sfîrşitul e aproape. Ingenunche lîngâ ea şi-i şopti:

- Am venit, *mon General*. Sînt eu, Manolache... Fără să-şi mişte capul de pe pernă, cu o voce slabă, dar surprinzător de limpede, îl întrebă:

- Cîţi am mai rămas Manolache?

- Cinci, *mon General*...

Tăcu multă vreme, parcă s-ar fi trudit să numere în gînd.

- Păziţi-vă bine, vorbi deodată, păziţi-vă bine, că ni se stinge neamul...

Apoi, spre uimirea tuturor, ceru să fie lăsată singură cu Ieronim. Au ieşit, unul după altul, păşind în vîrful picioarelor, rudele, vecinii, doctorul, preotul. Un sfert de ceas mai tîrziu, uşa se deschise, şi Ieronim apăru în prag şi rămase nemişcat, ca o statuie.

- S-a sfîrşit, spuse privind drept înaintea lui, fără să-i vadă. A apucat să-mi spună ce avea de spus şi şi-a dat duhul...

- Dumnezeu s-o ierte! izbucniră toţi, făcîndu-şi cruce şi îmbulzindu-se în odaie.

Apoi începură să aprindă luminări. De mai multe ori, chiar în noaptea aceea, în timp ce o vegheau, fusese ispitit să-L întrebe ce-i spusese, dar nu îndrăznise. Pentru întîia dată Ieronim, care nu împlinise încă şaptesprezece ani, îl intimida. Parcă devenise deodată un alt om. îngenuncheaseIîngă pat, cu ochii deschişi, dar parcă nu vedea pe nimeni. Se ridica la răstimpuri şi se ducea în salon, se plimba de la un capăt la altul, tăcut, palid, cu figura împietrită.

Cînd, cîteva zile după înmormîntare, s-a dus la el în cameră şi L-a întrebat, Ieronim s-a făcut deodată palid.

- Iartă-mă, *Oncle Vania*, i-am jurat că voi face aşa cum nii-a cerut. Mi-a cerut să jur că nu voi spune nimănui, nu voi spune decît băiatului meu, cînd va avea vîrsta pe care o am eu acum. Am îndrăznit s-o întreb: „Şi dacă nu voi avea un băiat?...” „Atunci taina aceasta va muri o dată cu tine”, mi-a răspuns. Iartă-mă, *Oncle Vania*, a adăugat zîmbund trist. A-m jurat!...

L

Dar nu renunţase şi, în acei doi ani cît Ieronim contiJ nuase să locuiască aici, cu ei (nu murise încă Luchian), de mai multe ori, serile, încerca să-L descoască.

- înţeleg foarte bine că, dacă ai jurat, trebuie să-ţi ţii cui vîntul. Dar nu-ţi cer să-mi spui tot şi nici măcar esenţialul. Vreau să ştiu doar atît: dacă ce ţi-a spus era în legătură cu povestea pe care am citit-o eu, cînd aveam vreo paisprezece, cincisprezece ani...

- Cunosc povestea, îl întrerupse Ieronim, mi-ai povestit-o chiar dumneata. Povestea aceea cu saltimbancul din Evul Mediu...

- Exact. Te întreb asta, pentru că Generăleasa avea ideile ei. Generăleasa credea că vina n-o purta logodnica, ci vina era a mea, adică, vreau să spun, a eroului din povestire. Generăleasa credea că el îşi părăsise logodnica, şi de cîte ori stăm de vorbă pe chestia aceasta, încerca să mă convingă.,.

- Nu, moş Manolache, îţi dau cuvîntul meu de onoare că taina pe care mi-a cerut s-o păstrez nu avea nici o legătură cu povestirea dumitale.

Nu se putea împiedica să nu-L privească lung, cercetător, şi să nu adauge, în şoaptă, mai mult pentru el:

- Curios, foarte curios!...

Abia sosiseră în Bucureşti, şi Generăleasa ceruse să-L vadă.

- Tu eşti Ieronim, băiatul lui Thanase şi al Marinei?

- *Qui*, *grande-mere*!... *Pardon*, *grande tante*!

- Cu mine vorbeşti româneşte, îl întrerupse. Şi nu-mi spui nici *grande-mere*, nici *grande-tante*. îmi spui, ca toată lumea, *mon General*. Nu *ma Generale*, ci *mon General*, aşa cum mi se spune de la moartea lui Calomfir. Ai înţeles?

- *Qui*, *mon General*! Dar se corectase pe loc: Am înţeles, *mon General*.

Apoi îl luase de mînă şi-l duse pînă aproape de oglinda cea mare din salon, ascunsă sub draperii.

- Mi-a spus Marina că-ţi place să înveţi tot felul de jocuri şi dansuri, că te pricepi să te deghizezi şi ştii să cînţi şi să reciţi poezii. E adevărat?

- E adevărat, *mon General*.

- Cîţi ani ai?

- Astă-toamnă am împlinit şase ani.

- Eşti deci băiat mare, pot vorbi serios cu tine. înţelegi ce-ţi spun? înţelegi toate cuvintele?

- înţeleg, *mon General*.

întinse braţul şi apucă, între două degete, marginea draperiei.

- îmi închipui că ai aflat de ce-am acoperit oglinda. Dar din cînd în cînd, la sărbători, în ocazii solemne, cum va fi mîine, la onomastica mea, îmi place să dau draperiile la o parte... Numai că, vezi, ţinute în întunerec de atîţia ani, apele oglinzii nu mai sînt ce-au fost. Treptat, treptat îşi pierd transparenţa, şi tot felul de forme ciudate, în diferite culori, încep să apară în fundul oglinzii. Unele din aceste forme sînt de o rară frumuseţe, de parcă n-ar fi de pe lumea asta... înţelegi ce vreau să spun?

- înţeleg, *mon General*.

- în timp ce altele par mai stranii, seamănă cu peşterile de munte, sau cu rocile din fundul mării, sau cu vreo gaură de vulcan după erupţie... înţelegi toate cuvintele?

- înţeleg, *mon General*.

- Şi cînd vom da draperia la o parte, şi te vei trezi deodată în faţa atîtor forme necunoscute, şi te vei vedea şi pe tine

mişcîndu-te între ele - dar foarte probabil, cel puţin la început, nu te vei recunoaşte, căci, ţi-am spus, oglinda nu mai e ce-a fost, şi uneori amplifică, lungeşte sau lărgeşte sau chiar desfigurează - n-o să-ţi fie frică?
îl privise cu o neobişnuită intensitate, ca şi cum de răspunsul lui ar fi atîrnat cine ştie ce decizie importantă. El rfmbi suav, aproape ironic.
- N-are să-mi fie frică, *mon General*.
- Bine. Şi iată acum ce surpriză vreau să le fac. Evident, asta e un secret, nu spui nimic acasă. Mîine seară, după ce se va servi şampania şi ne vom aduna toţi aici, în salon...
N-a putut uita niciodată tăcerea îngheţată care a urmat Şoaptelor, rîsetelor înăbuşite, ciocănitului discret al paha*i* relor de cristal, cînd Vasile Chelaru şi Anuţa au tras încet draperia şi oglinda i-a privit pe toţi, aşa cum se strînsese-ră, la cererea Generălesei, înghesuiţi, în fundul salonului. Parcă nu mai îndrăznea nimeni să respire. Şi atunci, din-tr-un fald al draperiei, a apărut el, aşa cum îi plăcuse să se deghizeze: cu pletele blonde, dar cu figura arsă de soare, îndelung bătută de vînt, cu o cămaşă ruptă, decolorată, prin care se vedeau umerii şi pieptul, în picioarele goale, şi cu pantalonii scurţi, pe care şi-i suflecase şi mai mult, ca şi cum s-ar fi pregătit să treacă prin apă, a apărut, parcă ar fi ieşit din peştera verde a oglinzii şi, fără ca nimic să fi pregătit această mişcare, îşi dădu deodată capul pe spate, îşi împreună mîinile la ceafă şi începu să rîdă. Era un rîs pe care nu şi-l cunoscuse pînă atunci, un hohot continuu, cristalin, irezistibil, pe care, chiar dacă ar fi încercat, nu şi-l mai putea opri. începuse să se plimbe prin faţa oglinzii, descoperind necontenit alte scorburi şi alte stînci, şi liane cu flori ne-maiîntîlnite şi, printre ele, siluete neverosimile ale invitaţilor, cu paharele de şampanie (înalte cît o cizmă sau largi cît găleata) în mînă, avînd în mijlocul lor jilţul în care se odihnea, hieratic, Generăleasa, şi acum rîdeau şi ei, un rîs la început timid, puţin speriat, dar devenind repede contagios, rîdeau acum cu toţii, şi în oglindă îi vedea cum

se privesc unii pe alţii, încîntaţi şi totuşi neliniştiţi, căci nu prea înţelegeau ce li se întîmplă, pînă cînd, iarăşi fără ca nimic să fi pregătit acest gest, Ieronim ridicase amîndouă braţele în sus, făcîndu-le semn să tacă, şi începuse să danseze, cîntînd în surdină o melodie pe care o descoperea atunci. Apoi începuse să recite, dar niciodată n-a ştiut dacă recitase vreuna din poeziile, nenumărate, pe care le învăţase pe dinafară sau improvizase, fără să-şi dea seama, vers după vers, aşa cum îi cerea melodia şi îl sileau mişcările de dans, mereu altele, cînd lente, maiestuoase, aproape liturgice, cînd abrupte, sălbatece, ireverenţioase.

De ce s-a oprit, la un moment dat, şi depărtîndu-se la un pas de oglindă, s-a înclinat, plecîndu-se mult din mijloc, cu pletele căzîndu-i peste faţă, n-a înţeles, pentru că nu era obosit. I-ar fi plăcut să-şi continue dansul, să inventeze alte melodii şi versuri.

- *Encore*! *encore*! au început să strige toţi, în fundul salonului, bătând din palme, unii cu oarecare greutate, căci aveau încă paharul gol în mînă.

- Bravo, Ieronim! strigase Generăleasa. *Encore*! adăugase şi ea, cucerită de entuziasmul general.

Ce s-aîntîmplat exact, n-a putut afla de la nimeni. îşi aducea doar aminte că se retrăsese încet spre colţul din stînga, apucase draperia, apoi, trăgînd-o anevoie după el, începu s-o legene, şi faldurile, înfiorîndu-se, adumbreau şi luminau mereu alte peşteri submarine, în timp ce el vorbea ca în vis, cu o voce - i-au spus mai tîrziu - din altă lume, căci nu semăna cu nici o voce omenească, şi, deşi de o incomparabilă suavitate, îi paralizase pe toţi, evident, nu numai vocea, ci şi cuvintele pe care le spunea, pentru că nu înţelegeau întotdeauna prea bine ce voia să spună, înţelegeau, doar, că el, Ieronim, oricînd se poate furişa aici, în fundul peşterii, în adîncul mării, şi se poate reîntoarce cu prietenii lui, care sînt mulţi, de la delfinii şi caii-de-mare cu care se joacă în fiecare dimineaţă, pînă la fiinţele nevăzute pe care, din fericire, numai el le poate vedea. Eglantina, cu

ochii de sticlă şi buzele de porţelan, şi chiar Mironclai, deşi umblă pe picioroange cît casa de înalte, dar altminteri e prietenos şi rîde întruna, şi cine nu L-a auzit rîzînd la douăzeci, douăzeci şi cinci de metri deasupra lui nu cunoaşte bucuria rîsului...; da, poate unii din aceştia le-ar plăcea, dar cînd vor da cu ochii de Maremore, care nu e nici şopîrlă, nici pasăre, dar cîntă mai frumos ca privighetoarea, sau cu Paralene, care se caţără cu unsprezece picioare deodată, ca păianjenii, deşi are ochii mari, albaştri de domnişoară, şi genele atît de lungi încît...

- Ne-ai tras o spaimă! îi spuneau mai tîrziu. Tăceam toţi, înlemniserăm, parcă ne-ai fi vrăjit, şi nimeni nu îndrăznea să strige la tine, să te oprească. Nici măcar Generăleasa, precizase o dată, mult mai tîrziu, Antim. împietrise şi ea fermecată.

- Dar ce-am spus, *Oncle Vania*? Ce v-am spus? întrebase atunci, cu aceeaşi exasperare în glas, pentru că începuse să creadă că se înţeleseseră cu toţii să nu-i povestească niciodată nimic precis.

- Cine le mai ţine minte? răspunse Antim. Căci, îţi repet, nu erau fraze şi cuvinte de copil, cît ar fi fost el de precoce, ci parcă ar fi vorbit altcineva prin tine, vreun semizeu sau eroul mitologic, sau unul din personajele acelea fabuloase care pretindeai că-ţi erau prieteni şi cu care te întîlneai cînd voiai şi unde voiai, nu numai în oglindă... Şi, acum pot să-ţi spun, adăugase odată Antim, mulţi ani în urmă, mi-a fost frică, şi nu numai mie, ne-a fost frică să nu ţi se întîm-ple ceva, să nu-ţi pierzi minţile, căci o asemenea precocitate, profundă şi extravagantă în acelaşi timp, se plăteşte...

- Şi aţi avut dreptate, îl întrerupse Ieronim zîmbind amar. Am plătit cu vîrf şi îndesat. Căci în noaptea aceea familia a decretat că sînt copilul-minune al secolului, şi tot atunci s-a decis să mă prezint neîntîrziat directorului Tea- 1 trului Municipal. Şi, spre nefericirea mea, Theodorini era *bun prieten* cu directorul teatrului... Am plătit, *Oncle Vania*, pentru spaima pe care v-am tras-o în noaptea aceea de

Sfîntul Ioan, am plătit mai mult decăt era drept să i se ceară să plătească unui copil, chiar unui copil-minune...

îşi aminti deodată că aria aceasta îi plăcea mult Melaniei şi, fără să-şi dea seama, zîmbi. Cînd venise să-i anunţe logodna, Generăleasa se odihnea, ca de obicei, în jilţul ei favorit din mijlocul salonului.

- O cheamă Melania, începu el după ce-i sărută mîna. Este, evident, *străină*. Inutil să adaug că e foarte frumoasă şi inteligentă şi, pe cît pot judeca eu, care nu mă pricep în literatură, a citit imens!...

- Manolache, îl întrerupse Generăleasa, eu ştiu la ce te gîn-deşti tu. Tu îţi închipui, sau măcar speri, că de data aceasta este *ea*.

Reuşise să rîdă, dar jovialitatea i se păruse atît de stridentă, încît se opri şi ridică din umeri, prefăcîndu-se mirat.

- Cum o să-mi închipui asta, *mon General*} exclamase. Cum am să amestec un personaj dintr-o povestire, spu-ne-i, dacă vrei, nuvelă, cu o fiinţă vie, din zilele noastre? E drept, *străină*, dar e o fiinţă în carne şi oase...

Generăleasa îl privise tot timpul zîmbind blînd şi totuşi distant, aşa cum numai ea putea să zîmbească.

- Şi, evident, i-ai rezumat şi ei nuvela, cu speranţa, nemărturisită, că, poate, cine ştie? printre miile de cărţi pe care le-a citit, poate a dat şi peste povestea vieţii tale...

Nu mai încercase să rîdă şi, încurcat, îşi scoase ochelarii şi-şi căuta acum batista ca să-i şteargă.

- Nu ştiu dacă o pot numi povestea vieţii mele, începuse el tîrziu. Dar trebuie să recunosc că...

- Greşeala ta, Manolache, îl întrerupse Generăleasa, este că nu vrei să-ţi recunoşti marea ta calitate, care este totodată şi marea ta slăbiciune: modestia. Eşti prea modest. Ai descoperit într-o zi că ar fi păcat să-ţi cheltuieşti viaţa studiind insectele, cînd eşti atît de înzestrat pentru muzică, şi ai descoperit în acelaşi timp că nu te poţi desăvîrşi în nici o artă, dar mai ales în muzică, dacă nu

priveşti în sus, către cer, în loc să te uiţi în jurul tău, să vezi ce fac oamenii şi ce zic vecinii. Ai făcut această mare descoperire, de care sîntem mîndri noi toţi, întreaga familie, cînd erai aproape un copil. Dar, modest fiind, ai pus-o pe seama altuia, pe seama unui personaj dintr-o nuvelă, care trăia acum nu ştiu cîte sute de ani...

- *Mon General*...

- Ascultă, că n-am terminat. Modestia este o însuşire rară, mai ales în zilele noastre, şi mai cu seamă în familia noastră. Foarte bine dacă vrei cu orice preţ să-ţi justifici concepţia ta despre artă şi viaţa pe care ai decis s-o trăieşti prin-tr-un model literar... Unde nu te mai înţeleg, continuă după o scurtă tăcere, este legătura pe care o faci tu între idealul tău artistic şi *Ea*, femeia aceea care te-a părăsit acum cîte-va sute de ani...

- Asta se întîmplă în *nuvelă*, încercase Antim s-o întrerupă.

- Totuna e. Este vorba de logodnica aceea necunoscută şi inaccesibilă, pe care o tot aştepţi, dar pe care n-ai încercat niciodată s-o *cauţi*. Asta nu înţeleg, adăugă gînditoa-re. Nu înţeleg de ce nu-ţi cauţi ursita, dacă *ştii* că există undeva pe lume şi te aşteaptă. Nu trebuie s-o cauţi prea departe. Poate este pe aici, pe lîngă noi, şi dacă n-o vezi încă este pentru că o ascunde soarele, sau umbra, sau oamenii. Dar dacă te hotărăşti s-o cauţi...

Toate acestea le ştia sau le bănuia de mult. I le mai spusese, uneori direct, ca acum, alteori pe foarte departe, refe-rindu-se la cei cinci fraţi aproape legendari, strămoşii ei, care plecaseră dintr-un sat din Pind, fiecare în altă direcţie, ca să-şi caute miresele. Ce i se părea de astă dată curios şi chiar jignitor era faptul că Generăleasa îl mustra că nu-şi căuta ursita *acum*, mai puţin de un sfert de ceas după ce o anunţase că se logodise.

- In felul meu, vorbi cu o neaşteptată fermitate, o caut şi eu. Deşi poate o caut cu discreţie exagerată. Dar de cîte ori întîlnesc *o străină*, deschid ochii în patru, stau mult de vorbă cu ea, o descos, cîntăresc tot ce-mi spune, şi chiar ce

nu-mi spune... Aşa cum s-a întîmplat cu Melania, îndată ce-am aflat că e străină...

- *Străină*, repetă Generăleasa cu o uşoară tristeţe în glas. Manolache, pentru un *bărbat*, nici o femeie nu e *străină*. Bărbaţii întîlnesc o singură dată în viaţă Străina şi atunci, în orice caz, e prea tîrziu. Şi despre asemenea întîlniri e bine să nu mai vorbim...

Antim continua să-şi şteargă ochelarii, fără s-o privească.

- Eu pentru asta venisem, vorbi tîrziu. Venisem să-ţi spun că duminica viitoare mă logodesc cu Melania...

Aşa i se întîmpla şi altădată, cînd lăsa uşa deschisă şi-l asculta pe Antim exersînd aici, în salon. După cîteva minute se trezea că ascultă Corul, povestindu-i ce se va întîmpla în scena următoare sau cum ar fi trebuit să se întîm-ple lucrurile în piesa pe care o citise chiar în ziua aceea. Pe malul mării. O plajă pustie pe malul Mării Negre, anunţa Corul. într-o seară de noiembrie... Şi, totuşi, intervenea Ie-ronim, autorul scrie limpede că scena reprezintă curtea unei case de ţară, într-o dimineaţă de iunie, şi la ridicarea cortinei se aude, de departe, vocea unui bărbat... E o plajă pustie, pe malul Mării Negre, într-o seară de noiembrie, continua Corul. Şi mult timp după ridicarea cortinei nu se aude decît vîntul.

- Vasăzică, aicea erai? îl trezea vocea lui Luchian. Tot îl asculţi, îl asculţi mereu? Nu te plictiseşti să asculţi mereu aceeaşi melodie?

Se oprea în prag, şi numai arareori intra în odaie. Avea obiceiul să spună repede ce avea de spus, în prag, şi apoi dispărea, îşi continua plimbarea lui leneşă, melancolică, din încăpere în încăpere, prin toată casa.

- Iar am visat-o pe Veronica, îi spusese în ziua aceea. As-cultă-mă pe mine: n-o mai duc mult. îmi vine şi mie rîndul. Curînd, curînd o să rămîneţi numai voi doi, singuri pe lume. Şi atunci, mă tot întreb: ce-o să vă faceţi fără mine?...

Dispăruse înainte ca să aibă timp să spună ceva. Şi aşa cum se aştepta, Corul răspundea în locul lui. „De ce ţi-e

frică de moarte, Luchian? Adu-ţi aminte ce ne spunea Generăleasa: «îmi place de voi, că nu vă e frică de nimic, nici de moarte, nici de dragoste. Se vede că sînteţi nepoţi de erou... »„ îi mai spusese asta odată, după ce orbise: „îmi place de tine, Iero-nim, că nu ţi-e frică de nimic!...” O repetase şi lui Antim.

Intrase o dată la el în odaie, cu un zîmbet misterios luminîndu-i faţa:

- Ieronim, ştii ce mi-a spus de tine Generăleasa pe patul de moarte? Mi-a spus: „Cum se vede că Ieronim e nepot de erou!...”

- Ştiu, mi-a spus-o şi mie. N-am voit s-o contrazic, pentru că asta îi face plăcere. Dar adevărul este altul, *Oncle Vania*. Nu mi-e frică de nimic şi, în primul rînd, nu mi-e frică nici de dragoste, nici de moarte, pentru că, după tot ce ni s-a întîmplat, şi *mi* s-a întîmplat, am redescoperit sensul şi funcţia spectacolului, aşa cum le ştiam de copil...

Ar fi vrut să continue, dar auzi deodată Corul: „Acestea nu sînt informaţii de toate zilele, asemenea celor pe care le ceri şi le afli la orice ghişeu de poştă, de bancă sau de gară. Acesta este adevărul, Ieronim. Adevărul!”

Şi, totuşi, foarte curînd după aceea, a încercat să-i explice. Intrînd pe neaşteptate în salon, îl găsise pa Antim cu violoncelul rezemat de genunchiul stîng, privind absent în faţa lui. Stătea aşa, probabil, de mult timp, pentru că Ieronim, văzînd că tăcerea se prelungeşte, crezuse că Antim plecase în oraş. Dar îl găsise la locul lui obişnuit, cu violoncelul lîn-gă el, cu privirile pierdute.

- încep să îmbătrînesc, îi spuse încercînd să zîmbeas-că. Am prea multe amintiri...

- Un artist nu îmbătrîneşte niciodată, *Oncle Vania*, îl întrerupse Ieronim, brusc emoţionat. Dacă ne-a pedepsit şi pe noi Dumnezeu cu ceva, ne-a pedepsit cu tinereţe fără bă-trîneţe. Recunosc, pedeapsa e grea, dar ce putem face? Asta ne-a fost ursita...

- Tinereţe fără bătrîneţe, repetă Antim zîmbind. Uşor de spus, la vîrsta ta...

- Avem amîndoi aceeaşi vîrstă, *Oncle Vania*, continuă Ieronim, îngenunchind lîngă el. Numai că dumneata ai amintiri, iar eu mi le *imaginez*. Şi dacă ţi-aş spune că amintirile mele întrec *de multe sute de ori* pe ale dumitale, pur şi simplu pentru că mi le-am imaginat, n-ai să mă crezi...

Antim îşi aşeză violoncelul alături şi, pe neaşteptate, începu să rîdă.

- Spune-mi şi mie cum faci, îl întrebă. Cum faci să-ţi imaginezi amintirile...

- întîi le imaginez, şi apoi mi le amintesc. Probabil că şi dumneata ţi-ai imaginat multe în viaţa dumitale, dar le-ai uitat. Nu-ţi aminteşti decît ce ţi s-a întîmplat, cum se spune, *personal*, dar astea, *Maestro*, pentru noi, artiştii, nu au valoarea pe care o au pentru ceilalţi...

Se ridică brusc în picioare şi, aşa cum îi era obiceiul cînd presimţea că va spune lucruri pe care le evitase pînă atunci, începu să se plimbe cu paşi mari prin salon.

- îţi mărturiseam odată că dacă nu mi-e frică de nimic, nu este pentru că sînt nepot de erou, ci pentru că am redescoperit sensul şi funcţia spectacolului. Dar nu ţi-am spus ce înseamnă asta pentru mine. A nu-ţi fi frică de nimic înseamnă a privi tot ce se petrece în lume ca *spectacol*. Asta înseamnă că putem interveni oricînd, prin imaginaţie, şi putem modifica *spectacolul* aşa cum vrem noi...

- Prin imaginaţie, repetă Antim tot mai bine dispus. Adică, în mintea noastră... Dar asta nu schimbă realitatea, ce se întîmplă *cu adevărat* în noi şi în jurul nostru...

Ieronim se opri în faţa lui şi-l privi surprins, ca şi cum n-ar fi fost sigur că L-a auzit bine.

- Depinde ce înţelegi prin *realitate*, spuse. Pentru mine, *realitatea este* adevărul total, adică ceea ce ne este dat să cunoaştem numai după moarte. Dar arta, şi în special teatrul, *spectacolul*, ne revelează acest adevăr în tot ce se

întîmplă în jurul nostru, şi mai ales în tot ce ne putem imagina că se întîmplă. în fond, teatrul, ca şi filozofia, este o pregătire pentru moarte. Cu deosebirea, pentru mine capitală, că *spectacolul* anticipează revelaţia morţii, pentru că îţi arată toate acestea aici, pe pămînt, în viaţa de toate zilele...

- Ieronim, nu te mai înţeleg...

Şi i se păru că zîmbetul care-i luminase figura începe să se şteargă, şi privirile se pregătesc să se depărteze, gata să se piardă, absente, în gol.

- Pentru că dumneata, *Oncle Vania*, continuă Ieronim cu un alt glas, mai blînd şi totuşi mai solemn, dumneata te încăpăţînezi să reduci *înţelegerea* la exerciţiul raţiunii, ca la şah. Dar ştii foarte bine că nici arta, nici viaţa nu pot fi înţelese *numai* prin raţiune. Orice se întîmplă în jurul nostru ar putea camufla un mister, aşadar o revelaţie decisivă, un adevăr cutremurător. Bunăoară, *orice* porumbel ar putea camufla...

- Vasăzică, iar v-aţi apucat de filozofie, îl auzi pe Luchian din prag. Ferice de voi, adăugase îndreptîndu-se agale spre fotoliul Generălesei.

Se aşeză, oftînd adînc.

- Nu ştiu ce am, spuse. Nu mă simt bine... Dar voi ve-deţi-vă de treabă, continuaţi-vă discuţia...

De-atunci, îl tot auzea: „Nu ştiu ce am. Nu mă doare nimic, dar mă simt obosit. Foarte obosit...”

De cînd nu se mai plimba din încăpere în încăpere, prin toată casa, îi plăcea şi lui să lase uşa deschisă, să-L asculte pe Antim. Apoi, într-o seară, cînd Ieronim se apropiase de patul lui cu cartea deschisă, să-şi continue lectura întreruptă cu o jumătate de ceas mai înainte, Luchian îi făcu semn, miş-cîndu-şi încet, obosit, mîna dreaptă.

- Ieronim, şopti, eu nu mai am mult. îţi spun asta foarte simplu, pentru că, aşa cum ştii şi tu, nu mi-a fost frică de dragoste şi nu mi-e frică nici de moarte. Dar vreau să-ţi dau un sfat. Şi vreau de asemenea să te rog ceva. Sfatul e

acesta: cînd eu n-oi mai fi, te duci şi locuieşti în casa lui Thanase, acolo unde ai copilărit. M-am înţeles cu chiriaşii. Ei vor fi bucuroşi să-ţi cedeze cele două odăi de la etaj, că tot riscă să le ocupe altcineva şi, evident, te preferă pe tine, care într-un anumit fel eşti încă proprietar...

- Şi *Oncle Vania*?...

- N-o să mai apuce să rămînă nici el multă vreme aici, căci lucrul e hotărît: casa se dărîmă. O fi primăvara asta sau la toamnă, sau în primăvara următoare, nu se ştie, dar sigur se dărîmă. Şi atunci Manolache va veni la tine, şi-i dai una din camere. Altminteri, rămîne pe drumuri... îmi făgăduieşti? Pot conta pe tine?

Nici nu mai asculta Corul strigîndu-i: „Ieronim, fii tare, fii ca stînca de cremene! Nici o lacrimă. Şi vocea, Ieronim, vocea să nu-ţi tremure, căci nu se va întîmpla nimic altceva decît ce-ai tot învăţat în ultima vreme. Moartea. Moartea şi dragostea...”

- Pot conta pe tine? întrebă încă o dată Luchian. Ieronim zîmbi şi, luîndu-i mîna, i-o mîngîie.

- Am făgăduit, Luchian. Poţi conta pe mine...

- Şi acum am să-ţi fac o rugăminte. Ultima mea rugăminte...

Tăcu multă vreme, cu privirile ţintite în tavan.

- Ce ţi-a spus Generăleasa atunci, înainte să moară, cînd aţi rămas numai voi doi singuri?...

Ieronim se dădu un pas înapoi, ca şi cum ar fi încercat să-L vadă mai bine.

- Luchian! exclamă. Ştii ce i-am făgăduit: că voi păstra secretul, că nu-L voi spune decît băiatului meu cînd va împlini 17 ani.

- Ştiam asta, îl întrerupse calm Luchian. Dar pe mine mă poţi deja elimina din numărul celor vii...

Ieronim se apropie din nou de pat. - Dar Luchian, începu el încercînd să-şi stăpînească emoţia, eu, din noaptea aceea, de cînd m-a chemat Generăleasa lîngă ea, nu fac decît asta: să vorbesc despre ce mi-a destăinuit ea. Dar pentru că am

jurat, nu le pot spune aşa cum mi-au fost spuse mie cu limbă de moarte, ci le destăinuiesc în parabole şi legende, în anecdote şi imagini. De cînd s-a prăpădit Generăleasa, eu nu fac altceva, *nu pot face altceva* decît să vă spun, dar voalate ca într-o oglindă veche, cum a fost oglinda noastră, nu pot face altceva decît să vorbesc, în imagini şi parabole, de taina care mi-a fost încredinţată. Şi nu numai vouă, familiei şi prietenilor ci şi celor pe care îi în-tîlnesc din întîmplare. Sînt uneori ispitit să opresc oamenii pe stradă, evident, nu pe oricine, dar anumiţi oameni în care mi se pare că ghicesc un anumit semn. In sfirşit, asta e altă poveste. Dar, Luchian, eu numai despre asta vorbesc! Dacă n-aş fi vorbit, mi-aş fi pierdut minţile!...

Luchian îl ascultase turburat, şi totuşi un zîmbet se ivi, timid, pe buze.

- Atunci, trebuie să-mi dau silinţa să te ascult cu mai multă atenţie, şopti continuînd să zîmbească, şi să încerc să descifrez enigmele. Dar nu ştiu dacă voi mai avea timp. Mă simt foarte obosit...

- Tinereţe, tinereţe fără de bătrîneţe! repeta Antim. Abia apucase s-o sărute pe amîndoi obrajii, şi Iconaru, cu cutia sub braţ, se repezise spre el, îi mulţumi strîngîn-du-i mîna şi plecîndu-şi respectuos fruntea. Dar aproape de uşă Ieronim îl ajunse din urmă şi-l opri.

- Cum, vrei să pleci?

- Poate îl mai găsesc pe Borban lucrînd şi îmi deschide pe din dos...

- Vrei să pleci, îl întrerupse Ieronim, cînd încă nici n-am intrat în miezul problemei, n-am discutat nici măcar existenţa lui Dumnezeu?

- E tîrziu, şi gazda se face foc dacă-L trezim din somn...

- în nici un caz nu poţi umbla noaptea, pe stradă, îmbrăcat în uniforma asta de general! Dacă te vede vreun sergent, te arestează. Trebuie să-ţi găsim alte haine...

îl auziră urcînd în goană scara spre pod, apoi îi auziră paşii călcînd de astă dată fără grijă şi în mare grabă, şi cîteva

minute în urmă se întoarse cu braţele încărcate. Cu un oftat de uşurare, îşi revărsă poverile pe canapea. Adusese fotele, maramele şi broboadele pe care le examinase, pe îndelete, cu două ceasuri mai înainte, dar adusese şi rochia de mireasă.

- Asta este pentru dumneata, *Princesse*, se adresă Măriei întinzîndu-i rochia la picioare, ca un covor. Esta aproape o piesă de muzeu, aşa că-i poţi neglija simbolismul. A fost croită cîndva ca să împodobească o mireasă, dar în noaptea asta, potrivită cu oarecare imaginaţie în jurul umerilor dumitale, îţi va ţine cald...

- Ieronim, iar ai s-o superi! spuse în glumă Antim. Măria îşi ştersese ultimele lacrimi cu podul palmei şi zîmbi.

- Nu mai mă supăr, Maestre, şopti. într-o zi ca asta, nu mă pot supăra...

Iconaru continua să caute, fără entuziasm, prin maldărul de stofe.

- Toate astea le cunosc, vorbi dezamăgit. Sînt doar pentru cucoane...

- Dar ţin de cald, îl întrerupse Ieronim, alegîndu-i una din fote şi aşezîndu-i-o pe umeri. Iar pe deasupra, ca să nu se vadă...

Ieşi iar pe coridor şi curînd se întoarse cu o pelerină.

- Pe deasupra, continuă, punem pelerina asta. E drept, cam veche şi, probabil, prăfuită, dacă nu cumva găurită de molii...

începu s-o scuture, cercetînd-o îndeaproape.

- Se face tîrziu, spuse Iconaru, luîndu-şi iarăşi cutia sub braţ. Nu stau departe şi, dacă pornesc în pas alergător, nu răcesc...

Ca şi cum nu l-ar fi auzit, Ieronim îi potrivi, cu înde-mînare, pelerina peste fota care-i acoperea umerii.

- îl ducem întîi pe el acasă, se adresă Măriei, ca să vedem dacă mai poate intra...

- Dacă Borban n-a stins lumina, îl întrerupse Iconaru, îmi deschide pe din dos...

- Iar noi, continuă Ieronim, noi plecăm apoi să ne plimbăm pe străzi. Avem atîtea de discutat...

Cu gesturi scurte, înfăşură rochia de mireasă şi, asemenea unui mare şal, i-o încolăci în jurul umerilor. Apoi izbucniră toţi în rîs.

- Tinereţe! exclamă încă o dată Antim, însoţindu-i în coridor.

încuind uşa, îl auzi, pe Ieronim:

- *Princesse*, dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu... De-abia după ce se aşezase, istovit, în fotoliul Generălesei, îşi aduse aminte că uitase să le ofere, în paharele minuscule, rezervate numai pentru asemenea ocazii, faimosul Grand Armagnac, 1908, din ultima sticlă care-i mai rămăsese.

- Tinereţe fără bătrîneţe! îşi repetă ironic, clătinînd din cap. Fără de bătrîneţe...

Voi să se ridice, să caute în dulap şi să-şi umple măcar paharul lui, să bea, în sănătatea lor, dar îşi simţea picioarele grele, ca de plumb, şi se hotărî să se odihnească puţin, doar cîteva clipe. Zîmbind, îşi rezemă capul de speteaza jilţului şi-şi apropie pleoapele. Va trebui să procedeze ca în ocaziile mari, solemne, să aplice, cum îi plăcea să spună, ceremonialul, adică să ţină, cîteva secunde, paharul de cristal în dreptul ochilor, privind prin licoarea de aur şi aramă, şi apoi să-L înalţe şi, urîndu-le noroc, să-L apropie de buze şi să soarbă cît va putea mai încet.

Puţin timp în urmă deschise brusc ochii şi-l surprinse lumina din salon. „A dat Dumnezeu şi au reparat prizele!” îşi spuse, dar în aceeaşi clipă o văzu pe Măria Daria îndreptîndu-se încet spre el, şi se ridică speriat din fotoliu.

- Ce s-a întîmplat? o întrebă. Ai uitat ceva? Sau te-ai certat din nou cu Ieronim pe drum?

Fata se oprise la un pas în faţa lui şi-L privea, zîmbind trist. Şi de-abia atunci o văzu cît este de frumoasă, ce lumină neobişnuită îi însufleţea figura.

- Măria Daria, începu el emoţionat, te-ai făcut deodată foarte frumoasă. Ce s-a întîmplat?

Fata continua sa-L privească, adînc, în ochi, cu acelaşi zîm-bet trist uitat pe buze.

- Nu mă mai recunoşti, Maestre, spuse foarte încet. E adevărat, a trecut atîta timp, adăugă.

Tăcu o clipă, apoi începu să recite:

Manole, *Manole*, *Meştere Manole*...

- Melania! exclamă Antim. Ce e cu tine? De ce-ai venit? Fata îi prinse mîna.

- Manole, Manole, meştere manole, n-ai uitat numai logodnica, ai uitat şi de logodnă... îl trase încet spre ea: Trebuie să ne grăbim, că ne aşteaptă...

Se lăsă dus ca un copil, întrebîndu-se ce i-ar putea spune, acum, după atîţia ani, cînd, ajunşi la capătul salonului, dădu deodată cu ochii de oglindă, sclipind scăldată în lumină, aşa cum nu se întîmpla decît cînd toate candelabrele erau aprinse, şi se opri, speriat şi fericit totodată. Dar fata continua să-L tragă după ea.

- Unde vrei să mergem? exclamă foarte bine dispus. Vrei să trecem prin oglindă?

Fata începu să rîdă şi întoarse capul.

- Oglinda e înapoia noastră, Manole. N-o vezi? şi i-o arătă întinzînd uşor braţul.

întoarse şi el capul. Oglinda era într-adevăr acolo, departe, în celalt capăt al salonului, şi cînd fata îl trase brusc după ea, nu se mai împotrivi, şi pătrunse ca într-o ramă de lumină.

- Să ne grăbim, o auzi din nou, că ne aşteaptă...

Se lăsă dus, şi curînd îşi dădu seama că traversau o mare sală, puternic luminată, şi fata îl trăgea tot mai repede, în-dreptîndu-se spre scara de marmoră care se vedea de departe urcînd în spirală.

- Melania, şopti el încurcat, nu pot intra cu pardesiul pe mine...

Nu-i înţelese răspunsul, pentru că tocmai atunci ultimii sosiţi se îmbulzeau către intrarea principală, cîteva perechi urcau repede pe scări şi începea să se audă freamătul sălii si muzicanţii care-şi încercau instrumentele.

- Melania! şopti cînd trecuseră de ceea ce trebuia să fie ultimele balcoane şi galeriile, şi fata continua să-L tragă după ea, pe această scară de marmoră care urca, nesfîrşită, în spirală.

Dar parcă nici nu l-ar fi auzit. Uşile se închiseseră, freamătul sălii începuse să se potolească, nu se mai auzeau decît sunetele scurte ale unei trompete.

- Melania! exclamă şi voi să se oprească. Zîmbind, fata se întoarse spre el:

- *Non sono Melania*, *Maestro*, şopti.

în acea clipă o recunoscu şi îşi aminti tot, de la întîlnirea lor în faţa gării, cînd a ajutat-o să-şi urce valizele în *vaporetto*, pînă în seara cînd, strîngîndu-i mîna în mîinile lui, îi spusese: *Ti voglio bene*, *Laetitia*. *E adesso*, *je dirai le reste en roumain*: Vrei să ne logodim? Acum? Chiar acum, în grădina asta?

împlinise chiar în seara aceea nouăsprezece ani.

îl privea cu acelaşi zîmbet trist pe care-L avusese Măria Daria şi Melania.

- Trebuie să ne grăbim, îi spuse, că ne aşteaptă.

Atunci începură să se audă aplauzele, şi după cîteva clipe sala întreagă amuţi, într-o tăcere reculeasă. Emoţionat, Antim auzi bagheta lovind de trei ori, scurt, în pupitru.

- E tîrziu, continuă fata, încercînd să-L tragă după ea. Ne aşteaptă ceilalţi...

- Numai o clipă, o imploră, în şoaptă, Antim. Numai o clipă, să văd ce au să cînte...

- Ne aşteaptă, repetă fata cu o surdă deznădejde în glas. încercase din nou să-L tragă după ea, dar, cu un gest brusc,

Antim izbuti să-şi elibereze mîna. Auzi iarăşi cele trei bătăi scurte ale baghetei în pupitru, apoi aceeaşi tăcere împietrită a sălii, prelungindu-se nefiresc.

- De ce n-o fi începînd? Ce mai aşteaptă? o întrebă.

Dar nu mai era nimeni lîngă el şi Antim întoarse speriat capul în toate părţile. Atunci, parcă ar fi apărut de după coloana de marmoră, Generăleasa.

- Manolache, asta era? Logodnica? Străina?... *Ea* era? repetă după pauză.

I se păru că ghiceşte o urmă de ironie în glas şi-şi plecă intimidat privirile.

- Ea era, *mon General*.

Chicago, New York, decembrie 1971

INCOGNITO LA BUCHENWALD.

Pentru Sibylle

Se adunaseră toţi în faţa ferestrei. Tăceau, ca şi cum s-ar fi silit să pară indiferenţi, privind ninsoarea. Şi deodată tresărind, Măria da Măria începu să şteargă geamul cu palma stingă, apropiindu-şi fruntea şi clipind repede din pleoape ca să vadă mai bine. Cineva se trudea să deschidă poarta. Atunci o văzu şi Făgădău. Călcînd anevoie, dar fără şovăială, printre troiene, înainta o femeie îmbrăcată într-o manta de ploaie, cu cizmele înalte pînă aproape de genunchi. Un şal a cărui culoare nu se mai putea distinge îi acoperea aproape în întregime figura. Curînd o auziră pe verandă, ciocnin-du-şi cizmele milităreşte, ca să le scuture de zăpadă. Iero-nim deschise larg uşa şi, pentru că necunoscuta rămăsese nehotărîtă în prag, îi apucă braţul şi o trase înăuntru. Apoi închise uşa împingînd-o cu piciorul. Femeia îl privi zîmbind, cu o neaşteptată lumină în ochi.

- Dumneata eşti Ieronim Thanase? întrebă.

- Eu sînt.

- E adevărat că ai un cîine savant? Ieronim începu să rîdă.

- Nu unul, spuse. Am doi!

- Atunci, ştiu cine eşti, reluă femeia şi începu să-şi scoată atent, fără grabă, mănuşile. Astă-vară veneai la Spitalul Co-lentina, la pavilionul copiilor, ca să-i distrezi...

- Aşa e. Ba chiar, o dată...

- Ieronim! îl întrerupse Măria, apucîndu-i braţul. Nu e nevoie să intri în amănunte...

- *Purgare non est necesse*! adăugă cineva.

Necunoscuta îşi scutură de cîteva ori, cu gesturi scurte, pletele şi zîmbi din nou.

- Te cunosc bine spuse. De aceea am îndrăznit să te caut pe o vreme ca asta, deşi nu ştii cine sînt. Eu sînt Marina Dar-vari.

- Nu. Nu cred că ne-am cunoscut.

- Dar nu e vorba de mine. E vorba de o fetiţă, un fel de nepoată de-a mea. O fetiţă bolnavă, într-o odăiţă întunecată şi umedă, şi nici o păpuşă, nici un ursuleţ, nici o jucărie, din toate cîte i-au dăruit rudele şi vecinii, nu o mai face să rîdă...

Numai rouă dacă-ar bea, *Cu cenuşă*, *scrum de stea*...

recită melancolic un tînăr cu fruntea larg descoperită. Apoi, înclinîndu-se, adăugă: Numele meu e Petru Lorinţ. Student în anul III. Conservator şi Facultatea de Litere.

Marina îl privi adînc, cu gravitate, ca şi cum şi-ar fi cumpănit bine răspunsul, apoi îşi plecă fruntea.

- E adevărat, spuse. Poate că nici nu-ţi dai seama cît este de adevărat!... Dar nici măcar ninsoarea, chiar acolo, la fereastră, nu o mai impresionează. Stă, de zile şi nopţi, stă cu ochii deschişi, uscaţi, pironindu-şi privirile în tavan. Nici o lacrimă... în cîteva zile va împlini opt ani, adăugă după o clipă de tăcere.

Dintr-o singură privire, întrebător, Ieronim îi cercetă pe toţi. Apoi se hotărî.

- Va fi greu, spuse. Cîinii nu-i ţin aici. E prea frig, şi n-am ce să le dau de mîncare. Ar trebui, deci, să mă duc să-i iau, şi apoi să găsesc o sanie sau vreo maşină, sau poate un camion de la teatru. Pe zăpada asta, îi omor sigur, şi-i omor degeaba...

Marina începu să-şi descheie, absentă, nasturii de sus de la manta. îi privi pe rînd, oarecum la întîmplare, apoi întrebă:

- Dar *voi* ce credeţi? Doctorii, ei, nici măcar nu ştiu ce are. Dar voi? Voi credeţi că va scăpa cu viaţă?

Se strînseră şi mai aproape unul în altul şi izbucniră toţi, ca o singură voce, puternică, stranie, profundă:

- *Va trăi*! *Va trăi*! *Va trăi*! Măria întoarse capul spre Ieronim.

- *Corul*! exclamă solemn Ieronim. Ei alcătuiesc Corul. Singurul Cor autentic pe care-L avem azi în Bucureşti. Singurul care ar putea fi comparat cu Corul tragediilor greceşti...

O clipă, Marina păru că luptă să-şi înece un suspin, dar, îşi dădură seama, nu era decît respiraţia ei curioasă, aritmi-că, întretăiată de pauze lungi, în care parcă şi-ar fi reţinut răsuflarea. Se îndreptase spre jilţul cu spătar înalt, rezemat de perete.

- Vă cred, spuse aşezîndu-se. Sînteţi toţi tineri, şi tinerii nu se înşală niciodată atunci cînd e vorba de viaţă... Măria apucă iar braţul lui Ieronim.

- Ai auzit ce-a spus? A spus: *cînd e vorba de viaţăl* Am putea începe aşa. Ieronim, chiar aşa cum s-a întîmplat...

Ieronim înălţă din umeri.

- Ar fi prea frumos, spuse. Adică, *ar părea* prea frumos... Ceilalţi se strînseră din nou lîngă el, turburaţi şi totodată însufleţiţi.

- Ar putea avea dreptate, spuse Făgădău. în orice caz, să încercăm...

- Am *sigur* dreptate, exclamă Măria. Şi spectatorii ar descoperi, treptat, că nu e vorba de o fetiţă bolnavă, ci de altceva, infinit mai grav, că e vorba de...

Se întrerupse brusc, roşind vinovată. în clipa următoare se află lîngă Marina.

- Doamnă, începu, luîndu-i mîna. Vreţi să ne faceţi un serviciu? Un foarte mare serviciu? O să vă explic îndată despre ce este vorba. Doar o clipă...

O trase uşor după ea, îndreptîndu-se spre uşă. O ajută să-şi încheie nasturii de sus ai mantalei şi îi înfăşură şalul deasupra capului.

- Să nu răciţi, spuse. Deşi nu va dura mai mult de un minut. Ieşiţi pe verandă, vă scuturaţi cizmele ca şi cum le-aţi scutura de zăpadă, apoi intraţi. Şi cînd Ieronim vă deschide uşa, îi puneţi *aceleaşi întrebări*.

- Ce fel de întrebări?

^

- Ce-aţi spus adineaori: Dumneata eşti Ieronim Thana-se? E adevărat că ai un cîine savant?... Şi celelalte. Nu sînt multe...

Deschise uşa şi o împinse cu emoţie pe verandă.

- Tăcere! şopti fără să întoarcă capul. Apoi, către Ieronim: Acum, Ieronim, fii gata. Uşa!...

Cînd o deschise, ninsoarea răbufni cu putere în odaie. Iritat, pentru că Marina rămăsese în prag, Ieronim îi apucă braţul şi o trase înăuntru. Scoţîndu-şi absentă şalul, Marina îl privi, zîmbindu-i cu neaşteptată căldură, aproape cu dragoste, şi totuşi, parcă silindu-se să-şi păstreze o anumită gravitate.

- Dumneata eşti Ieronim Thanase?

- Eu sînt.

- E adevărat că ai doi cîini savanţi? Pardon! E adevărat ca...

- N-are nici o importanţă, o încuraja Măria. Continuaţi!...

- E adevărat, spuse Ieronim.

- Atunci ştiu cine eşti... Astă-vară veneai la Spitalul Co-lentina, la pavilionul copiilor...

- E absurd! izbucni Ieronim. N-are nici un sens!

Corul rosti încet, aproape în şoaptă, dar mustrător: *Sensul îl creăm noi*, *Ieronim*. *Sensul îl revelăm noi*, *prin spectacol*. *Prin Spectacol*, *Ieronim*, *fără început şi fără sfîrşit*!

Intorcîndu-se către Marina, Ieronim începu să rîdă:

- Aţi ghicit că e vorba de *începutul* unui spectacol experimental. Dar...

- Aşa începe şi acolo, îl întrerupse Făgădău. Mai precis: aşa ar putea începe şi acolo, dacă vom şti...

- Şi mai precis: dacă vom izbuti să înţelegem ce *s-a întîmplat* acolo, continuă Măria.

- Eu, personal, ştiu ce s-a întîmplat, reluă Făgădău. Am trecut şi eu pe-acolo.

- Băieţaş, îl ameninţă Măria, *purgare non est necesse*! Spune ce ai de spus, scurt şi concis. Arată-ne!

Făgădău se depărta cîţiva paşi, apoi se întoarse brusc, încruntat, cu o privire sălbatecă, înfigîndu-şi pumnii în şolduri. Părea un alt om.

- Tu eşti ăla care, aşa şi pe dincolo?! strigă el cu un glas sălbatec, izbucnit parcă din gîtlej, îngroşat de tutun şi alcool.

- Eu sînt, răspunse Lorinţ.

- Este adevărat că aveţi aici, la numărul 18, unul care se pretinde făcător de minuni?

- N-a spus niciodată că e făcător de minuni.

- Dar atunci ce mă-sa pretinde că este? Fakir? îmblînzitor de şerpi?

- El spune că e Boddhisattva...

Ieronim ridică exasperat amîndouă braţele în sus:

- Nu! Nu! Nu! Pur şi simplu, *nu poate începe aşa*! Deocamdată, uităm tot, şi apoi încercăm altceva.

Măria o ajutase să-şi descheie nasturii de sus ai mantalei, silind-o apoi să se aşeze în jilţ.

- Numele meu este Măria Daria Măria, dar mi se spune Măria da Măria. Eu nu fac parte din trupa lui Ieronim, eu sînt muzicantă. Violoncelistă. Dar mă fascinează ideea lui.

închipuiţi-vă că...

- Cred că am înţeles ceva, o întrerupse Marina. Scena se petrece într-un lagăr de concentrare şi de exterminare; să-i spunem, Buchenwald...

Măria da Măria întoarse brusc capul către ceilalţi şi-i privi speriată.

- Dar cum aţi ghicit? Aţi aflat de la cineva? Marina îşi scutură din nou pletele, apoi îşi netezi prelung fruntea cu palma dreaptă.

- Nu. Nu mi-a spus nimeni nimic. Dar mi se pare evident: gesturile, tonul vocii, vocabularul...

- Aţi auzit? Aţi auzit? strigă Făgădău.

- Dar nu înţeleg ce-are a face Buchenwaldul cu Boddhisattva, adăugă Marina.

Cîţiva începură să rîdă, tinereşte, fericiţi, căutîndu-şi unul altuia privirea.

- Dacă doamna ne asigură că va fi discretă, să-i spunem?

îi întrebă Ieronim.

- I-am spus deja esenţialul, vorbi cel mai vîrstnic dintre ei.

Blonziu spălăcit, cu mici pete roşietice pe obraz, era îmbrăcat cu un palton vechi, mult prea lung pentru statura lui.

- Eu sînt Valerian şi mi se spune că sînt cel mai înţelept, adăugă. Ieronim s-a gîndit la Boddhisattva pentru că a voit să detaşeze problema libertăţii din contextele în care a fost dezbătută pînă acum - iudeo-creştin, existenţialist, marxist - şi s-o plaseze într-o altă perspectivă, într-o perspectivă *nouă*. Şi ca să nu spună de la început că este nouă, a camuflat-o sub un termen exotic: Boddhisattva... Aşa este, Ieronim?

- Cam aşa, răspunse Ieronim, zîmbind melancolic. Pentru că, Doamnă, continuă întorcîndu-se către Marina, noi, cîţiva, am ajuns mai demult la concluzia că numai prin teatru, adică prin *spectacol* (incluzînd, evident, mimul, coregrafia, corul), numai prin spectacol am putea izbuti *să arătăm* că, deşi condiţionaţi şi îngrădiţi din toate părţile, noi, ca şi contemporanii noştri din celelalte ţări şi continente, nu sîn-tem asemenea şoarecilor prinşi în cursă...

- Chiar dacă cineva e gata să ne stropească cu gaz şi să ne dea foc, adăugă Valerian.

- Şi vă rugăm să păstraţi această imagine, interveni Fă-gădău, căci Buchenwald asta înseamnă: locul unde oamenii au fost prinşi şi carbonizaţi ca şoarecii într-o cuşcă stropită din belşug cu gaz... Iartă-mă, Ieronim, adăugă. Acum, spune înainte...

- Ar fi multe de spus, reluă Ieronim. Dar dacă, aşa cum credem noi, numai spactacolul poate *arăta* că oamenii din zilele noastre nu sînt în situaţia şoarecilor prinşi în cursă, trebuie să precizăm modalitatea libertăţii de care dispun. Este evident, bunăoară, că într-o situaţie-limită, ca la Buchenwald, libertatea nu poate fi decît *interioară*. Aşadar, aproape imposibil de verificat de ceilalţi din jur. Pe de altă parte, acea libertate interioară absolută nu se dobîndeşte uşor. în fond, cucerirea ei este tot atît de dificilă pe cît este cucerirea libertăţii exterioare, bunăoară evadînd dintr-o închisoare modernă...

Fata se apropie şi-l bătu pe umăr.

- Fiind cea mai tînără, se adresă Marinei, sînt considerată şi cea mai nepricepută. Deşi am un nume frumos: Sofia Speranţia. Dar, Ieronim, adăugă repede, pentru că vorbim de libertate şi afirmăm că *nu* sîntem asemenea şoarecilor prinşi în cursă, ce ne facem *acum*, în cazul acesta: e vorba de o fetiţă bolnavă pe care cîinii tăi ar face-o să rîdă, şi poate i-ar grăbi însănătoşirea. Şi, totuşi, uite, numai pentru că ninge întruna de aseară, *nu putem face nimici* Iar dacă va ninge toată noaptea asta, chiar dacă ţi se va da camionul teatrului, tot nu vei mai putea ajunge pînă la ea... Stă departe, doamnă? întrebă întorcînd capul.

- Destul de departe, răspunse Marina. Dar nu vă mai gîndiţi la ea, adăugă ridicîndu-se din jilţ. M-aţi liniştit voi. *Ştiu*, acum că nu se va întîmpla nimic. Şi îndată ce se va potoli ninsoarea...

Se întrerupse pe neaşteptate şi-şi opri privirile în fundul sălii, unde se distingea, anevoie, un perete curios reparat, care părea o uşă blocată cu scînduri, bătute una peste alta, oarecum la întîmplare.

- Dacă nu e vorba de o întîlnire *cu adevărat* importantă, spuse Manole subliniind cu înţeles cuvîntul, te rog să mai ai puţină răbdare. Aşa ceva n-ai să întîlneşti pe acolo, pe la Charlottenburg, de unde vii tu...

- Ca să fiu foarte sincer, spuse Condurachi, acum vin de la Zurich.

- Trebuie să sosească dintr-un moment într-altul, continuă Manole. A spus că vine *exact după un an*, şi atît cît cunosc eu, adică foarte puţin, nu mă îndoiesc că va veni... Dacă ţi-e cald, adăugă, scoate-ţi haina...

Condurachi se apropiase de tablou.

- Nu, nu mi-e cald, spuse. Dar nu văd ce-ar mai putea schimba, ce-ar mai putea adăuga. Este pur şi simplu perfect. Evident, eu nu mă pricep în pictură...

- Nici eu, îl întrerupse Manole. Dar m-a fermecat îndată ce-am dat cu ochii de el.

- E cel mai frumos corp de femeie pe care l-am văzut vreodată, în pictură, în sculptură sau în realitate. Se întoarse către Manole şi-l întrebă zîmbind: Dar ce-a spus, Gene-răleasa? Cum de L-a acceptat?

Manole începu să rîdă:

- La asta nu ne gîndisem. Şi, evident, numai aici, în salon îşi are locul. Ce folos să-L fi atîrnat într-una din odăile noastre, unde nu intră nimeni? Ei bine, cînd s-a întors Ge-nerăleasa şi a dat cu ochii de tablou, a înlemnit. Nu ştiam ce să credem: îi place, nu-i place? Şi deodată a exclamat: „E foarte frumos, e admirabil. Dar nu-L putem ţine aici...” „De ce? am întrebat-o. Pentru că e un nud de femeie?” Ea s-a uitat curios la mine, după obiceiul ei, şi mi-a spus: „Mano-lache, eu nu mă sperii de un cur de femeie, aşa cum nu m-am speriat, în tinereţea mea, nici de un cur de bărbat!... Dar ştii că pe-aici se vîntură atîţia copii...” într-un fel, avea dreptate, adăugă Manole. Şi-atunci, ne-am înţeles ca de sărbători, cînd vin rudele şi copiii, să acoperim tabloul cu o perdea, asa cum acoperim oglinda...

- In fond, îl întrerupse Condurachi, aproape că nu mai poţi spune că e un nud de femeie. E mai degrabă un corp de zeiţă...

- Aşa spunea şi ea, Zamfira, cînd mi L-a arătat. „Vă aduc o zeiţă în casă”, spunea. Rămase o clipă pe gînduri, apoi începu din nou să rîdă: De altfel, aşa ne-am cunoscut. Eram aici, cu Luchian, şi auzim soneria. Am deschis eu. O femeie necunoscută, de vreo cincizeci de ani, aproape sărăcăcios îmbrăcată şi totuşi, nu ştiu cum să spun, cu mult gust. Părea suferindă, obosită; de-abia izbutea să zîmbească. Şi totuşi avea ceva nobil şi, cum să spun, „enigmatic” în figura ei. „Maestrul Manole Antim? întrebă. Am auzit că sînteţi oameni cu stare şi că vă plac lucrurile frumoase. Nu vreţi o zeiţă? Nu e vorba de o zeiţă din Antichitate, ci una din zilele noastre. Acum zece ani, am fost la nunta ei...” Făcu semn unui tînăr care rămăsese afară şi pe care nu-L văzusem cînd deschisesem uşa. Tînărul intră, ne salută timid şi, proptin-du-şi tabloul de genunchi, începu să-i desfacă sforile. Apoi a scos pînza cu care fusese acoperit şi s-a dus să rezeme tabloul de jilţul Generălesei. Luchian şi cu mine am împietrit. „E cu cîţiva centimetri mai scundă decît originalul, ne-a spus. Cînd am văzut-o ultima oară, zeiţa împlinise optsprezece ani şi avea doi metri patruzeci şi cinci.”

- Adevărat? exclamă Condurachi.

- Nu, astea făceau parte din, mă rog, să zicem „misterul” ei. Inventa tot felul de întîmplări stranii, aşa cum îşi inventase nu ştiu cîte nume şi pseudonime. O chema, de fapt, Zamfira, dar prietenii îi spuneau Marina. Ea pretindea că, de fapt, nu e pictoriţă, că adevărata ei vocaţie e sculptura.

- Zamfira şi mai cum? îl întrerupse Condurachi.

- Bănuiesc că o cheamă, sau a chemat-o, Darvari. Condurachi clătină neîncrezător din cap:

- N-am auzit niciodată de o sculptoriţă sau o pictoriţă cu acest nume.

- Evident că nu. Pentru că, am aflat mai tîrziu, de altfel cu totul întîmplător, că la expoziţii îşi semnează operele cu fel de fel de nume sau pseudonime. Şi cum nu prea vrea să vîndă - nu vinde decît la străini, sau în oraşele de provincie - e necunoscută...

- Curios! exclamă Condurachi apropiindu-se din nou de tablou. Atunci de ce-a venit să vă ofere Zeiţa?

Manole începu să se plimbe, cu mîinile la spate, parcă ar fi vrut să-şi ascundă nervozitatea.

- Dacă e adevărat ce ne-a spus, lucrurile s-ar fi petrecut aşa. Vărul ei, Dragomir, avea nevoie urgentă, adică în două, trei zile, de o anumită sumă. Ea L-a asigurat - evident, a recunoscut în faţa noastră că-L minţise - L-a asigurat că avea de încasat nu ştiu cîte mii de lei de la nişte comenzi mai vechi şi că nu are de făcut altceva decît să ceară clienţilor să elibereze cecurile pe numele lui. Nu ştiu ce-a crezut şi cît a crezut acest Dragomir. îţi repet ce mi-a spus ea: că s-a suit în trăsură cu vreo patru-cinci lucrări - acesta era, ne-a asigurat, singurul tablou, restul, sculptură - şi s-a dus la cîteva adrese, de oameni cu stare, dar nu colecţionari de meserie. Şi, evident, preţurile erau atît de derizorii, încît n-a avut nici o dificultate. Pretindea că ştia de noi, că cineva din familia ei cunoscuse pe nu ştiu cine din familia noastră; *bref*, *ne-a*. oferit Zeiţa. Preţul era cam tot atîta cît trebuie să fi fost costul ramei...

- E de necrezut! exclamă Condurachi.

- Dar, evident, a pus această condiţie: că va veni după un an...

Se îndreptă grăbit spre tablou şi din spatele ramei desprinse cu grijă o hîrtiuţă.

- Uite, scris chiar de mîna ei: 12 iulie 1930. Şi azi sîn-temîn 12 iulie 1931...

Văzîndu-L că se uită nervos la ceas, Manole adăugă:

- Fă un efort şi mai stai încă cinci, zece minute. N-are să-ţi pară rău...

Condurachi se aşeză resemnat în fotoliu şi-şi căută tabachera.

- Numai de s-ar ţine de cuvînt şi ar veni, spuse.

-... îndată ce se va potoli ninsoarea, repetă Marina absentă, vin eu cu o maşină bine încălzită. Maşina unui prieten din corpul diplomatic...

Parcă de-abia acum îşi dădu seama cît e de vastă şi de ruinată sala. Se îndreptă încet către cămin şi-l privi cu atenţie. Sub cenuşă, se mai zăreau resturi din jăratic, pîlpîind brusc, la răstimpuri, cînd, pe sub uşă, ajungea pînă aici viscolul, în gura căminului rămase, doar pe jumătate carbonizat, un picior de lemn, neaşteptat de gros. Cînd întoarse mirată capul, Ieronim zîmbi.

- Credeţi că e picior de masă? întrebă. Nu. Picioarele de masă le-am ars săptămîna trecută. Acesta e picior de cuier. Cel mai gros cuier din tot cartierul. Mîndria Generălesei!...

Marina tresări, parcă ar fi pătruns-o deodată frigul, şi-şi încheie nasturii mantalei, pînă sus. Apoi porni mai departe, de-a lungul pereţilor goi, cu zugrăveala căzută, cîrpită pe alocuri cu cartoane şi jurnale nepriceput lipite.

- Dar ce-o să faceţi într-o zi, două? Nu mai aveţi nimic de ars. Nu puteţi arde şi aceste cîteva scaune care v-au mai rămas!...

Ieronim începu să rîdă; părea deodată foarte bine dispus.

- Mai sînt destule lucruri prin celelalte încăperi, şi arăta vag cu braţul în jurul lui. Iar în pod a mai rămas cîte ceva; pachete cu cărţi şi ziare, lăzi vechi şi alte nimicuri. Ştiţi, adăuga coborînd glasul, casa ar fi trebuit să fie dărîmată astâ-toamnă. Dar s-au ivit anumite încurcături... în orice caz, la primăvară nu mai scapă. Au de gînd să construiască aici un imobil de douăsprezece etaje.

Marina îl ascultase fascinată, fără să-şi poată desprinde privirile de buzele lui.

- Dar pînă atunci? întrebă. Pînă atunci, ce-o să faceţi?

Iarna de-abia a început... Ieronim ridică din umeri.

- Aici nu mai locuieşte nimeni. Venim doar pentru repetiţii. Fiecare dintre noi avem, pe unde a dat Dumnezeu, cîte un pat cald...

- Şi, totuşi, trebuie să vă adunaţi aici, pentru repetiţii, reluă Marina privind melancolic în jurul ei.

- Mai avem, v-am spus, diferite obiecte combustibile. Şi chiar aici, uite, acolo, vedeţi, ne-a mai rămas dulapul. E un dulap cum nu s-a mai făcut altul de o sută de ani. L-a adus un unchi al meu din Bavaria. Are vreo patru, cinci sute de kilograme. Ne încălzeşte cel puţin o săptămîna...

Dar Marina nu-L mai asculta. Se apropiase, grăbind uşor pasul, de colţul din stînga, de lîngă uşă. Acolo, peretele părea mai bine conservat. Doar cîteva crăpături adînci, înălţîn-du-se către tavan. Şi, în mijloc, o suprafaţă mai puţin decolorată, cu marginile aproape regulate. Numai cînd se apropie la cîţiva paşi, îşi dădu seama că se înşelase. Peretele era tot atît de zdrenţuit ca şi restul sălii.

- Dar de ce *Buckenwald* f întrebă ea pe neaşteptate, cu un glas surprinzător de puternic. Ce ştiţi voi de Buchenwald?

- Nu, nu, doamnă! o întrerupse Marcian. Vă rog să-mi iertaţi tonul, dar aşa sînt eu, arţăgos din fire. Oricare dintre noi, *astăzi*, înţelegem esenţa şi mesajul Buchenwaldului. Dar nu asta e problema. Problema începuse să v-o explice Ieronim, adineauri, cînd, din nefericire, a intervenit cine nu trebuia să intervină...

- Băieţaş, fii atent la ce spui, îl mustră Măria da Măria.

Nu sîntem singuri.

- Cer iertare celor în drept, continuă Marcian scoţîndu-şi brusc ochelarii şi aşezîndu-i în buzunarul de sus al paltonu-lui. Dar dacă doamna a fost acceptată în secretele spectacolului nostru, măcar să afle esenţialul. Anume, ce spunea Ie-ronim: că libertatea interioară este aproape întotdeauna ire-cognoscibilă. Să ne închipuim că se aflau acolo, printre condamnaţii la incinerare, sfinţi, martiri, Boddhisattva nu-miţi-i cum veţi voi. O dată ce, din caritate, din dragoste pentru semenii lor au refuzat soluţia, să-i

spunem magică, a *miracolului* - porţi deschise ca prin farmec, ziduri abolite etc. - şi au acceptat, aparent, condiţia celorlalţi, cum şi-ar fi putut *arăta* altfel libertatea pe care...

- Ia priviţi! întrerupse Măria da Măria, ridicînd braţul.

Făgădău călca apăsat, grav, parcă ar fi avut cizme de campanie, cu mîinile în şolduri. Se opri în faţa unui tînăr înalt, slab, cu ochii adînciţi în orbite.

- Tu eşti ăla care, aşa şi pe dincolo, ziceai că eşti fachir?

- Poţi fi şi fachir, dar asta nu mă mai interesează. în India, în China, în Japonia, mi-ar fi spus Boddhisattva.

- în orice caz, făcător de minuni. Atunci, fă minunea, s-o văd şi eu.

- Am făcut-o, şi de mai multe ori. Ultima oară erau doi doctori acolo, trimişi special de la Centrală. S-au convins şi ei. Nu simţeam fierul roşu, nici măcar pe limbă, şi cînd mi-au curăţat una din coaste cu bisturiul le-am spus să fie atenţi, căci mă gîdil...

Făgădău îl plesni cu cravaşa, invizibilă, şi tînărul începu să-şi şteargă liniştit sîngele de pe obraz.

- Minunea e, reluă Făgădău, că nu ştii ce te aşteaptă.

- Ba ştiu foarte bine: crematoriul. Dar ce folos, dacă nu vei fi şi dumneata acolo, să mă vezi cum am să tremur, zgîl-ţîit de frig, şi o să-mi suflu în pumni ca să mă încălzesc...

Ieronim se apropie de ei şi-i întrerupse cu blîndeţe:

- De-ajuns pentru azi. Doamna va vedea restul la premieră. Şi, să sperăm, va înţelege...

- Am înţeles mai mult decît vă închipuiţi voi, vorbi grav Marina. Am înţeles, bunăoară, că cel căruia voi îi spuneţi Boddhisattva va muri carbonizat, dar va muri liber. Şi e probabil că, dacă n-ar fi fost un Boddhisattva, şi-ar fi dovedit libertatea şi altfel, în chip public: bunăoară, scuipînd în obraz pe comandantul lagărului.

- Este extraordinar! exclamă Ieronim. Cum aţi ghicit? Asta făcea parte, pînă de curînd, din scena de-adineaori: după ce-i spune că lui îi va fi frig în crematoriu - căci, evident, pentru el se alesese pedeapsa maximă: incinerarea de viu -

după ce-i spuse asta, îl scuipă în obraz. Dar ne-am dat seama că asemenea reacţie, *eroică*, nu se potriveşte unui Boddhisattva, după cum nu s-ar fi potrivit, bunăoară, lui Isus sau unui martir creştin...

Marina îl ascultase cu o neaşteptată emoţie, privindu-L adînc în ochi.

- îmi place de voi că vă trudiţi să respectaţi adevărul istoric, spuse. Dar cînd v-am întrebat: De ce Buchenwald? mă gîndeam la altceva. După cît am înţeles, pentru Ieronim, şi pentru voi toţi, spectacolul îşi propune să reveleze spectatorilor nu numai scopul suprem - cucerirea libertăţii interioare - dar şi mijloacele prin care această libertate poate fi cucerită.

- Exact! spuse Ieronim.

- Dar atunci v-aţi ales episodul cel mai greu de ilustrat, continuă Marina. Ştim toţi ce s-a petrecut la Buchenwald, chiar dacă nu ştim, şi nu vom şti niciodată, eroismul sau sfinţenia anumitor victime. Dar cum o să *arătaţi* mijloacele prin care a fost cucerită libertatea interioară?

Toţi începură să aplaude, entuziasmaţi. Fericit, emoţionat, cu obrajii îmbujoraţi, Ieronim se întoarse către ei:

- Să-i spunem? exclamă. Nu, nu putem să-i spunem!...

- Nu avem dreptul, vorbi, cu o senină gravitate, tînărul înalt şi slab. Numele meu este Petru Petrovan, adăugă adresîndu-se Marinei. Sînt poet. Dar din deznădejde, căci sînt şi tuberculos, am devenit actor. Evident, aşa cum înţelege Ieronim că trebuie să fie *adevăratul actor*...

- Ea trebuie să fie, şopti Manole cînd auzi soneria. Nu ţi-am spus eu că vine?

Deschise uşa şi nu-şi putu ascunde surpriza. Din prag, îi zîmbi Marina, aşa cum fără îndoială fusese ea cu cincisprezece, douăzeci de ani mai înainte. Era îmbrăcată tinereşte şi totuşi sobru..în mînă avea un buchet de trandafiri roşii.

- Pentru stăpîna casei, pe care n-am avut încă plăcerea s-o cunosc, spuse.

De-abia după ce, încurcat, aşezase buchetul pe una din măsuţe, rezemîndu-L de o enormă scoică de mare, Manole îşi dădu seama că nu făcuse prezentările.

- Inginerul Ştefan Condurachi, pronunţă el rar, intimidat, încercînd să fie solemn. Locuieşte mai mult în străinătate. Doamna Zamfira Darvari...

Marina zîmbi absentă, cu privirile aţintite asupra tabloului. Se îndreptă spre el agale, oprindu-se la răstimpuri ca să-L contemple.

- E cu adevărat o zeiţă, începu Condurachi. Şi după cîte mi-a povestit Manole, există, în carne şi oase.

Marina se întoarse şi-L privi surprinsă, parcă atunci ar fi dat cu ochii de el.

- Sper că mai trăieşte încă. Dar nu mai avem veşti de la ea. De cînd a plecat din ţară, acum unsprezece ani, n-am mai primit nici o veste. E drept că nu prea ştia să scrie; dar soţul ei era un filolog desăvîrşit, vorbind şi scriind perfect româneşte...

Manole făcu cîţiva paşi spre ea şi o întrebă, timid:

- Dar soţul dumneavoastră? L-aţi regăsit?

Marina încercă să-şi ascundă zîmbetul, melancolic şi totuşi amuzat.

- încă nu. El m-a aşteptat zece ani. Tot atîta am să-L aştept şi eu...

Manole roşi şi începu să-şi frece mîinile.

- Atunci, să vă ofer ceva? O cafea? O dulceaţă? îmi pare atît de rău că nici de data aceasta Generăleasa nu este acasă.

- Nu, mulţumesc. Am venit doar să schimb tabloul... V-am adus, la alegere, un nud de Bonnard, altul de Pătraşcu şi cîteva marine de Iser, aproape singurele pe care le-a făcut.

Cînd întoarse din nou capul şi-L văzu pe Manole, izbucni în rîs.

- Dar nu vi-L iau *de tot*! exclamă. Vi-L înapoiez la anul...

- Şi totuşi, doamnă, interveni Condurachi, nu văd ce-aţi rnai putea adăuga sau schimba. Este pur şi simplu perfect. Este o capodoperă!

- Mulţumesc, spuse Marina, mulţumesc foarte sincer. Dar nu cred că voi schimba ceva. Am nevoie de Zeiţă, o nevoie *personală*, adăugă coborînd uşor glasul.

Manole o privea stînjenit, neştiind ce să facă cu mîinile.

- Ne-am învăţat cu ea, cu Zeiţa, spuse în cele din urmă.

Ne va lipsi...

- Un an trece repede, îl întrerupse Marina. Şi cînd veţi vedea ce vă aduc în loc!...

Traversă repede salonul, deschise uşa şi, după cîteva minute, se întoarse însoţită de o foarte tînără pereche.

- Proaspăt logodiţi, îi prezentă ea.

Apoi, tustrei, cu mare grijă, începură să desfacă sforile şi să scoată tablourile, unul după altul, din pînzele cu care fuseseră acoperite.

Ca de obicei, aşa cum făceau de cîte ori simţeau că nu mai e nimic de spus, nimic de încercat, se strînseseră toţi în faţa ferestrei. Priveau ninsoarea. Nu se mai distingeau decît stîl-pii verandei şi, cîţiva metri mai departe, aproape de stradă, bradul. Dar nu îndrăznea nimeni să plece. Treptat, sala se încălzise din nou şi, unul cîte unul, se întorceau de la fereastră, apropiindu-se de cămin. Valerian, cel dintîi care îşi scosese paltonul, încercase chiar un început de poem.

- Un dulap, doar atît! şoptise. Un vechi, bătrîn şi obosit sau, poate, înţelept? - dulap...”

Ieronim îl sfărîmase cu mare pricepere, în chip savant, mînuind aproape cu dragoste toporişca, blînd, abil, concentrat. Cînd începuse să se înfierbînte căminul, Măria da Mana îşi întinse mîinile cît putu mai aproape de flăcări, fre-cîndu-le, mîngîindu-le.

- Eu ştiu la ce vă gîndiţi, vorbi ea deodată, fără să întoarcă capul. Şi de-aceea nu ne reuşeşte nimic, nici nu *spunem*, nici nu *arătăm*. Nu vă e mintea la spectacol. Vă tot întrebaţi de ce ne-a cerut ea să privim petele astea?

- Nu ne-a cerut, o întrerupse Ieronim. Ne-a spus doar atît: că dacă am şti cum să privim petele acestea...

- Cum să le privim şi să le înţelegem, completă Făgădău.

- Petele acestea decolorate de soare şi adîncite de umezeală...

- A spus altfel: „sensibilitate” de umezeală...

- în orice caz, nu ne-a cerut nimic, continuă Ieronim. Nici nu i-am fi îngăduit, de altfel, să ne ceară ceva... Dar, la un moment dat, am avut impresia că mă priveşte ironic, poate cu oarecare milă, poate chiar sarcastic, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Vă pierdeţi tinereţea cu himere, vă riscaţi talentul încercînd tot felul de experienţe, cînd aveţi aici, în faţa voastră, aceste pete decolorate de soare şi de igrasie...”

Se apropiaseră de zid, privindu-L atent, concentrat, clipind uneori din ochi, mişcîndu-şi încet capetele cînd spre stînga, cînd spre dreapta, ca să surprindă toate nuanţele posibile. Erau pete fără forme precise care-şi modificau contururile după unghiul din care erau privite. Doar crăpătura care se înălţa aproape în diagonală către tavan îşi păstra direcţia şi adîn-cimea, oricum ar fi fost privită.

- Decolorate de soare şi de igrasie, repetă visător Lorinţ. Atunci am înţeles. Asta a vrut să ne spună: aveţi aici modelul exemplar al uniunii contrariilor, umezeala şi soarele, adică Apa şi Focul...

- Ar fi fost prea banal. Trebuie să fie altceva.

- Am citit odată o poveste cu un rabin din Cracovia, care visa mereu o comoară, începu Făgădău.

- O ştie toată lumea, îl întrerupse Ieronim. Se dusese s-o caute nu mai ştiu unde, poate la Varşovia, şi pînă la urmă descoperă comoara chiar la el acasă, sub cenuşa căminului. O cunoaşte toată lumea, repetă, povestea rabinului din Cracovia... Doamna aceasta, Marina Darvari, a vrut să spună altceva. Dar, poate ca să se răzbune că nu am introdus-o în anumite secrete ale spectacolului, a vrut să pară cît mai enigmatică şi mai oracular-misterioasă: „Dacă

aţi *şti* voi, dacă *voi* aţi şti cum să le priviţi, cum *să. priviţi* petalele acestea” etcetera, etcetera, etcetera.

- Dar vezi că a reuşit, îl întrerupse Măria da Măria. Nu recunoaştem, dar fiecare din noi numai la asta ne gîndim: enigmatică şi oracular-miraculoasă, cum prea bine spui, *dar ce-a vrut să spună*?

- Eu recunosc foarte sincer, reluă Ieronim, că, oricît ar fi de absurd, enigma aceasta mă obsedează. Dacă a făcut vreo aluzie la trecutul mai mult sau mai puţin misterios al casei acesteia sau la trecutul familiei mele, *nu mă interesează*. Le cunosc toate cîte s-au întîmplat şi, deşi le păstrez amintirea, nu mă interesează. Sînt singurul - sau ultimul, cum vreţi să spuneţi - supravieţuitor al familiilor Antim-Calomf ir-Tha-nase, dar faptul acesta nu mă emoţionează. Mă consider *primul* dintr-o nouă dinastie. A doua, „descălecare” Antim-Ca-lomfir-Thanase. Cu mine începe o nouă istorie, pe alt plan, mai înalt şi mai creator. Puţin îmi pasă de enigmele sau nostalgiile care se leagă de trecutul acestei case, sau de trecutul familiei mele. Nu mă interesează decît viitorul, aşa cum cred eu că-L putem împlini trăind *liber* orice epifanie *zpre-zentului*, cît s-ar dovedi ea de tragică, născută din nenoroc şi ursită deznădejdii...

îl ascultaseră toţi cu frunţile sus, emoţionaţi.

- Asta am învăţat şi noi, învăţînd să ne închipuim închişi la Buchenwald, spuse Petru Petrovan. Nu există altă cale de mîntuire.

- Eu evit termenul „mîntuire”, îl întrerupse melancolic Ieronim, pentru că ar putea da loc la confuzii. Orice tip de mîntuire presupune credinţa într-un mîntuitor. Respect, şi chiar invidiez pe cei care cred într-un mîntuitor, dar eu n-am fost dăruit cu asemenea credinţă. Şi atunci a trebuit să caut altceva, pentru că fără libertate n-aş putea trăi...

- Dar, Ieronim, exclamă Marina, v-am vorbit eu despre trecut astfel decît un mijloc, şi cel mai la îndemînă, de a trăi *exclusiv în* prezent?

O priveau toţi, surprinşi, nedumeriţi. Marina înainta încet către ei, ca un personaj dintr-un film mut de la începutul veacului, îmbrăcată cu o blană de astrahan, cu un buchet de violete în mînă. Dacă nu i-ar fi recunoscut glasul, n-ar fi crezut că este ea, Marina, atît părea de tînără. Şi în locul cizmelor milităreşti, avea o pereche de şoşoni îmblăniţi, aşa cum nu mai văzuseră pînă atunci.

- Dar cum aţi intrat? o întrebă Ieronim izbutind să nu-şi trădeze emoţia.

- Eu v-am vorbit exclusiv de *prezent*, continuă Marina. Şi cînd v-am spus să învăţaţi a privi petele acestea, n-am vrut să spun decît atît: învăţaţi să le priviţi aşa cum sînt *acum*, pur şi simplu aşa cum *sînt* ele în clipa de faţă, şi atunci veţi înţelege.

Se apropie de Măria da Măria şi, cu un zîmbet, îi oferi buchetul de violete.

- în fond, adăugă Marina, v-am propus o altă variantă a spectacolului vostru cu libertatea care se poate cuceri chiar la Buchenwald. E drept, o variantă mai puţin spectaculară.

îşi opri o clipă ochii asupra Măriei, care rămăsese cu buchetul de violete în mînă, neîndrăznind să-L miroasă.

- O sa mai vin pe la voi, reluă Marina, şi o să stăm de vorbă. Acuma trebuie să mă duc, căci sînt aşteptată. Am trecut să vă spun doar că fetiţa noastră rîde şi se joacă, şi ar vrea să-i facem un om de zăpadă, chiar acolo, în faţa ferestrei. Şi i-am făgăduit că o să i-L facem...

- Cînd te-ai întors? îl întrebă Manole.

- Acum cîteva zile, răspunse Condurachi absent, preocupat. Ai auzit? A declarat şi Franţa război.

- Era de aşteptat, spuse Manole. Dar ce ai? Pari obosit...

- Am prea multe pe cap. Dar să lăsăm asta... Voi cum o mai duceţi?

Manole ridică din umeri.

- Ca toată lumea. Necazuri, boli, greutăţi.

- *Apropos*, îl întrerupse Condurachi, încercînd să zîmbească. Tot nu v-a înapoiat Zeiţa?

Manole clătină din cap, parcă s-ar fi întristat deodată, fără voia lui.

- Nu ne-a înapoiat-o, şi nici nu mai sperăm să ne-o înapoieze vreodată. Va trebui să ne mulţumim cu Bonnard, adăugă melancolic. Dacă nu cumva îl vom vinde. Ni s-au oferit trei milioane...

- Dar pe ea, pictoriţa...

- Zamfira Darvari sau cam aşa ceva. Pretindea că, în primul rînd, ea e sculptoriţă...

- Ai mai întîlnit-o?

Manole clătină din nou din cap.

- Am întîlnit-o de cîteva ori, dar nu m-a văzut sau s-a făcut că nu mă vede. Era, o dată, cu un grup întreg...

- Tot atît de tînără şi frumoasă? îl întrerupse Condurachi. Manole îi puse mina pe umăr.

- *Mon cher*, n-ai să mă crezi, a îmbătrînit îngrozitor. E de nerecunoscut! Ce mai încolo şi-ncoace, cînd am zărit-o ultima oară, primăvara trecută, era o babă!

Eleazar se opri brusc în mijlocul odăii.

- Mă asculţi, sau preferi să te uiţi pe fereastră?

- Te ascult, spuse Lorinţ, dar nu mă pot reţine să nu privesc pe fereastră. *Niciodată toamna nu fu mai frumoasă*...

- Atunci, hai în grădină, să vorbim despre altceva. Lorinţ se reaşeză în fotoliu.

- Nu, nu, ţi-am spus foarte sincer, mă interesează. Pentru că, ori eu nu înţeleg nimic, ori tu faci, undeva, vreo confuzie...

- Nu fac nici o confuzie. Ţi-am citit şi fragmentele din scrisoarea lui Adrian. Totul a pornit de la petrecerea aceea, cînd două din fete s-au îmbătat, şi, voind să se ducă undeva au alunecat şi au căzut în mijlocul salonului şi încercînd zadarnic să se ridice, cu rochiile lor scurte şi subţiri, îţi dai seama ce-a fost şi ce s-a văzut. Mai ales că şi ceilalţi, noi toţi - cu excepţia lui Adrian şi a Leanei - eram mai mult sau mai puţin beţi. Viki a voit să le ajute, dar ameţită cum era

şi, încercînd să le ridice pe amîndouă deodată, s-a împiedicat şi au căzut grămadă, toate trei, şi acum nu mai îndrăznea nimeni să le ajute, pentru că ele se prăpădeau de rîs rostogo-lindu-se pe covor, şi cine ştie ce-ar fi urmat dacă Elefteres-cu nu s-ar fi ridicat brusc în picioare, palid, tremurînd uşor de emoţie, exclamînd: „Aşa s-a întîmplat şi cu prinţul Sid-dharta!”

- Ce-L apucase? întrebă amuzat Lorinţ.

- Citise o viaţă a lui Buddha, şi de-atunci, de cîte ori avea prilejul, la birou sau la petreceri, numai de asta ne vorbea: Cum a văzut el, prinţul Siddharta, într-o zi, pentru întîia oară, un bolnav, şi apoi, în altă zi, tot pentru întîia oară, un mort... ştii povestea. Noi o ştiam toţi, pentru că ne-o povestise de nenumărate ori, o ştiau şi fetele. Şi e probabil că şi-au adus aminte de gravitatea cu care ne povestea Elefterescu - oh! de cîte ori, şi aproape întotdeauna cu aceleaşi cuvinte - şi-au adus aminte de gravitatea cu care ne povestea „Marea Plecare”, evident cu majusculă, noaptea în care Siddharta şi-a părăsit familia, palatul şi haremul. Cum a văzut el atunci, traversînd gi-neceul, cum a văzut toate concubinele dormind dezgolite, în fel de fel de posturi groteşti şi impudice, şi această ultimă, supremă viziune a Eternului Feminin i-a fost de mare folos lui Siddharta, cînd prinţul a devenit ascetul Gautama...

- Văd că ţi-a rămas şi ţie bine întipărită în minte viaţa lui Buddha, îl întrerupse Lorinţ.

- Dar cui nu i-a rămas, din toţi prietenii şi colegii lui? ne-a repetat-o pînă la exasperare.

- Şi fetele de pe covor?

- Asta începusem şi eu să-ţi povestesc, reluă Eleazar. Foarte probabil că şi-au amintit şi ele „Marea Plecare” şi scena din gineceu. Şi atunci au început să rîdă şi mai isteric, tă-vălindu-se pe covor, jucînd puţin teatru, încercînd să pară lubrice, iar Vera i-a strigat: „Siddharta! s-au împlinit scripturile. Acum e momentul să laşi totul şi s-o porneşti spre Hi-malaya!”... Elefterescu rămăsese în picioare, tot atît

de palid, ca o statuie, doar buzele îi tremurau. Şi apoi Elvira, care era lîngă el la masă, destul de ameţită şi ea, a început să plîn-gă şi i-a strigat: „Siddharta! Eu sînt soţia ta, prea iubita Ya-sodharta, pe mine nu mă laşi!...” „Ba să plece, trebuie să plece, să-şi împlinească destinul!” strigau fetele de pe covor, rostogolindu-se provocatoare. Cineva din capul mesei, nu mai ştiu cine era, a voit să intensifice spectacolul şi s-a dus repede să stingă luminile. Toţi au început să exclame, să strige, să cînte, să rîdă. Parcă ar fi fost o „orgie” din acelea pe care le citeau părinţii noştri prin romane. Unii strigau: „Lumină! Să se facă lumină!” Alţii repetau refrenul: *„Apoil*! *A poil*!...” Toate acestea n-au durat mai mult de două, trei minute. Dar cînd s-au aprins luminile, Elefterescu dispăruse.

Şi aşa a început...

Lorinţ îşi îndreptă din nou privirile pe fereastră, apoi ridică din umeri.

- Nu văd legătura cu ce vrem să facem noi, mai precis, legătura cu spectacolul lui Ieronim.

- Atunci n-ai ascultat bine cînd ţi-am citit fragmente din scrisoarea lui Adrian. Pentru că, am uitat să adaug, cînd s-au reaprins luminile şi ne-am dat seama că Elefterescu dispăruse, Adrian s-a ridicat, şi el foarte palid, şi ne-a făcut semn cu braţele, dar zadarnic, căci larma nu s-a potolit. Dar eu l-am auzit bine, eram destul de aproape, la masă, şi mi-era milă de Leana, căci părea speriată, deznădăjduită... Cunoşti povestea lui, adică a lor, cu Orfeu şi Euridice?

- O cunosc, bineînţeles.

- Adrian se afla acum într-una din perioadele lui de luciditate, şi ne bucurasem toţi auzind că scrisese din nou... In sfîrşit, nu asta voiam să-ţi spun acum. Voiam să-ţi spun că l-am auzit pe Adrian.

încerca să ne convingă de gravitatea întîmplării. „Eu rămîn occidental, spunea, eu am mitologia care mi-a fost ursită, dar ştiu ce înseamnă să ţi se reveleze mesajul unui mit. Dacă Elefterescu şi-a relevat secretul mitului care-L

obsedează, nu mai scapă. Ori îşi urmează modelul, cu riscurile pe care le implică, ori îi rezistă, şi atunci e strivit!...”

- Bine, dar îl cunoaştem toţi pe Adrian, îl întrerupse Lorinţ. El e poet, şi traduce tot ce se întîmplă în jurul lui prin mitul lui personal.

- Dar nu e vorba numai de asta, reluă Eleazar, de cît a fost el de impresionat de dispariţia lui Elefterescu. E vorba de ce spune Adrian în scrisoarea de astă-vară, din care ţi-am citit fragmente. Nu ştiu cum a auzit el, acolo unde era, de spectacolul vostru, dar Adrian a recunoscut imediat legă-tura: totul a pornit de-acolo, de la petrecerea aceea. Pentru că a doua zi, la birou, cînd ne-am întîlnit cu Elefterescu, am început să-L tachinăm: „Tot pe-aici, Siddharta, tot pe-aici, printre curve şi bucureşteni?” Evident, a încercat să rîdă, dar am simţit că e ceva *schimbat* în el.

- Schimbat? se miră Lorinţ. în ce sens?

- Simţea, poate, că ce se întîmplase cu o noapte mai înainte ar fi putut avea o anumită semnificaţie. Ţi-am spus: citise viaţa lui Buddha.

- Bine, bine, îl întrerupse nerăbdător Lorinţ. Dar nu văd legătura cu ce facem noi...

Eleazar începu să se plimbe cu paşi mari prin odaie, ca şi cum ar fi încercat să-şi potolească exasperarea. Se opri brusc în faţa lui Lorinţ.

- Nu e vorba acolo de un Boddhisattva şi de Buchen-wald?

Celălalt ridică din umeri.

- într-un anumit fel, e vorba şi de asta. Dar Ieronim prezintă lucrurile cu totul altfel. în primul rînd, nu e nimic, nici măcar o aluzie, în legătură cu Siddharta, care a devenit Gautama Buddha, şi toate celelalte. Cel căruia i se spune Boddhisattva, pentru că n-avem cum să-i spunem altfel - îţi repet, nu vrem să facem din el un sfînt sau un martir în sensul creştin al termenului - cel căruia i se spune Boddhisattva, este un fost inginer, pacifist, şi deci antinazist, închis, ca şi atîţia alţii, la Buchenwald.

Eleazar îl ascultase impasibil, cu un zîmbet sarcastic în colţul buzelor.

- încerc să mă rezum, începu el cînd celălalt îşi întoarse iarăşi capul spre fereastra deschisă. Atunci, cînd s-au întîmplat toate astea, nu se ştia nimic de Buchenwald. Era în toamna lui 1939. Războiul abia începuse. Dar, cu timpul, ne-am convins că Elefterescu luase în serios buddhismul. Citea orice carte care-i cădea în mînă şi începuse să ne exaspereze cu teoriile lui...

- Ce fel de teorii?

- Teoriile lui buddhiste, ce citise el în cărţi. Dar mai ales asta: că, spunea, să presupunem, chiar aşa în glumă, să presupunem că un nou Buddha, un Boddhisattva, s-ar afla printre noi. Cum l-am recunoaşte?

- începe să devină interesant! exclamă Lorinţ. Să auzim mai departe.

- Eram sigur că, dacă ai să mă asculţi cu atenţie, ai să vezi imediat legătura. Deci, cum l-am recunoaşte? Pentru că nu se va reîncarna într-o familie princiară, şi nici nu va părea de la început un geniu sau un sfînt. Va fi un om ca toţi oamenii. Va face armata, va avea o meserie, şi chiar dacă nu se va căsători, va trăi şi el ca toţi ceilalţi. Dar, evident, reîncar-nîndu-se ca să aducă mesajul salvării, sau al eliberării, spu-ne-i cum vrei, va fi silit, la un moment dat, să *predice*, să-şi proclame, în chip public, mesajul.

Tăcu brusc, îndreptîndu-se către fereastra deschisă, apoi se întoarse şi se opri în faţa lui Lorinţ.

- Ei, şi aici îl încurcam noi cu întrebările noastre. Mă rog, îi spuneam, oricît de mult ar semăna el cu oricare dintre noi, atunci cînd va începe să predice, îşi va revela identitatea. Va fi deci recunoscut ca un Boddhisattva.

- Şi ce vă răspundea?

- Nu prea ştia ce să răspundă. Teza lui era că *poate* - recunosc că spunea întotdeauna: *poate* - *poate* una din filozofiile, gnozele sau sectele religioase, sau creaţiile artistice contemporane, camuflează noua versiune a

salvării, formulată pentru epoca noastră şi în termeni accesibili culturii noastre, formulată, proclamată, spunea, de un Boddhisattva.

- Foarte interesant, spuse Lorinţ, căzînd pe gînduri. Dar eşti sigur că menţiona, alături de filozofii şi gnoze religioase, *creaţiile artistice contemporane*?

Eleazar ridică încurcat din umeri.

- După atîţia ani, nu mai pot repeta exact vorbele sau expresiile lui. Evident, adăugă, el citea mai mult filozofie şi istoria religiilor...

- Şi acum spune mai departe. Ce s-a întîmplat cu el?

- Cu Elefterescu? A murit pe front, în primele zile ale războiului, prin iulie 1941...

- Păcat! exclamă Lorinţ, ridicîndu-se brusc din fotoliu. Era un om interesant. I-ar fi plăcut lui Ieronim... Dar vreau să te asigur că, deşi o fi auzit de el, de acest Elefterescu, Ieronim nu s-a inspirat din „cazul” lui. Spectacolul e construit într-o perspectivă cu totul diferită.

- Dar ideea că un nou Boddhisattva va fi fatalmente camuflat şi, deci, anonim? Asta de unde a luat-o? Ţi-am citit adineauri fragmente din scrisoarea lui Adrian.

- Ştiu, ştiu, continuă Lorenţ. Dar, repet, chiar dacă auzise de ideea lui Elefterescu, de imposibilitatea de a recunoaşte un Boddhisattva contemporan. Spectacolul este altfel construit şi urmăreşte altceva.

- Anume ce? îl întrerupse iritat Eleazar.

- Nu am dezlegarea să-ţi spun. Pot adăuga numai un lucru: corul, dansul, muzica, luminile sînt tot atît de importante pe cît sînt dialogurile. Ce ţi *se spune*, ţi *se arată*, şi acest fel de spectacol este cu totul nou. în fond, reluă după o pauză, gînditor, nici nu ştiu dacă îl mai putem numi „spectacol” în sensul curent al cuvîntului.

Se pregătea de plecare, dar parcă nu se îndura să se despartă de grădina pe care o vedea prin fereastră.

- *Niciodată toamna*... murmură el încet.

- Bine, înţeleg, vorbi calm Eleazar, vreţi să fie marea surpriză a sezonului. Dar spune-mi măcar cum începe.

Lorinţ îl privi mirat, cu un zîmbet enigmatic.

- Iţi spun şi totuşi ai să crezi că nu-ţi spun adevărul. Dar adevărul este că *nu există început*!

Eleazar izbucni în rîs.

- îţi baţi joc de mine!

- Sau poate există, continuă Lorinţ, dar dacă nu l-am găsit. Să nu crezi că nu l-am căutat. îl căutăm şi acuma. Dar cum să recunoşti *adevăratul început*, cînd spectacolul se întemeiază pe cel mai banal mister, banal în sensul că ne lovim la tot pasul de el şi în fiecare zi? Dar, în sfîrşit, ar fi prea multe de spus!...

Cînd o văzu de departe, călcînd apăsat şi totuşi cu eleganţă, în cizmele ei milităreşti, printre troiene, sub ninsoarea care cădea necontenit de trei zile, Măria da Măria îşi înfăşură fularul în jurul capului, ca un turban, şi ieşi s-o întîmpi-ne. Se întîlniră în faţa verandei.

- Doamnă, şopti Măria, vă rog să nu intraţi acum, că de-a-bia a început repetiţia, şi Ieronim e nebun de fericire, e de nerecunoscut. Spune că de data aceasta...

Marina îşi şterse fără grabă fulgii care i se aşezau molatec pe obraji şi zîmbi.

- De aceea venisem şi eu, să-i spun doar atît: că nu e nevoie să caute începutul, pentru că îl va găsi de la sine, fără nici un efort.

De-abia atunci Măria da Măria îşi dădu seama că plînge.

- De ce te uiţi aşa la mine? o întrebă Marina. Pentru că plîng sau pentru că ţi se pare c-am îmbătrînit peste noapte?

Nu-i lăsă timp să răspundă.

- Ah! dacă aş şti să răspund la întrebarea aceasta, cîte alte răspunsuri nu ne-ar cere să le mai întrebăm o dată, şi apoi încă o dată, încă o dată...

De cîteva zile, ploua mărunt, mohorît, ca printr-o ceaţă fumurie. Ieronim se opri pe trotuarul din faţa casei şi-şi scoase absent bascul din buzunarul macferlanului. Rămase

cîteva clipe cu bascul în mînă, privind cum cei trei lucrători de pe acoperiş se pregăteau să zvîrle în curte fîşiile mari, aproape pătrate, de tablă ruginită. îşi potrivi bascul, trăgîndu-L uşor pe frunte. Apoi căută cu ochii un loc pe unde ar putea traversa strada, printre băltoace şi noroiul amestecat cu ulei negru pe care-L lăsaseră camioanele. Ultimul camion, încărcat cu giurgiuvele, fierărie şi blocuri de piatră, îl întîmpinase, cu puţine minute mai înainte, la colţul străzii. Grăbise atunci pasul, crezînd că va ajunge prea tîrziu. Dar se linişti de departe. Casa părea încă întreagă, deşi fără treptele scării de la intrarea principală, fără uşi şi cu ferestrele ca nişte mari orbite speriate. Doar cînd ajunse, pe trotuar, chiar în faţa porţii, îşi dădu seama că odăile din fund dispăruseră, lăsînd să se vadă, stingher, un perete cu tapetul albăstrui, de mult zdrenţuit, şi sus, la etaj, restul scării de lemn care ducea în pod.

Mai cercetă o dată, cît de departe izbuti să pătrundă cu privirile prin ploaia măruntă, dar nu întîlni decît aceeaşi stradă îngropată în noroi, pe alocuri înecată în băltoace. Aproape că nu auzi zgomotul bucăţilor de tablă: căzuseră pe molozul din curte. Dar în clipa următoare îşi dădu seama că bradul fusese retezat şi că încercaseră chiar, deşi fără succes, să-i smulgă rădăcinile. Alte două camioane goale se opriră, fumegînd, în faţa casei, şi Ieronim căută un alt loc, ca să poată privi mai bine. Cîţiva lucrători cu căşti de metal apăruseră din spatele casei. Ploaia se înteţise, şi ceaţa începu să semene cu o negură, înecăcioasă, cu gust de fum.

- Eram sigură că am să te găsesc aici, auzi chiar în spatele lui glasul Marinei.

întoarse brusc capul, enervat, dar se trezi, fără voia lui, zîm-bind. Marina îl privea în ochi, rîzînd, cu faţa luminată de o bucurie copilărească, parcă i-ar fi făcut o farsă.

- Cum ai ştiut? o întrebă.

Marina se hotărî să-şi deschidă umbrela, dar o ţinea mult aplecată spre stînga, ca să-L poată vedea.

- Am trecut pe aici azi-dimineaţă, cînd tăiau bradul, spuse. Cred că nu-ţi pare rău, întrebă repede, cu un aer vinovat în priviri.

Ieronim ridică din umeri, apoi îşi apăsă bascul pe frunte.

- De ce să-mi pară rău? spuse întorcînd capul spre casă. Era de mult o ruină. Pînă şi şoarecii o părăsiseră...

- întrebam aşa, cum am învăţat la şcoală, dar şi din anumite romane, reluă Marina după o lungă tăcere. Trecutul. Urmele sfinte ale trecutului...

- O parte din viaţa mea care se duce, o întrerupse Ieronim, copilăria şi adolescenţa mea, îngropate pentru totdeauna, fără urme etcetera, etcetera...

Şi pentru că îl vedea că priveşte visător braţul macaralei care se pregătea să lovească peretele cu tapetul albăstrui. Marina adăugă:

- Etcetera, etcetera! Ai dreptate. Orice viaţă, oricît ar fi ea de nobilă, de unică, se poate rezuma, la un moment dat, prin această formulă: etcetera, etcetera...

- Sîntem de perfect acord, spuse Ieronim continuînd să urmărească manevra macaralei.

- Dar, dar mi-e teamă că deşi ai înţeles, *totuşi* nu-ţi dai seama unde trebuie să ducă această înţelegere...

Se întrerupse, aşteptînd să se risipească ecoul prăvălirii unui zid întreg, care luase cu el jumătate din încăperile rămase încă în picioare.

- Să nu-ţi mai fie teamă, vorbi Ieronim, ştiu unde duce acest fel de înţelegere. Ştiam asta de mult. Ce nu înţelesesem încă era *legătura*...

Cu toate că ploaia se înteţise din nou, praful răzbătea încet, persistent, pînă la ei. Ieronim începu să tuşească şi, zîm-bind, parcă tot mai bine dispus, îşi căută batista.

- Legătura? întrebă tîrziu Marina.

- Da, legătura între lucruri şi evenimente, toate cîte se întîmplă în jurul nostru...

Camionul se împotmolise chiar în faţa lor. Şoferul îşi zvîrli mucul de ţigară pe care îl păstrase în colţul gurii, înjură şi făcu semn cu braţul unui lucrător din curte.

- în fond, continuă Ieronim, cu o voce caldă, schimbată, privim şi de data aceasta petele de pe zid, petele pe care ni le-ai arătat astă-iarnă. Multă vreme n-am înţeles ce voiai să spui. Dar, acum cred că încep să înţeleg.

- Numai atît? îl întrerupse Marina, hotărîndu-se brusc să închidă umbrela. Numai să înţelegi?

- Aşteaptă, continuă Ieronim zîmbind, făceam doar istoria descoperirii mele...

Camionul se urni brusc, şi Ieronim începu să-şi şteargă, cu o copilărească încîntare, stropii de noroi de pe bărbie.

- Lecţia era prea simplă, de aceea mi-au trebuit două luni ca s-o înţeleg. Nu mă întrerupe, te rog, adăugă precipitat, cu o bruscă exaltare în glas. Ai vrut să ne spui un lucru pe care, în ceea ce mă priveşte, îl ştiam de mult, dar nu făcusem încă legătura cu petele de igrasie de pe zid. Ai vrut să ne spui că *oridnd şi oriunde* putem fi fericiţi, adică liberi, spontani, creatori. Nu e nevoie de peisaje paradisiace, nici de prezenţe nobile şi înălţătoare, de muzică angelică şi celelalte.

Aici, ca şi oriunde în altă parte, *oricînd*, în orice împrejurare, dacă ştim cum să privim, şi *înţelegem*, atunci...

- Ieronim! şopti Marina, Ieronim!

Nu simţise cînd încetase ploaia şi se ridicase negura înecăcioasă, şi cerul se limpezise, înălţîndu-se şi parcă totodată adîncindu-se. Privea înfrigurat lumina, tot mai puternică, mai sclipitoare, care se răspîndea deasupra oraşului, prefă-cînd clădirile în imense cristale, asemenea unor nesfîrşite flăcări de aur şi de pietre scumpe. Cristalele se înălţau, apropi-indu-se unul de altul, contopindu-şi pe nesimţite vîlvătaia.

- E adevărat! murmură Ieronim fără să-şi dea seama că vorbeşte singur. Ştiam că e adevărat! Aşa au văzut şi ei...

îl orbea acum, şi totuşi nu clipea din ochi, îl orbea lumina, ca şi cum oraşul ar fi fost incendiat de o nefirească incandescenţă de gheaţă.

-... Ştiam că aşa au văzut şi ei, acolo. Acolo, la Buchenwald... Dar cum să le-o arăţi şi *celorlalţi*} exclamă deodată, ridicînd brusc glasul. Cum să le arăt că este aceeaşi lumină ascunsă pretutindeni, în toate lucrurile, cît ar fi ele de urîte? în orice pată de igrasie pe un perete în orice împroş-cătură de noroi?

îşi auzi atunci glasul şi zîmbi încurcat. Inima începu să i se bată tot mai repede, apoi, pe neaşteptate, se opri, şi în acea clipă îl asurzi un trăsnet nesfîrşit, izbucnit parcă din toate părţile deodată, şi înţelese, dar fără să simtă că se cufundă pierzîndu-se într-o albă, suprafirească incandescenţă...

- Sînt nebuni! se auzi exclamînd cînd dădu cu ochii de cîţiva trecători zgribuliţi, ascunşi sub umbrele. Ce i-a apucat?

Nedumerit, întoarse capul ca să-i urmărească. Atunci Marina îl cuprinse în braţe şi-l sărută pe amîndoi obrajii. Lui Ieronim i se păru că întîlneşte pentru întîia oară această femeie tînără, neînchipuit de frumoasă, aşa cum nu mai întîl-nise niciodată în viaţă, cum nu întîlnise nici în vis. O privea amuţit.

- Ieronim! şopti Marina. Ştiam că într-o zi am să te regăsesc!

Chicago, martie 1974

ÎN CURTE LA DIONIS

Pentru Lisette

-... S-o fi văzut acum vreo zece ani, continuă Hrisanti, s-o fi văzut prin 1920-22, cînd cînta la „Floarea-soarelui”! Nu, n-ai de unde s-o ştii. Era o circiumă măruntă, tăinuită, pe strada Popa Soare, dar avea şi grădină, şi în fiecare vară venea să cînte acolo Leana. Aşa-i spuneam, şi aşa îi plăcea şi ei să-şi spună: Leana. Dar nu uita niciodată să adauge: „Nu mă cheamă aşa. Pentru păcatele mele am ajuns să cînt prin

cîrciumi, şi oamenii îmi spun Leana. Dar eu n-am fost făcută pentru asta.” Şi poate, uneori, îţi lua paharul, îl ducea la buze, şi uneori sorbea din el. Zic *poate*, pentru că nu făcea asta decît arareori, şi numai dacă îi plăcea de tine, dacă te vedea că eşti tînăr şi i se părea ei că eşti frumos sau melancolic şi visător. Doar ce-şi atingea buzele de pahar, dar nu era unul de la masa ei şi de la mesele vecine să n-o urmărească avid, sorbind-o din ochi, pentru că, cum să-ţi spun? cînd atigea Leana paharul, toată faţa i se lumina de un zîmbet nemaivăzut şi neînchipuit. Nu putea fi comparat cu nimic, nu semăna cu nimic - nici cu zîmbetul celor mai frumoase femei, nici cu al copiilor şi nici cu zîmbetul îngerilor. Da. Nu semăna cu nimic zîmbetul ei cînd îşi apropia paharul de buze, cu ochii în ochii băiatului. Şi zic în-tr-adins „băiatului”, pentru că nu cred că am văzut-o vreodată luînd paharul vreunui tînăr trecut de douăzeci de ani. Pe-atunci, prin 1920-22, Leana părea că are vreo douăzeci şi cinci de ani, poate, chiar, un an, doi mai mult.

- Cam tot atît pare să aibă şi astă-seară, îl întrerupse Cladova.

- Da, nu prea s-a schimbat. Dar, în fond, zece ani, la vîr-sta asta, mai ales la o femeie ca ea, nu prea contează... în orice caz, reluă, după ce umplu paharele, cine n-a văzut-o atunci, n-a văzut-o. Nu i-a văzut *adevăratul* ei zîmbet, vreau să spun. Căci, altminteri, Leana zîmbeşte întruna, şi zîmbeş-te în atîtea feluri - cînd tace, cînd te priveşte în ochi şi te ascultă, chiar cînd cîntă cîntecele ei cele mai triste... Dar începusem să-ţi vorbesc de „Floarea-soarelui” pentru că, pe atunci, Leana cînta acompaniindu-se cu vioara. Da, cu o vioară, pe care o sprijinea într-un chip ciudat, aşa cum n-am văzut pe nimeni altcineva, o sprijinea cînd de sîn, cînd de coapsă, cînd parcă ar fi ţinut-o în aer, dar atunci se mulţumea să-şi tremure arcuşul pe ultimele coarde. De fapt, nici nu ştiu dacă era o vioară ca toate celelalte. Pe cît mă pricepeam eu, mi se părea că sunetele seamănă mai degrabă cu cele de violoncel. Şi totuşi era o vioară mică,

dar parcă ar fi avut altfel de coarde, cu sunete joase, grave, melancolice. Şi mai ales asta a făcut-o repede celebră la „Floarea-soarelui” - melancolia ei, melancolia cîntecelor ei. Nu ştiu de unde, nici de la cine le învăţase, căci erau cîntece vechi, mai de nimeni cunoscute. Dar nu era numai asta, numai faptul că ştia cîntece şi balade atît de vetuste, şi melodii arhaice: *le crea din nou*, le cînta aşa cum trebuiau ele cîntate ca să ne placă nouă, tinerii de pe-atunci, după război.

- Păcat, vorbi absent Cladova fără să-L privească. Păcat că a renunţat la vioară. Mi-ar fi plăcut s-o văd şi eu...

- Dar mai era şi altceva. Era farmecul ei, melancolia aceea atît de discretă, aproape neînţeleasă. Te întrebai: Leana asta, de unde o fi venit, din ce mediu? Nimeni nu ştia unde locuieşte, şi nici dacă are sau nu familie: nu ştia de ce dispărea aşa, pe neaşteptate, şi nu mai da pe la „Floarea-soarelui” cu săptămînile şi nici de ce se întorcea. Enache, patronul, ştia şi el tot atît de puţin ca şi noi. Sau, poate, pretindea numai că nu ştie. De cîte ori îl întrebau unii şi alţii, repeta aceeaşi poveste: că s-a pomenit într-o bună zi cu ea, cînd el, Enache, tocmai se pregătea să aşeze mesele în grădină, căci seara se vestea caldă, şi Leana L-a rugat să-i dea voie să cînte, adâugînd repede că nu cere nici un ban şi că nu va trece cu cheta pe la mese. „Am cu ce trăi, i-a spus. Dar dacă o să vă placă, să mă lăsaţi să vin aici, serile, căci aşa mi-a fost scris mie. Pentru păcatele mele, mi-a fost scris să cînt prin cîrciumi.”

- Pentru păcatele ei, repetă Cladova visător. Cine ştie ce-o fi vrut să spună prin asta...

- Aşa răspundea cînd o întrebam: că aşa i-a fost ei sortit, să cînte prin cîrciumi.

- Fără bani...

- Spunea că are cu ce să trăiască... Şi cîţi n-au încercat să-i facă curte, cîţi fanţi de mahala, şi ofiţeri, şi negustori cu stare n-au încercat, în tot felul, s-o ademenească, şi uneori rămîneau mult timp după ce plecase şi ultimul client, aş-

teptînd-o. Ştiau că nu doarme la „Floarea-soarelui”. îşi închipuiau că va trebui să se ducă acasă şi o aşteptau. Dar o aşteptau zadarnic. în noaptea aceea, ca şi cum ar fi presimţit, Leana plecase mai devreme, dispăruse fără ca nimeni să prindă de veste. Poate o aştepta vreo trăsură, pe una din străzile vecine, şi se făcea nevăzută. Căci nici unul din toţi cei care îşi puseseră ochii pe ea, şi care, uneori văzînd că nu se reîntoarce în grădină, porniseră s-o caute pe străzi, nici unul nu izbutise vreodată să dea de ea, de Leana...

- Avea desigur pe cineva. Sau era îndrăgostită.

- Aşa spunea şi ea, cînd vreunul din noi îi mărturisea, poate mai mult în glumă, dar poate şi serios, că e îndrăgostit de ea. „Sînt de mult îndrăgostită, spunea. De cînd mă ştiu sînt îndrăgostită. *De acelaşi*”, repeta ea rîzînd, dacă vreunul din noi îi punea vreo întrebare obraznică.

- Şi nu l-aţi văzut niciodată? îl întrerupse Cladova, devenit parcă dintr-o dată curios. Vreau să spun, nu venea şi el acolo, tînărul de care era îndrăgostită Leana, nu venea s-o asculte?... Sau poate era acolo, la „Floarea-soarelui”, şi n-aţi ştiut să-L identificaţi...

- Nu era, reluă după o pauză Hrisanti, zîmbind. Nu era nici la „Floarea-soarelui”, şi nici într-altă parte. Aşa cel puţin mărturisea Leana, şi cît ar părea de curios, o credeam. „Pentru păcatele mele, spunea, nu-L cunosc încă, *deşi ştiu cine este şi-l iubesc*. îl iubesc de mult, şi nu mai pot iubi pe altul...” „Spu-ne-ne măcar cum este, stăruia unul din noi. Spune-ne dacă e frumos sau sclipitor, şi cu ce daruri e înzestrat, ca să ştim şi noi şi să-L invidiem.” „Nu l-am întîlnit încă, răspundea Leana. Nu ştiu cum arată. Dar cînd îl voi întîlni, am să vi-L aduc aici, să-L cunoaşteţi şi voi.”

- Ciudat, spuse Cladova, întorcînd capul spre zidul acoperit cu iederă şi zorele, care se prelungea, dincolo de boschete, pînă la bucătării. Foarte ciudat.

- - Nu, nu vine încă, îl linişti Hrisanti. N-a trecut jumătate de ceas. Aici, la „Platani”, am observat asta mai demult,

revine întîia oară după treizeci de minute, iar a doua oară, după vreo cincisprezece. Nu ştiu dacă astea au fost condiţiile ei de la început, dar aşa face. Iancu, patronul, e mut, parcă ar fi ferecat. Despre Leana, despre identitatea ei, sau condiţiile contractului, şi toate celelalte, nu scoate o vorbă.

- Poate că nici aici nu ia nici un ban.

- S-ar putea şi asta. Căci şi aici face ca la „Floarea-soa-relui”: din cînd în cînd dispare, şi dacă grădina e plină pîna la ultimul loc, Iancu se dă de ceasul morţii. Umblă din masă în masă, se scuză faţă de clienţi şi improvizează şi el cum poate. Acum două săptămîni, cînd am mai fost pe-aici, adusese un taraf de lăutari. Probabil că L-a costat o avere...

- Probabil ca asta e explicaţia, îl întrerupse Cladova. Mă tot întrebam, după ce-am ascultat-o, cum se face că fata asta, Leana, nu e încă celebră. Acum înţeleg de ce: nu are continuitate, nu se ocupă de ea, de cariera ei, vreau să spun. A fost şi a rămas o amatoare... Dar din ce-o fi trăind? Cine o fi în-treţinînd-o?

Hrisanti zîmbi, încurcat, cu privirile pierdute în gol.

- Nu ştiu. Poate nu ştie nimeni. Ea o ţine una şi bună: ca e îndrăgostită de acelaşi bărbat pe care-L iubea de la începutul începutului şi de care ne vorbea acum vreo zece ani, la „Floarea-soarelui”. Dar, pretinde, încă nu L-a întîlnit, deşi *acum* tot a mai aflat ceva, pe care nu-L ştia la „Floarea-soarelui”. Cînd am întîlnit-o, în iunie, şi s-a aşezat la masa noastră, şi m-a recunoscut - sau, poate, s-a prefăcut numai că mă recunoaşte, pentru că îi vorbisem de „Floarea-soarelui” - cînd am întrebat-o, mi-a spus că e poet şi-l cheamă Adrian.

- Adrian şi mai cum?

- Nu ştia. Sau poate n-a vrut să-mi spună. Mi-a spus doar că e îndrăgostită tot de el, de Adrian. Şi părea fericită că-L cheamă aşa, Adrian, şi că e poet...

Adrian plăti şi coborî grăbit din maşină. In faţa hotelului mai privi o dată ceasul, apoi îşi făcu loc într-una din uşile

turnante. Pătrunzînd în *hali*, clipi din ochi ca şi cum ar fi trebuit să se obişnuiască cu lumina artificială. Se îndreptă spre recepţie grăbind pasul.

- Am o întîlnire la patru şi treizeci, spuse. Sînt puţin în întîrziere. Taxiul. Şi nici măcar n-am scuza unui accident...

Se opri brusc şi zîmbi. Bătrînul din faţa lui clătină încet din cap şi-i întoarse zîmbetul.

- Ce e mai curios... adăugă după un răstimp. Continuînd să zîmbească (dar parcă într-un fel mai secret, ca şi cum s-ar fi aşteptat la o surpriză), băgă mîna dreaptă în buzunar şi, cu mare atenţie, începu să caute.

- Ce e mai curios, repetă, îmi scapă numele persoanei. Am, probabil, un lapsus. Dar să nu vă fie teamă, mi s-a mai în-tîmplat asta. Am, aş putea spune, perioade de amnezie parţială. Din fericire, destul de scurte...

- La patru şi treizeci? întrebă bătrînul cu oarecare interes.

- Exact. La patru şi treizeci. O voce clară distinsă: o auzeam pentru întîia oară, şi încă la telefon, unde adesea vocile sînt desfigurate, năclăite în materie. Cineva care *exista* în mod plenar, şi *ştia* asta, mi-am dat imediat seama.

îşi scoase portmoneul şi răsfoi cîteva hîrtiuţe. Alese una din ele şi o parcurse repede din ochi, ezită o clipă, apoi o mototoli între degete. Era gata s-o zvîrle dar se răzgîndi şi o băgă în buzunar.

- Nu e asta. Eram de altfel aproape sigur că nu l-am notat. De ce mi-aş fi dat osteneala să-L notez? Un nume simpiu, *manifest*. Aş putea spune chiar *fante*, pentru că se arăta pe de-a-ntregul, nu ascundea nimic. De ce l-aş fi notat? N-am notat nici data, nici adresa. Şi totuşi uite că numele îmi scapă din minte. Baraj, adăugă zîmbind din nou. Lapsus.

Un grup se apropiase de birou, şi Adrian se dădu în lături, lăsîndu-i să vorbească cu bătrînul. Apoi întoarse capul şi făcu cîţiva paşi, la întîmplare. De-abia acum *hall-u*\ i se dezvăluia în toată vastitatea lui, luminat în chip misterios, parcă prin tavan şi volutele coloanelor, căci nu se vedeau, nicăieri, ferestre, iar lumina zilei, care ar fi trebuit să se

reverse prin cele două mari uşi turnante, părea depărtată şi palidă. Cît putea cuprinde cu ochii, se întindea un singur covor gros, roşu-aprins, a cărui dogoare era întreruptă doar de fotoliile şi măsuţele joase, în jurul cărora aşteptau, absenţi, sau dormitau, bătrîni şi bătrîne de toate vîrstele. La răstimpuri treceau şi femei tinere. Priveau doar înaintea lor, acolo unde, departe, zăreau oglinzile.

- Era totuşi un nume foarte simplu, transparent prin excelenţă *fanic*, şopti deodată Adrian, rostind rar şi bine articulat cuvintele. Ceva cam ca Theodar, Constantin, William...

Se apropie din nou de birou şi arătă condica pe care bătrînul tocmai o consultase.

- Nu aveţi cumva pe un domn Constantin sau Theodor, sau poate William, mai ales William?

Bătrînul ridică ochii şi-L privi, fără surpriză, dar şi fără interes.

- A venit de mult? Adrian înălţă din umeri.

- Ah, exclamă, asta nu ştiu! V-am spus, m-a impresionat vocea la telefon, cînd m-a rugat să vin să-L văd, azi du-pă-amiază, la 4,30 şi mi-a dat adresa. Şi tot ce mi-a spus atunci m-a interesat în chip prodigios. Ca să vă daţi seama: niciodată în viaţa mea n-am acceptat o întîlnire cu un necunoscut, vreau să spun, o *întîlnire la telefon*. Chiar dacă ar fi fost critic literar, sau ziarist eminent, sau director de revistă. Chiar dacă ar fi fost un mare editor. Cu femei necunoscute e altceva, e întotdeauna ceva neprevăzut.

Se opri şi zîmbi încurcat, dîndu-şi seama că o pereche tînără ajunsă poate mai demult în spatele lui, îl asculta.

- Vă rog le spuse el, trăgîndu-se deoparte şi invitîndu-i să se apropie de birou.

începu din nou să se caute în buzunare. Găsi foiţa pe care o mototolise cu puţin timp înainte, o desfăcu cu grijă, o întinse şi o frecă încet între palme, ca s-o netezească. Apoi o reciti cu neaşteptată curiozitate şi îneîntare. Faţa i se lumină şi, înseninat, se rezemă de birou, hotărît să aştepte.

- Cred că e William, spuse îndată ce tînăra pereche se depărta, William, Williams, sau poate Theodor...

Bătrînul nu-şi mai ridică privirile. Doar clătină din cap.

- Nu e la noi, spuse. Avem pe doamna William, la anexă, dar e văduvă.

- Nu poate să fie ea, îl întrerupse Adrian. V-am spus, era o voce de bărbat, matură, inteligentă, curtenitoare. Şi tot ce mi-a vorbit, tot ce mi-a anunţat, mai ales că are să-mi vorbească, m-a interesat în cel mai mare grad. Ca să mă repet, este prima dată în viaţa mea cînd...

Bătrînul ridică brusc fruntea.

- Dar ce v-a spus? întrebă. în legătură cu ce?

- Lucruri de o excepţională importanţă. Importante nu numai pentru noi, artiştii, scriitorii, sau, să spunem elita, inteligenţia, ci pentru orice om viu şi întreg. Pentru orice om care vrea să rămînă aşa cum s-a visat el întîi, preciza, luminîndu-se din nou la faţă.

- Afaceri? întrebă celalt, coborînd uşor glasul.

- Da. Adică, da şi nu. Mai mult mă anunţa ce are să-mi comunice astăzi, la 4,30, şi s-a şi scuzat că nu poate *el* să vină să mă vadă, dar avea nu ştiu ce întîlnire de afaceri......

- De afaceri? repetă bătrînul, scăzînd şi mai mult glasul.

- Adică, mai precis, nu s-a exprimat aşa, n-a spus „de afaceri”, dar am înţeles din context că era reţinut la o şedinţă de lucru, poate o şedinţă de comitet. Pentru că lucrurile de care mi-a vorbit implică o organizaţie întreagă, comitete, manifeste, semnături...

Dar bătrînul nu-L mai asculta. Apucase receptorul, ceru un număr, apoi ridică uşor capul.

- E domnul Orlando, spuse. Adrian îl privi uşor dezamăgit.

- Parcă nu-i spunea aşa. Era un nume mai simplu: Constantin, Theodor, cam aşa ceva...

- E un domn, aici, începu bătrînul, apropiindu-şi mult receptorul de buze. Avea întîlnire la 4,30. Dar nu era sigur că... Bine. Perfect. îl trimit.

Atîrnă receptorul şi ridică triumfător privirile.

- Eram sigur, şopti, parcă mai mult pentru sine. Vă aşteaptă, continuă cu o voce fermă. E chiar nerăbdător. Vă aşteaptă de un sfert de ceas. Domnul Orlando, etajul 11, camera 1029. Luaţi primul ascensor pe dreapta.

întinse braţul, dar inutil, căci în acea clipă un grup întreg se îndreptă compact în direcţia ascensorului. Adrian mulţumi şi grăbi pasul să-i ajungă din urmă. Aproape toţi vorbeau tare şi vorbeau laolaltă. în faţa lui se afla un domn purtînd sub braţ un teanc enorm de reviste.

- Aş fi putut jura, îi spuse Adrian, că nu-L cheamă Orlando. Orice alt nume. Căci avea un nume simplu, direct...

Se simţi împins de la spate, şi atunci înainta şi el cu pas mai hotărît. Domnul cu teancul de reviste sub braţ îl privea cu simpatie şi deschise chiar gura, parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Dar în clipa următoare Adrian se simţi îmbrîncit cu o neaşteptată forţă şi, înveselindu-se deodată, fără motiv, se trezi, strivit din toate părţile, în ascensor.

Cladova tresări şi întoarse brusc capul. Femeia tocmai se apropiase de uşă.

- Evident, ea este, Leana, şopti Hrisanti zîmbind misterios. N-am vrut să spun nimic, să văd dacă ţi-o mai aminteşti şi dacă o recunoşti. E drept, n-ai apucat s-o vezi de multe ori, pentru că s-a dat repede la fund. Şi, ca de obicei, nimeni n-a înţeles de ce.

- Marea pasiune, poate. Mai ştii? Nu s-a vorbit de ea, acum cîţiva ani, că se îndrăgostise de doctorul Visarion? Se spunea că ies tot timpul împreună, că erau nedespărţiţi...

Cu un gest scurt, Hrisanti îşi trase scaunul mai aproape de masă.

- Nu e nimic adevărat, spuse. Ştiu foarte bine asta. Şi o ştiu şi alţii. O ştie - şi o spune - chiar doctorul Visarion. Evident, nu înseamnă nimic că o spune şi el. Doctorul e un om discret. Dar n-aveai decît să te uiţi la el cînd erau împreună, şi înţelegeai. Doctorul, sărac, era îndrăgostit ca un adolescent, şi poate de aceea îi plăcea Leanei, că se purta ca un adolescent îndrăgostit pentru întîia oară, cast şi

exaltat, şi puţin fantast, ca într-un roman englezesc. Oricine îi vedea împreună, la vreun restaurant, la teatru, chiar la el acasă, la recepţiile acelea spectaculare, oricine îi vedea înţelegea că între ei nu era nimic, şi nici nu fusese vreodată. Mai grav: ghicea că niciodată nu va fi nimic între ei. Şi faimoasa, mult lăudata stăpînire de sine a doctorului..., ei bine, şi îmi cer iertare că aş putea părea indiscret, dar ai să înţelegi de ce trebuie să spun asta, ei bine, sînt prieteni care ţi-ar putea povesti multe scene de deznădejde, cînd bietul om nu-şi mai putea stăpîni nici măcar lacrimile. Pentru că, toată lumea înţelesese asta, doctorul era îndrăgostit aşa cum nu fusese niciodată, şi trecuse acum de patruzeci de ani, avea tot ce-ar fi putut să aibă un bărbat atît de inteligent, şi de interesant ca el: glorie, şi avere, şi prestigiu, şi influenţă, avea tot. Dar, din nefericire pentru el, exista Adrian. Cineva, un necunoscut, despre care Leana afirma că e poet, deşi nu-L întîlnise încă. Dar se purta, şi faţă de doctor, şi faţă de ceilalţi, ca şi cum într-adevăr acest inaccesibil poet, Adrian, ar fi existat în carne şi oase...

- Şi poate că într-adevăr exista...

- Aşa se pare că ar fi crezut şi doctorul. Probabil că a pus s-o urmărească, fără ştirea ei, bineînţeles, să afle ce făcea, unde se ducea, pe cine vedea, dar pînă la urmă, s-a convins şi el că, oriunde ar fi existat acest Adrian, el nu se afla în Bucureşti. Evident, doctorul ştia - şi ştia asta de mult, de cînd se împrieteniseră - unde locuieşte Leana. Probabil că era unul din puţinii care-i călcaseră în casă. Dar nici el n-a spus nimic... Şi, pentru mine, adăugă cu un alt glas, unul din lucrurile cele mai misterioase ale acestei poveşti e şi faptul că n-am aflat niciodată *în ce fel de casă locuieşte Leana*, dacă e o magherniţă sau o vilă la Şosea, dacă e o mansardă sau o pensiune de familie, sau o căsuţă de mahala, cu lămpi de gaz, şi podele vopsite în roşu, care scîrţîie cînd intră cineva, dar scîrţîie şi singure, nopţile, de

umezeală, de plictiseală, de deznădejde sau Dumnezeu ştie de ce...

întinse brusc braţul şi-şi umplu iar paharul, dar cu multă grijă, ca şi cum i-ar fi fost teamă că-i va tremura mîna.

-... Să nu ştiu nimic despre fata aceasta, de care, crede-mă, n-am fost niciodată îndrăgostit, dar care-mi plăcea, care, într-un anumit fel, mă fascinează, poate şi pentru că se leagă de ea amintirile adolescenţei şi tinereţii mele, să nu fi izbutit să aflu nimic de cincisprezece, şaisprezece ani de cînd o cunosc, să ştiu că nimeni n-a aflat nimic în afară de ce ne-a spus ea în prima noapte, cînd s-a oprit la masa noastră, la „Floarea-soarelui” - eram cu Calomfir şi cu un alt tînăr, pe care nu l-ai cunoscut, căci a dispărut şi el de vreo cîţiva ani - şi atunci, în acea noapte, cînd am întîlnit-o eu, mi-a spus, mi-a spus *mie*, pentru că pe ceilalţi îi cunoştea de mult, mi-a spus că n-o cheamă Leana şi că pentru păcatele ei a ajuns să cînte prin cîrciumi...

Cladova ridică din umeri, neîncrezător şi totuşi turburat.

- Şi cu toate acestea, spuse zîmbind, nu cîntă întotdeauna. Şi dacă n-a cîntat atîţia ani, foarte probabil că o întreţine doctorul, oricare ar fi fost legătura între ei...

- Nici de asta nu sînt atît de sigur, continuă Hrisanti. De cînd o ştiu, întotdeauna a spus că are din ce trăi... Dar de ce cîntă atunci prin cîrciumi şi grădini de mahala, fără să ia bani, de ce nu încearcă să se lanseze, cum se zice, într-un local cunoscut, la vreo grădină de vară mai selectă, nu înţeleg, şi nu înţelege nimeni. Dacă am fi aflat ceva despre familia ei, dacă am şti în ce fel de casă locuieşte, de pildă, dacă doarme într-o odaie a *ei*, în care să se răsfrîngă ceva din personalitatea şi biografia *ei*, în care să existe, bunăoară, anumite tablouri, un anumit fel de cărţi, sau mai ştiu eu ce, bunăoară vioara aceea cu care se acompania la „Floarea-soarelui”. De unde o fi fost vioara aceea? din ce ţară, din ce veac? Căci în nici un caz nu semăna cu viorile care puteau fi cumpărate la Bucureşti acum treizeci-patruzeci de ani... Şi cîte altele n-am fi înţeles dacă *am fi*

aflat ceva precis despre familia ei, despre copilăria ei. De ce-i plăcea să cînte, atunci, la „Floarea-soarelui”, numai cîntece care păreau a fi de pe vremea duducăi Ralu şi a lui Anton Pann? Cum le descoperise? Cine o învăţase? Acum în urmă, ai văzut, numai arareori mai cîntă asemenea romanţe vetuste. Şi cu toate acestea, repertoriul ei nu seamănă cu al nimănui. Iar cînd vreun cîn-tec devenea cu adevărat popular, de-L auzeai în toate grădinile de vară, Leana refuza să-L mai cînte, deşi într-un anumit fel era cîntecul *ei*, ea îl descoperise. Ai mai auzit-o cîntînd de-atunci, din prima seară cînd te-am dus la „Platani”, ai mai auzit-o cîntînd „în curte la Dionis”? Şi totuşi ea îl lansase, în vara aceea. Nimeni nu ştie al cui e cîntecul, cine L-a compus. Nu se ştie nici măcar dacă e cîntec popular sau de origine lăutărească, sau e vreo romanţă veche, readaptată de Leana. Şi aşa cum s-a întîmplat cu „în curte la Dionis”, s-a petrecut şi cu altele...

Cladova îşi clătină cu îndîrjire capul, ca şi cum ar fi vrut să se trezească.

- Şi cu toate acestea, trebuie să existe o explicaţie, începu cu o greu stăpînită iritare în glas. Vreau să spun, o explicaţie la toate aceste bizarerii şi mistere, sau pseudomiste-re. N-am avut norocul s-o cunosc, dar de cîte ori am ascultat-o, mi-a lăsat impresia unui om perfect normal. O femeie tî-nără, frumoasă, echilibrată, trăind în lumea noastră, aici, pe pămînt - cu toată melancolia ei, cu toată purtarea ei curioasă, neobişnuită, aproape stranie. Nu părea deloc exaltată, n-avea nimic neurotic în ea... Deşi, adăugă după o pauză că-zînd pe gînduri, cînd, acum vreo doi ani, începuse să se îmbrace numai în negru, şi nu se mai farda deloc, de i se spunea, în glumă „văduva”...

- Ştiu, ştiu, îl întrerupse Hrisanti, dar nu era nimic neurotic. Şi, ca să înţelegi toată povestea, trebuie să ştii că nici măcar n-a fost ideea ei. Doctorul a silit-o, da, pot spune foarte sincer: *a silit-o sase îmbrace în negru*. Şi nici doctorul n-a făcut-o aşa din senin, sau din vreo dorinţă ascunsă de

răzbunare. Ca să dezlege ce se numea pe-atunci, acum cîţiva ani, în cercul intimilor lui Visarion „misterul Adrian” sau „complexul Poetului”, doctorul a încercat o experienţă, a încercat-o ca să verifice ipoteza la care ajunsese. Anume, îşi închipuia că Leana *cunoscuse şi iubise cu adevărat* pe cineva, un tînăr poet, Adrian, şi acesta, foarte probabil, murise sau dispăruse, dispăruse pentru totdeauna din viaţa Leanei. Doctorul îşi închipuia că Leana suferise un şoc, un soi de traumatism, nimic grav, credea el - căci ajunsese acum s-o cunoască bine pe Leana şi se convinsese de *normalitatea* ei - dar, totuşi, traumatismul i-ar fi provocat o anumită amnezie. Leana pur şi simplu *nu voia* să recunoască pierderea lui Adrian, moartea lui în vreun accident, sau dispariţia lui, sau ce-o fi fost. Şi atunci, doctorul a încercat s-o convingă că numai *negru* îi sade bine. A vrut să vadă dacă Leana *se teme de negru*, *de doliu*. Şi i-a dăruit cîteva superbe, somptuoase rochii de mătase neagră. Leana le-a purtat cu încîntare, şi le-a purtat întruna, cîtva timp, deşi pînă la urmă le modificase pe toate, le adaptase propriului ei gen de eleganţă... Cladova îl ascultase zîmbind, pe gînduri.

- Deci, asta a fost *la Veuve*, *l'inconsolee*...

- Şi *la Veuve*, şi *Die traurige Witwe*, *şi Jalea îi stă bine Electr ei*, şi *la Vedova*...

Obrazul îi tremură o clipă, şi se îmbujora, ca şi cum ar fi fost gata să izbucnească în rîs, dar parcă şi-ar fi adus brusc aminte de ceva, şi se mulţumi să zîmbească, ridicînd din umeri. Apoi apucă sticla şi umplu amîndouă paharele.

Nu ar fi trebuit să intre mai mult de opt persoane, dar pătrunseră deja unsprezece, şi poate s-ar mai fi urcat şi alţii dacă uşile ascensorului nu s-ar fi închis pe neaşteptate. O femeie scînci uşor, cîţiva izbucniră în rîs, şi un bărbat gros, aproape pleşuv, deşi tînăr, începu să întrebe şi să apese repede pe diferite butoane: 8,10,11,14,15. Mai strigă o dată „15!”, apoi întoarse capul spre uşă şi răsuflă adînc.

La etajul 15 ultimii doi pasageri ieşiră. Adrian voi să-i urmeze, dar uşa se închise şi ascensorul îşi continuă urcuşul. Pe ecranul electric numerele se aprindeau şi se stingeau parcă tot mai repede: 16,17,18,19... Apoi ascensorul se opri, uşile se deschiseră şi Adrian se lipi de perete, să lase să intre pe eventualii pasageri. Dar în faţa ascensorului nu era nimeni. Coridorul părea destul de slab luminat şi Adrian şovăi cîtva timp, nehotărît. Ieşi în ultima clipă, simţind uşile ascensorului închizîndu-se chiar în spatele lui.

Coridorul părea nesfîrşit, aşa cum se întindea de o parte şi de alta, pierzîndu-se parcă foarte departe, în penumbră. Chiar în faţa ascensorului era o oglindă, prea mare pentru locul unde se afla, şi uşor înclinată. Adrian se privi cîteva clipe cu o secretă satisfacţie, potrivindu-şi nodul cravatei. Apoi îşi apropie obrazul de luciul rece al oglinzii. Arăta, aşa cum îi spuneau toţi, ca de 30 de ani, cu 15 ani mai puţin decît avea. Şi credea că ştie de ce: era înalt, zvelt, blond *şi-şi păstrase părul aşa cum îl avusese în liceu*: căzîndu-i rebel pe frunte. Frumos ca îngerul Morţii, îi spusese cineva. Fără îndoială, o fată. Dar cine? *Cine*?

îl trezi o uşă care se deschise undeva, destul de departe, pe coridor şi-şi desprinse repede capul de oglindă. Paşii aproape nu se auzeau, şi totuşi, fără să privească, Adrian ştiu că două femei se îndreaptă spre el. Băgă mîna în buzunar, scoase hîrtiuţa şi începu s-o învîrtească între degete. Inutil să mai citească textul: îl ştia pe dinafară. îl repetă încă o dată, încet, cu oarecare emfază, ca pe un început de poem. Una din femei se oprise în faţa lui şi-i zîmbea.

- Căutaţi pe cineva? îl întrebă.

Avea o voce atît de blîndă, de melodioasă, încît Adrian o privi cîteva clipe fascinat, parcă nu i-ar fi înţeles întrebarea.

- Am o întîlnire, la 4,30, începu el brusc. Dar, cum îi spuneam şi venerabilului domn de la recepţie, am probabil un lapsus. Pentru că, vedeţi, deşi nu era Constantin, nici

The-odor, şi nici William, Williams, bătrînul dumneavoastră tot

L-a identificat. A vorbit cu el la telefon şi am înţeles că mă aşteaptă nerăbdător, că începuse chiar să-şi piardă răbdarea... Dar de ce nu mai spuneţi ceva? întrebă.

Femeia zîmbi din nou, de data aceasta cu un efort, parcă ar fi obosit deodată.

- V-a spus că e la etajul nostru? La 21?

- Sîntem la 21? se miră Adrian. Ar fi trebuit să-mi dau seama de asta. Dar m-am învăţat. Şi nu trebuie să-mi pierd firea. Ştiu că orice aş face e inutil. E ca un baraj. Numele domnului care mă aşteaptă, vreau să spun. Imposibil să mi-L reamintesc! Zadarnic L-a identificat la recepţie, zadarnic mi-a spus numărul camerei. Au dispărut. Probabil că au dispărut în timp ce mă aflam în ascensor. Evident, n-au dispărut propriu-zis, ci s-au ascuns doar, s-au camuflat. *Au ajuns irecognoscibile*...

- Atunci nu poate să fie la 21, îl întrerupse femeia. Poate la anexă? se întoarse întrebătoare către tovarăşa ei.

Se întoarse şi Adrian şi o privi mai bine. Era înaltă, cu o faţă oarecare, fără vîrstă, şi răsucea distrat între degete un inel cu chei. Era, ca şi cealaltă, îmbrăcată în cenuşiu, cu un mic şorţ verde, care, la lumina palidă a coridorului, părea decolorat.

- Depinde, rosti în cele din urmă, foarte încet, parcă ar fi şoptit. La ce anexă?

- în orice caz, o întrerupse Adrian, nu e la cea cu văduva... I-am uitat numele, dar ştiu că e văduvă. Să-i spunem Văduva. Sau chiar *la Vedova*, cu majusculă şi încărcată de simbol, ca la Dante.

Femeia îi privi adînc, încruntîndu-se, apoi se depărta severă, fără să mai adauge un cuvînt.

- Aţi jignit-o fără să vă daţi seama, şopti cealaltă, este şi ea văduvă, adăugă, urmărind-o cu privirile. Şi cum e de origine italiană, unii îi spun *La Vedova*.

Adrian o asculta fericit.

- Mai vorbiţi, mai vorbiţi! insistă el, văzînd că femeia tăcuse şi-l privea cu acelaşi zîmbet obosit. Căci este pur şi simplu extraordinar.

- Ce să vă mai spun? Sînt şi eu italiancă. Am citit pe Dante, dar demult, demult. Sînt destui italieni pe aici. Uneori, vin şi ocupă un etaj întreg. Dar nu la 21. Aproape nimeni nu mai vine la 21. A tot încercat direcţia... Dar vă rog să nu mai spuneţi la nimeni... Pe mine mă cheamă Sylvia, continuă după o scurtă pauză. Am fost şi eu cineva în viaţa mea. Am fost călugăriţă. Uite c-a venit ascensorul, adăugă. întrebaţi jos, la recepţie, are să vă dea toate informaţiile...

Continua să zîmbească, tot atît de obosit, cînd uşile ascensorului s-au închis pe neaşteptate. Adrian se întoarse către tînărul care-L privea distrat, poate fără să-L vadă, fredo-nînd foarte încet o romanţă.

- Dacă sînteţi şi dumneavoastră italian, începu, felicitările mele. Sînteţi un neam extraordinar. Şi apoi, aţi avut pe Dante. îl cunoştea şi compatrioata dumneavoastră, cu care m-am întreţinut o clipă la etajul 21. Evident, a fost călugăriţă, a avut o altă educaţie. Şi păcat că n-aţi avut timp s-o priviţi pe îndelete - o rară, nobilă frumuseţe bolnavă - şi, mai ales, păcat că nu i-aţi auzit vocea, n-aţi auzit rostit: *Sylvia*, *Dante*, *la Vedova*...

Tînărul încetase să fredoneze şi-L asculta clipind des din ochi, parcă ar fi încercat să se trezească. Adrian se apropie şi-i puse familiar mîna pe umăr.

- Deşi mă întreb dacă a înţeles toată semnificaţia secretă, şi evident polemică, a expresiei danteşti *la Vedova*. Ştiţi, în limbajul lui secret, poate împrumutat de la / *Fedeli d'amo-re*, Dante se referea la Biserica romano-catolică. Biserica lui Petru, lăsa el să se înţeleagă, *rămăsese „văduvă”*...

Ascensorul se opri şi Adrian se retrase ca să facă loc nou-ve-niţilor, două doamne şi o foarte tînără fată, şi doi bărbaţi, aproape bătrîni, dar încercînd zgomotos să-şi ascundă vîrsta.

- Coborîm? întrebă Adrian pe unul din ei, cu oarecare mirare.
- Aşa s-ar spune. Voiaţi să urcaţi?
- Ah, făcu Adrian ridicînd din umeri, asta e greu de spus. Cine ar îndrăzni, întrebat dacă vrea să urce, cine ar îndrăzni să răspundă: Nu?
Una din doamne izbucni în rîs şi-L privi cu o subtilă cordialitate.
- Asta înseamnă că n-aţi aflat de legendă, i se adresă ea. Ori spui „jos”, ori spui „sus”...
- Ori urcăm, ori coborîm, o întrerupse jovial vecinul ei, *e acelaşi lucru*...
- Pentru că ascensorul *rămîne acelaşi*, continuă doamna, corect şi totuşi detaşat, parcă ar fi fost un joc de societate. Numai *direcţia* variază...
Adrian zîmbea fericit.
- Admirabil! exclamă. Admirabil! Dar nu văd de ce-i spuneţi legendă.
Ascensorul se oprise, uşile se deschiseră lin, dar nimeni nu urcă, nici nu coborî.
- Nu e legendă, interveni cealaltă doamnă, e autentică. S-au scris şi articole, unele cu fotografii. Dacă vă interesează, le puteţi cere la direcţie.
De-bia atunci Adrian îşi dădu seama că are gene enorme, artificiale. îi văzuse, la început, numai ochii: erau verzi, adînci, lăsîndu-i impresia că i-a mai văzut odată, de foarte aproape, dar cînd? *Cînd*?
- întrebaţi de pictor, continuă doamna uşor intimidată. Artistul laureat al hotelului, i s-a spus mai tîrziu, evident în glumă...
- Sau, şi mai bine, o întrerupse tovarăşa ei, căutaţi vitrina de lîngă Sala catalană, vitrina în care s-au păstrat lucruri de-ale lui - caiete cu schiţe, obiecte de artă, măşti, toate de el...
Adrian le privise pe rînd pe amîndouă, şi faţa i se lumină de un mare zîmbet.

- Nu ştiu despre cine vorbiţi, dar sînt sigur că *mi se fac semne*. Le simt, le presimt. Aşa începe întotdeauna miraculosul proces de anamnesis: mă întîlnesc cu cineva, cunoscut sau necunoscut, nu pot să-mi dau seama, dar uneori de la primele cuvinte pe care mi le adresează simt că mi se fac semne...

Uşile ascensorului se deschiseră din nou şi Adrian ieşi pe coridor ca să facă loc tinerei fete. Două perechi aşteptau.

- îndrăzniţi! îndrăzniţi! strigă unul din domni. Avem loc!

Dar nu îndrăzni decît prima pereche.

- Intraţi, îi îndemnă zîmbind Adrian. Mai e loc!

în acea clipă uşile ascensorului se închiseră şi perechea rămasă pe coridor izbucni în rîs.

- Este a treia oară cînd mi se întîmplă acelaşi lucru! exclamă tînărul. Imposibil să coborîm împreună, cel puţin în hotelul acesta.

- îmi pare rău, făcu Adrian, fără să mai încerce să-şi ascundă dezamăgirea. Una din doamne începuse să ne povestească o foarte interesantă legendă cu un artist laureat... Poate că dacă aţi încerca la celălalt ascensor, adăugă, căutîndu-L

cu privirile.

- E mai simplu pe scări, îl sfătui tînărul. Asta o să facem şi noi, de altfel. Nu sînt decît cinci etaje.

Luă braţul tovarăşei şi porni repede pe coridor. De-abia atunci Adrian îşi dădu seama că tînăra fată care, în ascensor, îl ascultase fermecată, rămăsese lîngă el, parcă l-ar fi aşteptat.

- îmi pare *realmente* rău, îi spuse, după ce o privi cu un zîmbet întristat. A fost adineaori, în ascensor, a fost o clipă, o singură clipă, cînd am ştiut că *mi se fac semne*. Eram aproape sigur că o să-mi reamintesc deodată numele şi eram gata să mă uit la ceas, să văd cu cît am întîrziat... Şi apoi, nu ştiu ce s-a întîmplat, dar s-a întîmplat ceva şi am pierdut momentul...

Tăcu şi, fără voia lui, oftă.

- Locuiţi în hotel? îl întrebă fata, îmbujorîndu-se.
- Oh, nu, am venit aici pentru o întîlnire. Aveam o în-tîlnire la patru treizeci. Dar mi-e absolut imposibil să-mi amintesc numele. Mi-a telefonat acum cîteva zile. O voce extraordinară, care m-a cucerit. Şi m-a cucerit mai ales *mesajul*. Aveam foarte limpede impresia că am fost chemat ca să mi se încredinţeze un mesaj de o extraordinară importanţă. Şi ţin să precizez, important *nu numai pentru mine*; deşi, fără falsă modestie, aş putea adăuga...
Se opri şi, poate fără să-şi dea seama, apucă mîna fetei şi i-o strînse, scuturîndu-i-o cu o bruscă fervoare.
- Ah, domnişoară! exclamă. Nici nu îndrăznesc să mă uit la ceas! sosisem deja cu întîrziere, şi nu din vina mea, ci din vina şoferului. E o poveste întreagă, pe care prefer să nu mi-o reamintesc, în măsura în care mi-aş putea-o reaminti. Pentru că mi-am dat mai demult seama de asta un lapsus aduce pe celalt, amnezia devine progresivă, şi dacă acel misterios proces de anamnesis nu intervine la timp, nici nu îndrăznesc să-mi imaginez ce s-ar putea întîmpla...
- Ar trebui să întrebaţi la direcţie, vorbi fata. Vreau să spun să întrebaţi de artist...
- Dar ce legătură ar fi putut avea el, artistul laureat, cu ascensorul? o întrerupse Adrian cu un început de exasperare în glas.
- Doamna spunea că ascensorul rămîne acelaşi, şi numai *direcţia* variază...
Adrian o privi lung, pe gînduri.
- E adevărat, aşa a spus, îmi aduc foarte bine aminte. în cazul acesta, adăugă melancolic, mă întreb de ce-mi făcusem iluzii... Deşi. *Deşi*...
Strînse încă o dată mîna fetei, de data aceasta camarade-reşte, şi apoi porni cu pas repede în direcţia în care văzuse dispărînd tînăra pereche.
-... E ca basmul cu Cocoşul roşu, reluă Hrisanti după ce închise patefonul. Cînd credeam toţi că se hotărîse, cu adevărat, să-şi vadă de cariera ei, se dă din nou la fund.

Dispare. Şi, evident, cînd, după un an, doi, se răspîndeşte zvonul că a reapărut, trebuie să te duci, ca s-o asculţi, la cine ştie ce cîrciumă de mahala sau la o grădină de vară din marginea oraşului. Aşa a fost, vă amintiţi, acum vreo doi ani, cînd se spunea că e la „Albatros”, iar ea, Leana, cînta într-o grădină din Grant, „La trei ochi sub plapumă”. S-ar zice că nu vrea, cu nici un chip, să se lanseze, că-i place s-o ia întotdeauna de la început. Să fie cumva nostalgia debutului ei de acum aproape douăzeci de ani? Sau crede că numai într-o asemenea grădină de vară, undeva, pe la marginile oraşului, îl va regăsi pe el, pe ursitul ei, poetul, pe Adrian? Sau să fie pur şi simplu timiditate, indiferenţă, sau poate, chiar un început de neurastenie?

- în orice caz, îl întrerupse Cladova, nu s-a schimbat prea mult. De cînd am văzut-o întîia oară, parcă ar fi rămas aceeaşi...

- Cred că te înşeli. în ultimii ani s-a schimbat destul de mult. Nu pot spune că a îmbătrînit, dar nu mai e Leana de prin 1930 sau 1935. Nu vă mai vorbesc de cum era prin 1920-21, la „Floarea-soarelui”, cînd se oprea pe la mese şi uneori sorbea din paharul vreunui tinerel. Pe Leana de-atunci n-aţi apucat-o nici unul din voi. Dar amintiţi-vă cum era în 1930, cînd s-a auzit prima oară de numele ei, după ce debutase la „Platani”. Şi atunci trecea pe la mese, şi sta de vorbă cu cei care i se păreau ei interesanţi şi *numai* cu ei, dar foarte rar mai lua paharul cuiva, şi cine nu i-a văzut *acel* zîmbet, n-o cunoaşte pe Leana. Dar atunci, la „Platani”, spunea că e îndrăgostită de Adrian, că nu-L întîlnise încă, deşi ştia că e poet, iar cîţiva ani în urmă, la „Dorul Ancuţii” şi la „Scrîn-ciob”, spunea că-L *caută*, şi se putea înţelege, aşa cum am înţeles eu, că între timp întîlnise pe acest fabulos poet, pe Adrian (dar *cînd*? *cînd*? şi *unde*?). Dar mai e ceva: felul ei de a fi şi de a cînta. Evident, *stilul* i-a rămas aproape acelaşi: dar, pe nesimţite, şi-a schimbat repertoriul: în ultima vară cînta mai mult melodii adaptate de ea pe versuri de poeţi contemporani. Şi apoi,

amintiţi-vă cum era la „Platani”, amintiţi-vă melodia ei de-atunci, care, într-un anumit fel, prelungea melancolia care ne fermecase pe toţi, cu zece ani mai înainte, la „Floarea-soarelui”. Acum în urmă răzbate parcă din toată fiinţa ei o infinită tristeţe, o tristeţe care ar părea tragică, peste putinţă de suportat, şi cu totul nelalocul ei, într-o grădină de vară, dacă n-ar fi atît de discretă, de „împăcată”, încît sînt sigur că majoritatea publicului nici nu o remarcă...

- Nu, nu, nu! îl întrerupse Cladova, ridicîndu-se brusc din fotoliu şi începînd să se plimbe cu paşi grei, hotărîţi. Te înşeli! Mitologizezi, ca să folosesc una din expresiile dumitale favorite. Şi mitologizezi într-o direcţie cu totul greşită. Pentru că, recunosc, în cazul Leanei *se poate vorbi* de mitologie, dar nu în sensul în care te-ai aventurat dumneata, într-adevăr, a existat un fel de mitologie a Leanei, acum cîti-va ani, prin 1936-37, cînd se lansaseră primele discuri: „In curte la Dionis” şi celelalte pe care le-am ascultat astă-sea-ră. Zic mitologie, pentru că circulau fel de fel de zvonuri pe seama ei - că era protejată de cutare ministru, că era marea pasiune a unui foarte distins ambasador, şi rechemarea lui neaşteptată n-a făcut decît să confirme acest zvon, că era invitată să cînte la Palat...

- E adevărat că a fost la Palat, îl întrerupse Hrisanti, dar trebuie să cunoşti întreaga poveste.

Cladova se oprise brusc în mijlocul odăii şi ridică braţul.

- Dă-mi voie, te rog, că am să mă explic. Exista, zic, o mitologie a Leanei, din care fiecare accepta ce-i plăcea, sau ce-i convenea. Dar mitologia aceasta se întemeia pe cîteva date reale, abil, chiar fabulos elaborate de acel grup de scriitori şi artişti care se entuziasmaseră de Leana şi începuseră să vorbească despre ea prin cenacluri, să scrie prin reviste şi gazete...

- Asta a fost ideea lui Mavrogheni, interveni Bărăgan. El a descoperit-o. De la el au început toate, de la Mavrogheni.

Hrisanti întoarse surprins capul şi-l privi lung, ca şi cum nu i-ar fi venit să creadă, apoi zîmbi şi ridică din umeri.

- Cred că vă înşelaţi amîndoi, spuse, dar, în sfîrşit...

- Ce vreau să spun, continuă Cladova, este că Leana *nu* s-a schimbat în sensul în care vorbeai dumneata adineaori. Nu o cunosc decît de vreo zece ani, dar nu cred că se poate vorbi de tristeţe, de o tristeţe tragică. E pur şi simplu o chestiune de stil. A izbutit, adică, să-şi controleze comportamentul, să-L transfigureze în expresie artistică. Nu mi se pare deloc tristă, nici tragică. îşi domină însă melancolia, şi melancolia ei este într-adevăr reală, autentică, face parte din fiinţa ei, poate din destinul ei. în ceea ce priveşte legenda cu poetul invizibil, Adrian, nu e decît o foarte frumoasă, şi destul de abilă, legendă. Că acest poet există sau nu, că L-a aşteptat mult pînă să-L cunoască, iar acum îl caută pentru că, interpretează unii, ar fi dispărut foarte repede după ce L-a găsit, nu putem şti, şi poate nici nu e atît de interesant de ştiut. Ce se va întîmpla în ziua cînd vom afla *ce este adevărat* din toată povestea asta, la care Leana se referă de atîţia ani, dar pe care nu o *povesteşte* niciodată? Ce se va întîmpla, zic? *Nimic decisiv*. Leana e interesantă în ea însăşi, în felul ei de a interpreta, şi e interesantă ca om: o femeie încă tînără, care se decide să trăiască o anumită existenţă, şi nu se lasă antrenată în facilitate şi promiscuitate, nici nu se lasă cumpărată de milionari sau oameni politici, şi face asta conştientă fiind de toate riscurile pe care şi le asumă. Vă mărturisesc că o admir. A izbutit să-şi păstreze independenţa, să cînte cînd şi unde îi place ei, cu riscul de a fi azi cea mai răsfăţată vedetă a Capitalei, şi mîine pe jumătate uitată. Cum ar fi fost, desigur, dacă n-ar fi existat discurile. Şi, de asemenea, înţeleg foarte bine discreţia ei aproape sălbatică, înţeleg de ce foarte puţini îi cunosc adresa şi poate nimeni nu-i cunoaşte familia, nici biografia... Dar anumite lucruri tot se cunosc, adăugă, întorcîndu-se către Hrisanti, şi ce se cunoaşte e de-ajuns ca să infirme mitologia pe care o construiai adineaori. Nu e adevărat, de pildă, că e cu totul insensibilă la onoruri şi adulaţii. A acceptat, bunăoară, să

cînte la Palat. Te rog, lasă-mă să termin, spuse înălţînd braţul. Nu mai am mult. Şi nu e adevărat că nu trăieşte decît cu gîndul la enigmaticul, insesizabilul poet Adrian. Dovadă legăturile care i se cunosc.

- Ce legături? întrebă Hrisanti.

- Să-ţi amintesc numai pe cea importantă: doctorul Visarion. Că a fost o legătură, iar nu doar amiciţie, cum ştiu că-ţi place dumitale să crezi, o dovedeşte şi faptul că s-au despărţit. Mai precis: *nu se mai văd deloc*. Şi doctorul are grijă să nu frecventeze acele cercuri în care ştie că ar risca s-o întîlnească pe Leana.

Hrisanti ascultase ultimele cuvinte cu sticla de cognac în mînă. O aşeză grăbit pe masă, alături de paharul gol, şi se îndreptă spre canapea.

- îmi pare rău, spuse, dar eşti greşit informat. Prietenia cu doctorul şi despărţirea atît de radicală care a urmat dovedesc tocmai contrariul: dovedesc că niciodată n-a existat *nimic* între ei. Se întîmplă că cunosc chiar de la sursă cauza despărţirii. în aparenţă, e foarte simplă; în fond, aşa cum poate era de aşteptat de la o fiinţă ca Leana, pare de neînţeles. Pentru că lucrurile s-au petrecut aşa: trebuia să se în-tîlnească odată, nu ştiu dacă la o expoziţie sau în altă parte, şi Leana, după ce L-a aşteptat vreo jumătate de ceas, a plecat. Puţin timp după aceea, doctorul suna la ea, cu un braţ de liliac alb. Leana i-a deschis, dar a rămas în prag. „Te rog să nu te superi, i-ar fi spus, nu vreau să te superi, căci nu s-a schimbat nimic între noi. îţi voi rămîne pînă la sfîrşitul vieţii aceeaşi bună prietenă. *Dar nu ne mai putem întîlni*. Mi-e peste putinţă sa-ţi explic de ce. Dar dacă e adevărat că ţii la mine, te rog nu insista. Ar trebui atunci să dispar, să plec cu adevărat, şi pentru totdeauna. Şi mi-ar părea rău, pentru că îmi place oraşul acesta, îmi place să trăiesc în Bucureşti...”

- Nu ştiu cît era de sinceră, îl întrerupse Bărăgan, dar pînă la urmă, tot a plecat. De aproape doi ani nu se mai ştie nimic despre ea, parcă ar fi intrat în pămînt. Sau poate şi-a

spus că azi, mîine dă şi peste noi războiul, şi s-a pus la adăpost...

- Da, reluă Hrisanti, dar asta s-a întîmplat acum, de curînd, de vreun an şi jumătate. Şi despărţirea de doctor a avut loc acum vreo patru ani. în orice caz, cauza reală a despărţirii n-o ştie şi nici măcar n-o bănuieşte nimeni. Leana continua să vorbească de doctor ca de „cel mai bun prieten al ei”, dar adăuga întotdeauna că se hotărîseră amîndoi *să nu se mai vadă*. Ce este mai curios, doctorul a crezut la început că un asemenea incident ar putea contribui la soluţionarea „complexului Adrian”. îşi spunea, probabil, că în trecutul Leanei există un traumatism *provocat de o aşteptare*. Şi acum i se părea că are un element *concret*, de la care poate porni... Şi, cine ştie, adăugă Hrisanti după o pauză, poate, pînă la urmă, ar fi izbutit să afle ceva dacă nu s-ar fi întîmplat un lucru la care nu se aştepta nimeni. într-o bună zi, şase, şapte luni după ce n-o mai văzuse, doctorul s-a trezit, cum se spune, detaşat de Leana, completamente detaşat. în fond, nu fac o indiscreţie, pentru că toate acestea s-au cam aflat. Socotind că traumatismul „aşteptării” se leagă de originea „complexului Adrian”, doctorul se hotărîse să caute pe toţi cei care o cunoscuseră pe Leana la „Floarea-soarelui”. El, evident, nu avea timp pentru asta. îmi închipui că a însărcinat pe vreun intim, şi acesta, foarte probabil, s-a adresat vreunei agenţii specializate în asemenea cercetări. în orice caz, ştiu de la Ca-lomfir, pe care l-am întîlnit scurtă vreme după aceea, că fusese şi el „contactat” şi că, pînă la urmă, detectivul care fusese însărcinat cu ancheta descoperise că există cineva, în acel cartier al străzii Popa Soare, care cunoştea povestea Leanei de la începutul începutului. Omul era destul de bătrîn, dar avea o memorie extraordinară şi-i plăcea să povestească. Fusese pe vremuri institutor sau cam aşa ceva, şi se spunea că, după ce-o ascultase pe Leana la „Floarea-soarelui”, venea acolo în fiecare seară, şi, fiind om în vîrstă, Leana se împrietenise cu el şi-i povestise

multe. Dar cînd detectivul L-a rugat să-i spună ce-şi mai aduce aminte de Leana, omul s-a codit. îşi închipuia, poate, că e vorba de o anchetă judiciară şi îi era teamă că va fi implicat în cine ştie ce proces. Pînă la urmă, detectivul i-a mărturisit de ce e vorba şi bătrînul a acceptat. Dar, a stăruit, va povesti tot ce ştie lui Visarion, şi numai dacă doctorul îi va făgădui că tot ce-i va spune va rămîne între ei. Evident, chiar în seara aceea, detectivul, sau cine o fi fost omul care fusese însărcinat cu ancheta, s-a prezentat doctorului să-i aducă marea veste. Doctorul i-a mulţumit, L-a răsplătit împărăteşte, dar a mărturisit că nu-L mai interesează complexele sau traumatismele Leanei. Probabil că a folosit altă formulă; o fi spus, poate, că acum îşi dă seama de riscurile pe care le comportă pentru Leana o reîntoarcere în trecut, sau cam aşa ceva.

Cladova se ridică brusc, parcă înveselit deodată.

- E ca într-un roman de aventuri, spuse, şi mă îndoiesc că lucrurile s-au întîmplat aşa, dar mi-a făcut plăcere să te ascult. Aveam impresia că trăiesc într-o altă epocă.

- E foarte adevărat, reluă Hrisanti. Toate acestea s-au întîmplat într-o altă epocă. Şi într-un anumit sens mi se pare firesc că Leana a dispărut dintre noi acum un an, un an şi jumătate, în preajma războiului.

- Ţi-e teamă că nu s-ar fi putut adapta împrejurărilor? întrebă Cladova cu o falsă mirare, ca şi cum s-ar fi silit să nu pară sarcastic. Te asigur că te înşeli. Leana e o femeie originală şi o mare artistă, dar ştie să facă deosebire între fantezie şi autenticitate... şi sinucidere. Dovadă, cum spuneam adineaori, că a acceptat să cînte la Palat...

- Dar cînd a acceptat să cînte? izbucni Hrisanti. Şi în ce condiţii? A acceptat numai pentru că stăruiseră prietenii ei, grupul acela de scriitori şi artişti care se întîlneau la Mavrogheni, şi după succesul primei seri de conferinţe şi şezători literare, aveau planuri mari, voiau să organizeze expoziţii, să scoată o revistă. Şi, evident, cînd Mavrogheni a fost invitat de generalul Drăghici să repete una din acele

faimoase şezători literare la Palat, nu putea renunţa în nici un chip la Leana. Fără cîntecele Leanei, şezătoarea ar fi fost ce sînt de obicei şezătorile literare. Multă vreme, Leana nici n-a vrut să audă, dar au înduplecat-o ei. îşi spuneau, pe bună dreptate, că sub protecţia Palatului îşi vor putea realiza toate proiectele, şi aveau proiecte grandioase...

- Fără îndoială că s-au înşelat, interveni Bărăgan, pentru că n-au realizat nimic. Sau, poate, adăugă zîmbind, poate spectacolul lor n-a prea făcut impresie la Palat.

- Dimpotrivă, a făcut o impresie extraordinară, apuse Cladova. De asta sînt foarte sigur, am auzit-o din multe părţi.

- Dar nici revista n-a apărut, continuă Bărăgan, şi nici de cenaclul Mavrogheni nu se mai vorbeşte nimic de multă vreme. Vreau să spun, mult rîvnita protecţie a Palatului n-a dat nici un rezultat.

Hrisanti îi ascultase pe amîndoi cu un zîmbet misterios. Apucă sticla şi-şi umplu încet, cu multă grijă, paharul.

- Asta e altă poveste, spuse Cladova.

- Este totuşi vorba de aceeaşi poveste, reluă Hrisanti fără să încerce să-şi ascundă satisfacţia. Pentru că, într-adevăr, şezătoarea, sau cum vreţi să-i spuneţi, a avut mult succes. Datorită, evident, în primul rînd Leanei, care a fost nevoită să cînte nu cele trei, patru cîntece care erau în program, ci zece, douăsprezece. Şi acest succes al Leanei i-a dat, cum se spune, idei lui Drăghici. Anume, Drăghici i-a cerut lui Mavrogheni să caute artişti, cîntăreţi, dansatori de la Operă şi de la reviste şi să organizeze un fel de serată la Palat: bunăoară, spunea, o serie de scene şi tablouri pe o temă romantică sau exotică, ceva în sensul *Povestirilor lui Hoffmann* sau *She-herezadei* sau *Balului mascat*, dar într-un gen deosebit, nu prea ştia nici el să spună ce înţelegea prin „gen deosebit”, dar stăruia ca *rolul principal* să-L joace Leana. Şi, cum era de aşteptat - dar asta n-a aflat-o lumea -, Leana a refuzat. Le-a spus că nu poate cînta decît ce ştie şi aşa cum ştie ea. Că în nici un caz nu acceptă să se

costumeze, nici să poarte mască, pentru că ea nu e artistă de operă, ea nu poate să facă decît ce-a apucat: să cînte prin cîrciumi.

- Şi probabil că a mai adăugat ceva, îl întrerupse Bărăgan cu o prefăcută naivitate. Le-a mai spus că n-o cheamă Leana, dar că aşa a fost ea blestemată, să cînte prin cîrciumi...

Hrisanti întoarse brusc capul şi-l privi cu mirare.

- Dar de unde ştii de asta? îl întrebă. Asta le spunea Leana la „Floarea-soarelui”, acum aproape douăzeci de ani.

- Toată lumea le ştie, continuă Bărăgan zîmbind. Şi mulţi pretind că au auzit-o şi ei, cu urechile lor.

- în orice caz, reluă Hrisanti, de data aceasta Leana nu s-a mai lăsat înduplecată. Şi curînd după aceea s-a dat la fund.

A dispărut.

- S-a pus la adăpost, repetă Bărăgan cu melancolie. A ghicit ce ne-aşteaptă.

Hrisanti ridică din umeri şi se aşeză pe fotoliu.

- Nu ştiu, spuse. S-ar putea să ne pomenim într-o bună zi cu ea, în cine ştie ce circiumă necunoscută. Dar dacă nu reapare într-un an, doi îi va fi foarte greu. S-au schimbat oamenii, s-au schimbat şi gusturile. Va trebui s-o ia iarăşi de la început. Dar va mai putea ajunge atît de sus cît ajunsese ultima oară? După părerea mea, a trecut de patruzeci şi cinci, şi poate se apropie de cincizeci. Va mai putea începe *încă o dată* la cincizeci de ani?

- O femeie ca ea poate începe oricînd, spuse Cladova. -Nu, nu-ţi vorbeam de Leana ca femeie, continuă Hrisanti cu o neaşteptată oboseală în glas. Mă gîndeam la ea ca *artistă*.

Rămase o clipă pe gînduri, cu paharul la buze, parcă nu s-ar fi putut hotărî să soarbă.

- Poate mă înşel, adăugă absent. Poate voiam să spun altceva... începu să soarbă, pe gînduri.

Cînd ajunse în *hali*, clipi, ca să-şi obişnuiască ochii cu lumina, apoi se apropie de unpiccolo şi-L întrebă de Sala catalană. Nu era departe; trebuia să ocolească rotonda cu

oglinzi, către care păreau că se îndreaptă toate femeile, şi să traverseze apoi coridorul care conducea la anexă. Adrian porni, cu pasul repede, dar, trecînd pe lîngă scaunele ispititor aranjate în jurul unei măsuţe, se răzgîndi şi se lăsă să cadă într-u-nul din fotolii. Răsuflă adînc, parcă cuprins deodată de o blîn-dă oboseală, apoi închise ochii. Dar lumina aceea artificială, deşi nu părea puternică, pătrundea şi prin pleoape, silindu-L să rămînă treaz, şi după cîteva clipe deschise ochii. în fotoliu din faţa lui, un bătrîn îi zîmbea. Nu-L văzuse venind, şi Adrian privi mirat în jurul lui.

- Ceilalţi au plecat la bar, spuse bătrînul, continuînd să zîmbească. Eu mai aştept.

Şi-i arătă ţigara de foi, de-abia începută.

- Mă duceam spre Sala catalană, începu Adrian, pregătindu-se să se ridice. Dar acum mă întreb dacă mai merită osteneala. Deşi...

Se întrerupse şi se aşeză din nou în fotoliu. Apoi îşi privi concentrat tovarăşul, ca şi cum ar fi încercat să-L recunoască.

- Deşi, continuă, cînd adineaori, în ascensor, am auzit pentru întîia oară de pictor, de artistul laureat, am simţit cum mi se fac semne. *Semne*, repetă el, subliniind cuvîntul, şi, vă asigur, nu mă înşel niciodată: le simt şi le presimt de departe, deşi nu le înţeleg numaidecît, vreau să spun, nu le descifrez pe loc mesajul. Pentru că, domnul meu, continuă însufleţin-du-se deodată, vă mărturisesc că mă aflu într-o situaţie cu totul singulară: ştiu că mă aşteaptă aici cineva, *aici*, într-una din sutele de camere ale acestui hotel, mă aşteaptă cineva, necunoscut, cu care am vorbit sumar la telefon, care mi-a fixat întîlnirea astăzi, la 4,30, şi al cărui nume nu mi-L pot reaminti. Ştiu doar că este un nume *care nu ascunde nimic*... Se opri tot atît de brusc şi căzu pe gînduri.

- Sala catalană? întrebă bătrînul. Cred că am văzut-o şi eu. Nu poate să fie departe, adăugă, îndreptîndu-şi privirile către oglinzi.

- Ştiu unde e, reluă Adrian. Şi mi s-a vorbit şi de o vitrină în care sînt expuse diferite obiecte ale pictorului laureat. Mă veţi întreba de ce mă interesează pe mine, *poet*, obiectele unui pictor. E greu să vă explic, pentru că, deocamdată, simpatia aceasta constituie şi pentru mine o taină, un mister. Dar am simţit că mi se fac semne, şi am simţit asta în ascensor, cînd o frumoasă doamnă mi-a vorbit de pictor, de certitudinea lui - dar poate că e mai mult decît o certitudine, poate că e o legendă - în sfîrşit, de proverbiala lui butadă că într-un ascensor, ori urci, ori cobori, *e acelaşi lucru*, căci numai direcţia variază. Dar asta, evident, nu este adevărat, sau, cel puţin, nu este adevărat sub forma care mi-a fost transmisă mie. E drept, şi Heraclit a spus ceva în acelaşi sens, dar...

Se întrerupse din nou şi zîmbi amar, urmărind cu ochii un rotocol de fum înălţîndu-se molatic deasupra lor.

- Ce e teribil în amnezia unui poet, reluă după o lungă tăcere, este faptul că, pe măsură ce memoria personală dispare, o altă memorie, i-aş spune culturală, răzbeşte din adîncuri, şi dacă un miracol nu intervine, pînă la urmă îl stăpîneşte complet. Domnul meu, rosti cu gravitate, sînt ameninţat să fiu redus la *cultură*, să devin un ins eminamente cultural! Şi nici nu îndrăznesc să-mi închipui ce s-ar putea în-tîmpla mai tîrziu, cînd chiar şi memoria culturală se va elibera de matca ei istorică şi voi rămîne *om în general*... Nu ştiu dacă înţelegeţi la ce fac aluzie? întrebă, coborînd uşor glasul.

- Vorbeaţi de Heraclit...

- Exact. Mă refeream la acel fragment în care Heraclit afirma că „drumul în sus şi drumul în jos sînt, de fapt, unul şi acelaşi lucru”. Evident, citisem şi eu, ca toată lumea, fragmentele lui Heraclit, *dar cînd f* în prima tinereţe. Şi vă asigur că ieri, alaltăieri, nu aş fi putut să reproduc fragmentul, şi poate nici nu mi-aş fi amintit că Heraclit a spus aşa ceva... Dar astăzi, în timp ce nu reuşesc să-mi amintesc un nume atît de simplu, şi atît de important

pentru mine - numele celui care mă aşteaptă ca să-mi transmită un mesaj - astăzi, domnul meu, întrebaţi-mă ce vreţi, din tot ce-am citit, şi vi le spun pe toate pe de rost...

- Totuşi, spuse bătrînul răsucindu-şi trabucul între degete şi privindu-L de foarte aproape, totuşi nu văd legătura. Legătura între Heraclit, persoana care v-a dat întîlnire aici şi vitrina de lîngă Sala catalană.

Adrian îl ascultase cu emoţie.

- Aveţi dreptate! exclamă după o lungă tăcere. Aveţi perfectă dreptate, şi vă mulţumesc că, poate fără să vreţi, m-aţi ajutat să prind din nou firul. Pentru că undeva, nu ştiu cînd, probabil cînd mi-am dat seama că am întîrziat şi i-am spus şoferului să mîne mai repede, *s-a rupt firul*... Şi cînd doamna din ascensor a adus vorba de pictorul laureat şi de vitrina de lîngă Sala catalană, eram gata-gata să prind din nou firul, dar s-a întîmplat ceva şi iar s-a rupt. Dar acum, dumneavoastră, şi nici nu ştiu cum să vă mulţumesc, dumneavoastră aţi ghicit că *este* o legătură, deşi mărturisiţi că *n-o vedeţi*. Dar poate am s-o descopăr eu...

Se ridică brusc, se înclină în faţa bătrînului şi se îndreptă hotărît către rotonda cu oglinzi.

La capătul *hall-ului* îl întîmpină un grup masiv de invitaţi, ieşind gălăgioşi dintr-o sală învecinată. Adrian voi să-i lase să treacă, dar după cîteva minute îşi pierdu răbdarea şi, cerîndu-şi scuze, îşi făcu loc printre ei. Se trezi dincolo de rotonda cu oglinzi şi rămase o clipă nehotărît. In faţa lui se întindea un alt *hali*, cu acelaşi covor gros, roşu-aprins, cu aceleaşi fotolii şi măsuţe joase. Dar lumina părea aici mai puţin obositoare. Adrian căuta din ochi un *piccolo*. Cînd îl zări şi se îndreptă spre el grăbind pasul, îl auzi strigînd: „Domnul Orlando!” şi se opri emoţionat, aşteptînd să i se potolească bătăile inimii. „Domnul Orlando!” mai strigă o dată *picco*-

- ^

lo şi se îndreptă spre una din săli, cea cu uşile larg deschise. Adrian îl ajunse din urmă.

- Cine îl caută pe domnul Orlando? întrebă. *Piccolo-u* îl privi cu un zîmbet secret, amuzat, apoi şopti.

- Nu pot să vă spun. E o surpriză.

Adrian îl bătu pe umăr şi-l lăsă să plece. Dar, de departe încercînd să nu se trădeze, îl urmărea. Auzindu-se strigat, un bărbat între două vîrste, cu ochelari *pince-nez* şi figura severă, închise dosarul pe care-L citea şi, ridicîndu-se plictisit din scaun, întrebă:

- Ce s-a mai întîmplat şi de data asta? Ce s-a mai întîmplat?

- Domnul Orlando, şopti *piccolo*, zîmbind misterios.

Sînteţi aşteptat.

Orlando îl urmă morocănos. Grăbind pasul, Adrian se apropie de el.

- îmi daţi voie, începu, n-am avut onoarea să vă fiu prezentat, dar cred că e la mijloc o eroare.

Orlando îşi continuă mersul fără să întoarcă capul, ca şi cum nu l-ar fi auzit.

- într-un chip destul de misterios, reluă Adrian, am fost introdus într-un circuit care nu-mi era destinat. Vreau să spun, numele dumneavoastră mi-a fost comunicat la recepţie, dar desigur din eroare. E drept, i-am spus că aveam întîlnire la 4,30.

Orlando se opri, îşi potrivi ochelarii şi-L privi lung, fără expresie.

- Ce este cu 4,30? întrebă. Cine ţi-a spus de 4,30?

- Ah, făcu Adrian, zîmbind amar, e o poveste lungă! Lungă şi tragică.

Orlando îl mai privi, pătrunzător, apoi îşi reluă mersul.

- Vino cu mine, spuse.

- Aş veni cu cea mai mare plăcere, se scuză Adrian, întovărăşindu-L, dar tocmai căutam sala catalană, voiam să examinez vitrina.

- Ai s-o examinezi mai tîrziu, îl întrerupse Orlando fără să se întoarcă. De unde ştiai de 4,30?

- Asta a fost ora pe care mi-a fixat-o.

- Cine? întrebă surprins Orlando, oprindu-se din mers.”

- Ah dacă aş şti! exclamă Adrian. Dacă aş izbuti să-mi amintesc numele! Era un nume foarte simplu, cum să vă spun? Simplu. *Prea simplu chiar*. Poate că de aceea mi-a scăpat din minte. Dar m-a impresionat vocea, n-am să uit niciodată vocea aceea clară, senină, fără nici un fel de patos, şi totuşi gravă, *urgentă*.

Orlando îl privea bănuitor, umezindu-şi încet buzele.

- Şi mesajul, continuă Adrian, tot ce mă lăsa să înţeleg că are să-mi transmită astăzi, la 4,30.

- Ce fel de mesaj? îl întrerupse din nou Orlando, co-borînd uşor glasul şi trecîndu-şi dosarul dintr-o mînăîn cealaltă.

- Ah, dacă aş şti, dacă aş şti! repetă Adrian, cuprins parcă de deznădejde. Ştiu doar că mă privea direct, şi ne privea direct pe fiecare din noi în parte, pe dumneavoastră, pe doamnele din ascensor, pe venerabilul bătrîn de la recepţie, ne privea pe toţi...

Orlando îşi potrivi nervos ochelarii, apoi se întoarse către *piccolo*, care îl aştepta la cîţiva paşi.

- Cine ai spus că mă cheamă? îl întrebă.

- Nu pot să vă spun. E o surpriză.

- Bine. Du-te şi spune-le să mă aştepte. Să mă aştepte cu surpriza.

Se apropie de Adrian, îi luă braţul cu o neaşteptate cordialitate şi-i şopti:

- Haidem la Sala catalană. Ce te interesează mai mult: fete? băieţi?

- In primul rînd, vitrina cu obiectele artistului. Şi vă spun asta cu deznădejde, aproape cu teroare. Este ultima mea şansă. Poate că mă aşteaptă încă.

- Dar dacă nu te mai aşteaptă? şopti din nou Orlando. -Ah, atunci, răspunse Adrian înălţînd resemnat din umeri, atunci nu mai e nimic de făcut! Deşi, deşi, adăugă după cî-teva clipe. Nu ştiu dacă m-am făcut înţeles...

Intrară într-o sală nu prea spaţioasă, slab luminată, care părea a fi bar, bodegă şi totodată cafenea. Orlando îl

conduse direct către ultima masă din fund. îndată ce-L văzuse in-trînd, barmanul se luă după el.
- Dă-ne ce ne trebuie, îi spuse Orlando fără să întoarcă capul.
îl lăsă pe Adrian pe canapea şi el se aşeză pe scaun, în faţa lui. îi arătă dosarul.
- Ştii ce am aici? întrebă zîmbind. Milioane. îţi spun asta ca să ştii, să fii informat. Şi acum, spune, te ascult.
Adrian îl privea cu simpatie aproape cu căldură.
- De unde să încep? întrebă.
- Ia-o de la început. De la începutul începutului. Adrian rămase cîteva clipe pe gînduri.
- Evident, în ceea ce mă priveşte, spuse, *începutul începutului* îl constituie revelaţia poeziei. Ce-am fost înainte de a fi poet nu mai mi-aduc aminte şi nici nu mă interesează. Probabil că am fost carnivor. Asta sînt şi acum, dar *ştiu că sînt carnivor*. Vedeţi diferenţa... Aşadar, cum vă spuneam, totul a început prin poezie.
- Ce fel de poezie? îl întrerupse Orlando.
- Ei bine, continuă Adrian, aşa cum probabil aţi ghicit deja trebuie să recunosc că, pentru mine poezia e mai mult decît o tehnică mistică sau un instrument de cunoaştere. Poezia este prin excelenţă o metodă politică; şi, din nefericire, este ultima metodă politică pe care o mai avem la îndemînă. Dacă nici ea nu reuşeşte, nu mai avem nici o speranţă. Dispărem sau ne întoarcem acolo unde ne aflam acum multe sute de mii de ani. La un moment dat Dumnezeu se va apropia de unii din noi, cei care vom mai rămîne treji şi ne va spune: *Messieurs*, *on ferme*!
Barmanul adusese o ceaşcă mare cu cafea şi un pahar pe jumătate plin, cu o sticlă de sifon alături.
- Nu ştiu ce este, spuse Adrian, umplîndu-şi paharul cu sifon, dar orice ar fi, e bine venit. Mi-e sete.
Bău fericit, închizînd pe jumătate ochii.
- Vino la subiect, îi spuse Orlando. Ce facem cu politica?

- Dacă nici poezia nu reuşeşte, nu mai e nimic de făcut. Am încercat tot: religie, morală, profetism, revoluţie, ştiinţă, tehnologie. Am încercat, pe rînd sau împreună, toate aceste metode, şi nici una n-a reuşit. N-am putut schimba omul. Mai precis, nu l-am putut transforma în *om adevărat*. Din-tr-un anumit punct de vedere - şi este singurul punct de vedere care mă interesează - am rămas aşa cum eram cînd Orfeu încă nu venise printre noi, printre lupi, mistreţi şi traci.

- Orfeu? se miră încruntîndu-se Orlando. Orfeu din Infern?

- Trebuie să precizez că nu mă refer atît la traci, cît la fiarele sălbatice. Vă aduceţi aminte cum le-a îmblînzit Orfeu ci-tindu-le şi acompaniindu-se din harfă. Că a civilizat pe traci, nu e atît de important. Mult mai important este faptul că a îmblînzit lupii, urşii şi mistreţii prin muzică şi poezie. Mai ales prin poezie, pentru că magia supremă o constituie verbul.

- Vino la subiect! îl întrerupse Orlando.

- înţelegeţi la ce fac aluzie: fiarele sălbatice sînt oamenii în starea lor naturală şi, puteţi adăuga, vă invit chiar să adăugaţi, chiar şi oamenii în condiţia lor culturală. Tot sălbateci sînt, dacă n-au acces la *logos*, dacă, adică, n-au fost confruntaţi cu singura magie susceptibilă de a le schimba radical modul lor de a fi: poezia...

- Dar ce facem cu politica? îl întrerupse din nou Orlando.

- Trebuie să-i îmblînzim. Şi traduc imediat: aşteptăm pe Orfeu, aşteptăm pe acel poet de geniu al cărui verb *va sili* omul să se deschidă către spirit: cu alte cuvinte, va precipita mutaţia pe care au rîvnit-o toate religiile şi toate filozofiile din lume. Cine îi va mai putea rezista, lui, poetului? Vă întreb: ce mistreţ a mai putut rămîne el însuşi, mistreţ în toată firea, ascultîndu-L pe Orfeu?

- Dar atunci, îl întrerupse Orlando, întinzînd mîna pe deasupra mesei şi apucîndu-L de braţ, atunci ce căuta el, Orfeu, în Infern?

Adrian nu-şi putu ascunde un zîmbet de secretă satisfacţie.

- Mă aşteptam la întrebarea asta, o simţeam de mult apropiindu-se, pregătindu-se să-mi frîngă aripile. Pentru că, îngăduiţi-mi să fiu sincer, o asemenea întrebare e făcută să mă descurajeze, cum spuneam: să-mi frîngă aripile. Şi, din nefericire, nu sînteţi singurul: chiar şi poeţii sînt obsedaţi de acest episod. Dar, credeţi-mă, este vorba de un simplu episod, e adevărat, patetic, dar şi destul de banal, un episod care, în orice caz, nu poate deveni exemplar pentru noi, cei din ziua de azi.

- Mă rog, îl întrerupse din nou Orlando, a fost sau n-a fost în Infern?

- Evident c-a fost, dar de ce? Ca să-şi salveze soţia, pe Euridice. E foarte frumos, e, cum spuneam, patetic, dar este doar o dovadă de dragoste conjugală. Cîţi din noi n-am face acelaşi lucru dacă am avea prestigiile lui la dispoziţie? Dar, recunoaşteţi, Orfeu a coborît în Infern ca să salveze o *singură* fiinţă, şi încă o fiinţă mult iubită, pe propria lui soţie. Nici măcar n-a coborît pentru o necunoscută sau un ins oarecare, un bătrîn, sau un copil, mai ales un copil, căci în primul rînd copiii mor muşcaţi de şerpi. Dar Cristos a coborît în Infern pentru toţi oamenii, pentru toţi cei care muriseră de la Adam încoace, milioane şi milioane de necunoscuţi şi de necunoscute, a coborît în Infern ca să-i mîntuiască. Şi cu toate acestea, adăugă cu gravitate şi melancolie, nici creştinismul, Biserica lui Cristos, n-a izbutit să schimbe oamenii. De ce să mai vorbim, atunci, de Orfeu în Infern? E un simplu episod care nu-mi revelează nimic. Şi ştiu şi de ce nu-mi revelează nimic: pentru că poetul nu e implicat în acest *des-census ad Inferos*. In timp ce Orfeu în Tracia, Orfeu printre lupi, urşi si mistreţi...

- Unde vrei să ajungi? îl întrebă Orlando bănuitor, aproape cu teamă.

- Mă întorc de unde am plecat. Vă spuneam că aşteptăm poetul, că asta e ultima noastră speranţă. Poetul, repetă

Adrian cu fervoare, mai mare decît Eschil, şi Shakespeare, şi toţi ceilalţi laolaltă. Profet şi taumaturg în adevăratul sens al acestor cuvinte, adică în sensul lor *politic*.

Aşeză paharul gol pe tavă şi căzu pe gînduri.

- Şi acum, vino la subiect, îl trezi Orlando. De unde ştiai de întîlnirea de la 4,30?

- De la 4,30? întrebă Adrian privindu-L turburat. Nu. Eu vorbeam de poetul pe care-L aşteptam şi de misiunea lui politică.

- Lasă astea, îl întrerupse nerăbdător Orlando. Mi-ai spus în *hali* că ai venit aici pentru că aveai o întîlnire cu un necunoscut. O întîlnire fixată pentru 4,30.

Adrian îl ascultase concentrat, cu mîna dreaptă la tîmplă.

- Evident! evident! exclamă. Acum îmi aduc foarte bine aminte şi vă mulţumesc că m-aţi ajutat să recuperez acest amănunt, care, din motive încă misterioase pentru mine, pare a fi deosebit de important.

Orlando îl privi cîtva timp nehotărît, apoi insistă:

- Şi cu toate acestea, adineaori, în *hali*, mi-ai vorbit de o întîlnire la 4,30, cu un necunoscut, al cărui nume îl uitaseşi, dar care te chemase special ca să-ţi transmită un mesaj. Un mesaj care...

- Evident! îl întrerupse Adrian cu exaltare. Acum îmi aduc perfect de bine aminte. O voce extraordinară, pe care n-am s-o uit niciodată. Şi-mi spunea: „Inutil să-ţi explic toate acestea la telefon, dar o să stăm pe îndelete de vorbă.” Evident, am înţeles imediat: era vorba de un mesaj...

- Ei bine, asta te întreb şi eu. Despre ce mesaj era vorba?

- Nu mi L-a spus, dar bănuiesc că l-am ghicit. Ni se adresa nouă, tuturora, mai precis: ni se adresa fiecăruia din noi în parte, fiecărui mod specific de a fi. în cazul meu, bunăoară, se adresa poetului...

- Dar de unde ştia el că eşti poet? îl întrerupse Orlando. De unde ştia el că eşti poet înainte de a te cunoaşte?

Adrian îl privea adînc, concentrat, ca şi cum ar fi trudit să-L înţeleagă.

- Cum să vă spun? începu el tîrziu, tulburat. Nu existam, pentru el, decît în măsura în care eram poet. Căci nu am altă identitate. Ce l-ar fi putut interesa pe el - de fapt, ce te-ar putea interesa pe dumneata sau pe oricine altul - ce sînt eu *în afară* de poet? Şi, în primul rînd cum am putea şti cine sînt cînd nu sînt poet? Cum am putea cunoaşte ceva care nu aparţine sferei cunoaşterii? Este ca şi cum m-ai întreba ce gîndeşte acum ficatul sau rinichiul meu. Există un singur răspuns posibil: aceste foarte utile organe nu gîndesc nimic. îşi văd doar de treaba lor, de o importanţă capitală pentru mine, dar care n-are nimic de-a face cu gîndirea. Din fericire, adăugă zîmbind împăcat.

Orlando izbucni deodată într-un rîs scurt, îşi scoase ochelarii şi începu să-i şteargă migălos cu batista.

- Eşti dat dracului! spuse cu o vădită satisfacţie. Dar să ştii că nici Orlando nu se lasă mai prejos. Hai cu mine, că m-aş-teaptă o surpriză...

- Care e? îl întrebă.

Băiatul întinse braţul şi i-o arătă. Femeia înainta încet, pe gînduri, şi oarecum la întîmplare, parcă n-ar fi ştiut încotro să se îndrepte. La răstimpuri întorcea brusc capul, ca şi cum s-ar fi trezit sau i s-ar fi părut că se aude chemată.

- Nu, n-o cunosc, spuse bătrîna. Dar de ce credeai că o cunosc?

Băiatul îşi mişcă încurcat, de mai multe ori, sprîncenele şi apoi îşi aşeză cuminte amîndouă mîinile pe genunchi.

- Se plimbă pe aici, pe lîngă noi, de o jumătate de ceas. Credeam că te cunoaşte, dar nu îndrăzneşte să se apropie pentru că te vedea citind...

Bătrîna îi căută ochii, îl privi adînc şi zîmbi.

- Cu alte cuvinte, te plictiseşti.

- Da, mărturisi băiatul, susţinîndu-i privirile.

- Spune drept, cînd ai băgat de seamă că doamna aceea se tot plimbă pe lîngă noi?

- Cînd am văzut că se întoarce a treia oară şi parcă ar fi venit direct către noi. Dar te vedea citind mereu şi nu îndrăznea...

- Nu, n-o cunosc, repetă bătrîna.

Luase revista în mîna, dar se răzgîndi şi o aşeză alături, pe canapea.

- Şi-acum, îl întrebă, zîmbind, după ce-şi mai privi o dată ceasul, cum vrei să ne distrăm? Pentru că mai avem de aşteptat încă cel puţin douăzeci de minute...

Femeia se oprise în faţa vitrinei.

- Nu, nu e asta, auzi pe cineva în spatele ei. Nu e vitrina artistului laureat...

- Dar, în fond, despre ce este vorba? de ce-i spune artistul laureat?

- Era un pictor. A venit aici, demult, pentru cîteva zile, şi a rămas. Nu se mai îndura să plece. îi plăcea să se plimbe cu ascensorul. Pentru că, afirma el, ori spui „jos”, ori spui „sus”, ori urci, ori cobori, este totuna...

- Evident, interveni altcineva, n-a mai rămas mult. L-au evacuat. Dar i-au păstrat lucrurile...

Femeia se depărta încet, dar după cîţiva paşi întoarse ca din întîmplare capul şi privi grupul care rămăsese încă în faţa vitrinei. Zîmbetul care-i luminase faţa o clipă i se stinse şi-şi reluă plimbarea.

După ce se mai întoarse o dată în primul salon, şovăind în faţa vitrinelor, se îndreptă hoţărîtă către ascensor şi apăsă pe buton. Cîteva clipe în urmă, uşa ascensorului se deschise, şi era gata să intre, cînd auzi şoapte precipitate în spatele ei. Femeia deschise repede poşeta şi, ca şi cînd şi-ar fi dat seama că a uitat ceva, se întoarse brusc, îndreptîndu-se grăbită spre bar. Privi ca din întîmplare femeia palidă, cu un mic şorţ verde, care-şi stăpînea anevoie emoţia, şi tînărul care-i vorbea în şoaptă, agitat. Alături, un bărbat înalt, cu o figură severă, îşi ţinea amîndouă mîinile la spate, silindu-se să privească drept înaintea lui.

întovărăşindu-L, Adrian continua să-i vorbească: - Mă leagă de dumneata admiraţie şi recunoştinţă, pentru că m-ai ajutat să recuperez poate ce-a fost mai important: întîlnirea şi mesajul. Să reconstituim, deci, esenţialul: dacă, aşa cum spuneam, poezia e prin excelenţă o tehnică politică, şi dacă poetul adevărat, pe care-L aşteptăm, este - şi nu poate să fie decît asta - un nou Orfeu în Tracia, mesajul de care vă vorbeam mă priveşte *în primul rîndpe mine*...

Orlando se opri în faţa unei uşi masive şi, punîndu-şi degetul în gură, îi făcu semn să tacă.

- Pentru că, continuă Adrian în şoaptă, în acest habitat, după cît ştiu, numai eu sînt poet. Cu alte cuvinte...

Dar Orlando îl dădu prieteneşte la o parte şi-şi apropie urechea de uşă. Ascultă cîteva clipe, apoi o deschise cu multă luare-aminte. Surprins de întunerecul şi tăcerea din sală, făcu un pas şi strigă:

- *Il Comandante*!

Atunci se auzi, foarte încet, ca venind de departe, o orchestră, şi în sală, în mai multe părţi deodată, începură să pîl-pîie lumini palide, parcă de luminări şi de vetuste lămpi cu gaz.

- Cu alte cuvinte, reluă Adrian, apropiindu-se din nou de Orlando, numai unul ca mine, un poet conştient de misiunea politică a poeziei, e susceptibil să înţeleagă mesajul...

- *// Comandante*! strigă încă o dată Orlando.

Orchestra se auzea acum mai desluşit şi lumina candelabrelor creştea lin, dar încontinuu, lăsînd să se vadă o mare sală de bal, o estradă şi nenumărate mese, în jurul cărora aşteptau, tăcute, parcă adormite în scaunele lor de epocă, figuri excentric costumate. Adrian privi fascinat în jurul lui.

- Admirabil! exclamă el, îndreptîndu-se agale spre estradă. Admirabil! Aşa cum a fost şi aşa cum o să mai fie...

- Un bărbat scund şi brun, tînăr încă şi neaşteptat de agil pentru proporţiile lui, venise aproape alergînd din fundul sălii.

- Ce-i asta? îl întrebă Orlando. Ce v-a apucat?

- Surpriza. Veneţia, Casanova, *// ballo in maschera*.

- Nu-mi place, făcu Orlando, schimbîndu-şi dosarul în cealaltă mînă. Sînt enervat. N-a venit, adăugă coborînd glasul. Şi nici un semn, nici un telefon...

- N-a venit? repetă în şoaptă *// Comandante*. întoarse capul şi-l căută cu ochii pe Adrian.

- Nu e el, continuă nervos Orlando. Şi nici măcar nu ştiu cine e. Se preface, se ascunde. Spune că e poet, dar vorbeşte tot timpul de politică. Şi totuşi ştie ceva. Ştie de întîlnire...

// Comandante întoarse din nou capul către Adrian. îl zări apropiindu-se de un grup de lîngă estradă.

- Vasăzică ştia, repetă, zîmbind cu înţeles.

- Dă-i ce trebuie, reluă Orlando, şi vezi dacă afli ceva.

- Ce-i place? fete? băieţi?

- Dar cine poate să ştie? Vorbea de Orfeu. încearcă să afli ce-i cu el, adăugă, coborînd şi mai mult glasul. Dar fără *super* şi fără *extra*. Mi-e simpatic şi pare deştept. Păcat că nu ştie ce vrea. Spune că-i poet.

La mese se aprinseseră acum lămpi minuscule de diferite culori, şi figurile mascate păreau că încep să se înviorează. Orlando, îşi trecu din nou dosarul dintr-o mînă în cealaltă şi porni, fără chef, către estrada unde se oprise Adrian. Văzîndu-L apropiindu-se, muzicanţii, îmbrăcaţi şi ei în costume veneţiene, se ridicară în picioare, şi cîteva clipe în urmă sala se însufleţi brusc. Măştile din jurul meselor începură să vorbească toate deodată, femeile izbucneau pe rînd în rîs şi, din mai multe părţi, perechi extravagant costumate se ridicau cu meticuloasă eleganţă, pregătindu-se de dans.

- Spune-le să cînte mai încet, spuse Orlando, şi să facă mai puţin zgomot. Sînt enervat!

// Comandante porni alergînd către orhestră, ridicînd amîndouă braţele în aer şi lăsîndu-le de mai multe ori în jos, din ce în ce mai lent.

- *Piano*! *Piano*! strigă el.

Perechile care se apropiaseră de parchet, aşteptînd semnalul, îl priveau întrebătoare.

- *Allegria*, *ma non troppo*! şopti *// Comandante*, strecu-rîndu-se cu agilitate printre mese.

Apoi se apropie de Adrian, chiar în clipa cînd Orlando îl luase braţul.

- *Maestro*! începu el cu brio.

- Nu te mai osteni, îl întrerupse Orlando. I-am explicat tot. Dă-ne ce ne trebuie.

// Comandante îi întovărăşi pînă la masa unde-i aşteptau, intimidate, trei tinere femei mascate, apoi dispăru.

- Ar putea fi aceleaşi, spuse Adrian, înclinîndu-se şi să-rutîndu-le ceremonios mîna. Căci, după cum se vede, măştile, deşi diferite, *sînt aceleaşi*. Ca să le identific, mai am la în-demînă un mijloc, unul singur: *o întrebare*. Dar încă n-am s-o pun... Pentru că, în fond, ce fel de identitate aş descoperi? Cea care mă interesează pe mine e aceeaşi, sub orice mască.

Fetele începură să rîdă, oarecum stingherite, privindu-se una pe alta, şi pe furiş, privind spre Orlando, care părea abătut, cufundat în gînduri. Adrian rîse şi el, cu poftă, foarte bine dispus, parcă veselia fetelor ar fi fost irezistibilă şi molipsitoare.

- Sînteţi aşadar *aceleaşi*, spuse, şi atunci nu mă mai repet. Continui deci de unde m-am oprit cînd am fost întrerupt de amabilul nostru amfitrion. Dacă, aşa cum spuneam, poezia e prin excelenţă metodă politică, şi este ultima metodă politică pe care o mai putem încerca, poezia este într-un anumit fel o soteriologie, o doctrină a salvării. în acest caz, întîlnirea de astăzi echivalează, pentru mine - şi, repet, *numai pentru mine*, care sînt poet - echivalează cu o revelaţie.

Il Comandante se întoarse, urmat de trei chelneri costumaţi, purtînd imense tăvi de argint, încărcate cu sticle şi pahare de felurite mărimi şi culori.

- Ascultă aici, îi spuse Orlando. Ascultă, că e interesant.

- Nu vă speriaţi de cuvinte, continuă Adrian. Nu orice revelaţie trebuie să semene cu revelaţiile pe care le cunoaştem din cele două Testamente. Revelaţia adresată unui poet, bunăoară, poate rămîne pentru toţi ceilalţi incomprehensibilă.

Tăcuţi, chelnerii se apropiau de fiecare cu o altă sticlă şi le umpleau paharele. *// Comandante* părea gata pentru un toast, dar Orlando îl privise scurt, şi atunci se mulţumi să spună:

- *Salute*!

- *Salute*! repetară fetele.

- Nu ştiu ce e, spuse Adrian, dar orice ar fi e bine venit.

Mi-e sete!

Sorbi la început cu măsură, apoi bău spornic şi goli paharul. Orlando întoarse capul către cele cîteva perechi care dansau parcă absente, căci orchestra se auzea acum în surdină, iar la mese toţi vorbeau în şoaptă, privind pe furiş către masa lor.

- Ce plictiseală! exclamă deodată, întorcîndu-se către *// Comandante*. Unde i-ai găsit? Veneau de la vreo înmormîntare?

// Comandante se sculă brusc şi, de departe, făcu semn orchestrei ridicîndu-şi şi tremurîndu-şi energic braţele. Apoi trecu printre mese, şoptind:

- *Allegria*! *Allegria*!

De pretutindeni perechile se ridicară speriate, îndreptîndu-se cu grabă spre parchet, iar cei rămaşi începură să rîdă şi să vorbească tare, să-şi mişte scaunele.

- Extraordinar! exclamă fermecat Adrian, după ce una din fete îi umplu din nou paharul. Extraordinar, şi peste putinţă de înţeles. Căci sînt *aceiaşi* şi *aceleaşi*, şi fac asta de mii de ani, poate de zeci de mii de ani! E un mister că nu-şi

aminteşte nimeni. Sau poate nu e un mister, adăugă, apropiin-du-şi paharul de buze, poate e numai un miracol.

- Lasă astea, îl întrerupse Orlando. întoarce-te la subiect. Vorbeai de întîlnirea de azi. Spuneai că era de o mare importanţă, că era o revelvaţie. De ce?

- V-am spus de ce: pentru că întîlnirea făcea posibilă transmiterea unui mesaj.

// *Comandante* tocmai se aşezase pe scaun şi apucase paharul.

- Ascultă aici, îi atrase atenţia Orlando. Ascultă, că acum devine interesant. Vorbeşte de mesaj. La întîlnirea de astăzi, spune, aştepta un mesaj. înţelegi? La 4,30 *aştepta un mesaj*.

- Un mesaj? repetă încurcat // *Comandante*. De la cine? Adrian îl privi o clipă, cercetător, apoi apucă paharul şi bău îndelung, parcă ar fi încercat să amîne răspunsul.

- Nu ştiu dacă m-am făcut înţeles, începu el tîrziu. Un mesaj presupune un mesager, iar mesagerul e trimis întotdeauna de *altcineva*...

- Asta vreau să ştiu şi eu, îl întrerupse Orlando, pier-zîndu-şi răbdarea. De cine?

- Trebuie să existe un răspuns pentru fiecare din noi, continuă Adrian. Nu ştiu în ce măsură răspunsul pe care îl voi primi eu va fi valabil şi pentru dumneata...

- Lasă astea, îl întrerupse din nou Orlando. Dacă e valabil sau nu, am să-ţi spun eu mai tîrziu. Deocamdată, spu-ne-ne *cine* L-a trimis şi *de ce*? *De ce* la 4,30?

Fredonînd, schiţînd mişcări de dans şi bătînd ritmic din palme, mai multe măşti se apropiau de masa lor, dar Orlando apucă brusc dosarul şi, fîlfîindu-L ameninţător, le făcu semn să se îndepărteze.

- La 4,30? repetă Adrian, frecîndu-şi fruntea. într-adevăr, de ce la 4,30? Trebuie să existe un răspuns. Dar, ca să-L găsesc, trebuie mai întîi să identific pe *celalt*, pe cel care se află înapoia mesagerului. înţelegeţi la ce fac aluzie, adăugă, întorcîndu-se către vecinele lui. Ca să folosesc limbajul

teologic - şi precizez că-L folosesc numai ca *limbaj*, căci altminteri teologia mi-e indiferentă şi poate chiar inaccesibilă - ca să folosesc limbajul teologic, nici mesajul, nici purtătorul lui, mesagerul, nu te pot mîntui. Mesagerul te *trezeşte* numai, te pregăteşte să descifrezi sensul *personal* al revelaţiei care este pe cale să ţi se facă...

în acea clipă uşa se deschise şi un bărbat înalt se opri în prag. îşi ţinea mîinile la spate şi începu să cerceteze sala cu privirile, corect, fără grabă. Adrian îl privi mirat, încruntîndu-se, ca şi cum ar fi încercat să-L recunoască. Omul se îndreptă spre masa lor, hotărît şi totuşi cu discreţie. Cînd ajunse, se aplecă spre urechea lui Orlando şi-i şopti cîteva cuvinte.

- *Piano*! *piano*! exclamă *// Comandante*, ridicîndu-se brusc şi îndreptîndu-se, aproape în fugă, spre orchestră. *Piano*!

Nedumerire, cîteva perechi se opriră brusc şi se aşezară, tăcute, la mese. Dar cele mai multe îşi continuară dansul de-părtîndu-se lent, şovăitor, îndreptîndu-se către colţurile întunecate.

- La douăzeci şi unu? întrebă plictisit Orlando. Eşti sigur c-a fost la douăzeci şi unu? Dar cine L-a pus să urce la douăzeci şi unu? Aveam întîlnire la mine în apartament. Şi cînd am văzut că se face cinci şi nu mai vine, mi-am luat dosarul şi am coborît. Credeam că s-a oprit la bar...

Fetele îşi apropiară capetele şi începură să şoptească.

- *La Vedova*, auzi Adrian pe vecina lui din dreapta. Apucă paharul plin şi începu să soarbă.

- Accident! Şi tot la douăzeci şi unu!... i se păru că mai aude tocmai în clipa cînd *// Comandante* se întoarse, ştergîndu-şi fruntea cu batista şi zîmbind întruna.

- N-a fost nici un accident, interveni el, încruntîndu-se brusc. S-a oprit iar ascensorul între etaje, s-a oprit la douăzeci şi unu. Asta a fost tot...

Era gata să se aşeze pe scaun, cînd Orlando se ridică şi, fără să privească pe cineva, cu dosarul sub braţ, se îndreptă spre uşă. *// Comandante* se grăbi să-L ajungă din

urmă. Ur-mărindu-i cu privirile, Adrian văzu uşa deschizîndu-se din nou. Femeia şovăi în semiîntuneric şi se lipi încet de perete. Brusc, Adrian îşi puse mîna la inimă.

- *Chi e costul che senza morte*

Va per Io regno della morta gente?

şopti el, întorcîndu-se către vecina lui.

Fetele îl priveau zîmbind, stingherite, neîndrăznind să rîdă. Orchestra, care cîntase ultimele minute în surdină, încetă.

- A început iar să se zbată, spuse Adrian, apăsîndu-şi palma pe inimă. *Mi se fac semne*. Dacă nu mă mai întorc, să nu vă neliniştiţi. Nu mi se poate întîmpla nimic. Ca şi voi toţi, sînt nemuritor...

Femeia îl privea apropiindu-se, cu un mare zîmbet luminîndu-i faţa.

- Mă aştepţi de mult? îl întrebă. Am întîrziat. N-a fost vina mea.

Adrian se înclină, apoi făcu încă un pas, apropiindu-se mai mult de ea.

- Ce e mai curios, spuse, e că înţeleg limba. O înţeleg chiar foarte bine. Parcă aş cunoaşte-o de totdeauna...

Femeia continua să-L privească, zîmbind.

- Este limba ta, Adrian.

- Şi e curios că-mi cunoşti şi numele...

- Cine nu-L cunoaşte? îl întrerupse ea cu emoţie. De la „Floarea-soarelui” la „Platani”, de la „Scînciob” la „Albatros” şi „Dor mărunt”, în grădini şi sub atîţia arbori, în parcuri, pe străzi, după miezul nopţii, cine nu-L cunoaşte, numele tău, Adrian?

Adrian continua să-şi ţină mîna dreaptă sub haină, apăsînd-o pe inimă.

- îmi place să te ascult vorbind, spuse. Nu te înţeleg întotdeauna, dar simt că mi se fac semne. *Semne*, repetă co-borînd uşor glasul, şi parcă vin de foarte departe...

- într-adevăr, de foarte departe, spuse femeia luîndu-i mîna. Sînt obosită.

Se aşeză la cea dintîi masă, de lîngă perete. Adrian îşi trecu palma pe frunte, îşi frecă ochii, apoi, pe deasupra mesei, îşi pleacă puţin capul, cercetînd-o.

- Mai spune ceva, începu el tîrziu. Vorbeşte. Vorbeşte-mi, îmi place să te ascult.

Femeia îşi apropie pleoapele, parcă s-ar fi trudit să-şi amintească. Brusc, în şoaptă, începu să recite:

...*Pe vînturi ascult Orficul tumult Cînd şi-ardică struna Fata verde*, *Una*...

Adrian întinse braţul pe deasupra mesei şi o întrerupse:

- Eu le-am scris? întrebă. Sînt versurile mele?

- Nu. Le-a scris cel care a venit după tine. Dar le-a scris pentru tine, adăugă căutîndu-i ochii şi privindu-L adînc. Le-a scris ca să-ţi mulţumească. Pentru că înaintea lui tu scriseseşi „în curte la Dionis”. îţi mai aduci aminte cum începe „în curte la Dionis”?

Parcă ar fi stat gata să recite, dar Adrian îi apucă emoţionat mîna.

- Dar asta a fost demult, asta a fost la început. *La începutul începutului*. Şi nimeni n-a înţeles. N-au înţeles că po-l

emul era scris sub semnul lui Orfeu, că era vorba de Dionysos, şi vesteam acolo beatitudinea fără nume, cînd vom fi toţi lîngă el, alături de el, la curţile lui, ale împăratului, la curţile zeului...

Femeia îl asculta emoţionată, silindu-se să nu-i scape privirile din privirile ei.

- Nu ştii cît a fost de greu, continuă Adrian. Zadarnic le explicam. Nimeni nu înţelegea că era vorba de Dionysos. Nu-ţi mai aduci aminte de fata aceea frumoasă, căreia noi îi spuneam Leana...

- Nu mă cheamă aşa, şopti femeia. Oamenii îmi spun Leana, dar...

- „...dar pentru păcatele mele, continuă Adrian, am ajuns să cînt prin cîrciumi. Dar eu n-am fost făcută pentru asta...”

Femeia îi apucă mîna şi i-o sărută.

- Adrian, Măria-ta, pentru tine n-am fost niciodată Leana...
Adrian se ridică turburat şi se apropie de ea.

- Eu ştiu cine eşti, şopti. Ştiam de mult că se va întîmpla asta. Şi, te rog să mă crezi, nu mi-e frică. Ştiam că un mesager e trimis întotdeauna de *altcineva*. Cînd vrei, am să te urmez. Nu mi-e frică. Dar înainte de a pleca, aş vrea doar să te mai întreb: versurile mele, Leana, *versurile mele*, *toate cîte au fost*?

- Le auzi pe străzi, Adrian, le auzi în întunerec, după miezul nopţii, în grădini şi în cîrciumi, pretutindeni unde m-ai trimis să le cînt...

-... Toate cîte au fost, repetă emoţionat Adrian, versurile toate, de la *începutul începutului*...

- Am făcut cum mai învăţat, continuă Leana. Le-am împărţit. Le-am risipit. Mi-ai spus să le cînt noaptea...

- Numai noaptea, o întrerupse Adrian. Ca să-i îmblîn-zim. Căci noaptea oamenii, şi numai unii din ei, mai pot fi îmblînziţi. Dar, deşi le-ai cîntat nopţile, adăugă cu un zîm-bet întristat, deşi le-ai cîntat noapte după noapte, n-au înţeles. Nu m-au înţeles.

- Acum te înţeleg. Şi dacă într-o zi ai să le spui cine eşti...

Parcă sleit deodată de puteri, Adrian se aşeză pe scaun.

- Le-ai spus tu, şopti. Şi le-ai spus de atîtea ori. Le-ai repetat atîţia ani...

- Eu le-am spus doar ce m-ai învăţat: că sînt îndrăgostită de tine, că eşti poet şi te cheamă Adrian...

- Ce-aş mai fi putut adăuga altceva? întrebă Adrian, ri-dicînd brusc fruntea, ca şi cum ar fi încercat să-şi ascundă deznădejdea. Nu sînt decît asta. Şi niciodată n-am fost altceva decît asta: Adrian, poetul pe care-L aştepta el însuşi, Adrian de care s-a îndrăgostit prea curînd, oh! *prea curînd*, îngerul lui păzitor, îngerul Morţii.

Leana continua să zîmbească, lăsîndu-şi lacrimile să lunece, mari, fără grabă, la întîmplare.

- Pentru păcatele mele, şopti, aşa mi-a fost ursit. Am ştiut asta înainte de a şti altceva. Am ştiut că n-ai să fii fericit.

Am ştiut că singurul om pe care-L voi iubi, îl voi iubi toată viaţa, şi va fi singurul pe care n-am să-L pot face fericit...

Adrian îi apucă repede mîna şi i-o sărută, păstrînd-o apoi între mîinile lui, mîngîind-o.

- Nu, iubirea mea, n-am vrut să spun asta. Cum aş fi putut fi ce sînt dacă n-aş fi fost fericit? Şi cum aş fi putut fi fericit dacă nu mă găseai tu, îngerul meu păzitor? Dar acum, după ce mi s-au făcut atîtea semne, cum aş mai putea *să nu înţeleg*? Ţi-am spus, iubirea mea: nu mi-e frică. Avea o voce clară, curtenitoare, fermă. Am înţeles de la început, dar m-am prefăcut că nu înţeleg. Şi a intervenit, ca de obicei, la început un lapsus, apoi altul, apoi amnezia, şi poate nu-mi părea rău, căci, uitîndu-i numele, uitasem şi mesajul. Dar acum înţeleg. Şi se întîmpla aşa cum am ştiut că se va întîmpla. îngerul meu păzitor, tu, iubirea mea, Leana, tot tu vei fi şi îngerul Morţii...

Cu un efort, Leana se ridică de la masă şi, apropiindu-se de el, îi luă braţul.

- Şi îngerul Morţii, şopti, pentru că, atunci cînd ne va fi dat, tot împreună o să plecăm...

Cu mare grijă, parcă i-ar fi fost teamă că s-ar putea prăbuşi, strîngîndu-i braţul foarte aproape de ea, îl conduse către uşă.

- Şi tot eu am să merg înaintea ta, adăugă în şoaptă, zîmbind.

Adrian o urmase tăcut. Dar după cîţiva paşi se opri brusc şi, întinzînd mîna, i-o trecu blînd pe obraji, ştergîndu-i lacrimile. Atunci dădu cu ochii de măştile care-i priveau, împietrite, de la mese, de la estradă.

- Ce se întîmplă cu ei? întrebă tulburat. De ce-au rămas aşa? De ce ne privesc?

Leana îl trase după ea, cu fermitate.

- Adrian, Măria-ta, *să nu te mai uiţi înapoi*, şopti apropiindu-şi buzele de urechea lui. Să priveşti tot înainte, că iar ne pierdem, şi cine ştie dacă ne va mai fi dat să ne regăsim...

Deschise uşa, dar rămaseră amîndoi în prag, orbiţi de lumina puternică, uniformă, care se revărsa de nu înţelegeai unde pe covoarele roşii.

- Ţi-am spus că nu mi-e frică, începu Adrian cu o voce clară, gravă. Spune-mi drept: asta trebuie să se întîmple *acum*, în cîteva clipe? Sau poate s-a întîmplat deja şi nu-mi dau încă seama. Spune-mi drept: *am murit f*

Leana îşi trecu mîna pe ochi, dar nu încercă să-şi şteargă lacrimile.

- Nu, şopti. Numai şoferul a murit. Dar, Adrian, *asta a fost demult*! *Demult*! repetă ea cu glas neaşteptat de ferm, căutîndu-i ochii şi privindu-L adînc, cu deznădejde, ca şi cum ar fi voit să-L trezească.

- Şi totuşi l-am văzut, continuă precipitat Adrian. *L-am văzut*! Mai mult decît atît...

- Nu trebuia să te uiţi înapoi, îl întrerupse Leana. Adrian *să nu te uiţi niciodată înapoi*. Că dacă te mai uiţi o dată înapoi, ne pierdem. Ne pierdem pentru totdeauna...

înaintau amîndoi tăcuţi, îndreptîndu-se spre rotonda cu oglinzi.

- Acum îmi aduc foarte bine aminte, începu deodată Adrian. Avea o voce clară, distinsă, curtenitoare...

- Aşa ne plimbam amîndoi, îl întrerupse Leana, aşa călcam, tot ca acum, pe covoare groase, într-un hotel ca acesta, şi ne ţineam strînşi unul într-altul şi-ţi spuneam: „Adrian, ce importanţă pot avea toate acestea? E destul că te-am întîlnit, şi tu m-ai iubit, şi m-ai ajutat să-mi uit ursita, învăţîn-du-mă să cînt şi să spun versuri - şi, chiar dacă iubirea aceasta a noastră va răzbate numai o vară, va fi de-ajuns, îmi va fi de-ajuns...”

- îmi aduc foarte bine aminte, continuă Adrian. Atunci, la Viena, ţi-am mai spus: Leana, degeaba cîntă toţi, cîntă după tine „în curte la Dionis”. Nimeni n-a înţeles. Şi poate nici nu e vina lor. Căci nimeni n-a înţeles pînă acum adevăratul sens al mitului orfic. Mesajul lui Orfeu acesta a fost: că schimbarea omului, mutaţia lui, nu poate începe de

sus, prin elite, *ci de foarte jos*, de la oamenii de rînd, cei care petrec noaptea în grădini şi în restaurante...

Leana se opri brusc şi, cuprinzîndu-L în braţe, îl sărută lung.

- Iubirea mea, şopti. Asta s-a întîmplat la Viena. *Iţi aduci aminte*...

-... Şi-ţi explicam de ce e *atît de greu*, continuă Adrian zîmbind. Pentru că, neînţelegînd sensul mesajului lui Orfeu, nimeni nu înţelege că poezia este nu numai o soterio-logie, dar şi o tehnică politică. Numai poezia ne mai poate mîntui, mai poate schimba omul...

- Iubirea mea, şopti Leana, strîngîndu-se aproape de el.

- Dar ştii ce i s-a întîmplat lui Orfeu. Ştie toată lumea. Ştiam şi eu asta, demult. Şi, ţi-am spus, nu mi-era frică. Aşteptam. Şi, acum cîteva zile, l-am auzit: avea o voce clară, pe care n-am s-o uit niciodată. Şi mi-a fixat, aici, astăzi, la patru treizeci...

- Nu, iubirea mea, îl întrerupse Leana. Astea s-au întîmplat demult. *Demult*! repetă ea, strîngîndu-i braţul. Cînd ai avut accidentul şi ai scăpat ca prin minune. Adu-ţi bine aminte. Ştiai că nu-mi place să aştept, şi *aveam întîlnire la* patru treizeci, şi multă vreme n-ai găsit taxi, căci începuse să plouă...

Adrian îşi desprinse încet braţul şi o privi adînc.

- Vasăzică, e adevărat, şopti.

- Da. E adevărat. Ţi-am spus că aşa am fost eu blestemată. Am ştiut asta de cînd te-am întîlnit. Ţi-am spus atunci că eşti frumos ca îngerul Morţii. Şi tu ai zîmbit: ai zîmbit numai. N-ai vrut să spui nimic. Ai ştiut şi tu, de-atunci. Ai ştiut cine îţi va fi îngerul Morţii.

- La patru treizeci, repetă Adrian.

- Da. A fost vina mea. Ştiai că nu-mi place să aştept. Te uitai mereu la ceas. Era tîrziu, se făcuse foarte tîrziu, dar tu îţi spuneai: la patru treizeci. *Am o întîlnire lapatru treizecil*... Aşa a fost, adăugă foarte încet. Aşa a început...

[1977]

PELERINA

îl recunoscu de departe. Purta aceeaşi pelerină scurtă, învechită, cu două petice simetric şi provocator cîrpite pe umeri, ca şi cum ar fi vrut să ascundă urma epoleţilor. Dar Pan-telimon ştia acum că pelerinele cu epoleţi nu făcuseră parte din uniformele armatei române; cel puţin nu în secolul nostru, îl asigurase Ulieru. Se vor fi purtat altădată, poate în epoca feudală. Şi, dacă s-ar putea dovedi că peticele ascund cu adevărat urmele epoleţilor, adăogase Ulieru, după o pauză, vreau să spun: dacă s-ar putea dovedi, cu mijloace moderne, ştiinţifice, atunci ar fi grav!... Se întrerupse şi-l privise lung. - De cînd îl cunoşti? - Eu? Nu-L cunosc. Habar n-am cine e, nici cum îl cheamă. Ţi-am vorbit de pelerina lui pentru că m-au impresionat cele două petice. Ţi-am spus: păreau cusute exact pe umeri, ca nişte epoleţi... - Destul de suspect, îl întrerupse Ulieru. Şi, dacă s-ar putea dovedi cu precizie, prin mijloace ştiinţifice, ar putea fi chiar foarte grav. Cred că înţelegi de ce... Pantelimon înălţase încurcat din umeri. - Nu, spuse, nu înţeleg. - Pentru că, în acest caz, pelerina a fost *sigur* furată. Furată de la Muzeul Armatei... Şi totuşi, adaogă gînditor, spui că nu-L cunoşti... - L-am văzut doar de două sau trei ori, ieşind de la alimentara Mătăsari. El ieşea şi eu mă îndreptam spre intrarea B. Mă duceam să cumpăr nişte mezeluri...

De data aceasta micşoră pasul ca să-i poată privi cu atenţie pelerina. Nu se înşelase: peticele erau cusute exact pe locul şi pe măsura epoleţilor: Poate privirile sau zîmbetul lui îl încurajase, pentru că se opri brusc la un pas de el.

- Vă rog, dacă nu vă supăraţi, îmi puteţi spune în ce an sîntem?

- Nouăsprezece mai, răspunse Pantelimon.

- Nu, nu m-aţi înţeles. Nouăsprezece mai, asta ştiam. Dar *anul*? în ce an sîntem?

Pantelimon se trase uşor spre zid, lăsînd să treacă o femeie cu un copil de mînă.

- 1969! spuse, 19 mai 1969.

- Aşa credeam şi eu, exclamă celălalt. Pot spune chiar că eram convins: 1969. Şi cu toate acestea, sînt unii oameni care cred contrariul. Ca să fiu mai precis: Sînt oameni care pretind că sîntem în 1966! Mi-au arătat chiar ziare. Le-am citit cu cea mai mare atenţie: trebuie să recunosc că erau ziare din martie, aprilie şi mai 1966.

- Nu înţeleg, spuse Pantelimon zîmbind încurcat.

- Vă rog să mă credeţi, continuă celălalt scuturîndu-şi pelerina cu un gest surprinzător de tineresc. Sînt om serios, am, cum se spune, capul pe umeri. Dar în faţa evidenţei, a ziarelor, vreau să spun, a trebuit să mă înclin...

- Ce fel de ziare? întrebă Pantelimon.

- Ziarul nostru cel mai popular: *Scînteia*. îl citesc în fiecare zi. *Scînteia* de azi dimineaţă am citit-o de la primul la ultimul rînd.

- Ei şi? îl întrerupse nervos Pantelimon, dîndu-şi seama că mai mulţi trecători se opriseră lîngă ei şi-i ascultau. Am citit-o şi eu, şi tot de la primul la ultimul rînd...

- Da, dar ziarul de care vă vorbesc mă asigura că sîntem în mai 1966!

- Poate o fi fost un număr vechi, interveni un tînăr cu şapcă trasă adînc pe frunte pînă în dreptul sprîncenelor.

- Da, dar vedeţi..., se pregăti să-i explice, scuturîndu-şi din nou pelerina, parcă ar fi vrut s-o arunce peste umeri, adu-nînd-o, întreagă pe spate.

- Despre ce e vorba? întrebă cineva de lîngă zid, fără să-şi scoată ţigarea din gură, înaintînd încet spre Pantelimon.

- Tovarăşul susţine că sîntem în 1966...

- îmi daţi voie, tovarăşe; n-am susţinut asta. Mi-am permis doar să vă întreb în ce an sîntem. Mai precis, am vrut să mă conving că nu mă înşel cînd afirm că sîntem în 1969, deşi...

- Deşi?

îşi scoase ţigarea dintre dinţi, şi vorba părea acum schimbată, aproape severă.

- Deşi, cum spuneam, ziarul pe care l-am citit azi dimineaţă, *Scînteia*, vreau să spun, indică precis: 19 mai 1966. Şi nu e pentru prima dată. Acum trei zile şi de două ori săp-tămîna trecută, şi mai înainte, toată luna aprilie, *Scînteia* pe care am primit-o şi am citit-o eu.

- Se întîmplă, vorbi cineva. Am un prieten la Slatina, şi mi-a arătat şi el, le-am văzut cu ochii mei... Numere din *Scînteia*... Toate erau din 1966...

- Era din provincie, îl întrerupse cineva. Slatina e un oraş frumos, dar e în provincie...

Cîţiva încercară să rîdă. Pantelimon se simţi atins pe braţ, şi întoarse capul. Bătrînul îi zîmbea cu înţeles.

- Ar trebui să te repezi şi d-ta pînă la Slatina, spuse. Poate te trezeşti din nou în anul 1966. Şi-Dar îi întîlni privirile, îl văzu cum trage cu sete din ţigară şi tăcu, zîmbind încurcat.

- Nu vă mai astîmpăraţi! şuieră printre dinţi, strivind ţigarea cu piciorul. Vă ţineţi de prostii. în loc să vă vedeţi de treabă...

II

Cînd, o jumătate de ceas în urmă, ieşi de la alimentară, îl găsi rezemat cu spatele de zid, aşteptîndu-L.

- Pantelimon, îl întrebă, de cînd îl cunoşti pe Zevedei? Pantelimon înghiţi cu greu şi-şi trecu pachetul în cealaltă mînă.

- Nu-L cunosc. Nici nu ştiam că-L cheamă Zevedei. L-am zărit de vreo două, trei ori, şi m-au frapat peticele de la pelerină: parcă ar fi fost cîrpite pe locul epoleţilor. Dar, cum spune directorul nostru, tovarăşul Ulieru, armata română n-a cunoscut pelerine cu epoleţi. De aceea e suspect... Poate, în epoca feudală...

- Lasă epoca feudală, îl întrerupse celălalt. De ce spuneai că e suspect?

- Pentru că, aşa cum spune tovarăşul Ulieru, dacă s-ar putea dovedi cu certitudine, prin mijloace ştiinţifice, vreau să spun, dacă s-ar putea dovedi că peticele au fost cîrpite

pe locul epoleţilor, atunci pelerina este *sigur* furată de la Muzeul Armatei.

- Asta e altă mîncare de peşte, vorbi celalt scoţîndu-şi pachetul cu ţigări. Lasă în pace Muzeul Armatei. De cînd îl cunoşti pe Zevedei?

Pantelimon îşi trecu pachetul în mîna stîngă. Dar se răzgîndi repede şi, apucîndu-L cu mîna dreaptă, se trase spre zid.

- V-am spus. L-am cunoscut acum o jumătate de ceas. Mă duceam la alimentară pentru nişte mezeluri, şi el m-a oprit, şi m-a întrebat: Vă rog, dacă nu vă supăraţi, îmi puteţi spune în ce an sîntem? Şi i-am răspuns...

Pantelimon îşi înălţă brusc fruntea, şi zîmbi.

- Nu înţelesesem, credeam că mă întreabă de zi, şi i-am răspuns: 19 mai. Dar el m-a întrerupt: Nu, spuse, ştiu şi eu că sîntem în 19 mai. Dar, anul? In ce an sîntem?...

- în ce an sîntem? repetă celălalt zîmbind. Şi d-ta n-ai bănuit nimic?

Pantelimon se apropie şi mai mult de zid.

- Am crezut că poate nu-i în toate minţile sau că...

- Adică, ce vrei să spui cu asta? Că i s-a întîmplat ceva? Că a fost amestecat în vreo afacere suspectă şi că, în sfîrşit, de-acolo i se trag toate?

- Cam aşa ceva sau poate că... în sfîrşit, înţelegeţi ce vreau să spun.

Celalt zîmbi din nou, apoi îşi aprinse absent ţigara.

- Dar de ce în *1966*? întrebă privindu-L cu pleoapele brusc şi sever apropiate. Nu ţi s-a părut suspect că Zevedei a precizat: *1966* şi nu un alt an, bunăoară 1956 sau 1960?

- Nu, recunoscu timid Pantelimon. Acum, că-mi spuneţi d-stră, parcă mi se pare şi mie suspect. Căci, în fond, de ce 1966?...

Celalt izbucni în rîs.

- Prea mă crezi prost, tovarăşe. Pantelimon păli şi încercă zadarnic să zîmbească.

- Eu? începu. De ce să vă cred cum spuneţi d-stră?... Eu... Dar se întrerupse, văzînd apropiindu-se foarte grăbit, aproape în fugă, pe tînărul cu şapca trasă pe frunte.

- Plecase de-acasă, şopti gîfîind. Plecase cu cinci minute înainte.

- De la n-rul 13? -Nu, de la 13 bis.

- Atunci te-a păcălit din nou. Ţi-am spus că la 13 bis... Dar, în sfîrşit, deocamdată n-are importanţă.

Apoi, întorcîndu-se brusc spre Pantelimon.

- De unde ştiai de Muzeul Armatei?

- Eu? Nu ştiu nimic.

- Tovarăşe Pantelimon, vorbi celalt printre dinţi, eu sînt un om bun de felul meu, dar...

Pantelimon îşi plecă umerii, şi se lipi de zid.

- Directorul nostru, de la administraţie, tovarăşul Ulieru, mi-a atras atenţia şi mi-a spus: Dacă s-ar putea dovedi cu precizie, prin mijloace ştiinţifice moderne, că în locul peticelor...

- Bine, bine, asta mi-ai mai spus-o. Dar de ce Muzeul Armatei?

- Tovarăşul director, Ulieru, spunea că e grav, pentru că era o piesă de muzeu. Cu alte cuvinte, era o piesă furată de la Muzeul Armatei.

Celalt îşi scoase ţigara şi-l întrerupse clătinînd de cîte-va ori mîna foarte aproape de obrazul lui Pantelimon.

- Dar dacă ai înţeles asta, cum de n-ai înţeles legătura cu 1966? Căci Zevedei ţi-a vorbit de 1966 iar nu de 1960 sau 1956!

îl privi din nou, cu pleoapele mult apropiate, apoi şuieră printre dinţi.

- Prea ne credeţi proşti, tovarăşe!

- Eu, tovarăşe? exclamă Pantelimon lipindu-şi mîna liberă de piept.

- Nu vă mai astîmpăraţi!

Apoi, întorcîndu-se brusc către tînărul cu şapcă.

- Ce era cu Slatina? îl cunoaşte cineva?

- E de la aceeaşi secţie cu Făinaru. Se referea la chestia din septembrie.

- Atunci e suspect...

- Aşa spunea şi Făinaru. De aceea...

- Bine, am înţeles! îl întrerupse privindu-L ameninţător în adîncul ochilor.

III

Ca în fiecare zi, cîteva minute înainte de ora prînzului, se îndreptă spre biroul lui Ulieru. Dar în faţa ascensorului îl întîmpină dactilografa.

- Nu vă urcaţi degeaba, că astăzi n-a venit. Treburi, adaugă zîmbind, 20 mai, 21 mai, şi aşa mai departe...

Lui Pantelimon i se păru că dactilografa încercase să clipească din ochiul stîng, şi roşi, încurcat.

- înţeleg, spuse şi se îndreptă spre uşă.

Dar după cîţiva paşi se întoarse şi întrebă coborînd glasul:

- Este ceva special? Vreau să spun 20 sau 21 mai au vreo semnificaţie specială?

Dactilografa îl privi din nou, mirată, şi de data aceasta Pantelimon nu se mai îndoi: tînăra clipea într-adevăr cu înţeles, din ochiul stîng.

- Depinde de oraş, spuse. în anumite oraşe de provincie 20 mai e mai important decît 21 mai...

- Oraşe de provincie, repetă visător Pantelimon. Ce curios! Aseară, nu ştiu nici eu bine de ce, mă gîndeam la oraşele de provincie. La Slatina, bunăoară...

Ca şi cum nu l-ar fi auzit, tînăra zîmbi şi, clătinînd scurt din cap, îi întoarse spatele.

în ziua următoare, Pantelimon se hotărîse să dejuneze în laborator. Desfăcuse pachetul cu mezeluri şi se pregătea să destupe o sticlă de bere, cînd în uşă apăru Ulieru.

- Te-ai şi întors? îl întîmpină Pantelimon cu bucurie. Atunci mergem la cantină...

Şi pentru că Ulieru tăcea, privindu-L preocupat, destupă sticla de bere, umplu un pahar şi i-L întinse.

- De unde ştiai că am fost la Slatina? îl întrebă Ulieru după ce sorbi cu grijă cîteva înghiţituri.

Pantelimon tresări surprins.

- Ai fost la Slatina? Să mă trăsnească Dumnezeu dacă am ştiut ceva!

- Atunci de ce i-ai spus dactilografei că oraşul dumita-le favorit e Slatina? De ce tocmai Slatina, unde mă aflam eu? Şi, pentru că sîntem prieteni şi am încredere în d-ta, îţi spun că fusesem trimis într-o inspecţie...

Pantelimon îşi goli paharul şi se aşeză pe scaun.

- întîi şi întîi, n-am spus că Slatina e oraşul meu favorit. Nici nu-L cunosc. N-am fost niciodată la Slatina. I-am spus doar că, cu o seară mai înainte, mă gîndeam nu ştiu nici eu bine de ce, mă gîndeam la oraşele de provincie, bunăoară, la Slatina.

- Dar de ce tocmai la Slatina? îl întrerupse Ulieru căutîndu-i privirile.

Pantelimon ridică încurcat din umeri.

- Pentru că, n-am apucat să-ţi spun, pentru că, în sfîrşit, alaltăieri, îndreptîndu-mă către alimentară, m-am întîlnit din nou cu individul acela cu pelerină, ştii care... Tipul despre care spuneai că dacă s-ar putea dovedi cu precizie...

Ulieru se apropie în vîrful picioarelor de uşă şi o deschise brusc, privi în dreapta şi în stînga, apoi se întoarse şi se reaşeză pe scaun.

- Cred că nu e în toate minţile, continuă Pantelimon.

- Ai vorbit cu el?

- Doar cîteva cuvinte. N-am apucat să-i vorbesc mai mult, pentru că... E o poveste întreagă.

- Dar ţi-a spus el ceva despre Slatina?

- Nu el. Se adunase acolo, pe trotuar, un grup întreg, *şi* cineva, nu mai mi-aduc bine aminte cine, a spus că şi la Slatina apare *Sdnteia* cu data, să spunem, de 19 mai 1966 în loc de, cum ar trebui, 19 mai 1969. Să vezi cum a fost...

Ascultîndu-L, Ulieru îşi trecea la răstimpuri batista pe frunte. Apoi o ascundea ruşinat în buzunar şi începea să-şi frece mîinile.

- Ar putea fi foarte grav, rosti în cele din urmă. M-ai băgat-, recunosc, fără să vrei, - ne-ai băgat pe amîndoi într-o încurcătură din care Dumnezeu ştie cine are să ne scoată.

- Dar de ce e atît de grav? întrebă turburat Pantelimon.

- Pentru că individul acela foarte suspect, individul cu pelerină, a adus vorba de ziarele din 1966.

- Dar ce s-a întîmplat în 1966?

Ulieru se ridică brusc şi deschise din nou uşa, privind pînă în fundul coridorului.

- Bună, bună! strigă, fluturîndu-şi mîna.

Apoi îşi apropie scaunul de al lui Pantelimon şi continuă în şoaptă.

- Să vorbim mai încet, că Petrescu Doi s-a întors să-şi verifice aparatele...

Se întrerupse şi răsuflă adînc.

- Ce s-a întîmplat în 1966? S-au întîmplat multe. în orice caz, în 1966 era mai bine ca acum, în 1969. Şi atunci, înţelegi, dacă oamenii citesc ziarele din mai 1966 cînd noi, de fapt, sîntem în mai 1969... E, în orice caz, ceva subversiv. E împotriva Statului.

Se întrerupse o clipă, întoarse capul spre uşă, făcu un semn, şi continuă ridicînd glasul.

- Este împotriva aşezării noastre socialiste. întîlneşti sa-boteuri în orice întreprindere. Nu e de mirare. Duşmanul de clasă nu renunţă la privilegiile pe care, pe bună dreptate, partidul şi poporul...

Uşa se deschise şi în prag apăru Ioanichie Petrescu. Intră, cu tabacherea deschisă, îmbiindu-i.

- Ştiu, ştiu bine că nu fumaţi, dar eu, în orice caz, vă pun la încercare...

Apoi, întorcîndu-se către Ulieru.

- Cum decurge ancheta, tovarăşe inginer?

- N-a fost anchetă, răspunse Ulieru încercînd să pară detaşat, aproape plictisit. Am fost în misiune de control. Totul decurge conform planului...

Ioanichie Petrescu îl privea, zîmbind ironic.

- Şi cu toate acestea, n-au livrat nici 20% din comenzile noastre.

- Au să livreze, au să livreze totul conform planului... Dar mie mi-e foame, adaogă ridicîndu-se brusc. Şi cum nu mă prea împac cu mezelurile, mă duc la cantină.

- Azi au ciorbă de fasole, preciza Petrescu continuînd să zîmbească.

Lăsă să treacă un răstimp, jucîndu-se absent cu tabacherea, apoi, fără să-L privească, se adresă lui Pantelimon.

- Nu ştiam că-L cunoşti pe Năstase...

Pantelimon tocmai sfîrşise de desfăcut pachetul cu mezeluri.

- Nu cred că-L cunosc. Cine e Năstase?

- Ai stat mult de vorbă cu el alaltăieri, în faţa alimentarei Mătăsari. Să ştii că e un element foarte capabil. Şi un om integru. Poţi să ai toată încrederea în el. Dar, adăugă căutîndu-i privirile, pentru că sîntem numai noi doi, îţi pot spune că l-ai cam dezamăgit.

- Eu? exclamă Pantelimon ducîndu-şi mîna la piept.

- Dumneata. Ai fost reticent, parcă ţi-ar fi fost frică de el. Nu i-ai spus nimic de legăturile d-tale cu Zevedei, de cînd îl cunoşti, şi celelalte...

Pantelimon înghiţi cu greu, şi apucînd paharul lui Ulieru, dădu peste cap restul de bere.

- Dacă ţi-e sete, continuă Petrescu, vino la mine, în laborator. Am întotdeauna o sticlă de bere rece.

- Nu, mulţumesc, nu mi-e sete. Dar pentru că veni vorba de tovarăşul Năstase şi de individul cu pelerină...

- Asta e mania lui, a lui Zevedei, îl întrerupse Petrescu: să poarte pelerina lui unchiu-său, colonelul.

- Tovarăşul Ulieru bănuia că a furat-o de la Muzeul Armatei.
- Nu, n-a furat-o. Unchiu-său, colonelul, a fost în armata austro-ungară. A murit foarte bătrîn, aproape centenar, la sfîrşitul războiului. Dar Zevedei e un om ciudat: vrea să se distingă de popor, şi atunci recurge la orice semn distinctiv... Pantelimon prinse curaj, şi începu să-şi aşeze mezelurile pe o farfurie de plastic.
- In fond, ţine să se declare pe faţă duşman de clasă...
- Cam aşa ceva, spuse Petrescu deschizînd tabacherea. Dreptul lui.
- Dreptul lui? se miră Pantelimon. într-o societate socialistă ca a noastră?
- Aşa a crezut el. Şi a tras consecinţele. Ştii şi d-ta că a stat 15 ani la închisoare; 15 ani, pînă a fost graţiat.
Pantelimon muşcase cu spor dintr-o felie de parizer, şi se trudea acum s-o mestece cît mai repede. Ioanichie Petrescu îl privea zîmbind.
- Şi dacă a fost graţiat, continuă după o pauză, nu mai poate fi arestat pentru că poartă pelerina lui unchiu-su... Dar vezi că nu se astîmpără. Are dreptate Năstase: sînt unii oameni care, oricîte li s-ar întîmpla în viaţă, nu se astîmpără.
Treptat, Pantelimon se lumină la faţă.
- D-aia întreabă în ce an sîntem, spuse.
- Exact. Şi de aceea l-ai decepţionat pe Năstase, încer-cînd să te prefaci...
- Eu? exclamă Pantelimon cu oarecare greutate, căci avea gura plină.
Petrescu rîse cu poftă şi apoi, brusc, se hotărî şi alese o ţigară din tabacheră.
- Una străină, cu filtru; pentru zile mari... Da, d-ta, reluă calm, cu un glas neutru. Ai încercat să joci rolul tînă-rului naiv şi cu capul în nori, cînd noi toţi te cunoaştem, şi te apreciem ca pe un element strălucit, de încredere şi de viitor.

- Nu înţeleg, spuse Pantelimon. Să mă trăsnească Dumnezeu dacă înţeleg la ce faceţi aluzie.

- Răspundeai ca şi cum nu l-ai fi cunoscut pe Zevedei...

- Dar nu-L cunosc.

- Dă-mi voie, te rog, îl întrerupse Petrescu ridicînd braţul în aer. Ca şi cum nu l-ai fi cunoscut, iar pe de altă parte, te prefăceai că nu înţelegi legătura cu anul 1966.

- Acum înţeleg, mărturisi Pantelimon cu un aer de triumf. Foarte probabil, 1966 este anul cînd a fost graţiat...

Ioanichie Petrescu îl privi cîteva clipe în tăcere, fumînd absent.

- Recunosc că eşti mare meşter, ştii să-ţi ascunzi jocul. Dreptul d-tale, adăugă, regăsindu-şi zîmbetul. Dar dacă n-o ştiai, ţi-o spun eu: Zevedei a fost graţiat, ca toţi ceilalţi, în 1964. O ştie toată lumea...

IV

Ca de obicei cînd vecinii ascultau programul de nouă seara, Pantelimon îşi propti coatele pe birou, îşi înfundă degetele în urechi şi, cu încăpăţînare, continuă lectura. De cîte ori întîlnea un nume străin, îl silabisea de mai multe ori, cu glas tare. Celebrul fiziolog englez John A. Davenport... Da-ven-port. Da-ven...

Dar auzise semnalul bine ştiut - cele cinci bătăi în uşă, cu o scurtă pauză după a treia ciocănitură - şi se grăbi să deschidă.

- Ar trebui să te căsătoreşti şi d-ta, ca toţi tinerii de viitor, spuse Ulieru. Ai avea şi d-ta televizor, ai asculta programul de la nouă seara...

Apoi coborînd brusc glasul, adăugă:

- Hai să bem o bere.

După ce traversară bulevardul, Ulieru îl întrebă:

- Ce ţi-a spus Petrescu Doi după ce-am plecat eu? Il asculta atent, întorcînd la răstimpuri capul, să vadă dacă sînt singuri. Tîrziu, se opri din mers şi răsuflă lung, adînc, de mai multe ori.

- Vasăzică, ştie şi el ceva. Ştie cel puţin două lucruri: în-tîi, că la Slatina e fierbere mare de cînd cu explozia de la Fabrica de Cerneală. Şi al doilea, ştie şi rezultatul anchetei... Tăcu brusc, ridicînd ca din întîmplare capul către o fereas-I

tră deschisă de la etajul trei. Pantelimon îi urmări privirile, apoi porniră amîndoi deodată, grăbind pasul.

- Adică? îndrăzni să-L întrebe tîrziu.

- Ştie şi el că, în urma anchetei, s-a descoperit originea cernelii cu care se tipăreau pînă acum vreo două, trei săp-tămîni, numerele din *Scînteia* fals datate februarie şi martie 1966.

- Vasăzică, exclamă Pantelimon, Zevedei avea dreptate!

- Vorbeşte mai încet, îl întrerupse Ulieru. Omul d-tale avea dreptate, pentru că numerele apocrife există: le-am văzut şi eu. Le-am văzut la Slatina.

- Şi?... întrebă emoţionat Pantelimon.

- Nu înţeleg nimic, dar, evident, eu nu ştiu mare lucru. Ştiu doar ce mi s-a spus: că este la mijloc un complot vast şi foarte inteligent organizat... Mare ghinion! exclamă după un răstimp.

Se apropie de bordura trotuarului şi scuipă, cu furie, de mai multe ori.

- Mare ghinion! Şi pentru mine, că am fost trimis la Slatina, şi pentru d-ta, că te-a interesat o pelerină cu petice în dreptul epoleţilor, şi ai intrat pe mîna lui Năstase. Orice am face de aici înainte, sîntem amîndoi suspecţi. Ai văzut pe Petrescu Doi? A mai venit vreodată la dumneata, aşa, din senin, la ora prînzului?

- Nu cred.

- Asta, pentru că m-a zărit cînd am deschis uşa... Pantelimon călca cu privirile în caldarîm, absent, preocupat.

- Dar nu înţeleg de ce fel de complot ar putea fi vorba, murmură după o lungă tăcere.

- Nu înţeleg nici eu. Cei care au cumpărat ediţiile - tirajul real, din 1966, şi ediţiile apocrife, din 1969 - spun că textele

sînt *aproape* identice. Doar cîteva modificări, de altfel fără însemnătate, şi multe greşeli de tipar, mai multe ca de obicei...

- Atunci?

- Ei spun că e complot. Deocamdată, se silesc să descopere pe toţi cei care primesc asemenea exemplare antedatate. Căci ajung cu poşta de dimineaţă, o dată cu exemplarele ediţiei curente. Dar, evident, oamenii au prins de veste şi le ascund, poate chiar le distrug... Deşi, pe de altă parte, adăugă după o nouă pauză, am auzit că în unele oraşe de provincie se vînd la bursa neagră...

Cu mare atenţie, au pipăit amîndoi banca, să vadă dacă e bine uscată, apoi s-au aşezat, tăcuţi.

- E curios, e cît se poate de curios, şopti Pantelimon mai mult pentru sine.

Ezită o clipă, apoi continuă cu un glas ferm.

- Vreau să spun, curios tip de complot... Să reproducă numere întregi din *Scînteia*, avînd totuşi grijă să le antedateze cu trei ani, adică să le denunţe singuri că sînt apocrife...

- Aşa îmi spuneam şi eu. Dar, dacă organizatorii complotului vor să transmită mesagii în toată ţara, nu puteau găsi un mijloc mai sigur decît să le trimită prin chiar organul partidului.

Pantelimon clătină din cap.

- Bine, dar acum, o dată descoperiţi, nu mai au nici o şansă. Exemplarele vor fi controlate, unul cîte unul, înainte de a fi expediate.

- Nu poţi controla, în fiecare noapte, zeci de mii de exemplare. Ai paraliza circulaţia ziarului... în plus, exemplarele apocrife apar neregulat, uneori două, trei zile în şir, apoi deloc, o săptămînă întreagă...

Tăcu brusc, îşi frecă nervos mîinile, apoi spuse încet privind bordura trotuarului:

- Ar trebui să te însori, să ai şi d-ta o familie, să-ţi cumperi televizor. Eşti tînăr. Să nu ajungi ca mine, adăugă. Răsuflă adînc, obosit, şi întoarse capul spre Pantelimon.

- Tot ce ţi-am spus adineaori, nu le-am aflat la Slatina. Mi le-a spus Năstase, astă-seară. A venit la mine, şi mi le-a spus. Ca să-mi cîştige încrederea, pretinde el. Şi, evident, m-a descusut, m-a întrebat tot ce e în lună şi în soare, dar m-a întrebat mai ales despre d-ta, de cînd te cunosc, şi celelalte... Iar la plecare mi-a mai spus ceva. Mi-a spus că te aşteaptă mîine, la el, la birou, către ora prînzului. Să n-ai nici o grijă, a adăugat, că dacă te va reţine acolo ceva mai mult, va telefona chiar el, acolo unde trebuie...

V

Plouase din nou, toată dimineaţa, şi, o dată ajuns în stradă, Pantelimon cercetă neliniştit cerul. îşi ridică gulerul mac-ferlanului, îşi înfunda bascul pînă la urechi şi porni cu pas repede. Dar peste cîteva minute ploaia se înteţi şi fu nevoit să-şi deschidă umbrela. Se prefăcea că nu remarcă zîmbete-le trecătorilor, întorcînd capul ca să-L privească, aproape aler-gînd zgribulit sub jumătatea de umbrelă - dar ştia că roşise. Ajuns la cîteva case de numărul 4 se hotărî brusc şi închise umbrela.

- Eşti ud leoarcă, tovarăşe, exclamă Năstase cînd îl văzu intrînd. Să nu răceşti. Poate ar fi bine să iei o aspirină. Dacă nu ai la îndemînă, îţi dau eu.

- Nu, mulţumesc, nu cred că va fi nevoie. Nu răcesc atît de uşor.

Rezemîndu-se de speteaza fotoliului, Năstase îl privi ironic şi totuşi afabil, aproape cu simpatie.

- Am auzit numai bine despre d-ta, începu brusc. îndeosebi directorul d-tale, tovarăşul Ulieru, te ridică în slava cerului. Spuneau că eşti pe cale de a face o mare descoperire. Nu ştiu ce substanţă care, în caz că...

Pantelimon zîmbi încurcat.

- Da, e în legătură cu una din materiile prime... Dar, vedeţi, e oarecum delicat... într-un anumit fel, e un secret de Stat...

- Ştiu, de aceea nici nu insist... D-ta nu fumezi? îl întrebă scoţînd din buzunar un pachet de ţigări.

- Nu, mulţumesc. N-am fumat niciodată.

- Bine faci... Ştii de ce te-am chemat? îl întrebă privin-du-L în ochi.

- Mi-a spus aseară tovarăşul Ulieru.

- Ce ţi-a spus?

- Mi-a spus să mă prezint la biroul d-stră pe la ora prîn-zului. Iar dacă mă veţi reţine...

- Nu ţi-a spus tot. De altfel, nici nu mă aşteptam să-ţi spună tot. Să revenim, deci, la esenţial.

înghiţi cu sete fumul, apoi continuă, fără să scoată ţigarea din gură.

- Esenţialul, pentru noi, *nu* este povestea pe care ai auzit-o de la Zevedei. Esenţialul pentru noi este legătura, de care ai pomenit şi d-ta, acum trei zile, legătura între explozia de la Fabrica de Cerneluri din Slatina, tipografia clandestină unde se imprimă numerele false din *Scînteia* şi, mai ales, subliniez: *mai ales*, incidentul de la Muzeul Armatei, *tot* din 1966, incident care a dus la procesul subdirectorului. Cunoşti detaliile, nu ţi le mai amintesc... Dar, adăugă scoţînd ţigara din gură şi plecîndu-se puţin deasupra biroului, cu privirile în ochii lui Pantelimon, d-ta mai ştii şi altceva... Bunăoară, continuă după o scurtă pauză, formula vopselelor prin care au fost alterate culorile cîtorva uniforme din secolul XIX. Subdirectorul Muzeului spunea „modificări”, dar de fapt erau falsuri, pentru că au fost schimbate radical culorile originale. Or, s-a dovedit la anchetă, substanţele întrebuinţate nu se puteau obţine, în 1966, decît în două locuri: la Fabrica de Cerneală din Slatina, şi la laboratorul unde lucrai d-ta atunci, în 1966.

îşi stinse ţigarea, strivind-o îndelung, fără grabă, în scrumieră.

- De aceea te-am chemat, reluă tîrziu. Din scurta convorbire de acum patru zile, mi-am dat seama că ai remarcat şi d-ta legătura ce ne interesează... începe de unde vrei d-ta.

Pantelimon îşi dădu deodată seama că zîmbeşte şi se răsuci încurcat pe scaun.

- Dacă v-aş spune adevărul, începu brusc, cu glasul ferm, aţi crede că sînt ori prost, ori nebun - şi mi-aş pierde slujba, aş fi trimis la munca de jos. Dar eu tot vi-L spun, pentru că n-am încotro. Adevărul este că acum trei ani, în 1966, eu lucram tot la proiectul de care v-am spus, cel în legătură cu materiile prime. Sînt pur şi simplu nul în chimia cernelu-rilor. Iar despre schimbarea culorilor anumitor uniforme de la Muzeul Armatei, aud de asta pentru prima oară astăzi, de la d-stră. în ce priveşte explozia de la Slatina, ştiu doar ce mi-a spus aseară tovarăşul Ulieru.

- Nu m-ai înţeles bine, îl întrerupse, aproape sever, Năs-tase. Eu n-am spus că ai fi fost implicat direct în pregătirea cernelurilor. Ţi-am amintit, doar, că ai lucrat într-un laborator unde se puteau fabrica asemenea cerneluri. Nu numai că ai lucrat acolo, dar printre colegii şi colegele d-tale de laborator se află şi o anumită tînără, foarte frumoasă, care...

Pantelimon se îmbujora.

- A fost greşeala mea, spuse. Nu eram făcuţi unul pentru altul şi ne-am despărţit.

- Nu, nu mă referearn la asta. îţi aminteam doar că tî-năra chimistă locuia în strada Luceafărului numărul 13, iar la 13 bis locuia Zevedei...

Pantelimon înghiţi de mai multe ori, cu efort, ca şi cum ar fi încercat zadarnic să-şi recapete glasul.

- E greu de crezut că n-ai întîlnit niciodată pe Zevedei.

- Şi totuşi acesta este adevărul, izbucni Pantelimon. Nu l-am întîlnit!

- Să admitem şi asta, continuă calm Năstase. Dar este de neînchipuit că n-ai aflat nimic din tot ce se lucra, şi se

vorbea, în celelalte secţii, bunăoară în laboratoarele cernelurilor...

- V-am spus, sînt nul în chimia cernelurilor.

- Şi, totuşi, colega d-tale, domnişoara Sanda Irineu, lucra în secţia cernelurilor.

Pantelimon ridică încurcat din umeri.

- Cînd eram singuri, spuse, nu discutam niciodată probleme de chimie.

- Dar cînd eraţi în grup? La cantină, bunăoară, sau în excursia pe care aţi făcut-o, cu alţi doisprezece colegi şi colege, în Munţii Neamţului, în vara 1966?

- Atunci am fost ultima oară împreună, vorbi grav Pantelimon, ridicînd fruntea. Cînd ne-am întors la Bucureşti, nu mai era nimic între noi.

- Şi nu te-a frapat nimic din tot ce se vorbise şi se discutase atunci? Nu-ţi mai aduci nimic aminte? Bunăoară, de doctorul Magheru, care a fost apoi transferat la Slatina? Colegii d-tale spun că eraţi prieteni...

- Nu eram prieteni. De altfel, dacă vreţi să cunoaşteţi adevărul, din cauza lui m-am despărţit de Alexandra...

Năstase continua să-L privească, clătinînd încet capul.

- Şi cu toate acestea, d-ta n-ai rupt definitiv legăturile cu tovarăşa Irineu. îi scriai la răstimpuri...

- Cărţi poştale ilustrate, zîmbi Pantelimon, căci făcea colecţie...

- Anul trecut i-ai trimis chiar o carte...

- Era o broşură în limba germană, ştiam că o interesează... Am voit să-i fac plăcere.

- Dar nu i-a mai ajuns, continuă Năstase, pentru că, între timp, tovarăşa Irineu schimbase din nou adresa. A fost trimisă în misiune în Suedia şi a rămas acolo...

Pantelimon păli, îşi trecu mîna prin păr şi începu să-şi şteargă picăturile de ploaie, parcă atunci le-ar fi simţit pentru întîia oară.

- Nu ştiai că a rămas în Suedia?

- Nu, răspunse absent Pantelimon.

Apoi îşi privi mîna udă şi o lăsă stînjenit pe genunchi.
- Dacă ţi-a rămas părul ud, atunci răceşti la sigur, spuse Năstase, ridicîndu-se. Să-ţi dau o aspirină.
Pantelimon o înghiţi supus şi goli pe nerăsuflate paharul cu apă.
- Mulţumesc, spuse aşezînd paharul în colţul biroului.
- Dar ştii, nu s-a împăcat cu clima din Suedia şi a plecat mai departe. Mult mai departe... Se pare că s-a stabilit în Uganda...

VI

După ce ascultă convorbirea înregistrată la magnetofon, Ghibercea întoarse capul şi-l întrebă.
- De ce i-ai spus că s-a stabilit în Uganda?
- Aşa, la întîmplare, să văd cum va reacţiona.
- A reacţionat cum nu se putea mai bine... Ori nu ştie nimic, şi atunci, vorba lui, e prost; ori îşi ascunde atît de bine jocul încît, tot vorba lui, ar putea fi pe jumătate nebun...
Tăcu, înălţînd capul, şi-şi opri privirile în tavan.
- Timpul trece, ediţiile clandestine apar, e adevărat, la intervale neregulate, şi noi am rămas exact acolo de unde am pornit acum trei luni, cînd am descoperit primul număr apocrif.
Năstase îşi corectă poziţia pe scaun, apoi, văzînd că tăcerea se prelungeşte, îndrăzni.
- Permiteţi, tovarăşe colonel, tot am aflat cîte ceva.
- Bunăoară?
- Bunăoară, legătura între Slatina şi Muzeul Armatei…
- Măcar dacă am putea fi siguri că există o legătură...
-...Sau că modificările introduse în text, şi mai ales greşelile de tipar, alcătuiesc un cod, prin care se transmit mesa-gii-Ghibercea îşi întoarse încet fotoliul spre fereastră, con-tinuînd să examineze atent tavanul.
- Modificări introduse în text, repetă el rar. Cea mai importantă este şi cea mai misterioasă: „Visători din toate ţările, uniţi-vă!” Sau, cum spui, *mai ales* greşeli de tipar:

„providenţă” în loc de „provenienţă”, „confuzie” în loc de „difuzie” şi altele la fel. Cele mai multe, cu o literă în minus sau două litere în plus...

- Conform codului, sugeră timid Năstase.

- Dar, după trei luni, serviciile speciale încă n-au descifrat codul.

Năstase îşi corectă din nou poziţia pe scaun.

- Ştim, cel puţin, că se transmit mesagii unor anumite grupe subversive; foarte probabil, se organizează acte de sabotaj sau, şi mai probabil, se pregăteşte un complot...

Ghibercea îşi întoarse hotărît fotoliul spre Năstase, şi-l privi lung, pe sub sprîncene.

- Ştii foarte bine, tovarăşe, că dacă există duşmani de clasă şi se comit acte criminale de sabotaj, nu s-a remarcat nici o schimbare în ultimele trei luni. Totul se petrece ca şi cum numerele apocrife n-ar exista, sau n-ar circula. Este, sigur, o acţiune clandestină împotriva Statului. Dar nu se văd rezultatele...

- Poate că n-au trecut încă la acţiune, sugeră Năstase...

- Şi asta e posibil... Singurul argument în favoarea ipotezei unei acţiuni organizate este Zevedei...

- Aşa vă spuneam şi eu...

- Dar nu în sensul în care crezi d-ta, continuă Ghibercea. Greşeala a fost făcută de la început, de cînd l-aţi lăsat pe Zevedei să înţeleagă că am aflat multe despre el, că e deci urmărit pas cu pas. Bine că nu l-aţi arestat! Atîta ar mai fi trebuit!... Dar, în orice caz, purtarea lui Zevedei nu se poate explica decît dacă există o organizaţie secretă din care, direct sau indirect, face şi el parte. Altminteri, ar trebui să-L considerăm nebun; şi nebun, *sigur* nu e.

- Şi cu toate acestea, începu timid Năstase.

- Cei care nu-L cunosc bine ţi-ar da dreptate, îl întrerupse Ghibercea. Căci ce sens ar avea să acosteze oamenii în faţa alimentarei Mătăsari, pe care o *ştie* sub supravegherea d-tale, să-i acosteze şi să-i întrebe în ce an sîntem, aducînd deci vorba despre exemplarele apocrife? Şi ce sens ar avea

pelerina lui cu două petice cusute pe locul epoleţilor? Nimeni din toţi cei care l-au întîlnit vreodată şi l-au văzut vorbind despre exemplarele din anul 1966, nimeni nu-L mai poate uita. Omul se poartă ca şi cum ar vrea să atragă atenţia asupra lui, şi în aşa fel încît *să nu poată fi uitat*. Mai ales cînd unul ca d-ta, evident, în interesul serviciului, îţi trimiţi curierii în strada Luceafărului nr. 13, şi repeţi adresa în gura mare.

Năstase îşi îndreptă din nou poziţia, pregătindu-se să se justifice.

- Ştiu, a trebuit s-o faci, dar a fost o greşeală... Să revenim însă la obiectivul pe care-L urmăreşte Zevedei. Nu există decît o singură explicaţie: omul a pierdut legătura cu agentul sau superiorul lui. Ştie că se găseşte undeva, aici, în Capitală, şi îi tot transmite semnale. Probabil că azi, mîine, va afla de el tot Bucureştiul. Şi Zevedei speră să se pomenească într-o noapte cu omul pe care-L aşteaptă...

- Ambele locuinţe sînt supravegheate 24 de ore din 24, vorbi Năstase. Şi nr. 13 şi 13 bis. Avem observatori la numerele 10,12 şi 14. Toţi cei care îl vizitează pe Zevedei, sau pe vecinul lui, Ioan Roată, au fost urmăriţi şi, cînd a trebuit, interogaţi. Iar în timpul nopţii nu L-a căutat nimeni. Şi nici Ze-vedei n-a ieşit vreodată din casă după ora 10 noaptea.

- Asta o ştiam şi eu, îl întrerupse Ghibercea. Dar odată şi-odată, ziua sau noaptea, are să-şi contacteze omul de legătură pe care-L aşteaptă. Altminteri...

- Deci, e vorba de un complot, spuse Năstase ca să întrerupă tăcerea...

- într-un anumit fel, da. Dar dacă e complot, şi Zevedei a pierdut legătura, şi tot o caută mereu, cum se face că astăzi, 26 mai, s-au descoperit deja exemplare în 14 oraşe, ca să nu mai vorbesc de Bucureşti? Cum se face că...

Se întrerupse şi începu să se joace cu degetele pe birou. Apoi apăsă pe butonul din stînga telefonului, şi cînd uşa se deschise, spuse fără să întoarcă capul.

- Adu-mi ultimul dosar cu rezultatele serviciilor speciale.

Aştepta tăcut, continuînd să-şi mişte degetele într-un ritm curios, ca şi cum le-ar fi mişcat cînd pe claviatura unui clavecin, cînd pe o tobă.

- Ultimul dosar pare tot atît de nul ca şi cel de săptămî-na trecută, şopti după ce răsfoi primele pagini. S-au înregistrat toate greşelile de tipar, s-au făcut tabele şi statistici, au fost consultaţi doi eminenţi matematicieni şi chiar un specialist în computerele electronice... Şi pînă azi, nimic. Nu ştim nimic!

- Dar de ce să ne mai ascundem după deget, tovarăşe Năstase?! Ştii la ce fac aluzie, adăugă după o pauză coborînd uşor glasul. Am înţeles şi noi, s-a înţeles şi sus, apoi şi mai sus... S-a înţeles asta demult. Nu există în toată ţara şi nici n-ar putea exista o tipografie capabilă să furnizeze asemenea ediţii apocrife. Deci, ne consolăm măcar cu această ipoteză: că exemplarele apocrife ar putea fi tipărite la una din ambasadele din Capitală. Una din ambasadele ţărilor prietene... sau mai puţin prietene, adăugă încercînd să zîmbeas-că. Dar este doar o ipoteză...

- Şi totuşi, îndrăzni Năstase, cerneala fabricată la Slatina...

- Dacă am putea fi siguri măcar de asta! exclamă Ghibercea. Să admitem, totuşi, că este aceeaşi cerneală. Dar unde e tipografia, şi cum se asigură circulaţia? Şi pentru ce, în ce scop! *Cuiprodest*? dacă ai învăţat cumva latina în liceu să-ţi mai aduci aminte. *Cuiprodest*? „Visători din toate ţările?”...Dar unde sînt? Şi cine sînt?...

VII

In fiecare zi, cîteva minute înainte de prînz, Pantelimon se îndrepta hotărît spre biroul lui Ulieru. Dar pe măsură ce se apropia, încetinea pasul. Ajuns în dreptul ascensorului se rezema de perete şi deschidea ziarul. Dar nu izbutea să citească. La răstimpuri îşi ridica privirile şi cerceta pendula. Apoi îşi împăturea ziarul şi pornea agale spre cantină. Ajungea printre cei din urmă şi mînca la repezeală, fără poftă, cu ochii în farfurie. Dacă îi vorbea cineva, tresărea

speriat, clipind din ochi, silindu-se să zîmbească. Sfîrşea întotdeauna prin a se interesa de cel mai apropiat magazin cu umbrele.

- Deci este adevărat ce se vorbeşte, auzi glasul lui Ulieru în spatele lui. Vrei cu tot dinadinsul să-ţi cumperi o umbrelă!

După ce-i strînse viguros mîna, Ulieru îl privi, încruntîndu-se.

- Dar ce se întîmplă cu d-ta? Pari de pe altă lume.

- Au reînceput insomniile, răspunse încruntat Pantelimon. Tovarăşul Năstase avea dreptate: am răcit săptămîna trecută. M-a pătruns ploaia şi deşi mi-a dat o aspirină, părul mi-era ud, mai ales la ceafă, şi am răcit. De aceea tot voiam să-mi cumpăr o umbrelă solidă. Poate una din acelea de-a-colo, adăugă întinzînd braţul şi arătîndu-le.

Ieşind din magazin, Ulieru îi spuse.

- Dacă n-ai altceva de făcut, haide cu mine... Nu ne-am văzut de o săptămîna, continuă coborînd glasul. Dar în săptămîna asta am aflat mai multe despre d-ta decît am aflat în doi ani.

Pantelimon întoarse brusc capul şi-l privi curios.

-...Şi sînt sigur că şi d-ta ai aflat tot atît de multe despre mine, continuă Ulieru zîmbind. Pentru că, deşi nu ne-am mai întîlnit, am comunicat prin intermediar. Năstase îmi repeta tot ce discutase cu d-ta, iar uneori deschidea magnetofonul şi îmi cerea să comentez anumite pasagii. Fără îndoială că acelaşi lucru s-a petrecut şi cu d-ta...

- Acelaşi lucru, şopti Pantelimon plecîndu-şi privirile. Exact acelaşi lucru...

- Nu trebuie să-ţi faci proces de conştiinţă, reluă Ulieru. Aşa sînt vremurile...

întoarse capul şi se opri, răsuflînd adînc.

- Dar nu pentru asta te căutam. M-au interesat interpretările d-tale.

- Ce interpretări? îl întrerupse, speriat, Pantelimon.

- Tot ce-ai spus despre Zevedei. Este pasionant. Deci, adăugă coborînd mai mult glasul, îl cunoşti bine. Cînd l-ai întîlnit?

- Nu-L cunosc deloc. L-am întîlnit o singură dată, atunci cînd m-a oprit să mă întrebe în ce an sîntem... Dar tovarăşul Năstase are o întreagă colecţie de convorbiri înregistrate pe bandă, şi le-am ascultat şi eu; unele, chiar de două, trei ori...

Se opri din mers şi întoarse capul spre Ulieru. De data aceasta un zîmbet îi lumina întregul obraz.

- Acest Zevedei, continuă cu o neaşteptată fervoare în glas, este un om mai mult decît interesant. Este unic! Probabil că de aceea adorm atît de tîrziu. Nu e noapte să nu mă gîndesc la el, şi încerc să înţeleg ce voia să spună cînd afirma că: „Am făcut politică 15 ani.”

- „...puşcărie tot 15 ani”, continuă Ulieru zîmbind, „şi vreau să înţeleg...”

- „Vreau să înţeleg sensul acestor 30 de ani”, reluă Pantelimon. „Căci ambele perioade alcătuiesc o totalitate.”

- Cred că el a spus „ambele faze”, îl întrerupse Ulieru. Dar e acelaşi lucru.

- „De aceea mă interesează problema timpului”, continuă să citeze Pantelimon. Problema timpului, repetă visător. Se opri din nou, şi căută privirile lui Ulieru.

- Dar asta nu poate avea nici o legătură cu ziarele antedatate 1966...

- Şi totuşi, Năstase îl bănuieşte pe el, vorbi absent Ulieru. Hai mai bine să mergem.

- Evident, antedatarea ziarelor trădează o anumită preocupare cu „problema Timpului”. Dar tot ce-a spus mai înainte Zevedei, dacă a fost sincer, şi eu cred că a fost - poate e nebun, dar e sincer - tot ce-a spus mai înainte indică altceva... Nu ştiu dacă ai ascultat toată convorbirea înregistrată în acea zi.

- Am ascultat o bună parte, dar nu ştiu dacă a fost întreaga convorbire. Te referi, foarte probabil, la ce-a spus Zevedei, despre von Braun...

- Exact! exclamă Pantelimon. Am ascultat acel pasaj de trei ori şi îl ştiu aproape pe dinafară. M-a încîntat, înainte de toate, sinceritatea lui, cînd a subliniat că fenomenul politic îi este, acum, perfect indiferent.

- A mai spus ceva, mai înainte, interveni Ulieru. A spus: „Misterul antedatării ziarelor este un pseudomister. Este pur şi simplu o performanţă de ordin tehnologic."

- Cred că asta a spus-o în urmă, *după* ce-a insistat că fenomenul politic îi este, acum, perfect indiferent. Dar asta n-are importanţă. După ce-a vorbit de „problema Timpului", a adăugat: „Ar trebui să mă încurajaţi, căci cei ca mine, pasionaţi de problema Timpului, nu au, şi nici nu pot avea, vreo putere politică."

- Aduceţi-vă aminte de răspunsul lui von Braun cînd Hitler i-a cerut să grăbească perfectarea rachetelor, ca să asigure victoria.

Pantelimon se opri şi-i apucă braţul.

- I-a spus: „Pe mine nu mă interesează cum să cîştigăm mai repede războiul; pe mine mă interesează să ajungem mai repede în Lună. Şi aşa s-a întîmplat: germanii au pierdut războiul, dar datorită lui von Braun, au ajuns în Lună!"

- Haide să mergem, îl îndemnă Ulieru, după ce mai întoarse o dată capul şi cercetă strada.

- Şi cu toate acestea, reluă tîrziu Pantelimon, exemplul lui von Braun poate fi înţeles în două feluri. Poate Zevedei vrea să spună: pe mine mă interesează „problema Timpului" şi von Braun ilustrează admirabil triumful celui care a privit *departe*, peste ani, dincolo de ani, dincolo de timp. Pe de altă parte, i se poate răspunde: dar triumful lui von Braun este pur tehnologic şi, ca atare, se traduce prin putere politică...

- în acest caz, îl întrerupse Ulieru.

- In acest caz, citînd exemplul lui von Braun, Zevedei s-a gîndit la altceva... Dar la ce? De aceea nu pot să dorm, adăugă după o pauză. Mă răsucesc în pat, şi mă tot întreb: la ce s-a gîndit?

- Poate nu s-a gîndit la nimic, spuse Ulieru.

- Atunci, ar fi şi mai interesant, pentru că, în acest caz, fără să vrea, fără să-şi dea seama, s-a trădat!

Se opri brusc, şi apucîndu-i braţul, îl întrebă în şoaptă:

- I-o spun eu sau i-o spui d-ta? Ar putea fi primul pas către descifrarea codului...

- Spune-i-o d-ta, căci eşti tînăr şi ai nevoie de galoane. Dar spune-mi şi mie. Am să i-o repet şi poate se va convinge că nu-i ascund nimic.

întoarseră amîndoi capetele şi-şi rotiră privirile de jur împrejur.

- Von Braun, Lună, alunizare, începu Pantelimon. Mesajele ar putea fi transmise printr-un cod fondat pe fazele Lunii. Greşelile de tipar şi celelalte modificări aduse ediţiei originale şi-ar putea găsi sensul ţinîndu-se seama de indicaţiile calendarului lunar.

- Nu înţeleg, şopti Ulieru.

- Şi totuşi, în fond, e destul de simplu. Deschizi ziarul, citeşti informaţiile din ziua aceea: lună plină, sau în creştere, sau în descreştere, şi cauţi greşelile de tipar. Să spunem, azi e lună plină; numeri deci 12 cuvinte - sau 12 litere - după prima greşeală de tipar, şi apoi treci la a doua greşeală, la a treia, şi aşa mai departe. Copiezi aceste cuvinte sau, poate, numai literele iniţiale - şi ai aflat mesajul.

- Să fie oare aşa? şopti emoţionat Ulieru.

- Nu ştiu, pentru că n-am văzut nici un exemplar din ediţiile apocrife. Dar s-ar putea verifica.

- Haide să mergem! spuse Ulieru.

Păşea gînditor, întorcînd la răstimpuri capul spre Pantelimon şi privindu-L curios, cu admiraţie şi totodată cu teamă.

- Te felicit, şopti tîrziu. Şi mă bucur că ai încredere în mine... Ştii, nu m-am simţit bine cînd te-am auzit vorbind de fosta d-tale dragoste, d-ra Irineu. Nu ştiam. Ne cunoaştem de aproape doi ani, şi nu mi-ai spus nimic...

VIII

- Mă tot gîndeam, azi dimineaţă, în avion, începu Pantazi după ce le strînse mîinile, mă gîndeam: cu ce seamănă? Şi adineaori, intrînd aici, am înţeles; e ca în povestea aceea cu satul care îşi omorîse bătrînii. îi omorîseră pe toţi, afară de unul singur. Iar cînd s-au încurcat lucrurile... Cunoaşteţi urmarea.

- S-au făcut greşeli, spuse Ghibercea zîmbind încurcat. Pantazi îl privi scurt, clătină din cap, apoi se aşeză în fotoliu.

- Partidul nu face niciodată greşeli, continuă scoţîndu-şi scobitoarea din gură şi aşezînd-o pe marginea ceştii cu cafea. Doar conjuncturile se schimbă... Şi ce plăcere, adăugă rotindu-şi ochii în jurul mesei, ce plăcere să văd că nu mi-aţi uitat tabieturile: cafea turcească, fără caimac...

Un zîmbet timid le lumină pentru cîteva clipe feţele. Apoi toţi şase îşi îndreptară privirile spre Ghibercea. Cu un tremur aproape imperceptibil al mîinii, Pantazi apucă ceaşca şi sorbi pe îndelete, cu încîntare.

- Exact ca pe vremurile bune... Dar fabula cu satul fără bătrîni, adăugă întorcîndu-se către Ghibercea, mă pune pe gînduri. Dacă m-aţi adus cu un avion special înseamnă că lucrurile s-au încurcat rău de tot. Şi pentru că, pe vremuri bune, se spunea că am iarba fiarelor...

Ca la un semnal, toţi şase izbucniră într-un rîs scurt, sfios, căutînd privirile lui Ghibercea.

-...V-aţi închipuit că, doar ce-am să scot iarba fiarelor din buzunar, am să ating lacătul şi, ca prin farmec, au să se sfarme toate încuietorile.

Apucă ceaşca, o dădu peste cap, apoi, adresîndu-se lui Ghibercea, îl întrebă:

- Despre ce e vorba? Ghibercea îi întinse un dosar.

- îmi închipui că ştiţi deja despre ce este vorba. Pantazi deschise dosarul şi luă în mînă un exemplar din

Sdnteia, îl parcurse dintr-o singură privire, apoi îl aşeză cu grijă la loc.

- E din 6 iunie 1966, spuse.

- A apărut şi s-a distribuit acum trei zile, precizează Ghibercea. N-aţi auzit nimic despre ediţiile apocrife ale *Sdnteii*?

Pantazi luă scobitoarea, o rupse în bucăţele şi începu s-o mestece încet, concentrat.

- De doi ani verific identitatea şi cercetez dosarele lucrătorilor de la uzinele pe care le cunoaşteţi. Nu prea am timp de altceva... Evident, am auzit şi eu multe, ca toată lumea. Dar nu ştiu nimic precis, adăugă începînd să depună, meticulos, fără grabă, fărîmele de scobitoare pe marginea farfurioarei.

Ghibercea se adresă unui tînăr pe jumătate chel, cu ochelari negri, aşezat la capătul mesei.

- începe d-ta, Dumitraşcu.

Pantazi îl ascultă, răsfoind în acelaşi timp dosarul. După cîteva minute, ridică mîna şi-l întrerupse.

- Ziarele acestea, apocrife, cum le spuneţi, au fost tipărite sau în tipografia *Sdnteia* sau au fost procurate de una din ambasadele din Capitală.

- Aşa credem şi noi, zîmbi cu înţeles Ghibercea. Şi pentru că sîntem siguri că n-au fost tipărite la tipografia noastră, ne întrebăm de ce au fost introduse şi difuzate de vreo ambasadă. Ascultaţi mai departe...

Pantazi scoase din buzunar o altă scobitoare şi, cu capul plecat, apropiindu-şi uşor pleoapele, ascultă rezultatele cercetărilor întreprinse de serviciile speciale: analiza hîrtiei şi a cernelii, statistica greşelilor de tipar, încercările de descifrare a codului prin care sînt transmise mesagiile.

- Dar de unde ştim că sînt trimise mesagii? întrebă Pantazi.

- Altminteri, ce sens ar avea toate eforturile noastre acestea, considerabile, de a tipări şi a distribui în toată ţara cîteva mii de exemplare apocrife? vorbi Ghibercea. Pentru că, o să vedeţi, mai sînt şi alte elemente. Ascultaţi mai departe.

Pantazi îşi rezemă coatele de birou şi, sugînd discret vîr-ful scobitoarei, ascultă.

- Ce e cu pelerina lui Zevedei? întrebă deodată. L-am cunoscut şi eu pe vremuri...

La semnul lui Ghibercea, Năstase deschise dosarul din faţa lui şi citi cîteva fraze, în timp ce pe ecran apăruse Zevedei ieşind radios din alimentara Mătăsari şi săltîndu-şi pelerina pe umeri.

- De felul lui e mai puţin vesel, adăugă Năstase. Dar în ziua aceea găsise şuncă...

, Imobilizat pe ecran, Zevedei continua să zîmbească, cu pachetul îri mîna stîngă, iar cu dreapta pregătindu-se să-şi aranjeze pelerina.

- A fost pelerina unui unchi al lui, colonelul Bruno Flon-dor, din armata austro-ungară, explică Năstase. Dar acum cred că e util să asculţi una din primele convorbiri, continuă cercetînd magnetofonul „Eu am făcut politică 15 ani, se auzi vocea lui Zevedei, şi puşcărie tot 15 ani... De aceea *trebuie* să înţeleg problema timpului...”

Cîteva minute în urmă, Pantazi ceru să i se repete pasajul cu von Braun. Li se aduse a doua cafea şi începu s-o soarbă pe îndelete, ascultînd pe Năstase citind fişa lui Panteli-mon. Origine socială sănătoasă. Fiu de muncitori din Valea Jiului. Student eminent, deşi lipsit de spirit politic. înainte chiar de a-şi lua doctoratul i s-a acceptat un proiect destul de îndrăzneţ la secţia C. După şase luni de cercetări, rezultatele s-au dovedit atît de neaşteptate încît proiectul a fost trecut, cu prioritate, la secţia A, iar Pantelimon promovat şef de laborator, cu grad de asistent universitar. Fără a se cunoaşte motivul, rupe logodna cu tovarăşa Sanda Irineu, colega lui de laborator. Devine suspect în

noiembrie 1967 şi se află de-atunci sub supraveghere. Nu are prieteni. Singurul cu care stă de vorbă la cantină şi se întîlneşte cîteodată este tovarăşul Ulieru, de la direcţia contabilităţii.

- Cum arată? întrebă Pantazi.

îl văzu pe ecran, în faţa alimentarei Mătăsari, apoi în laborator, privind încruntat conţinutul unei retorte, apoi înaintînd pe stradă alături de Ulieru; în cele din urmă, apu-cînd braţul unei tinere, parcă ar fi vrut s-o îmbrăţişeze.

- Este tovarăşa Sanda Irineu, explică Năstase. A studiat patru ani, la Facultatea de Chimie din Moscova. Specializată în aniline şi cerneluri. în noiembrie 1967 a fost trimisă la un congres la Stockholm şi nu s-a mai întors. Actualmente în Uganda. Colecţionează cărţi poştale ilustrate, din lumea întreagă.

Năstase rezumă apoi convorbirile lui cu Ulieru şi cu Pantelimon răsfoind dosarul şi citind adesea fraze întregi sau, la cererea lui Pantazi, deschizînd magnetofonul şi lăsîndu-L să vorbească. După un sfert de ceas, ascultînd pentru a doua oară explicaţiile lui Pantelimon relativ la posibilităţile unui cod construit pe fazele lunii, se întoarse spre Ghibercea.

- Şi? întrebă. Aţi încercat?

Ghibercea zîmbi, neîncercînd să-şi ascundă satisfacţia, şi ridică din umeri.

- Serviciile speciale au început calculele chiar în noaptea aceea, 2 spre 3 iunie, pe baza ediţiei apocrife din acea dimineaţă. Nici un rezultat. S-au cercetat apoi toate numerele anterioare. Nimic... Ipoteza lui Pantelimon e destul de ingenioasă, dar codul, admiţînd că *există un* cod, n-a fost încă descifrat...

Pantazi rămase pe gînduri şi nimeni nu îndrăzni să turbure tăcerea.

- înainte de a proceda mai departe, începu el tîrziu, trebuie să vă fac o mărturisire: m-aţi adus degeaba. Nu vă pot ajuta. Pentru simplul motiv că problema aceasta depăşeşte

teritoriul naţional. Şi eu nu sînt bun la probleme de ordin internaţional. Ar trebui să consultaţi serviciile anumitor ţări prietene...

- Am făcut-o demult, spuse Ghibercea. Nici nu se putea altfel, pentru că aflaseră şi ei, probabil cîteva ceasuri după noi. Au urmărit şi ei aceleaşi piste ca şi noi: explozia de la Fabrica de Cerneală, procesul subdirectorului Muzeului Armatei, supravegherea tipografiei şi a distribuţiei ziarului. I-am întîlnit peste tot. Şi, foarte probabil, au utilizat şi ei calculatoarele electronice... Fără nici un rezultat.

- Şi totuşi, începu Pantazi mestecînd calm un rest de scobitoare, totuşi, afacerea *nu poate fi* decît internaţională. Noi sîntem o ţară mică, şi duşmanii noştri interni au fost demult anihilaţi sau reduşi la neputinţă. Este imposibil de închipuit că, sub ochii noştri, s-a putut organiza în ultimele trei, patru luni, o acţiune subversivă de asemenea proporţii şi dispunînd de mijloace tehnice pe care le-ar invidia multe ţări...

Ghibercea îl ascultase privind triumfător în jurul lui.

- La aceleaşi concluzii am ajuns şi noi, spuse. Dar se pune necontenit întrebarea: De ce? în ce scop? Dacă ediţiile apocrife trimit mesaje subversive, de ce nu se întîmplă nimic mai mult, şi nimic *altceva* decît se întîmplă pînă în iarna trecută? Şi, de orice fel de acţiuni subversive ar fi vorba, mijloacele folosite sînt prea complicate şi prea costisitoare.

Vecinul din stînga lui Ghibercea înălţă mîna.

- Dacă permiteţi, tovarăşe colonel, aş vrea să pun o întrebare tovarăşului Pantazi... Cînd aţi spus că problema este internaţională, la ce v-aţi gîndit?

înainte de a-i răspunde, Pantazi, îl privi lung, parcă atunci l-ar fi văzut pentru întîia oară.

- M-am gîndit că s-ar putea ca înşişi autorii operaţiei să ne fi sugerat ideea mesagiilor subversive şi a complotului.

- Nu prea înţeleg...

- Nici eu, adăugă Ghibercea. De ce şi-ar fi dat atîta osteneală? Pantazi apucă farfurioara şi o trase încet în faţa lui.

- Mulţumesc, spuse. Numai aici se poate bea cea mai bună cafea *fără caimac*. Nu înţeleg cum o faceţi...

Apropie ceaşca de buze şi sorbi cu grijă.

- Şi, ca de obicei, e fierbinte, adăugă. Excelentă!... Ca să revenim la ce spuneam adineaori. Spuneam: s-ar putea ca mesajele să existe, dar să nu se refere la o acţiune subversivă la noi în ţară. S-ar putea ca mesajele să fie adresate altor grupuri din alte ţări; şi ca să ajungă mai sigur la destinaţie, le trimit prin ediţiile falsificate ale ziarului nostru.

- Greu de crezut, îl întrerupse Ghibercea zîmbind. Prea complicat.

- Am spus: *s-ar putea*. E o simplă ipoteză. Dar se mai pot face şi altele.

- Bunăoară? întrebă Ghibercea.

- Am să vi le spun mai tîrziu, după ce voi mai afla amănunte. Deocamdată aş vrea să ştiu dacă asemenea exemplare apocrife au fost expediate peste frontiere. Mai precis, dacă ele se află cumva în colecţiile bibliotecilor centrale sau în redacţiile ziarelor comuniste din Europa, sau chiar în lumea întreagă, peste tot unde se expediază *Scînteia*. Credeţi că e posibil să avem, în timp util, informaţii precise?

- E posibil, răspunse Ghibercea. Dar dacă au fost cumva trimise, e greu de crezut că au fost păstrate în colecţie. Văzînd că sînt datate *1966*, s-a putut crede că este la mijloc greşeala sau neglijenţa expediţiei şi au fost aruncate...

- Totuşi ar fi bine să încercăm. Dacă ar fi observat că eroarea sau neglijenţa se repetă s-ar fi adresat administraţiei ziarului. Ştiţi cumva de vreo reclamaţie în acest sens?

Ghibercea privi întrebător în jurul mesei.

- Da, vorbi vecinul lui Pantazi, cel care îi adusese cafelele. Au fost cel puţin două plîngeri: una de la Biblioteca Centrală din Mexico City şi cealaltă de la redacţia ziarului *Unită*.

- Ce fel de plîngeri? întrebă Ghibercea.

- Amîndouă la fel: că li se trimit, la răstimpuri, numere vechi şi astfel li se descompletează colecţia. Dar nu mi-a trecut prin minte că ar exista vreo legătură cu exemplarele apocrife, adăugă îmbujorîndu-se.

- Cînd s-au făcut plîngerile?

- Cea din Mexico în martie, cea din Italia, cîteva săp-tămîni mai tîrziu. *Unită* ne-a trimis chiar lista numerelor care lipsesc din colecţie. Evident, e vorba de...

- Atunci e simplu, îl întrerupse Ghibercea apăsînd pe unul din butoanele roşii.

IX

Şedinţa a fost reluată la 2,15. în dreptul fiecăruia se afla un termos cu o oranjadă şi, într-un pahar, cafea *espresso* cu gheaţă. Numai lui Pantazi i se aduse cafea turcească şi o carafă cu apă rece. Ascultă absent raportul unui inspector despre oraşele unde au fost colectate exemplare apocrife, ce fel de oameni le-au primit, ce-au declarat la interogatorii. Marea majoritate, muncitori sau şefi de organizaţie. Foarte puţini intelectuali, şi aproape toţi membri de partid. La început, aruncau exemplarele apocrife, mai ales că unii primeau în aceeaşi dimineaţă şi ediţia curentă. Dar în ultimul timp au prins de veste, şi le duc la sediu sau le vînd amatorilor...

- Ce fel de amatori? întrebă Pantazi.

- Oameni de tot felul, colecţionari de curiozităţi. Au fost anchetaţi şi ei. Nu par suspecţi, în aparenţă, de bu-nă-credinţă; dar, evident, vorbesc în dreapta şi în stînga, şi vrînd, nevrînd, fac publicitate... S-a aflat acum în toate oraşele de provincie.

- Aşa am aflat şi eu, spuse Pantazi rupînd meticulos scobitoarea. Unii se amuză, alţii se bucură. Spun: iată că *se*

pot face acte de sabotaj, şi Securitatea nu izbuteşte să dea de urma autorilor.

- Asta e partea cea mai gravă a afacerii, interveni Ghibercea. Publicitatea. E greu de ştiut cîţi şi-au dat seama de modificările textelor şi de greşelile de tipar. Mulţi n-au remarcat nici măcar principala modificare: „Visători din toate ţările, uniţi-vă!”. Dar îi încîntă succesul operaţiei.

- Poate că şi asta face parte din program, spuse Pantazi. Dar dacă ar fi numai asta!... Vă ascult, adăugă văzînd că tăcerea se prelungeşte.

- Cred că am spus esenţialul, încheie inspectorul după ce mai răsfoi o dată dosarul.

Pantazi îşi băgă automat degetele în buzunarul de sus al hainei, dar căută zadarnic. Cîteva clipe în urmă, Ghibercea îi întinse un tub de celofan plin cu scobitori. Surprinse acelaşi gest la alţi patru, şi zîmbi.

- Mulţumesc, spuse Pantazi. Mă bucur să văd că nu mi-aţi uitat ticurile şi tabieturile... Aş vrea totuşi să ne reîntoarcem o clipă la principalii suspecţi: Pantelimon, Zevedei şi dra Irineu. Dacă e vorba de o acţiune, şi deci de o organizaţie, înţeleg rolul drei Irineu, dar mai puţin pe al celorlalţi doi sau trei, dacă numărăm şi pe Ulieru...

- în ceea ce priveşte pe Zevedei, interveni Ghibercea, ar fi totuşi un indiciu.

Şi expuse ipoteza lui: purtarea lui Zevedei nu se poate explica decît presupunînd că a pierdut legătura. Pantazi îl ascultă atent sugînd la răstimpuri scobitoarea.

- Foarte interesantă ipoteza d-tale. Dar mă întreb dacă nu cumva ne-au atras de la început în cursă, momindu-ne cu piste fictive - pelerina lui Zevedei, explozia de la Fabrica de Cerneală, neregulile de la Muzeul Armatei, şi poate mai sînt şi altele, pe care nu le cunosc...

- Şi cu toate acestea, interveni Năstase, există o legătură între ei pentru că Sanda Irineu, cînd era logodită cu Pantelimon, locuia alături de locuinţa lui Zevedei, iar

doctorul Magheru a fost mutat la Fabrica de Cerneală din Slatina...

- E adevărat, reluă Pantazi, dar s-ar putea ca această legătură, destul de suspectă, să fi fost utilizată drept momeală; şi anume, ca să ne mobilizeze toate energiile în jurul unui complot intern, fictiv, camuflînd sursa şi caracterul internaţional al operaţiei. Dacă este aşa, au reuşit, căci am pierdut trei luni...

Ghibercea păli uşor şi-l privi încruntîndu-se.

- Ce-am fi putut face?

- Nu e un reproş, continuă Pantazi. Pentru că, în orice caz, aţi anchetat cu eficienţă pe Zevedei, i-aţi comunicat lui Pantelimon declaraţiile - mă refer în special la pasajul despre von Braun - şi aţi identificat astfel structura codului...

Ghibercea privi în jurul mesei, zîmbind ironic.

- D-ta glumeşti, tovarăşe, spuse continuînd să zîmbeas-că. V-am atras atenţia azi-dimineaţă că serviciile speciale au lucrat zi şi noapte, luînd ca bază şi fazele Lunii din 1966, şi cele de anul acesta: absolut fără nici un rezultat. Nu s-a format nici măcar un singur cuvînt, ca să nu mai vorbim de mesagii...

Pantazi începu să soarbă, gînditor, din cafeaua proaspătă pe care i-o adusese vecinul.

- Fireşte, este o simplă ipoteză. Dar pentru că ştim acum că ediţiile apocrife au fost expediate peste hotare - în Mexico, în Italia şi sigur în alte părţi - că deci este vorba de o acţiune internaţională, nu trebuie să calculăm pe baza fazelor Lunii de la noi, din România. Trebuie ţinut seama de calendarul lunar din alte ţări, chiar din foarte multe ţări. Cred că serviciile speciale vor putea începe chiar în seara aceasta, utilizînd calculatorul electronic. De la Observatorul Astronomic li se vor pune la dispoziţie tabele de mare precizie, indicînd fazele Lunii de pe toată suprafaţa Pămîntului. Computerele vor face restul. Ar trebui să începem întîi cu vecinii noştri, apoi Franţa, Italia, Mexic,

Suedia... Dar să nu uitaţi Uganda, adăugă după o scurtă pauză.

Cînd îl zări apropiindu-se, tînărul îşi împături jurnalul, căută ceva în servietă, apoi se ridică alene de pe bancă, parcă nu s-ar fi îndurat să se despartă de umbra teiului. Porni agale, cu paşi leneşi, în direcţia opusă, întorcînd mereu privirile spre bancă. De abia după ce-L văzu aşezîndu-se, grăbi pasul şi cîteva clipe în urmă dispăru.

- îmi pare bine că am, în sfîrşit, prilejul să te întîlnesc, spuse Pantazi, şi chiar aici, sub tei... N-am mai trecut pe aici de trei ani, adăugă scoţînd o scobitoare din buzunar şi începînd s-o răsucească uşor între degete. Voiam să te felicit, şi să te întreb: cînd au descifrat codul? cîte zile înainte de a-i comunica descoperirea lui Năstase?

Pantelimon se întoarse brusc, cu tot corpul şi-l privi surprins.

- Dar nu l-am descifrat! S-au făcut toate calculele posibile, mi-a spus tovarăşul Năstase, dar fără nici un rezultat.

Pantazi îl cercetă cîteva clipe în tăcere, începînd să rupă, meticulos, scobitoarea.

- Să nu te sperii văzîndu-mă că sug scobitorile, le rup în bucăţele şi le mînjolesc. Ticul acesta - recunosc, detestabil - este preţul pe care îl plătesc şi acum, cinci ani după ce m-am lăsat de fumat... îţi spuneam deci, continuă cu o voce mai gravă, sînt curios să ştiu cîte zile au trecut între momentul cînd ai făcut legătura cu von Braun - aluniza-re - fazele Lunii, şi momentul cînd i-ai comunicat ipoteza d-tale lui Năstase.

Pantelimon închise ochii şi clătină de mai multe ori capul, parcă ar fi numărat în gînd.

- Nu mai mult de patru zile. Evident, îi vorbisem cu o zi mai înainte tovarăşului Ulieru, în ziua cînd ne-am întîl-nit întîmplător în faţa raionului de umbrele...

Pantazi nu încercă să-şi ascundă satisfacţia.

- Vasăzică, trei zile. Ai păstrat secretul pentru d-ta trei zile. De ce?

- Nu îndrăzneam să mă destăinuiesc cuiva. Mi se părea, principial vreau să spun, mi se părea *evident* şi în acelaşi timp absurd, inaplicabil. Cum s-a şi dovedit, de altfel...

- Şi de ce lui Ulieru?

- Pentru că sîntem... cum să spun? nu pot spune că sîntem prieteni, dar oricum, este singurul în care am toată încrederea, cu care stau de vorbă...

- Deci, îl întrerupse Pantazi, dacă prietenul d-tale Ulieru s-ar fi destăinuit chiar în ziua aceea altcuiva, acel altcineva ar fi avut un avantaj de 24 de ceasuri...

Pantelimon ridică încurcat din umeri.

- Dar să lăsăm asta, continuă Pantazi. Ce mi se pare senzaţional este că ai reuşit să dezlegi codul datorită pelerinei lui Zevedei! Pentru că, nu e aşa? ai mărturisit chiar de la primul interogatoriu că te-au impresionat peticele cusute în dreptul epoleţilor.

Pantelimon începu să se mişte stînjenit pe bancă.

- Dacă n-ar fi fost peticele, Zevedei nu te-ar fi oprit în faţa alimentarei Mătăsari, ca să te întrebe în ce an sîntem, şi, astăzi, d-ta ţi-ai fi văzut liniştit de treabă, în laboratorul d-tale. N-ai fi devenit obiectivul nr. 1 al cîtorva servicii secrete, în aşa măsură încît trebuie să te păzim zi şi noapte. Pentru că, adăugă zîmbind, cred că ai înţeles şi d-ta: dacă ai fost deplasat de urgenţă în provincie, apoi internat într-un sanatoriu sub pretextul că rişti o congestie pulmonară iar azi ai fost adus la Bucureşti cu ambulanţa Ministerului pentru un aşa-zis consult, şi apoi invitat să te plimbi prin parc, însoţit de un intern şi, în cele din urmă, poftit să te odihneşti pe banca aceasta... cred că ai înţeles că toate acestea au fost spre binele d-tale.

- N-am înţeles nimic. Mi-am închipuit doar că am devenit suspect în urma...

- Erai suspect mai dinainte, îl întrerupse Pantazi. Dar de data aceasta era vorba de altceva: trebuia să te păzim. Oamenii pot dispărea mai uşor decît îţi închipui. Dispar azi şi mîine se trezesc în cine ştie ce continent... aşa sînt

timpurile. Au aflat şi alţii de descoperirea d-tale, şi au aflat-o 24 de ceasuri înaintea noastră...

- Dar s-au făcut calcule... încearcă din nou să se scuze Pantelimon.

- O să revenim la asta. îţi vorbeam de pelerina lui Ze-vedei fără de care... îl cunosc pe Zevedei şi ştiam şi de pelerină, dar nu ştiam c-o poartă, aşa peticită, iarnă şi vară. îl cunosc bine pe Zevedei, adăugă după o scurtă pauză. Eu l-am băgat în închisoare. Aflasem că se pregăteşte să fugă în munţi, să se alăture unui grup de sabotori, destul de bine înarmaţi. Şi pentru că ştiam că grupul fusese înconjurat, mi-a fost milă de Zevedei: îl cunoşteam de tînăr, şi pe vremuri cunoscusem bine pe unchiu-său, colonelul Bruno Flondor. Aşa că a trebuit să-L arestez chiar în noaptea aceea, şi să-L implic într-un complot fictiv. Speram că va lua doar cinci ani, dar la proces a vorbit prea mult, vrute şi nevrute, şi a fost condamnat la 25 de ani. Mi-a părut rău. Totuşi, a scăpat cu viaţă. Ceilalţi, din munţi, au fost prinşi şi executaţi cîteva zile în urmă.

Tăcu şi-l privi în ochi.

- Dacă-L întîlneşti, nu-i vorbi de asta. E poveste veche, şi el nu ştie nimic... Dar pelerina! exclamă ridicînd brusc mîna în aer, parcă-ar fi voit să-i arate scobitoarea pe care tocmai o scosese din buzunar. Am citit şi recitit toate stenogramele, doar voi afla de ce s-a hotărît să poarte pelerina asta...!

- Cu două petice cusute în dreptul epoleţilor, preciza Pantelimon.

- Epoleţii fuseseră smulşi la descinderea din noaptea aceea, cînd a fost arestat. Dădusem instrucţiuni să se caute valută, dacă s-ar fi găsit, ar fi fost implicat în alt pcoces, şi ar fi luat pedeapsa minimă 3 ani. Dar Zevedei era un om integru: el voia să lupte în munţi; în casa lui nu s-a găsit nici măcar un franc elveţian... Deşi, reluă după o pauză, zîmbind, este probabil că s-a aflat în tot oraşul de cercetarea minuţioasă a epoleţilor, pentru că de-atunci nu

prea s-au mai găsit, la descinderi, bijuterii sau valute ascunse în căptuşeala hainelor. Şi una din paginile cele mai negre din istoria serviciului nostru este tocmai aceasta: nu ne-am gîndit la colecţiile de costume naţionale, în primul rînd la colecţiile de uniforme de la Muzeul Armatei. Organizaţia a putut lucra, nestînjenită, cel puţin zece ani. Aveau oameni de încredere la Muzeu, şi agenţi de legătură foarte pricepuţi. Sub diferite pretexte - molii, praf, verificarea fişelor, şi cîte altele - anumite piese erau scoase din vitrine şi aduse într-o cameră specială. Restul, se înţelege de la sine... Aşa şi-au salvat mulţi bijuteriile şi valutele ba, unii dintre ei, chiar şi rezervele de aur. Evident, operaţia costa scump: aproape jumătate din valoarea obiectelor puse la adăpost. Dar unele uniforme fuseseră de atî-tea ori descusute, cusute şi din nou descusute, după atîţia ani, începuseră să se zdrenţuiască. Atunci, subdirectorul Muzeului a avut o idee nefericită: a hotărît restaurarea lor, dar s-au aplicat vopsele mediocre, uniformele arătau mai rău decît înainte de restaurare şi subdirectorul a sugerat să li se schimbe culoarea. Şi aşa s-a descoperit, şi a izbucnit scandalul.

- Ca într-un roman de aventuri, spuse Pantelimon. Pan-tazi îl privi curios, parcă ar fi încercat să-şi ascundă dezamăgirea.

- Şi totuşi încă nu înţeleg *de ce* s-a hotărît Zevedei să poarte *numai* pelerina asta, s-o poarte iarna şi vara. Aşa cum îl cunosc eu, ştiu că *trebuie* să existe un motiv. Dar care?... în orice caz, trebuie să-i fim recunoscători. Datorită pelerinei, d-ta l-ai întîlnit pe Zevedei, ai aflat de ediţiile apocrife, de von Braun şi alunizare, şi ai sugerat o ipoteză, singura care merită să fie luată în considerare. Doar că n-ai comunicat-o în întregime. Ultima parte ai păstrat-o pentru d-ta.

- Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, şopti intimidat Pantelimon.

Cîteva clipe Pantazi îl cercetă din nou, zîmbind.

- Mi-e greu să cred că te-ai oprit la jumătatea drumului. M-aş fi aşteptat să sugerezi lui Năstase să se procedeze la descifrarea mesagiilor ţinînd seama de fazele lunii şi în afara teritoriului nostru ţinînd seama, bunăoară, de calendarul lunar din Franţa sau Rusia sau Mexic. Sau Uganda.

Pantelimon păli şi-şi înălţă brusc capul.

- Dar e pur şi simplu absurd! exclamă. Dacă apar ediţii clandestine, cu eventuale mesagii cifrate, în România, mesagiile nu pot fi decît în româneşte şi adresate românilor.

- Pare, într-adevăr, absurd, începu Pantazi căutîndu-şi o nouă scobitoare. Şi totuşi, *aşa este*: ţinînd seama de calendarele lunare de pe toată suprafaţa Pămîntului, computerele electronice au descifrat pînă acum peste o sută de mesagii, redactate în 15 limbi, inclusiv limba română.

- Imposibil! repetă Pantelimon. E absurd!... Ce fel de mesagii?

- Destul de paşnice şi de anoste. Citate din Gandhi şi din Evanghelii, din Charta Naţiunilor Unite, din Marc Aure-liu şi Confucius, şi multe alte surse de acelaşi fel... Dar mai ales din Evanghelii. Deocamdată, în 15 limbi, dar încă n-a fost epuizată întreaga colecţie.

Pantelimon îl ascultase, uluit, privindu-L cu ochii dilataţi, parcă s-ar fi trudit să-L vadă mai bine.

- Dar de ce? şopti tîrziu. Ce sens ar putea avea o ediţie poliglotă, cifrată şi tipărită la noi, conţinînd mesagii indescifrabile în România?

- într-un anumit fel, reluă Pantazi continuînd să zîmbească, este o propagandă pacifistă pe plan mondial şi efectuată cu mijloace internaţionale.

- Dar e absurd, e absurd! O propagandă care utilizează mijloace atît de complicate încît numai computerele electronice reuşesc să descifreze mesagiile!...

- Nu înţeleg nici eu prea bine, continuă Pantazi. Dar nu trebuie să uiţi că numai *noi*, aici în România, a trebuit să

recurgem la computere. Cititorul din Franţa, sau Suedia, sau Mexico descifrează singur: se uită la data la care a fost tipărit ziarul, caută poziţia Lunei din acea zi, din ţara lui, apoi, conform sistemului pe care l-ai descoperit d-ta, începe să descifreze. Evident, dacă vede că primele grupe de litere nu au nici un sens, renunţă; ştie - pentru că a fost informat în prealabil, ştie că ediţia din ziua aceea nu conţine mesagii adresate ţării lui...

- Este extraordinar de complicat! repetă Pantelimon. Şi se pare de-a dreptul absurd, ţinînd seama că ziarul se tipăreşte în limba română.

- Există totuşi o explicaţie. Ţi-o spun, adăugă Pantazi după o nouă pauză, pentru că ai dovedit că poţi păstra un secret, chiar pentru trei zile. Dar al d-tale era, într-adevăr, un foarte preţios secret. Ce-am să-ţi spun eu acum sînt doar ipoteze, şi nu se referă direct la ţara noastră. Dar, dacă poţi, e preferabil să le ţii pentru d-ta...

- Vă dau cuvîntul meu de onoare, şopti Pantelimon punîndu-şi mîna pe inimă.

- Noi sîntem o ţară mică, reluă Pantazi, cu o umbră de tristeţe în glas. Şi constituim, ca şi multe alte ţări, o societate mai mult sau mai puţin închisă. Asta e conjunctura istorică şi trebuie să ţinem seama de ea... S-au încercat, prin vecini, anumite modificări de structură, ceea ce occidentalii numesc „liberalizare”. Ştii cu ce rezultat. Dar e greu de închipuit că această tendinţă către „liberalizare” poate fi radical anihilată. Pe de altă parte, e greu de închipuit că anumite supraputeri să nu încerce a profita de o asemenea tendinţă.

Se întrerupse, scoase frînturile de scobitoare din gură şi le aşeză cu grijă, una lîngă alta, pe marginea băncii.

- Ce-ţi spun eu acum, repet, e o simplă ipoteză. Şi ţi-o spun d-tale pentru că ai înţeles lecţia lui von Braun: triumfă numai acela care vede departe. D-ta eşti tînăr, ai să vezi multe... Să precizez: ce sens poate avea, cum spuneai, o ediţie apocrifă a *Sdnteii*, ale cărei mesagii cifrate nu pot fi

descifrate în România şi sînt numai rareori redactate în româneşte? Nu există decît o singură explicaţie. Anumite servicii ale unei supraputeri încearcă o experienţă şi, pentru motive pe care nu le cunoaştem, o încearcă la noi. Dar, pentru a evita o anumită interpretare eronată şi mai ales complicaţii diplomatice, mesagiile sînt cifrate într-un mod imposibil de descifrat la noi în ţară; mai mult, conţinutul acestor mesagii este, politiceşte, fără semnificaţie, adică, cel puţin deocamdată, este o simplă propagandă pacifistă.

- Pare de necrezut! exclamă Pantelimon. Atîta cheltuială şi atîta risipă de energie, ca să comunici prin cifru texte din Evanghelii şi din Gandhi!...

- Dacă ipoteza mea e justă, experienţa are o importanţă extraordinară. Iar mai tîrziu ar putea avea consecinţe destul de grave. Am să revin îndată asupra acestui aspect al problemei. Deocamdată să analizăm scopul experienţei: organizatorii încearcă să verifice în ce măsură se pot transmite - *în lumea* întreagăanumite slogane, sau informaţii sau, eventual, mai tîrziu, instrucţiuni precise de ordin politic sau militar. In ce măsură, adică: pînă la ce limită pot utiliza un mod care, pe de o parte, e atît de simplu încît poate fi învăţat pe dinafară, iar, pe de altă parte, se re-codifică automat şi la infinit, în cazul că e descifrat de adversar. Căci, ştii mai bine decît mine, pe o bază invariabilă - fazele Lunii - poţi schimba la infinit cifrul: în cazul nostru, se numără cuvintele - sau literele - la dreapta sau la stînga greşelilor de tipar, dar se poate modifica ordinea în care trebuie numărate, şi se pot constitui noi sisteme, pe baza literelor sau grupurilor de litere, şi asta, la infinit. Important este un singur lucru: să existe o structură invariabilă şi uşor accesibilă, adică prezentă la orice longitudine sau latitudine. Cum bine ai ghicit d-ta, singura structură de acest fel este calendarul lunar.

- Dar... interveni Pantelimon.

- Ştiu, îl întrerupse Pantazi. Este, cum spui, extrem de complicat tipărirea ediţiilor apocrife, introducerea lor prin mijloace legale sau ilegale în diferitele ţări, instruirea prealabilă a cititorilor în sistemul re-codării codurilor descifrate, şi cîte altele. Este extraordinar de complicat, dar este un sistem care nu poate fi niciodată abolit. Cît timp există un calendar lunar, şi există supraputeri ori mijloace tehnice limitate la dispoziţie, difuzarea pe scară mondială a oricărei categorii de mesagii nu poate fi întreruptă. Deocamdată, adăugă zîmbind, se face propagandă pacifistă. Zevedei, bunăoară, habar n-are de cod, dar e convins că e vorba de mesagii religioase care anunţă Pacea universală. Căci trudindu-se să înţeleagă, cum spune el, unitatea fundamentală a celor două faze antagonice din viaţa lui - 15 ani de activitate politică şi 15 ani de meditaţie în puşcărie - a ajuns la concluzia că numai o împăcare universală, adică Pacea mondială, poate salva omenirea de o catastrofă. De cînd i-au căzut pentru întîia oară sub ochi exemplarele antedatate cu trei ani, e convins că o puternică misivă spirituală a început în mai multe părţi ale lumii. Dar pentru că nu poate citi me-sagiile, întreabă la răstimpuri, cum a făcut cu d-ta, în ce an sîntem - sperînd că într-o bună zi să întîlnească pe cineva care cunoaşte codul şi-i poate comunica mesagiile... Dacă îl întîlneşti, adăugă cu un zîmbet trist, să-i spui că a avut dreptate: majoritatea mesagiilor sînt extrase din Evanghelii, în primul rînd Fericirile.

- Fericirile? întrebă Pantelimon. Adică...?

- Nu ai auzit niciodată de Fericirile proclamate de Isus? Fericiţi cei înfometaţi, căci se vor îndestula. Fericiţi cei ce plîng, căci vor fi mîngîiaţi... Fericiţi iubitorii de pace...

- Ah, da! exclamă Pantelimon roşind. Ştiu. Le-am auzit şi eu. Dar nu ştiam că li se spune aşa: *Fericirile*.

- Sînt opt Fericiri, adăugă Pantazi aşezînd cu degetele uşor tremurînd ultima frîntură de scobitoare pe marginea băncii. Dacă aş face un efort, cred că mi le-aş aminti pe toate opt...

Tăcu, închizînd ochii, parcă ar fi încercat să şi le amintească şi să le numere.

- Spuneaţi ca au fost trimise mesagii şi în limba română, îndrăzni tîrziu Pantelimon să rupă tăcerea.

- Numai unul singur, dar a fost trimis de mai multe ori: „Fericiţi cei săraci cu duhul căci a lor va fi împărăţia Cerurilor!”'

Pantelimon păli, şi-şi trecu de mai multe ori mîna pe frunte.

- „Cei săraci cu duhul”, repetă în şoaptă. Dacă nu sînt indiscret.

- Nu eşti. Acest mesaj, singurul, în limba română, nu poate fi descifrat decît ţinînd seama de calendarul lunar din Uganda...

- Era expresia ei favorită, continuă visător Pantelimon. Mi-o tot repeta mereu. Pe atunci, mi se părea umilitoare, şi nu înţelegeam de ce mi-o spune. De ce tocmai mie?...

Cu un gest, scurt, Pantazi zvîrli rămăşiţele scobitorilor, călcîndu-le cu piciorul, amestecîndu-le în pietriş, încercînd să le ascundă.

- Ai să înţelegi, poate, mai tîrziu, spuse. Au fost mulţi săraci cu duhul în toată lumea asta a noastră. Dar cel mai faimos tot Parsifal a rămas. Căci a fost singurul care a întrebat: unde se află potirul Sfîntului Graal?... Halal de Graalul nostru!, continuă cu o voce obosită, depărtată. Halal de Graalul care ne-a fost nouă ursit să-L căutăm. Să-L căutăm şi să-L găsim! adăugă ridicîndu-se.

îi strînse mîna şi porni agale, lăsîndu-şi uşor capul pe spate, ca şi cum de-abia atunci ar fi ajuns pînă la el mireasma florii de tei.

Porto de Andraitx, august 1975

TINEREŢE FĂRĂ DE TINEREŢE...

Pentru Sybille

De-abia cînd auzi clopotul Mitropoliei îşi aminti că e noaptea de înviere. Şi deodată i se păru nefirească ploaia care îl întîmpinase de cum ieşise din gară şi care ameninţa

să devină torenţială. înainta grăbit, sub umbrelă, adus din umeri, cu privirile plecate, căutînd să evite şuvoaiele. Fără să-şi dea seama, începu să alerge, apropiindu-şi umbrela de piept, ca o pavăză. Dar după vreo douăzeci de metri zări aprinzîn-du-se semnalul roşu şi trebui să se oprească. Aştepta nervos, săltînd, înălţîndu-se în vîrful pantofilor, schimbîndu-şi mereu locul, privind consternat băltoacele care, la cîţiva paşi în faţa lui, acopereau în bună parte bulevardul. Ochiul roşu se stinse, şi în clipa următoare îl orbi, zguduindu-L, explozia luminii albe, incandescente. Parcă ar fi fost aspirat de un ciclon fierbinte izbucnit, în chip neînţeles, chiar în creştetul capului. „A trăsnit pe aproape”, îşi spuse clipind cu greu ca să-şi dezlipească pleoapele. Nu înţelegea de ce strînge cu atîta putere mînerul umbrelei. Ploaia îl lovea sălbătecită, din toate părţile deodată, şi totuşi nu simţea nimic. Atunci auzi din nou clopotul Mitropoliei, şi toate celelalte clopote, şi, foarte aproape de el, un altul, zbătîndu-se singuratec, deznădăjduit. „M-am speriat” îşi spuse, şi începu să tremure. E din cauza apei, înţelese cîteva clipe în urmă, dîndu-şi seama că zace întins în băltoaca din marginea trotuarului. „M-a luat cu frig...”

- Am văzut cînd L-a lovit trăsnetul, auzi aceeaşi voce gî-fîită de bărbat speriat. Nu ştiu dacă mai trăieşte. Mă uitam într-acolo, că era chiar sub semafor, şi l-am văzut cum s-a aprins de sus pînă jos, cum i s-au aprins, în aceeaşi clipă, umbrela, şi pălăria, şi hainele. Dacă n-ar fi fost ploaia, ar fi ars ca o torţă... Nu ştiu dacă mai trăieşte.

- Şi chiar dacă mai trăieşte, ce-o să facem cu el? Era o voce depărtată, obosită, şi, i se părea, amară.

- Cine ştie ce păcate o fi avînd, să-L trăsnească Dumnezeu chiar în noaptea de înviere, şi chiar în spatele bisericii... Să vedem ce-o spune internul de serviciu, adăugă după o pauză.

I se părea curios că nu simte nimic, că, de fapt, nu-şi mai simţea trupul. Ştia, din convorbirile celor de lîngă el, că

fusese transportat. Dar cum îl transportaseră? în braţe, pe o targa, într-un cărucior?

- Nu cred că are vreo şansă, auzi, tîrziu, o altă voce, tot atît de depărtată. Nu i-a rămas un singur centimetru de piele neatins. Nu înţeleg cum mai trăieşte. Normal ar fi fost...

Evident, asta ştie toată lumea; dacă ai pierdut mai mult de 50% din epidermă, te asfixiezi... Dar îşi dădu repede seama că e ridicol, şi umilitor, să răspundă, în gînd, celor care se agitau în jurul lui. I-ar fi plăcut să nu-i mai audă, aşa cum, cu pleoapele strînse, nu-i vedea. Şi în aceeaşi clipă se trezi foarte departe, fericit, aşa cum fusese atunci.

- Şi apoi, ce s-a mai întîmplat, îl întrebă în glumă zîm-bind. Ce altă tragedie?

- N-am spus că e o tragedie dar, într-un anumit fel, asta era: să te pasioneze ştiinţele, să nu ai decît o dorinţă: să-ţi dedici viaţa ştiinţei...

- La ce ştiinţă faci aluzie, îl întrerupse, la matematică sau la limba chineză?...

- La amîndouă şi la toate celelalte pe care le descopeream pe rînd şi mă îndrăgosteam de ele pe măsură ce le descopeream...

îi puse mîna pe braţ, ca să nu se supere că-L întrerupe din nou:

- Matematica, înţeleg, pentru că dacă n-ai vocaţie, ar fi inutil să mai stărui. Dar chineza?...

Nu ştia de ce izbucnise în rîs. Probabil că îl amuzase felul cum pronunţase: *dar chineza*?

- Credeam că ţi-am spus. Acum doi ani, toamna, cînd am fost la Paris, m-am dus la o lecţie a lui Chavannes. L-am văzut, după curs, în biroul lui; m-a întrebat de cît timp studiez chineza, şi ce alte limbi orientale mai cunosc. Inutil să-ţi rezum toată conversaţia. Am înţeles doar un singur lucru: că dacă nu voi stăpîni în cîţiva ani - auzi, *în cîţiva ani*! - pe lîngă chineză, sanscrita, tibetana şi japoneza, nu voi ajunge niciodată un mare orientalist!...

- Bine, dar dumneata trebuia să-i răspunzi că vrei să studiezi *numai* limba chineză...

- Aşa i-am spus, dar nu l-am convins. Pentru că, chiar în acest caz, tot trebuia să învăţ japoneza şi o seamă de limbi şi dialecte sud-asiatice... dar nu asta a fost important, ci altceva. Cînd i-am spus că studiez chineza de cinci luni, s-a îndreptat spre tablă şi a scris vreo douăzeci de caractere, apoi mi-a cerut să le pronunţ, unul cîte unul, şi apoi să traduc pasajul. Le-am pronunţat cum m-am priceput, şi am tradus ceva, dar nu tot. A zîmbit amabil: „Nu e rău, mi-a spus. Dar dacă după cinci luni... Cîte ore pe zi?” „Cel puţin şase ore”, i-am răspuns. „Atunci, limba chineză nu e pentru dumneata. Probabil că nu ai memoria vizuală necesară... Domnul meu, a adăugat cu un zîmbet ambiguu, afectuos şi ironic în acelaşi timp, domnul meu, ca să stăpîneşti limba chineză, îţi trebuie o memorie de mandarin, o memorie fotografică. Dacă n-o ai, vei fi obligat să faci un efort de trei, patru ori mai mare. Nu cred că merită...”

- Deci, în fond, e vorba de memorie...

- De o *memorie fotografică*, repetă cu gravitate, subliniind cuvintele.

Auzise de mai multe ori uşa deschizîndu-se şi închizîn-du-se, şi alte zgomote, şi cîteva voci străine.

- Să vedem ce-o să spună profesorul. Dacă mă întrebaţi pe mine, eu vă mărturisesc cinstit...

Acelaşi lucru, mereu acelaşi lucru! Dar îi plăcea vocea: era, fără îndoială, un medic tînăr, dezgheţat, pasionat de meseria lui, generos.

-...Pielea i-a fost arsă sută la sută, şi totuşi supravieţuieşte de douăsprezece ore, şi pe cît ne putem da seama, nu suferă... I-ai făcut vreo injecţie?

- Una, azi-dimineaţă. Mi se părea că geme. Dar poate că gemea prin somn...

- Se ştie ceva despre el? S-a găsit ceva lîngă el?

- Doar mînerul umbrelei, restul fusese carbonizat. Curios, tocmai mînerul, un mîner de lemn... Hainele se făcuseră cenuşă; ce nu spălase ploaia, s-a scuturat în maşină...

Ştia că aşa ar fi trebuit să se întîmple, şi totuşi, ascultînd explicaţiile internului, se înseninase: aşadar, cele două plicuri din buzunar se făcuseră şi ele cenuşă... Fără să vrea, căci nu-şi dăduse seama că nu închisese bine uşa după el, auzise: „S-a ramolit rău de tot venerabilul! Asta ne-a mai spus-o de vreo trei, patru ori...” Era adevărat. îl impresionase informaţia pe care o citise în *La Fiera Letteraria*: că Papini e aproape orb şi nici un chirurg nu îndrăzneşte să-L opereze. Pentru un cititor lacom şi neobosit ca Papini, tragedia era fără pereche. De aceea vorbea întruna despre ea. Dar poate că şi Vaian avea dreptate: „încep să mă ramolesc...”

Atunci îi auzi din nou vocea:

- Şi ce altă tragedie ţi s-a mai întîmplat? Ai renunţat la limba chineză. Şi apoi?

- De fapt, n-am renunţat; am continuat să învăţ zece, cincisprezece caractere pe zi, dar asta mai mult pentru plăcerea mea şi pentru că mă ajuta să înţeleg traducerile textelor pe care le citeam... în fond, eram un diletant...

- Cu atît mai bine, îl întrerupse Laura punîndu-i din nou mîna pe braţ. Trebuie să existe şi cîţiva oameni inteligenţi şi cu destulă imaginaţie, ca să se bucure de descoperirile pe care le fac marii dumitale erudiţi. Foarte bine că te-ai lăsat de chineză... Dar atunci, unde sînt celelalte tragedii la care făceai aluzie?...

O privise lung. Nu era nici pe departe cea mai frumoasă studentă pe care o cunoscuse, dar era *altfel*. Nu înţelegea ce-L atrage, de ce-o caută mereu, intrînd în sălile de cursuri, pe unde nu mai călcase de trei, patru ani, de cînd îşi luase licenţa. Ştia că o găseşte întotdeauna la cursul lui Titu Maio-rescu. Acolo o întîlnise cu un ceas mai înainte şi, ca de obicei, întovărăşind-o spre casă, se opriseră pe o bancă, lîngă lac, în Cişmigiu.

- Care sînt celelalte tragedii? repetase, susţinîndu-i calm, zîmbind, privirile.
- Ţi-am spus că, încă din liceu, îmi plăceau matematici-le şi muzica, dar şi istoria, arheologia, filozofia. Aş fi vrut să le învăţ pe toate; evident, nu ca un specialist, dar cu rigoare, lucrînd direct pe texte, căci am oroare de improvizaţie şi de cultura după ureche...
Îl întrerupse ridicînd băieţeşte braţele în sus:
- Eşti cel mai ambiţios bărbat pe care l-am cunoscut pînă acum! Ambiţios şi apucat! Mai ales apucat!
Le cunoştea bine vocile, şi învăţase să le deosebească. Erau trei infirmiere de zi şi două de noapte.
- Dacă ar avea noroc, s-ar prăpădi zilele astea. Căci aşa se spune: cine moare în Săptămîna luminată se duce de-a dreptul în rai.
„Are suflet bun, îi e milă de mine. E mai bună decît toate celelalte, pentru că se gîndeşte la mîntuirea sufletului meu... Dar dacă îi vine în minte să scoată acul siringei din venă? Probabil că aş supravieţui pînă dimineaţa, cînd vine internul. Iar dacă nu va observa el, va observa Profesorul. Singurul care e disperat, şi umilit, că nu înţelege; singurul care vrea cu orice preţ să mă ţină în viaţă, să afle ce s-a întîmplat.” Îl auzise, într-una din zile - renunţase să se mai întrebe *cînd* - îl auzise, după ce-i atinsese, cu infinită prudenţă, pleoapele.
- Ochiul pare intact, dar dacă a orbit sau nu, nu ştim. Nu ştim, de altfel, nimic altceva...
Mai auzise asta, altă dată: „Nu ştim nici măcar dacă e conştient sau nu, spusese atunci Profesorul, dacă aude şi dacă *înţelege* ce aude...” Nu era vina lui. De mai multe ori pînă atunci, îi recunoscuse vocea şi-l înţelesese perfect. „Dacă înţelegi ce spun, strigase Profesorul, strînge-mi degetul.” Dar nu-i simţise degetul. Ar fi vrut să-L strîngă, dar nu ştia cum.
Da data aceasta adăugase: „Dacă izbutim să-L păstrăm în viaţă încă cinci zile...”

în cinci zile, aflase unul dintre asistenţi, va veni de la Paris, în drum spre Atena, profesorul Gilbert Bernard, cel mai mare specialist...

-...Mai ales ambiţios, repetă Laura. Vrei să fii ceea ce sînt atîţia alţii: filolog, orientalist, arheolog, istoric, mai ştiu eu ce altceva. Adică, vrei să trăieşti o viaţă străină, viaţa altora, în loc să fii dumneata, Dominic Matei, şi să cultivi exclusiv geniul dumitale...

- Geniul meu? exclamase cu o prefăcută timiditate ca să-şi ascundă bucuria. Asta presupune că aş avea geniu...

- într-un anumit sens, desigur că-L ai. Nu semeni cu nimeni din toţi cei pe care i-am cunoscut pînă acum. Trăieşti şi înţelegi viaţa altfel decît noi...

- Dar pînă acum, la douăzeci şi şase de ani, n-am făcut nimic. Doar că mi-am luat toate examenele cu bile albe. N-am descoperit nimic, nici măcar o interpretare originală a cîn-tului XI din *Purgatorio*, pe care l-am tradus şi comentat...

I se păruse că Laura îl privea trist, oarecum dezamăgită.

- De ce-ar fi trebuit să descoperi ceva? Geniul dumitale ar fi trebuit să se împlinească în viaţa pe care o trăieşti, nu în analize, descoperiri şi interpretări originale. Modelul dumitale ar trebui să fie Socrate, sau Goethe; dar imaginează-ţi un Goethe *fără opera scrisă*!

- Nu prea înţeleg, spuse emoţionat.

- înţelegeţi toţi? îi întrebă Profesorul.

- Eu nu prea înţeleg, mai ales dacă se vorbeşte prea repede...

El înţelegea foarte bine. Franceza pe care o vorbea Profesorul era impecabilă; fără îndoială că-şi luase doctoratul la Paris. Parcă vorbea mai precis şi mai elegant decît marele specialist. Bernard era, probabil, de origine străină. Dar ghicea din frazele lui lente, şovăitoare, că - aşa cum spunea Vaian despre ultimul lor director, de cîte ori trebuia luată, urgent, o decizie gravă - nu îndrăzneşte nimeni să se pronunţe.

- Cînd v-aţi convins că este conştient?

- De-abia alaltăieri, vorbi Profesorul. încercasem de mai multe ori înainte, dar fără rezultat.

- Şi sînteţi *sigur* că v-a strîns degetul? Aţi *simţit* că vi-L strîn-ge ca răspuns la întrebarea dumneavoastră? Nu cumva era un gest reflex, fără intenţionalitate şi deci fără semnificaţie?

- Am repetat experienţa de mai multe ori. Dacă voiţi, încercaţi şi dumneavoastră, ca să vă convingeţi...

Simţi, ca de atîtea ori în ultimul timp, degetul care se introduce uşor, cu o exagerată precauţie, sub degetele lui adunate în pumn. Apoi auzi vocea Profesorului:

- Dacă înţelegi ce spun, strînge degetul!

îl strînse, probabil, cu multă putere, pentru că doctorul Bernard şi-L retrase repede, surprins. Dar cîteva clipe în urmă, după ce şopti: *Traduisez*, *s'il vousplait*, îl introduse din nou şi rosti, pronunţînd limpede şi rar cuvintele: *Celui qui vous parle est un mededn frangais*. *Accepteriez-vous qu'il vous pose quelques questions*? înainte ca Profesorul să termine de tradus, strînse degetul cu aceeaşi putere. De astă dată nu şi-L retrase, ci întrebă: *Vous comprenez le frangais*? Repetă strînsoarea, dar cu mai puţină convingere. După ce şovăi cîteva clipe, doctorul Bernard întrebă: *Voulez-vousqu'on vous abandonne a votre sort*? Aproape cu voluptate îşi păstră mîna întreagă inertă, ca de ghips. „*Vouspreferez qu'on s'occupe de vous*?” îl strînse cu putere. „*Voulez-vous qu'on vous donne du chloroforme f*” îşi imobiliza din nou mîna şi şi-o păstră aşa, fără nici cea mai mică tresărire, ascultînd ultimele întrebări: „*Etes-vousJesus-Christ*? *Voulez-vous jouer dupiano*? *Ce matin*, *avez-vous hu du champagne* f”'

Acea noapte, toţi cu paharele de şampanie în mînă, încon-jurîndu-i şi strigîndu-le cu o tristă, *mediocră* lipsă de pudoare care îi surprinse pe amîndoi: „Pînă la Veneţia să nu mai beţi şampanie, că vi se face rău!” „Mi-e teamă că ei au

băut mai multă şampanie decît ar fi trebuit”, spuse Laura după ce pornise trenul.

Atunci auzi vocea profesorului.

- Să mai încercăm o dată. Poate că n-a înţeles bine întrebarea dumneavoastră. Am să-L întreb în româneşte. Şi continuă, ridicînd glasul:Vrem să-ţi aflăm vîrsta. Pentru fiecare zece ani, îmi strîngi o dată degetul.

Strînse, din ce în ce mai puternic, de şase ori, apoi, fără să înţeleagă de ce, se opri.

- Şaizeci de ani? se miră Profesorul. I-aş fi dat mai puţin...

- In această stare larvară, auzi glasul lui Bernard, e greu de precizat. întrebaţi-L dacă e obosit, dacă putem continua...

Au continuat dialogul încă o jumătate de ceas, aflînd astfel că nu locuieşte în Bucureşti, că nu are decît o singură rudă, depărtată, pe care nu ţine s-o informeze de accident, că acceptă orice test, oricît ar fi de riscant, ca să se verifice dacă nervul optic a fost sau nu atins. Spre norocul lui, n-au mai pus alte întrebări, căci probabil nu le-ar fi ascultat. Orbirea care-L ameninţa pe Papini fusese primul semnal. îşi spusese, în săptămîna aceea, că poate nu e vorba de inevitabila decrepitudine a bătrîneţii, că dacă a tot repetat povestea lui Papini (Papini, pe care nici un chirurg nu îndrăzneşte să-L opereze...), a făcut-o pentru că îl preocupa tragedia unuia din scriitorii lui favoriţi. Dar curînd şi-a dat seama că încerca să se păcălească singur. Cu un an mai înainte, doctorul Neculache recunoscuse că, deocamdată, arterioscleroza e incurabilă. Nu-i spusese că-L ameninţa şi pe el arterioscleroza, dar adăugase:

- La o anumită vîrstă, te poţi aştepta la orice. Şi eu îmi pierd memoria, continuase, zîmbind trist. De la o vreme, nu mai pot memoriza versurile poeţilor mai tineri, pe care îi descopăr şi care-mi plac.

- Nici eu, îl întrerupse. Ştiam pe dinafară aproape tot *Paradiso*, şi acum... Iar din scriitorii tineri, după ce-i citesc, nu reţin aproape nimic...

Şi totuşi... în ultimul timp, aşa cum zăcea în pat cu ochii închişi, îşi amintise fără dificultate multe cărţi citite de curînd, şi recitase în gînd poeme de Ungaretti, de Ion Barbu şi Dan Botta, texte pe care nici nu ştiuse că le învăţase vreodată pe dinafară... Cît despre *Paradiso*, de multe zile şi nopţi adormea recitîndu-şi terţinele lui favorite. Fu cuprins deodată de o spaimă neînţeleasă, căci izvora parcă din chiar bucuria descoperirii pe care o făcuse. „Să nu mă mai gîndesc! îşi ordonă. Să mă gîndesc la altceva!...” Şi, totuşi, de atîta timp, nu face altceva decît să recite poeme şi să-şi repovestească cărţile pe care le-a citit. „Am fost un nătărău! M-am speriat degeaba...” Deşi, o dată plecase de acasă şi, ajuns în stradă, înţelese că nu-şi mai amintea unde voia să se ducă... „Dar poate a fost doar un accident. Poate eram obosit, deşi n-aveam nici un motiv să fiu obosit...”

- în fond, marele specialist nu ne-a lămurit prea mult, auzi glasul unuia din interni.

- Spunea însă că se mai cunosc cîteva cazuri. Bunăoară, acel pastor elveţian, ars de fulger aproape 100% şi care a mai trăit totuşi mulţi ani. E drept, rămăsese mut. Ca şi omul nostru, probabil, adăugă coborînd glasul.

- Nu mai vorbi, că poate te aude, şopti cineva pe care nu izbuti să-L identifice.

- Asta voiam şi eu, să mă audă. Să vedem cum va reacţiona. Poate că totuşi n-a rămas mut...

Fără să vrea, fără să ştie ce face, îşi descleştă încet gura. în acea clipă auzi trosnituri neobişnuit de puternice în urechi, ca şi cum în dreapta şi în stînga lui s-ar fi prăvălit, peste stînci, nenumărate vagoane încărcate cu fierărie veche. Dar, deşi îl asurzea ecoul exploziilor prelungindu-se la nesfîrşit, continuă să-şi deschidă gura. Şi deodată se auzi rostind: *Nu*! şi repetă cuvîntul de mai multe ori. Apoi, după o scurtă pauză, adăugă: *Nu mut*. Ştia că voise să spună: „Nu sînt mut”, dar nu izbutise să pronunţe cuvîntul „sînt”. După zgomotele din odaie, şi uşa care se deschise şi se

închise repede, înţelese că acele două cuvinte provocaseră senzaţie. îşi ţinea gura larg deschisă, dar nu mai îndrăznea să-şi mişte limba. Cînd doctorul Gavrilă, favoritul lui, cel despre care fusese sigur de la început că are vocaţie de medic, se apropie de pat, repetă din nou cuvintele, şi atunci înţelese de ce le pronunţă cu atîta greutate: cu fiecare mişcare a limbii simţea cum se clatină cîţiva dinţi, parcă ar fi stat să cadă.

- Asta era, şopti Gavrilă. Dinţii. Şi chiar măselele, adăugă cu un aer preocupat. Chemaţi la telefon pe doctorul Filip: să vină de urgenţă cineva - idealul ar fi să vină chiar dîn-sul - dar să vină pregătit cu tot ce trebuie...

îl auzi din nou, mai tîrziu, de departe:

-... De-abia se ţin. Dacă ar fi înghiţit cu mai multă putere, ar fi riscat să se înece cu vreo măsea... Anunţaţi pe Profesor.

Simţi penseta apucînd un dinte din faţă şi scoţîndu-L fără efort. începu să numere; în cîteva minute, cu aceeaşi uşurinţă, doctorul Filip îi extrase nouă dinţi şi cinci măsele.

- Nu prea înţeleg ce s-a întîmplat. Rădăcinile sînt sănătoase. E ca şi cum ar fi împinse de mai multe măsele de minte. Dar asta e imposibil. Va trebui să-i facem o radiografie...

Profesorul se apropie de pat şi-i puse două degete pe mîna dreaptă.

- încearcă să rosteşti ceva, orice cuvînt, orice sunet, încercă, mişcîndu-şi limba, de data aceasta fără teamă, dar nu izbuti să spună ce-ar fi vrut. în cele din urmă, resemnat, începu să pronunţe, la întîmplare, cuvinte scurte: ac, cuc, bou, om, pană, bale...

A treia noapte avu un vis pe care şi-l reaminti întreg. Se reîntorsese pe neaşteptate în Piatra Neamţ şi se îndrepta spre liceu. Dar cu cît se apropia, cu atît creştea numărul trecătorilor. Recunoscu, în jurul lui, pe trotuar, mulţi din foştii lui elevi, aşa cum îi văzuse cînd se despărţise de ei, cu 10,20 sau 25 de ani mai înainte. Apucă pe unul de braţ:

„Dar unde vă îmbulziţi toţi, Teodorescule?” îl întrebă. Băiatul îl privi lung, zîmbind încurcat; nu-L recunoscuse. „Ne ducem la liceu. Azi se sărbătoreşte centenarul profesorului Dominic Matei.”

„Nu-mi prea place visul, îşi repetă de mai multe ori. Nu înţeleg de ce, dar nu-mi place...” Aşteptă să plece infirmiera şi, cu emoţie şi mare grijă, aşa cum făcea de cîteva zile, începu să întredeschidă pleoapele. Se trezise într-o noapte privind o pată luminoasă, albăstruie, fără să-şi dea seama că deschisese ochii şi fără să înţeleagă ce priveşte. Simţi cum i se zbate, speriată, inima, şi închise repede ochii. Dar în noaptea următoare se trezi din nou, privind cu ochii deschişi aceeaşi pată luminoasă şi, neştiind ce să facă, începu să numere în gînd. Cînd ajunse la 72, înţelese brusc, că lumina vine de la veieuza din fundul camerei. Izbuti să-şi stăpînească bucuria privind, fără grabă, perete după perete, încăperea în care se afla, unde fusese transportat în preziua vizitei doctorului Bernard. De atunci, de cîte ori rămînea singur, mai ales nopţile, deschidea ochii, îşi mişca uşor capul, apoi umerii, şi începea să cerceteze formele şi culorile, umbrele şi penumbrele din jurul lui. Nu şi-ar fi putut închipui că o asemenea beatitudine fusese de totdeauna la îndemîna lui; doar să privească, foarte atent şi pe îndelete obiectele de lîngă el.

- De ce nu ne-aţi arătat şi nouă *căputeţi* deschide ochii? auzi glasul unuia dintre interni, şi în clipa următoare îl văzu: era aproape aşa cum îl reconstituise după inflexiunile vocii: înalt, brun, uscăţiv, cu un început de chelie.

Aşadar, bănuise ceva, şi-l pîndea mai de mult, să-L surprindă.

- Nu ştiu nici eu, răspunse pronunţînd doar parţial cuvintele. Poate voiam să mă conving întîi pe mine că nu mi-am pierdut vederea...

Internul îl privea zîmbind absent.

- Dumneata eşti un om curios. Cînd te-a întrebat Profesorul cîţi ani ai, ai răspuns: şaizeci...

- Am mai mult...

- Greu de crezut. Ai auzit, probabil, ce vorbeau infirmierele...

Cu un gest supus, de şcolar pocăit, înclină din cap. Le auzise: „Cît zicea că are, şaizeci de ani? Asta îşi ascunde vîr-sta. L-ai văzut şi dumneata, adineaori, cînd l-am spălat; ăsta e bărbat tînăr, în floarea vîrstei, ăsta n-a împlinit patruzeci de ani...”

- Nu vreau să crezi că te-am spionat ca să te reclam direcţiei. Dar trebuie să informez pe profesor. Şi el va decide...

Altă dată s-ar fi supărat sau i-ar fi fost frică, dar acum se trezi recitind, la început în gînd, apoi mişcîndu-şi încet buzele, una din poeziile lui favorite, *La morte meditată* de Ungaretti:

Sei la donna chepassa
Come una foglia
E lasci agii alberi unfuoco d'autunno...

îşi amintea că atunci cînd citise pentru întîia oară poezia, erau de mult despărţiţi: de aproape 25 de ani. Şi, totuşi, citind-o, la ea se gîndise. Nu ştia dacă era aceeaşi dragoste de la început, dacă o mai iubea aşa cum îi mărturisise în dimineaţa de 12 octombrie 1904, după ce-au ieşit de la tribunal şi s-au îndreptat spre Cişmigiu. La despărţire, sărutîndu-i mîna, adăugase: „îţi urez... în sfîrşit, ştii ce vreau să spun... Dar aş vrea să mai ştii ceva: că am să te iubesc pînă la sfîr-şitul vieţii...” Nu era sigur că o mai iubeşte, dar la ea se gîndise citind:

Sei la donna chepassa...

- Te-ai convins deci că eşti în afară de orice pericol. Aşa îl întîmpină Profesorul în dimineaţa următoare, îndreptîndu-se zîmbitor spre el. Era mai impresionant decît şi-L închipuise. Nu era prea înalt, şi totuşi felul cum ţinea capul sus, îşi păstra corpul - drept, de parcă ar fi fost la paradă -, îi dădea un aer marţial care intimida. Dacă n-ar fi avut părul

aproape în întregime alb, ar fi părut sever. Chiar cînd zîmbea rămînea grav, distant.

- Şi de-abia acum începi să devii un „caz interesant”, adăugă aşezîndu-se pe scaunul din faţa patului. Cred că înţelegi de ce. Pînă în clipa de faţă n-a găsit nimeni vreo explicaţie plauzibilă, nici aici, nici în străinătate. Aşa cum a căzut trăsnetul, ar fi trebuit să fii ucis pe loc, sau să mori asfixiat în zece, cincisprezece minute, sau, în cel mai bun caz, să rămîi paralizat, mut sau orb... Enigmele care ne confruntă în cazul dumitale se înmulţesc pe zi ce trece. Nu ştim încă datorită cărui reflex n-ai putut deschide gura douăzeci şi trei de zile şi a trebuit să fii alimentat artificial. Este probabil că ai reuşit s-o deschizi cînd a trebuit să elimini dinţii şi măselele pe care gingiile nu le mai puteau reţine. Ne-am gîndit să-ţi facem o proteză ca să poţi mînca şi, mai ales, ca să poţi vorbi normal. Dar deocamdată nu putem face nimic, radiografiile arată că, în scurt timp, se pregăteşte să apară o nouă garnitură de dinţi.

- Imposibil! exclamă uluit, stîlcind cuvîntul.

- Aşa spun toţi doctorii şi toţi dentiştii, că e pur şi simplu imposibil. Şi, totuşi, radiografiile sînt cît se poate de clare... De aceea, ca să închei, de-abia acum cazul dumitale devine extrem de interesant: nu mai e vorba de un caz de „mort în viaţă”, ci de cu totul altceva; ce, exact, încă nu ştim...

„Să fiu prudent, să nu fac vreo greşeală şi să mă dau de gol... Azi, mîine vor întreba de nume, de adresă, de meserie. In fond, de ce mi-ar fi teamă? N-am făcut nimic. Nu ştie nimeni nici de plicul alb, nici de plicul albastru...” Şi, totuşi, fără să înţeleagă de ce, voia cu orice preţ să-şi păstreze anonimatul, aşa cum fusese la început, cînd îi strigau: „Mă auzi sau nu? Dacă înţelegi ce spun, strînge-mi degetul...” Din fericire, acum, fără dinţi, vorbea cu greutate. îi va fi uşor să se prefacă, să stîlcească şi acele puţine cuvinte pe care izbutea să le rostească. Dar dacă îi vor cere să scrie? îşi privi, parcă pentru întîia dată cu atenţie, braţul şi mîna dreaptă. Pielea era netedă, bine întinsă, proaspătă,

şi începea să-şi recapete culoarea de altădată. îşi pipăi încet, prudent, braţul pînă la cot, apoi mîngîie cu două degete bicepsul. Ce curios! Poate imobilitatea aproape absolută, de aproape patru săptămîni, şi lichidele acelea nutritive pe care i le injectaseră direct în vene... „Ăsta e bărbat tînăr, în floarea vîrstei!” spusese infirmiera. Iar cu o zi mai înainte auzise uşa deschizîndu-se cu precauţie, paşi apropiindu-se de pat, internul şoptind: „Doarme, să nu-L treziţi”, apoi o voce străină, răguşită: „Nu poate fi el... Va trebui totuşi să-L vedem şi fără barbă... Dar individul pe care-L căutăm noi e student, n-a trecut de douăzeci şi doi de ani, şi ăsta de aici arată mai în vîrstă, se apropie de patruzeci...”

Atunci îşi aminti din nou de furtună.

- Ce e mai curios, spusese unul din interni, e că n-a plouat decît acolo pe unde a trecut el; de la Gara de Nord pînă aproape de bulevardul Elisabeta. A fost o aversă ca în miezul verii, care a durat destul ca să inunde bulevardul, dar la cîteva sute de metri, nici o picătură.

- E adevărat, adăugase cineva, am trecut pe-acolo cînd ne-am întors de la biserică, şi apa de pe bulevard încă nu se scursese...

- Unii spun că a fost o încercare de atentat, pentru că s-ar fi găsit nu ştiu cîte încărcături de dinamită, dar i-a surprins ploaia torenţială şi în ultimul moment au trebuit să renunţe.

- Asta poate fi şi o invenţie a Siguranţei, ca să justifice arestările printre studenţi...

Apoi tăcuseră toţi, brusc.

„Trebuie să fiu cu băgare de seamă, îşi repetă. Nu cumva să mă confunde cu unul din legionarii ascunşi, pe care-i caută Siguranţa. Şi atunci va trebui să le spun cine sînt. O să mă trimeată la Piatra, ca să verifice. Şi atunci...” Dar, ca de obicei, izbutea să se smulgă gîndului care-L irita. Se trezi recitîndu-şi cîntul XI din *Purgatorio*, apoi încercă să-şi amintească din *Eneida*: *Agnosco veteris vestigiaflammae*...

- Cu dumneata, cucoane Dominic, n-o scoate nimeni la capăt: treci de la o carte la alta, de la o limbă la alta, de la o ştiinţă la alta. Poate că de aceea v-aţi despărţit, adăugă cu un zîmbet trist.

Atunci nu se supărase. îi plăcea Nicodim, era un moldovean bun, cinstit şi molcom.

- Nu, domnule Nicodim, manualul de limbă japoneză n-are nici o legătură cu despărţirea noastră...

- Dar de ce manualul de japoneză? îl întrebă surprins Nicodim.

- Credeam că la asta te refereai, la zvonul care circulă prin tîrg…

- Adică?…

- Adică, se spune că, întorcîndu-mă acasă cu un manual de limba japoneză şi văzîndu-mă că deschid imediat caietul şi încep să învăţ, Laura mi-ar fi spus… în sfîrşit, mi-ar fi spus că prea mă apuc de multe lucruri şi nu duc nimic la capăt şi că din cauza asta ne-am fi despărţit…

- Nu, eu n-am auzit asta. Am auzit pe unul şi pe altul că duduia Laura se cam plictisise de aventurile dumitale galante, că, mai ales, vara trecută, la Bucureşti, dădeai mereu tîr-coale unei franţuşte, spunînd că o cunoşteai de la Sorbona...

- Nu! îl întrerupse obosit, ridicînd din umeri. Asta a fost cu totul altceva. E adevărat că Laura bănuia ceva, pentru că aflase de o altă încurcătură, mai veche, dar ea e o femeie inteligentă, ştie că de iubit n-o iubesc decît pe ea, că celelalte, în sfîrşit... Dar trebuie să-ţi mai spun că am rămas foarte buni prieteni.

Dar nu i-a spus mai mult. Nu spusese nimănui, nici lui Dădu Rareş, prietenul lui cel mai bun, care murise de tuberculoză 12 ani mai tîrziu. Deşi, poate, Dădu a fost singurul care a ghicit adevărul. Poate că chiar Laura i-o fi mărturisit ceva, căci se înţelegeau foarte bine amîndoi.

- Te ascult, spuse Profesorul cu o uşoară iritare în glas. Te ascult şi nu înţeleg. De cîteva zile, nici un progres. Mi se

pare chiar că săptămîna trecută reuşeai să pronunţi anumite cuvinte pe care astăzi... Trebuie să colaborezi şi dumneata. Să nu-ţi fie teamă de gazetari. Ordinele sînt stricte: nu te va intervieva nimeni. Evident, cazul dumitale era prea extraordinar ca să nu se afle în oraş. Au apărut ştiri şi articole în diverse gazete, majoritatea absurde, ridicole. Dar, ca să revin, trebuie să colaborezi şi dumneata, trebuie să ştim mai mult şi mai multe: de unde eşti, cine eşti, ce profesie ai, şi celelalte.

Clătină cuminte din cap şi repetă de mai multe ori: „Bine! bine!” „Se îngroaşă gluma; trebuie să fiu cu ochii în patru.” Noroc că în dimineaţa următoare simţi, trecîndu-şi limba peste gingii, colţul primului canin. Cu o exagerată inocenţă i-L arătă infirmierei, apoi internilor, prefăcîndu-se că îi este imposibil să mai pronunţe ceva. Dar dinţii apăreau repede, unul după altul. Pînă la sfîrşitul săptămînii răsărise-ră toţi. în fiecare dimineaţă venea un dentist şi-l examina, lua note pentru articolul pe care-L pregătea. Cîteva zile a suferit de gingivită, şi chiar dacă ar fi voit, n-ar fi putut vorbi prea bine. Au fost zilele cele mai senine, căci se simţea din nou apărat, la adăpost de surprize. Simţea, de asemenea, o energie şi o încredere pe care nu le mai cunoscuse din timpul războiului cînd, la Piatra Neamţ, organizase o „mişcare de Renaştere culturală” (aşa o denumiseră ziarele locale) fără egal în restul Moldovei. Vorbise de ea, lăudîndo, chiar Nicolae Iorga în conferinţa pe care o ţinuse la liceu. Petrecuse o parte din după-amiază la el acasă şi nu-şi ascunsese surpriza descoperind acele multe mii de volume de orientalistică, filologie clasică, istorie veche, arheologie.

- De ce nu scrii, *colega*? îl întrebase de mai multe ori.

- Lucrez, domnule Profesor, mă trudesc de vreo zece ani să închei o lucrare...

Atunci îl întrerupse Davidoglu, cu inevitabila lui glumă:

- Dar întrebaţi-L, domnule Profesor, ce fel de lucrare? *De omni re scibili*!...

Era una din vechile lor glume, pe care le repetau de cîte ori îl vedeau intrînd în cancelarie cu un maldăr de cărţi noi, sosite chiar în dimineaţa aceea de la Paris, de la Leipzig sau de la Oxford.

- Cînd ai de gînd să te opreşti, cucoane Dominic? îl întrebau.

- Cum să mă opresc, cînd n-am ajuns nici la jumătatea drumului?... De fapt, ştia că cheltuindu-şi, înainte de război, puţina avere ce-i rămăsese pe cărţi scumpe şi în călătorii de studii, era obligat să rămînă profesor aici, la liceu că, deci, o bună parte din timp o pierdea cu lecţiile. Şi de mult nu-L mai interesau latina şi italiana; ar fi vrut să predea, dacă s-ar fi putut, istoria civilizaţiei sau filozofia.

- Aşa cum vrei dumneata să le faci pe toate, nici zece vieţi nu-ţi vor fi de-ajuns...

O dată răspunsese, aproape cu convingere:

- Sîntem siguri măcar de un lucru, că pentru filozofie nu ai nevoie de zece vieţi...

- *Habe nun ach*! *Philosophie*... *durchaus studiert*! citase solemn profesorul de germană. Cunoşti restul, adăugase.

Din indiscreţiile asistenţilor, înţelese de ce e nervos Profesorul: Bernard îi cerea mereu informaţii mai ample şi mai precise. *En somme*, *qui est ce Monsieurfii* întrebase într-o scrisoare. (Dar asta nu e sigur, observase cineva. Asta o spune doctorul Gavrilă, dar nici el n-a văzut scrisoarea.) Evident, Bernard aflase de mult că necunoscutul pe care-L examinase la începutul lui aprilie nu-şi pierduse vederea şi că începuse să vorbească. Era acum mai curios ca oricînd. îl interesau nu numai etapele restabilirii fizice, ci şi cît mai multe amănunte despre capacităţile mentale. Faptul că înţelegea limba franceză îl îndemna să creadă că avea oarecare cultură. Voia să afle ce s-a păstrat şi ce s-a pierdut. Sugerase o serie de teste: vocabular, sintaxă, asociaţii verbale.

- Dar cînd ai s-o termini, domnule?

- Mai am de scris partea întîi; celelalte părţi - Antichitatea, Evul Mediu şi Epoca modernă - sînt scrise aproape în întregime. Dar partea întîi, înţelegi, originile - originea limbajului, a societăţii, a familiei, a tuturor celorlalte instituţii... Astea cer ani şi ani de cercetări. Şi cu bibliotecile noastre de provincie... Pe vremuri, cumpăram pe cît puteam, dar acum, cu sărăcia...

De fapt, cu cît trecea timpul, cu atît înţelegea mai limpede că nu va ajunge să-şi termine singura lui carte, opera vieţii lui. Se trezise într-o dimineaţă cu un gust de cenuşă în gură. Se apropia de 60 de ani şi nu încheiase nimic din tot ce începuse. Iar „discipolii” lui, cum îi plăcea să-şi numească unii din colegii lui foarte tineri, copleşiţi de admiraţie, care se adunau cel puţin o seară pe săptămînă la bibliotecă să-L asculte vorbindu-le de imensele probleme pe care trebuia să le rezolve, discipolii se risipeau o dată cu trecerea anilor, mutaţi în alte oraşe. Nu rămăsese nici unul căruia i-ar fi putut încredinţa măcar manuscrisele şi materialele adunate.

De cînd auzise că la cafenea i se spune Venerabilul sau Papa Dominic, îşi dădu seama că prestigiul pe care îl dobîndise în timpul războiului cînd Nicolae Iorga îl lăudase la începutul conferinţei, şi, de la Iaşi, trimitea din timp în timp cîte un student să-i ceară cărţi, prestigiul acesta începea să pălească. Pe nesimţite, se trezi că în cancelarie sau la cafeneaua Select nu mai era centrul atenţiei generale, că nu mai scă-păra, ca pe vremuri. Iar de curînd, de cînd îl auzise pe Vaian: „S-a ramolit rău de tot Venerabilul!” aproape că nu mai îndrăznea să le vorbească despre cărţile noi pe care le citea, de articolele din *N.R.F.*, *Criterion* sau *La Fiera Letteraria*.

Şi apoi au urmat, una după alta, ceea ce numea, în limbajul lui secret, „crizele de conştiinţă”.

- Dar ce cauţi pe aici, domnu Matei?

- Mă plimbam. M-a apucat iar migrena, şi ieşisem să mă plimb...

- Dar aşa, în pijama, în preajma Crăciunului? Să nu răceşti!...”

A doua zi se aflase în tot oraşul. Probabil că-L aşteptau la cafenea să-L descoase, dar în ziua aceea nu s-a dus, nici în ziua următoare.

- Cu prima ocazie! a exclamat într-o după-amiază, în faţa cafenelei Select, rîzînd. Cu prima ocazie!...

- Ce-o să fie cu prima ocazie? L-a iscodit Vaian. într-adevăr ce-are să fie? îl privea încruntat, încercînd să-şi aducă aminte. în cele din urmă ridică din umeri şi plecă spre casă. De-abia cînd puse mîna pe clanţă îşi aminti: cu prima ocazie va deschide plicul albastru. „Dar nu aici, unde mă cunoaşte toată lumea. Departe, în alt oraş. La Bucureşti bunăoară.”

într-o dimineaţă ceru infirmierei o foaie de hîrtie, un creion şi un plic. Scrise cîteva rînduri, lipi plicul şi-L adresă Profesorului. Apoi începu să aştepte, simţind cum i se accelerează bătăile inimii. De cînd nu mai cunoscuse o emoţie asemănătoare? Poate din dimineaţa cînd aflase că România declarase mobilizarea generală. Sau, şi mai înainte, cu 12 ani mai înainte, cînd, de cum intrase în salon, înţelese că-L aştepta Laura şi că voia să-i vorbească. I se păruse, atunci, că avea ochii umezi.

- Trebuie să-ţi spun, începu silindu-se să zîmbească. E prea important pentru noi amîndoi şi nu mai pot ascunde... Trebuie să-ţi mărturisesc. Am simţit asta mai demult, dar de cîtva timp mă obsedează. Simt că nu mai eşti *al meu*... Te rog, nu mă întrerupe. Nu e ce te gîndeşti tu... Simt că nu eşti al meu, că nu eşti *aici*, lîngă mine, că eşti în altă lume - nu mă gîndesc la cercetările tale, care, orice ai crede tu, mă interesează - dar simt că eşti într-o lume străină, în care nu te pot întovărăşi. Şi pentru mine, şi pentru tine, cred că ar fi mai înţelept să ne despărţim. Sîntem amîndoi tineri, iubim amîndoi viaţa... Ai să vezi mai tîrziu...

- Bine, spuse Profesorul după ce împături cu grijă hîr-tia şi o introduse în agendă. Am să mă întorc mai tîrziu.

Reveni după un ceas. încuie uşa, să nu fie deranjat, şi se aşeză pe scaunul din faţa patului.

- Te ascult. Nu trebuie să faci un prea mare efort. Cuvintele pe care nu le poţi pronunţa, le poţi scrie, adăugă în-tinzîndu-i un bloc de hîrtie.

- Veţi înţelege de ce a trebuit să recurg la această stratagemă, începu emoţionat. Vreau să evit publicitatea. Adevărul este acesta: mă numesc Dominic Matei, la 8 ianuarie am împlinit şaptezeci de ani, am fost profesor de latină şi italiană la liceul Alexandru Ioan Cuza din Piatra Neamţ, unde locuiesc şi acum. Locuiesc pe strada Episcopiei, numărul 18. Este casa mea şi cuprinde o bibliotecă de aproape opt mii de volume, pe care am lăsat-o prin testament liceului...

- Extraordinar exclamă Profesorul după ce răsuflă adînc şi-L privi din nou, oarecum speriat.

- Cred că nu vă este greu să controlaţi. Dar, vă implor, multă, multă discreţie. Mă cunoaşte tot oraşul. Dacă voiţi probe suplimentare, vă pot face planul casei, vă pot spune ce cărţi se găsesc pe birou, şi orice alt detaliu îmi veţi cere. Dar, cel puţin deocamdată, nu trebuie să se afle ce mi s-a întîmplat. Aşa cum aţi spus şi dumneavoastră, e destul de senzaţional că am rămas teafăr. Dacă se află că am întinerit, nu voi mai avea linişte... Vă spun toate acestea pentru că agenţii de la Siguranţă, care au mai fost pe aici, nu vor crede niciodată că am trecut de şaptezeci de ani. Deci, nu vor crede că sînt cine sînt, şi voi fi anchetat, şi cîte nu se pot în-tîmpla cînd eşti anchetat... Vă rog, dacă socotiţi că merită să fie studiat cazul meu, vreau să spun că merită să fie studiat în continuare, aici, la spital, vă rog găsiţi-mi o identitate fictivă. Bineînţeles, va fi provizorie, şi dacă, mai tîrziu, nu veţi fi satisfăcut de conduita mea, puteţi oricînd revela adevărul...

- Nu e vorba de asta, îl întrerupse Profesorul. Deocamdată, important este un singur lucru: să ai o situaţie în regulă. Asta, sper, nu va fi greu de obţinut. Dar ce vîrstă îţi putem

da? Cînd nu vei mai avea barbă, vei părea un tînăr de treizeci, treizeci şi unu de ani. Să punem treizeci şi doi de ani?... Mai întrebă o dată strada şi numărul casei şi le însemnă în agendă.

- Care este, evident, închisă, reluă după un răstimp.

- Da şi nu. O femeie bătrînă, Veta, jupîneasa mea de o viaţă întreagă, locuieşte în două odăiţe lipite de bucătărie. Ea păstrează cheile de la celelalte încăperi.

- Probabil că există undeva un album cu fotografii; mai precis, cu fotografiile dumitale din tinereţe...

- Sînt, toate, în sertarul de sus al biroului; sînt trei albume. Cheia de la sertar se află sub cutia de ţigări, chiar pe birou... Dar dacă cel pe care îl veţi trimite va vorbi cu Veta, se va afla în tot oraşul...

- Nu e nici un risc dacă se procedează cu prudenţă, îşi introduse gînditor agenda în buzunar şi tăcu cîteva clipe, continuînd să-L privească.

- Recunosc, cazul dumitale mă pasionează, spuse ridi-cîndu-se. Nu înţeleg nimic, şi nimeni altcineva dintre noi nu înţelege... Probabil exerciţiile le faci cînd rămîi singur, în timpul nopţii, adăugă.

Ridică încurcat din umeri.

- Simţeam că-mi amorţesc picioarele şi atunci am cobo-rît din pat, şi aici, pe covor...

- Nu te-a frapat nimic?

- Ba da. M-am pipăit peste tot. Am simţit muşchii, aşa cum îi aveam pe vremuri: tari, vînjoşi. Nu mă aşteptam. După atîtea săptămîni de imobilitate aproape absolută, ar fi trebuit să fie, cum să spun? un fel de...

- Da, aşa ar fi trebuit, îl întrerupse Profesorul.

Se îndreptase spre uşă, dar se opri, şi se întoarse, cău-tîndu-i privirile.

- Nu mi-ai dat adresa de aici, din Bucureşti. Simţi că roşeşte, dar, cu efort, izbuti să zîmbească.

- Nu am adresă, pentru că de-abia sosisem. Venisem cu trenul, de la Piatra Neamţ. Am ajuns aproape de miezul nopţii. Era în noaptea de înviere.

Profesorul îl privi lung, neîncrezător.

- Dar te duceai, în orice caz, undeva... Şi acolo, pe trotuar, lîngă dumneata, nu s-a găsit nici o valiză...

- Nu aveam valiză. Nu aveam nimic cu mine, afară de un plic albastru. Venisem cu gîndul să mă sinucid. Mi se părea că sînt condamnat: arterioscleroză. îmi pierdeam memoria...

- Veniseşi aici ca să te sinucizi? repetă Profesorul.

- Da. Mi se părea că nu aveam altă soluţie. Singura soluţie era plicul albastru. Păstram acolo, de mult, cîteva mi-ligrame de stricnina...

II

Ştia că visează şi-şi trecea mereu palma pe obrazul proaspăt bărbierit, dar nu izbutea să se trezească. De-abia după ce maşina ajunse la capătul bulevardului, recunoscu cartierul; îl recunoscu mai ales după mirosul teilor în floare. Ne îndreptăm spre Şosea, înţelese. Nu mai trecuse pe aici de cîţi-va ani şi privea emoţionat casele vechi, care-i aminteau de anii studenţiei. Apoi îl întîmpină o alee străjuită de arbori înalţi; în clipa următoare poarta se deschise şi maşina, îna-intînd încet pe pietriş, se opri în faţa scării de piatră vînătă. „De ce nu coborîţi?” auzi un glas necunoscut. Privi cu mirare în jurul lui; nu era nimeni. I se păru că sus, în capul scării, se deschisese uşa. Era deci aşteptat. „Ar trebui să cobor”, îşi spuse.

Trezindu-se, îl orbi lumina puternică de-afară şi privi surprins ceasul. Nu era încă 6. Probabil că au uitat să tragă trans-perantele. Tîrziu auzi deschizîndu-se uşa.

- V-am adus hainele, spuse infirmiera apropiindu-se zîmbind de pat, cu braţele încărcate.

Era Anetta, încă destul de tînără şi cea mai îndrăzneaţă. (Cu cîteva zile mai înainte îi spusese, privindu-L adînc în ochi: „Cînd o să ieşiţi de aici, poate mă luaţi într-o seară la

cinematograf...”) îl ajută să se îmbrace, deşi n-ar fi avut nevoie de ajutor. Ghicea, din privirile ei dezamăgite, că vestonul nu cădea prea bine „e prea strîmt în umeri”, spuse, şi cravata, albastră cu mici triunghiuri cenuşii, nu se asorta cu cămaşa în dungi. Curînd intră internul de serviciu. începu să-L examineze, încruntat, cu atenţie.

- Se vede de la distanţă că nu sînt hainele dumitale. Ai putea deveni suspect. Va trebui să-ţi căutăm altceva. Doctorul Gavrilă spunea că are cîteva costume de cea mai bună calitate; i-au rămas de la un unchi de-al lui.

- I-au rămas moştenire după ce-a murit, preciza Anet-ta. Şi nu e bine să porţi haine de la morţii altora. De la morţii tăi, e altceva; le porţi în memoria lor, aşa, ca un suvenir...

- N-are nici o importanţă, spuse zîmbind. Azi, în orice caz, nu mai e timp. Poate cu altă ocazie, cînd o să mai trec pe aici...

- Da, interveni internul, dar cu vestonul ăsta atragi atenţia şi rişti să fii urmărit...

- Dacă se piteşte bine în fundul maşinii, poate nu se observă...

Două ceasuri în urmă, coborî în curte, întovărăşit de doctorul Chirilă, cel care îi era mai puţin simpatic pentru că după ce-L surprinse ascuns în odaie, avea impresia că-L spionează tot timpul. Dînd cu ochii de maşină, se opri brusc.

- Am mai văzut maşina asta, şopti. Am văzut-o azi-noap-te, în vis... Unii ar spune că e semn rău, că am putea avea un accident, adăugă.

- Eu nu sînt superstiţios, rosti rar, sentenţios, doctorul Chirilă, deschizînd portiera. în orice caz, sîntem aşteptaţi...

Cînd maşina se îndreptă spre bulevard, simţi o linişte stranie, întreruptă, în chip neînţeles, de izbucniri aproape violente de bucurie.

- Să deschideţi fereastra, spuse, că în curînd vom trece pe sub teii în floare. Acum ne apropiem de Şosea, adăugă după cîtva timp. Şi mai tîrziu: Să vedeţi ce clădire

frumoasă, cu arbori înalţi şi ce alee curată, cu pietriş, şi scara de piatră vînătă...

Internul îl privise tot timpul curios, tăcînd încurcat. Maşina se opri în dreptul scării.

- De ce nu coborîţi? auzi o voce.

- Aşteptăm să vină plantonul, să dăm în primire, răspunse şoferul.

în curînd se auziră paşi grăbiţi pe pietriş şi din spatele maşinii apăru un bărbat oacheş, cu obrazul ciupit de vărsat şi părul tuns milităreşte. Chirilă deschise portiera.

- Dumnealui este persoana despre care ai fost informat. Vezi să nu-L confunzi cu vreun alt pacient. De acum înainte, dumneata eşti răspunzător.

- Am înţeles, spuse. Să n-aveţi nici o grijă. Am să fiu cu ochii în patru.

- Ce face dumnealui înlăuntru sau în grădină, îl întrerupse Chirilă, nu te priveşte. Dumneata trebuie să ai grijă de poartă...

îi plăcea camera: era spaţioasă, cu ferestre spre parc şi aşa cum îl asigurase Profesorul, avea o masă de lemn şi în perete rafturi pentru cărţi. Se apropie de fereastra deschisă şi respiră adînc. I se păru că pătrunde pînă la el mirosul de trandafiri sălbatici. Totuşi nu izbutea să se bucure. Zîmbea mîn-gîindu-şi cu palma stîngă obrajii dar i se părea că tot ce i se întîmplă de la o vreme nu-L priveşte *cu adevărat*, că e vorba de altceva, de *altcineva*.

- încearcă să descrii cît mai precis şi cu cît mai multe detalii ce vrei să spui cînd spui: *altcineva*, îl întrerupse o dată Profesorul. în ce sens te simţi *străin*? Nu te-ai „instalat” încă în noua dumitale situaţie? E foarte important. Notează tot ce-ţi trece prin cap. Dacă n-ai chef de scris sau ai prea multe de spus, utilizează magnetofonul, indicînd întotdeauna ziua, ora şi locul, şi precizînd dacă dictezi întins în pat sau plimbîndu-te prin cameră.

în ultimele zile, la spital, umpluse aproape un caiet întreg. Scria tot felul de lucruri: cărţile pe care şi le amintea (şi îi

plăcea să indice ediţia, anul publicaţiei, anul cînd le citise pentru întîia oară, ca să poată controla această miraculoasă recuperare a memoriei), versuri în toate limbile pe care le învăţase, exerciţii de algebră, unele vise care i se păreau semnificative. Dar nu mărturisea anumite descoperiri recente. Simţea o neînţeleasă rezistenţă, de care vorbise o dată Profesorului.

- E foarte important să aflăm semnificaţia acestei rezistenţe, îi spuse. încearcă cel puţin să faci aluzie, să ştim dacă ceea ce *nu vrei* să spui („nu pot să spun!” îl întrerupse în gînd) se referă la anumite întîmplări din trecut, sau e vorba de altceva, în legătură cu noua dumitale condiţie, despre care, repet, ştim încă foarte puţin...

Se întoarse de la fereastră şi, după ce străbătu de cîteva ori camera, plimbîndu-se, ca pe vremuri, în tinereţe, cu mîini-le încrucişate la spate, se întinse în pat. Rămăsese cu ochii deschişi, privind tavanul.

- Ţi-am adus albumul de familie, îi spuse într-o dimineaţă. Cel cu fotografiile dumitale din liceu, de la Universitate, din Italia... Nu eşti curios să-L vezi? întrebă după o pauză.

- Ca să fiu sincer, nu...

- Dar de ce?...

- Nu-mi dau nici eu seama de ce. încep să mă simt detaşat de trecutul meu. Parcă n-aş mai fi acelaşi...

- E curios, spuse Profesorul. Ar trebui să aflăm motivele...

In cele din urmă, resemnat, se hotărîse să-L răsfoiască. Profesorul se aşezase alături pe pat, pe scaun, şi-l privea intens, nereuşind să-şi ascundă curiozitatea.

- La ce te gîndeşti? îl întrebă brusc, după cîteva minute. Ce fel de amintiri? Ce fel de asociaţii?

Şovăi, frecîndu-şi obrazul cu palma stîngă. („Ştiu că gestul acesta a ajuns la mine un tic”, mărturisise de mai multe ori.)

- îmi amintesc perfect anul şi locul unde au fost luate, fiecare din ele. Aş putea spune că-mi amintesc chiar şi *ziua*; parcă aş auzi vocile celor din jur şi cuvintele pe care le

rosteau, şi aş simţi în nări mirosul specific al acelui loc şi al acelei zile... Uite, bunăoară, aici, unde sînt cu Laura, la Tivoli. Cînd am dat cu ochii de fotografie, am simţit căldura acelei dimineţi şi mirosul florilor de leandru, dar am simţit şi un miros puternic, greu, de păcură încinsă, şi mi-am adus aminte că la vreo zece metri de locul unde am fost fotografiaţi se găseau două căldări cu păcură.

- E un fel de hypermnezie cu efecte laterale, spuse Profesorul.

- E îngrozitor, continuă. E prea mult, şi e inutil.

- Pare inutil pentru că nu ştim încă ce să facem cu ea, cu această fantastică recuperare a memoriei... în orice caz, adăugă zîmbind, să-ţi dau o veste bună. în cîteva zile, vei primi din biblioteca dumitale de la Piatra Neamţ cărţile pe care le-ai notat în prima listă, adică toate gramaticile şi dicţionarele de care ai spus că ai nevoie. Bernard e entuziasmat; mi-a spus că nu puteam găsi un test mai nimerit. L-a interesat îndeosebi faptul că ai început să studiezi limba chineză în tinereţe, apoi ai neglijat-o vreo zece, doisprezece ani, înainte şi în timpul războiului, ai încercat din nou s-o înveţi, şi apoi, pe neaşteptate, ai renunţat pentru totdeauna. Avem de-a face deci cu mai multe straturi de memorie. Dacă îţi vei da osteneala să te analizezi şi să notezi cu atenţie, vom vedea care din straturi va fi reanimat cel dintîi...

Cîtva timp s-au privit unul pe altul, parcă fiecare ar fi aşteptat să înceapă celălalt.

- Şi ce se crede la Piatra despre dispariţia mea? întrebă pe neaşteptate. Nu sînt prea curios, dar m-ar interesa să cunosc de pe acum şansele pe care le am...

- Ce fel de şanse? îl întrerupse Profesorul.

Zîmbi încurcat; chiar în clipa cînd o rostise, expresia i se păru vulgară şi inoportună.

- Şansele de a continua viaţa pe care am început-o de curînd, fără riscul de a fi reintegrat biografiei mele anterioare...

- Deocamdată nu-ţi pot spune nimic precis. Prietenii dumitale din Piatra cred că te afli, amnezic, în vreun spital din Moldova. Cineva şi-a adus aminte că, în Sîmbăta Paştelui, te-a zărit la gară, dar nu ştie în ce tren te-ai urcat; omul se grăbea să ajungă acasă...

- Bănuiesc cam cine m-a zărit la gară, şopti.

- Ca să poată aduna cărţile pe care le-ai notat, poliţia a înscenat o descindere. Au pretextat că, aflînd de dispariţia dumitale, unul din legionarii urmăriţi s-ar fi ascuns în bibliotecă...

Rămase pe gînduri cîtva timp, parcă ar fi ezitat să continue.

- Dar, evident, reluă, cu cît trece timpul, cu atît va fi mai greu. Curînd se va afla şi la Piatra Neamţ, ce ştie tot Bucureştiul: că cineva, un necunoscut în vîrstă, a fost lovit de trăsnet, şi după zece săptămîni arată perfect sănătos şi întinerit... Să sperăm că nu se va afla şi restul...

Două săptămîni în urmă, coborînd în grădină, se întîlni faţă în faţă cu o stranie frumuseţe; frumuseţe pe care, pentru motive greu de înţeles, încerca s-o atenueze printr-o voită vulgaritate, fardîndu-se exagerat şi neîndemînatec. Aşa cum îi zîmbise acum, provocator şi totuşi cast, necunoscuta îi aminti de unul din ultimele lui vise. Se înclină uşor şi îi spuse:

- Am impresia că ne-am mai întîlnit undeva. Tînăra izbucni în rîs. („Păcat, îşi spuse, rîde cu aceeaşi vulgaritate cu care se fardează.”)

- Eşti cît se poate de discret, spuse. (Şi i se păru că vorbeşte ca pe scenă.) Evident că ne-am mai întîlnit; şi chiar de mai multe ori.

- Unde şi cînd?

Tînăra încruntă uşor din sprîncene şi-i căută din nou privirile.

- Ultima oară, azi-noapte, în camera numărul şase. Camera dumitale e alături, la numărul patru, adăugă despăr-ţindu-se.

Profesorul veni chiar în seara aceea, să-i înapoieze caietul şi să citească ultimele însemnări. îl ascultă încurcat, fără să zîmbească, evitîndu-i privirile.

- Eu credem că ştii despre ce e vorba şi că înţelegi, cum să spun? intenţia ştiinţifică a experienţei. Nici o analiză nu e completă fără indexul capacităţii sexuale. îţi aminteşti întrebarea pe care ţi-a pus-o ultima oară Bernard...

Ar fi vrut să rîdă, dar nu izbuti decît să clatine de cîte-va ori din cap, zîmbind.

- Dacă îmi aduc aminte!... Intrasem în pămînt de ruşine. Gol, întins pe masă, faţă de atîţia medici şi savanţi străini...

- Eu te prevenisem că va fi un fel de consult internaţional. Veniseră toţi pentru dumneata; nu puteau crede în informaţia pe care-o publicasem în *La Presse medicale*.

- Nu mă aşteptam la o asemenea întrebare... Mai ales că eram încă în spital, deci nu aveam cum să confirm sau să infirm eventualele posibilităţi sexuale.

Profesorul zîmbi, ridicînd din umeri.

- Aflasem ceva, evident, indirect, de la infirmiere.

- De la infirmiere?

- Noi credeam că fusese iniţiativa dumitale. în orice altă împrejurare, pacientul şi infirmiera respectivă ar fi fost sancţionaţi. Dar în cazul dumitale, nu numai că am închis ochii, dar am apreciat informaţiile. în sfîrşit, contextul n-are prea mare importanţă; importantă este numai informaţia... Dar în cazul domnişoarei de la numărul şase, reluă după o pauză, este vorba şi de altceva. E mai bine să ţi-o spun acum, ca să nu se ivească, mai tîrziu, complicaţii. Domnişoara aceasta ne-a fost impusă de Siguranţă...

- De Siguranţă? repetă cu oarecare teamă. Dar de ce?

- Nu pretind că înţeleg prea mult, dar ştiu că Siguranţa este foarte interesată de cazul dumitale. Foarte probabil, nu sînt convinşi că le-am spus tot adevărul: şi, în fond, au dreptate. în orice caz, Siguranţa *nu crede* în metamorfoza dumitale. Convingerea lor este că povestea care circulă în oraş, cu trăsnetul din noaptea învierii, cu inconştienţa,

restabilirea şi întinerirea dumitale, este invenţia legionarilor... Că de fapt, această legendă a fost fabricată să camufleze identitatea unui important şef legionar şi să pregătească fuga lui peste graniţă.
îl ascultase surprins, şi totuşi senin.
- Atunci, situaţia mea e mai gravă decît îmi închipuiam, spuse. Dar cum nu există, deocamdată, o altă soluţie...
- Soluţia se va găsi la timpul ei, îl întrerupse Profesorul. Trebuie să adaug, ca să fii cît mai bine informat, că eşti, şi ai fost de la început, supravegheat de Siguranţă. De aceea ţi s-a procurat un costum cu care n-ai îndrăzni să ieşi pe stradă, pentru că ai fi imediat arestat. Şi n-ai îndrăzni să circuli în oraş în această cazacă, uniforma clinicii, care e, de altfel, destul de elegantă. Şi, aşa cum ai înţeles de la început, dacă ai vrea să te plimbi, n-ai putea ieşi pe poartă... Asta e ce ştim noi. Dar cine ştie cîţi alţii din personalul de serviciu al clinicii sînt informatorii Siguranţei...
Izbucni în rîs şi-şi trecu de mai multe ori palma stîngă pe obraz.
- In fond, poate e mai bine aşa. Mă simt la dăpost de surprize...
Profesorul îl privi lung, parcă ar fi şovăit să continue. Apoi se hotărî brusc:
- Să revenim, acum, la o problemă mai importantă. Eşti *sigur* că, în amintirea dumitale, toate experienţele sexuale treceau drept visuri erotice?
Rămase cîtva timp pe gînduri.
- Acum, nu mai sînt atît de sigur. Pînă în seara asta, eram convins că e vorba de vise...
- Te întreb pentru că în caietul pe care l-am citit ai notat tot felul de visuri, dar fără elemente *manifest* erotice.
- Poate că ar fi trebuit să le însemn şi pe celelalte, dar nu mi s-au părut semnificative... în orice caz, continuă după o scurtă tăcere, dacă am confundat experienţele reale cu

visurile erotice, lucrurile sînt mai complicate decît mi-aş fi închipuit...

Cu un gest copilăresc, ridicol, îşi puse mîna pe tîmplă, ca şi cum ar fi vrut să arate că se.concentrează.

- Te ascult, spuse tîrziu Profesorul. In ce sens ar putea fi şi mai complicate decît par a fi?

Ridică brusc fruntea şi zîmbi încurcat.

- Nu ştiu dacă aţi înţeles anumite aluzii din caiet, dar de cîtva timp aveam impresia, cum să spun? aveam impresia că învăţam în timpul somnului; mai precis, visam că învăţ că, bunăoară, deschid în vis o gramatică, parcurg şi memorizez cîteva pagini, sau răsfoiesc o carte...

- Foarte interesant, spuse Profesorul. Dar nu cred că ai notat toate acestea, cu precizie şi claritate, în caietul pe care l-am citit.

- Nu prea ştiam cum să le descriu; erau visuri în serie, într-un anumit sens didactice, mi se părea că prelungesc lecturile din timpul zilei. Am crezut, chiar, că visez reguli gramaticale, vocabulare şi etimologii, pentru că eram pasionat de asemenea lucruri... Dar acum mă întreb dacă, într-un chip mai mult sau mai puţin somnambulic, nu mă deşteptam în timpul nopţii şi-mi continuam lucrul...

Profesorul îl privi tot timpul cu atenţie, uşor încruntat, semn, cum observase mai demult, că era ispitit de mai multe întrebări deodată.

- în orice caz, spuse, nu pari obosit, nu ai expresia intelectualului care petrece o bună parte din noapte citind... Dar dacă ar fi aşa, cum de n-a observat nimeni lumina, lampa ar-zînd foarte tîrziu în camera dumitale? Se ridică din fotoliu şi întinse mîna. Ce mi se pare paradoxal este faptul că această ezitare, mai precis această confuzie între experienţele onirice şi starea de veghe, s-a dezvoltat paralel cu hypermnezia dumitale... Ce-mi spuneai atunci despre mirosul de leandri şi de păcură pe care le-ai simţit privind o fotografie de acum aproape patruzeci de ani...

- Dar acum nu mai sînt sigur nici de asta, exclamă, de hypermnezie! Nu mai sînt sigur de nimic!

După ce rămase singur, se trezi gîndind: „Foarte bine că ai spus: « Nu mai sînt sigur de nimic... » în felul acesta, eşti întotdeauna la adăpost. Poţi răspunde oricînd: « Am visat! ». Sau atunci cînd îţi convine, poţi spune contrariul... Dar fii atent! Nu spune niciodată *adevărul* întreg!”

întoarse capul şi privi mirat în jurul lui. După cîteva clipe şopti, ca şi cum s-ar fi adresat cuiva prezent şi totuşi invizibil de lîngă el: „Dar chiar dacă aş voi să spun, *nupot*\ Nu înţeleg de ce, adăugă coborînd şi mai mult glasul, dar sînt anumite lucruri pe care mi-e peste putinţă să le spun...”

în noaptea aceea se luptă multă vreme cu insomnia. (Era prima insomnie de cînd părăsise Piatra Neamţ, şi faptul acesta îl irita. Suferise aproape toată viaţa de insomnii, şi în ultima vreme se crezuse vindecat.) Ca de obicei, se gîndea la misterul memoriei pe care o recuperase. De fapt, îşi dăduse de mult seama, nici nu era vorba de recuperare, pentru că era infinit mai vastă şi mai precisă decît o avusese vreodată. O memorie de mandarin, aşa cum spusese Chavannes că trebuie să aibă orice sinolog. începuse să creadă că avea chiar mai mult: o foarte curioasă hypermnezie. încă înainte de a i se fi adus dicţionarul şi gramaticile de la Piatra, se trezise într-o zi că recită texte chinezeşti, vizualizînd în acelaşi timp caracterele şi traducînd pe măsură ce recita. Cîte-va zile în urmă verificase grafiile, pronunţia şi traducerea, răsfoind înfrigurat antologia şi dicţionarul lui Giles. Nu făcuse nici o greşeală. Scrisese cîteva rînduri în caiet, cu o uşoară părere de rău: Bernard va fi dezamăgit; îi era imposibil să precizeze ce strat al memoriei apăruse mai întîi; se trezise că posedă limba chineză aşa cum nu o cunoscuse niciodată. Acum putea deschide orice text şi, citindu-L, îl înţelegea cu aceeaşi uşurinţă cu care ar fi citit un text în limba latină sau italiană veche.

Era o noapte foarte caldă, şi fereastra spre parc rămăsese deschisă. I se păru că aude paşi şi, fără să aprindă lumina, coborî din pat şi se apropie de fereastră. Zări plantonul şi înţelese că-L văzuse şi el.

- Dar dumneata nu dormi? îl întrebă cît putu mai încet, ca să nu-şi trezească vecinii.

Omul ridică din umeri, apoi se îndreptă spre parc şi se pierdu în întuneric. „Dacă l-aş întreba mîine, îşi spuse, îmi va răspunde probabil că am visat. Şi, totuşi, *sînt sigur* că de data aceasta nu am visat...” Se reîntoarse în pat, închise ochii şi-şi spuse, ca pe vremuri, cînd suferea de insomnii: „în trei minute am să adorm!... Trebuie să adormi, se auzi gîndind, căci mai ales în somn înveţi bine. Visuri didactice, cum spunea astă-seară Profesorul; o să ai încă o serie de visuri didactice. Nu în legătură cu limba chineză. Altceva, mai important altceva...”

îi plăcea să se asculte gîndind, dar de data aceasta simţi o nelinişte neînţeleasă şi-şi şopti ameninţător: „Dacă nu adorm pînă număr la 20, cobor şi mă duc să mă plimb în parc!” Dar nu apucă să numere decît pînă la 7.

Cîteva zile în urmă, Profesorul îl întrebă, fără să-şi ridice ochii din al doilea caiet cu note pe care i-L încredinţase.

- îţi aduci cumva aminte că, într-o noapte, ai coborît pe fereastră şi te-ai dus pînă în fundul grădinii, acolo unde sînt rondurile cu trandafiri?

Simţi că roşeşte şi se intimida.

- Nu. îmi aduc aminte că nu izbuteam să adorm şi la un moment dat mi-am spus: dacă nu adorm pînă ce număr 20, cobor şi mă duc să mă plimb în parc! Dar după aceea nu mai ştiu nimic. Probabil că am adormit imediat...

Profesorul îl privi, zîmbind enigmatic.

- în nici un caz n-ai adormit imediat... Pentru că ai petrecut o bucată de vreme în preajma trandafirilor.

- Atunci sînt somnambul! exclamă. Pentru prima oară în viaţa mea am avut o criză de somnambulism!

Profesorul se ridică brusc, se îndreptă spre fereastră şi rămase cîtva timp privind lung înaintea lui. Apoi se întoarse şi se reaşeză în fotoliu.

- Asta am crezut şi eu. Dar lucrurile nu sînt atît de simple. Cînd plantonul a dat alarma, doi oameni de serviciu, probabil agenţii Siguranţei, au alergat să cerceteze strada - nu ştiau că plantonul te descoperise deja - şi au zărit o maşină cu farurile stinse, aşteptînd în stradă, chiar în dreptul rondului de trandafiri unde te aflai dumneata. Evident, maşina a dispărut înainte ca să-i poată nota numărul...

îşi trecu de mai multe ori mîna pe frunte.

- Dacă n-aţi fi dumneavoastră... începu.

- Ştiu, pare de necrezut, îl întrerupse Profesorul. Totuşi sînt trei martori, oameni simpli, dar de încredere, şi cu oarecare experienţă...

- Şi ce-au făcut cu mine? M-au luat pe sus şi m-au adus înapoi în cameră?

- Nu. în grădină nu era decît plantonul. Spune că îndată ce-ai dat cu ochii de el, te-ai întors... Ai pătruns în odaie tot pe fereastră, aşa cum ieşiseşi... Somnambul sau nu, nu are importanţă. Ce e grav, este că Siguranţa nu se îndoieşte acum că se pregătea evadarea dumitale. Faptul că ai fost surprins chiar acolo unde, în stradă, aştepta maşina, dovedeşte, în opinia lor, că ştiai despre ce era vorba şi că erai de acord... A trebuit să se facă intervenţii foarte sus ca să nu fii arestat, adăugă.

- Vă mulţumesc, spuse încurcat, ştergîndu-şi fruntea.

- Deocamdată, au dublat măsurile de pază. Strada e necontenit patrulată în timpul nopţii; un sergent, în civil, îşi va căuta tot timpul de lucru în dreptul ferestrei dumitale - ca acum, adăugă coborînd glasul - iar nopţile, plantonul va dormi pe un pat de campanie, pe culoar, în dreptul uşii.

Se ridică din fotoliu şi începu să se plimbe, trecînd absent, dintr-o mînă în alta, caietul cu note. Apoi se opri brusc în faţa lui şi-l privi, adînc, în ochi.

- Dar dumneata cum explici această serie de coincidenţe: pentru întîia oară ai avut o insomnie urmată, cum ai mărturisit, de prima criză de somnambulism din viaţa dumitale; în timpul crizei te îndrepţi către rondul de trandafiri, *exact* în locul unde, dincolo de zid, te aştepta o maşină cu farurile stinse... O maşină care, adăugă după cîteva clipe, dispare îndată ce s-a dat alarma... Cum explici?

înălţă din umeri, descurajat.

- Nu înţeleg nimic... Pînă săptămîna trecută îmi venea greu să recunosc că, *într-adevăr*, am confundat unele visuri cu starea de veghe, dar a trebuit să mă las convins de anumite evidenţe... Dar, de data aceasta, criza de somnambulism, maşina care mă aştepta...

Profesorul deschise servieta aproape plină şi introduse cu grijă caietul între reviste şi broşuri.

- Ca să repet şi eu expresia dumitale de adineauri, dacă nu te-aş cunoaşte din albumele de familie, dacă nu ţi-aş fi văzut fotografiile de la treizeci la şaizeci şi ceva de ani, aş fi fost gata să admit ipoteza Siguranţei: că eşti cine crede Siguranţa că eşti...

„De ce te frămînţi? se ascultă gîndind îndată ce stinse lumina. Totul se desfăşoară normal. Aşa trebuia să se întîmple: să fii confundat cu alţii, să se creadă că nu mai poţi distinge visul de realitate, şi alte confuzii de acest fel. Nu se putea găsi un camuflaj mai bun. Pînă la urmă ai să te convingi că nu e nici o primejdie, că ţi se poartă de grijă...”

Se întrerupse şi, după o scurtă pauză, şopti: „Cine îmi poartă de grijă?” Aşteptă cîteva clipe. Se trezi întrebînd pe un ton pe care nu şi-l cunoştea: „Credeai că toate prin care ai trecut se datoresc hazardului?” „Nu e vorba ce cred sau nu cred eu, se întrerupse iritat. Cine îmi poartă de grijă?...” Aşteptă din nou cîtva timp, cu teamă. Apoi se auzi: „Ai să afli mai tîrziu. Nu asta interesează acum... De altfel, ai ghicit ceva, ai ghicit mai demult, dar nu îndrăzneşti să recunoşti. Altminteri, de ce nu vorbeşti niciodată Profesorului de *anumite gînduri* şi nici nu pomeneşti de ele

în caiet? Dacă n-ai şti că există şi altceva, de ce nu faci nici o aluzie la tot ce-ai descoperit în ultimele două săptămîni?... Dar să revin la întrebarea mea”, încercă să-şi întrerupă gîndul. Aşteptă cîtva timp, şi cînd i se părea că începe să distingă răspunsul, adormi.

„E mai bine să stăm de vorbă în vis, auzi. Dormind, înţelegi mai repede şi mai profund. Spuneai Profesorului că, în somn, îţi continui studiile din timpul zilei. De fapt, te-ai convins de mult că nu e întotdeauna adevărat. N-ai învăţat nimic în somn, nici veghind. Treptat, treptat te-ai trezit că stăpîneşti limba chineză, aşa cum ai să descoperi mai tîrziu că stăpîneşti alte limbi care te interesează. Nu mai îndrăzneşti să crezi că îţi aminteşti, *acum*, ce-ai învăţat în tinereţe şi ai uitat. Gîndeşte-te la gramatica albaneză...”

Amintirea acestei întîmplări fu atît de brutală, încît se trezi din somn şi aprinse lumina. Nu-i venise să creadă, şi nu credea nici acum, o săptămîna după descoperire. Ştia că nu studiase niciodată limba albaneză. Cumpărase gramatica lui G. Meyer cu vreo 20 de ani înainte, dar nu citise decît prefaţa. Nu o mai consultase de atunci. Şi totuşi, cînd desfăcu unul din pachetele sosite de la Piatra şi dădu cu ochii de ea, o deschise la întîmplare, către sfîrşit, şi începu să citească. Cu emoţie şi spaimă, îşi dădu seama că înţelege tot. Căută traducerea paragrafului şi se convinse: nici o greşeală... Coborî din pat şi se îndreptă spre bibliotecă. Voia cu orice preţ să mai verifice o dată. Atunci auzi un glas necunoscut de afară, în dreptul ferestrei deschise:

- Dar dumneata nu dormi?

Se reîntoarse în pat, închise ochii cu furie, strîngîndu-şi pleoapele, şi repetă, în şoaptă:

- Nu trebuie să mă mai gîndesc! Să nu mă gîndesc la nimic!...

- Asta ţi-o tot spun din prima noapte de la spital, auzi.

I se părea că începe să înţeleagă ce i s-a întîmplat. Imensa concentrare de electricitate care, explodînd chiar deasupra

lui, L-a străbătut, i-a regenerat întreg organismul şi i-a amplificat fabulos toate facultăţile mentale. Dar această descărcare electrică a făcut de asemenea posibilă apariţia unei noi personalităţi, un fel de „dublu”, o persoană pe care o ascultă vorbindu-i mai ales în timpul somnului şi cu care uneori discută amical sau în contradictoriu. Este probabil că această nouă personalitate s-a alcătuit treptat, în timpul convalescenţei, din cele mai adînci straturi ale inconştientului. De cîte ori îşi repeta această explicaţie, se auzea gîndind: „Foarte exact! Formula « dublului» e corectă şi utilă. Dar nu te grăbi s-o comunici Profesorului...”

Se întreba, amuzat şi iritat totodată, de ce-şi repetă mereu asemenea invitaţie la precauţie, cînd se hotărîse de mult să nu atingă această problemă (de fapt, nici măcar nu fusese nevoit să ia o hotărîre: ştia că *nu putea* face altfel). în convorbiri, Profesorul revenea neîncetat asupra hipermneziei şi detaşării lui progresive de trecut.

- Am putea să-ţi aducem manuscrisele şi mapele cu note, îi propuse de curînd. Cu posibilităţile pe care le ai acum la dispoziţie, ai putea încheia lucrarea în cîteva luni...

Ridicase amîndouă braţele în sus:

- Nu! Nu! exclamase aproape în panică. Nu mai mă interesează!...

Profesorul îl privise surprins, oarecum dezamăgit:

- Este totuşi opera dumitale de-o viaţă întreagă...

- Ar trebui rescrisă de la prima la ultima pagină, şi nu cred că merită... Trebuie să rămînă ce-a fost pînă acum: *opus imperfectum*. Dar voiam să vă întreb ceva, continuă ca şi cum ar fi vrut să schimbe cît mai repede subiectul, deşi mi-e teamă că o să par indiscret. Ce mi s-a întîmplat în ultima săptămînă? Ce-au raportat plantonul şi toţi ceilalţi?

Profesorul se ridică din fotoliu şi se îndreptă spre fereastră. Se reîntoarse după cîteva clipe, gînditor.

- Ştiu să se facă nevăzuţi cînd trebuie, dar sînt toţi la datorie, spuse. N-au raportat nimic senzaţional: doar că aprinzi lumina de mai multe ori pe noapte, o aprinzi şi o

stingi foarte repede, după cîteva minute... Aşa cel puţin mi s-a spus. Dar bănuiesc că nu-mi spun tot, adăugă coborînd glasul. Bănuiesc că au aflat ceva, destul de important, sau sînt pe cale să descopere...

- în legătură cu mine? întrebă izbutind să-şi stăpîneas-că emoţia.

Profesorul şovăi cîteva clipe, apoi se ridică brusc şi se apropie din nou de fereastră.

- Nu ştiu, răspunse tîrziu. S-ar putea să nu fie *numai* în legătură cu dumneata...

în dimineaţa de 3 august veni să-L vadă pe neaşteptate.

- Nu ştiu dacă trebuie să ne bucurăm sau nu. Află că ai devenit celebru în Statele Unite. O revistă ilustrată a publicat chiar un articol interviu evident apocrif: *Cum am fost lovit de trăsnet*. Articolul a făcut senzaţie şi a fost reprodus şi tradus pretutindeni. De la Direcţia presei am fost informat că trei corespondenţi ai unor mari ziare americane au sosit aseară şi vor neapărat să stea de vorbă cu dumneata. Li s-a răspuns că, deocamdată, doctorii se opun oricărei vizite... Dar cît timp o să ne mai putem ascunde? Este probabil că la ora asta gazetarii şi-au început deja ancheta. Internii şi infirmierele au să le povestească tot ce ştiu, şi multe altele pe deasupra. Şi se vor găsi informatori şi de aici, adăugă coborînd uşor glasul. în privinţa fotografiilor, nu-mi fac iluzii: ai fost desigur fotografiat de nenumărate ori, plimbîn-du-te prin parc, stînd la fereastră, poate chiar întins în pat. Dar văd că vestea nu te impresionează prea mult, adăugă după ce-L privi lung. Nu spui nimic...

- Aşteptam urmarea...

Profesorul se apropie de el, continuînd să-L privească adînc în ochi.

- De unde ştii că există o urmare? întrebă.

- Mi-am închipuit după nervozitatea dumneavoastră. Nu v-am văzut niciodată atît de nervos.

Profesorul ridică din umeri şi zîmbi amar.

- Nu m-ai văzut dumneata, dar sînt destul de nervos... Să revenim însă la cazul dumitale. S-au ivit o seamă de complicaţii, mai ales în cele două săptămîni cît am lipsit.

- Din cauza mea? întrebă.

- Nici din cauza dumitale şi nici dintr-a mea... Dumneata ai rămas aproape tot timpul aici în cameră. (Ştiu asta pentru că telefonam aproape în fiecare zi...) In ceea ce mă priveşte, în cele două săptămîni petrecute la Predeal, n-am discutat cazul dumitale decît cu cîţiva colegi, de a căror discreţie nu mă pot îndoi... Dar s-a întîmplat altceva, continuă ridicîndu-se iar din fotoliu. Mai întîi, domnişoara de la numărul şase, agenta pe care ne-a impus-o Siguranţa, a dispărut acum vreo zece zile. Siguranţa bănuia de mult că era o agentă dublă, dar nu bănuia că era în slujba Gestapoului...

- Ciudat, şopti. Dar cum s-a putut afla aşa repede?

- Pentru că a fost descoperită reţeaua din care făcea parte şi au fost arestaţi cei trei agenţi care te-au aşteptat, cîte-va nopţi, în maşina cu farurile stinse. Siguranţa ghicise: trebuia să fii răpit şi trecut peste graniţă în Germania. Se înşelase însă asupra identităţii: nu era vorba de un şef legionar, era vorba de *dumneata*.

- Dar de ce? întrebă zîmbind.

Profesorul se îndreptă spre fereastră, dar se întoarse brusc şi îl privi cîteva clipe curios, parcă ar fi aşteptat să mai adauge ceva.

- Pentru că eşti aşa cum eşti, după toate cîte ţi s-au întîmplat. Nu mi-am făcut niciodată prea multe iluzii, continuă începînd să se plimbe încet, între uşă şi fotoliu. Ştiam că într-o zi are să afle. De aceea am şi informat în mai multe rînduri *La Presse medicale*. Voiam ca ceea ce se putea afla să se afle direct de la sursă. Evident, n-am spus tot; m-am mulţumit să raportez etapele restabilirii fizice şi intelectuale; doar o aluzie, şi aceea destul de obscură, la regenerare şi întinerire. Şi nimic despre hipermnezie... Dar s-a aflat tot; şi despre memoria dumitale fenomenală, şi

faptul că ai recuperat toate limbile pe care le-ai învăţat în tinereţe. Ai devenit deci cel mai preţios exemplar uman care există astăzi pe tot globul. Toate facultăţile de medicină din lume ar vrea să dispună, măcar temporar, de dumneata...

- Un fel de cobai? întrebă zîmbind.

- în anumite cazuri, da, un cobai. Dispunînd de informaţiile transmise, de domnişoara de la numărul şase, e uşor de înţeles de ce Gestapoul vrea cu orice preţ să te răpească.

Rămase cîtva timp pe gînduri, apoi faţa i se lumină pe neaşteptate de un mare zîmbet:

- Tovarăşa dumitale de o noapte, sau mai multe...

- Mi-e teamă că au fost mai multe, recunoscu roşind.

- Tovarăşa dumitale era mai inteligentă decît o socotea Siguranţa. Nu s-a mulţumit să verifice potenţialul erotic şi, profitînd de condiţia parasomnambulică în care te aflai, să te descoasă, încercînd să-ţi descifreze identitatea. A procedat ştiinţific: a înregistrat la un magnetofon minuscul toate convorbirile, de fapt, lungile dumitale monologuri, şi le-a transmis Siguranţei. Dar a remarcat şi altceva; bunăoară, că recitai poezii în foarte multe limbi, şi cînd ţi-a pus cîteva întrebări în limba germană, apoi în ruseşte, i-ai răspuns fără nici o dificultate în limbile în care te întreba. Apoi, după ce-ai primit cărţile, a făcut o listă de toate gramaticile şi dicţionarele pe care le consultai. Prudentă, a păstrat toate aceste informaţii pentru şefii ei din Germania. Este probabil că ascultînd benzile înregistrate cineva, sus de tot, din Gestapo, a decis răpirea dumitale...

- înţeleg, spuse frecîndu-şi fruntea.

Profesorul se opri în dreptul ferestrei deschise, privind lung parcul.

- Evident, începu tîrziu, paza s-a înzecit. Probabil că nu ţi-ai dat seama, dar de cîteva zile, multe din camerele vecine sînt ocupate de agenţi. Iar în timpul nopţii, bănuieşti cum e patrulată strada... Şi cu toate acestea, reluă după o pauză, în curînd va trebui să fii evacuat de aici.

- Păcat, spuse. Mă învăţasem... şi-mi plăcea.
- Am fost sfătuit să începem deja camuflarea dumitale. Deocamdată, îţi laşi să-ţi crească mustaţa, cît mai groasă şi mai neîngrijită. Mi s-a spus că vor încerca să-ţi modifice figura, evident. îmi închipui că îţi vor vopsi părul, îţi vor schimba coafura, în aşa fel încît să nu mai semeni cu fotografiile care au fost desigur luate în ultimele săptămîni. M-au asigurat că-ţi pot adăuga zece, cincisprezece ani. Cînd vei părăsi clinica, vei arăta ca un bărbat trecut de patruzeci de ani...
Se opri, extenuat, şi se aşeză în fotoliu.
- Din fericire, adăugă tîrziu, nu s-au mai repetat crizele de parasomnambulism, sau ce-or fi fost. Aşa cel puţin mi-au spus...
Ziua se vestea fierbinte. îşi scoase cazaca şi îmbrăcă cea mai subţire pijama pe care o găsise în dulap. Apoi se întinse în pat. „Evident, se auzi gîndind, ştii foarte bine că n-a fost somnambulism. Te-ai comportat aşa cum trebuia, ca să creăm confuziile necesare. Dar de acum n-o să mai avem nevoie de ele...”
- „Dublul”, şopti zîmbind. Răspunde întotdeauna la întrebările pe care mă pregătesc să le pun. Ca un adevărat înger păzitor...
- Şi această formulă e corectă şi utilă.
- Mai sînt şi altele? întrebă.
- Multe. Unele din ele anacronice sau ieşite din uz, altele încă destul de actuale, mai ales acolo unde teologia şi practica creştină au ştiut să păstreze tradiţiile mitologice imemoriale.
- Bunăoară? întrebă, zîmbind amuzat.
- Bunăoară, alături de îngeri şi îngeri păzitori, puteri, arhangheli, serafimi, heruvimi. Fiinţe prin excelentă intermediare.
- Intermediare între conştient şi inconştient.

- Evident. Dar, şi între natură şi om, între om şi divinitate, raţiune şi eros, feminin şi masculin, întuneric şi lumină, materie şi spirit...

Se trezi că rîde şi se ridică în capul oaselor. Cîteva clipe privi cu atenţie în jurul lui, apoi şopti, pronunţînd rar cuvintele:

- Ajungem deci la vechea mea pasiune: filozofia. Oare vom reuşi vreodată să demonstrăm *logic* realitatea lumii exterioare? Metafizica idealistă mi se pare şi astăzi singura construcţie perfect coerentă...

- Ne-am depărtat de la discuţia noastră, îşi auzi din nou gîndul. Problema nu era realitatea lumii exterioare, ci realitatea obiectivă a „dublului” sau a îngerului păzitor, alege termenul care îţi convine. Este adevărat?

- Foarte adevărat. Nu pot crede în realitatea *obiectivă* a persoanei cu care stau de vorbă; o consider „dublul” meu.

- într-un anumit fel, aşa şi este. Dar asta nu înseamnă că nu există în chip obiectiv, independent de conştiinţa a cărei proiecţie se arată a fi...

- Mi-ar plăcea să mă las convins, dar...

- Ştiu, în controversele metafizice probele empirice nu au valoare. Dar nu ţi-ar plăcea să primeşti chiar acum, într-o clipă, două, cîţiva trandafiri proaspăt culeşi din grădină?

- Trandafiri! exclamă cu emoţie şi oarecare teamă. întotdeauna mi-au plăcut trandafirii...

- Unde vrei să-i aşezi? în nici un caz în pahar...

- Nu, răspunse. în nici un caz în pahar. Dar un trandafir în mîna dreaptă, aşa cum o ţin acum, deschisă, şi altul pe genunchi, şi al treilea, hai să spunem...

în acea clipă se trezi că ţine între degete un foarte frumos trandafir de culoarea sîngelui proaspăt, şi pe genunchi, într-un echilibru instabil, se clătina un altul.

- Şi al treilea? se auzi gîndind. Unde vrei să aşez al treilea trandafir?

- Lucrurile sînt mult mai grave decît ne aşteptam, auzi glasul Profesorului.

I se păru că-L aude printr-o perdea groasă, sau venit de foarte departe. Şi totuşi era în faţa lui, în fotoliu, cu servieta pe genunchi.

- Mult mai grave decît ne aşteptam? repetă absent. Profesorul se ridică, se apropie de el şi-i puse mîna pe frunte.

- Nu te simţi bine? îl întrebă. Ai avut cumva o noapte proastă?

- Nu, nu. Dar chiar în momentul cînd intraţi pe usă, mi s-a părut... In sfirşit...

- Trebuie să-ţi vorbesc de ceva urgent şi foarte important, continuă Profesorul. Ţi-ai revenit? Crezi că mă poţi asculta?

îşi trecu încet mîna pe frunte, şi, cu un efort, izbuti să zîmbească.

- Sînt chiar foarte curios să vă ascult. Profesorul se reaşeză în fotoliu.

- Spuneam că situaţia e mai gravă decît o bănuiam pentru că acum ştim precis că Gestapoul va încerca orice - *orice*, repetă subliniind cuvîntul - ca să pună mîna pe dumneata. Ai să înţelegi îndată de ce. Printre intimii lui Goebbels se află şi un personaj enigmatic şi ambiguu, un anume doctor Rudolf, care, de cîţiva ani, a elaborat o teorie la prima vedere fantastică, dar care cuprinde şi anumite elemente ştiinţifice. El crede, anume, că electrocutarea printr-un curent de cel puţin un milion de volţi poate produce o mutaţie radicală a speciei umane. Nu numai că cel supus unei asemenea descărcări electrice nu e ucis, dar e complet regenerat. Cum s-au petrecut lucrurile în cazul dumitale, adăugă. Din fericire, sau nefericire, această ipoteză nu poate fi verificată experimental. Rudolf recunoaşte că nu poate preciza densitatea curentului electric necesar mutaţiei; susţine doar că trebuie să treacă de un milion de volţi, să ajungă chiar la două milioane... înţelegi acum interesul pe care-L prezintă cazul dumitale.

- înţeleg, repetă absent.

- Toate informaţiile pe care le-au avut despre dumneata, şi au avut destule, îi confirmă ipoteza. Cîţiva din anturajul lui Goebbels sînt entuziasmaţi. S-au făcut intervenţii şi pe cale diplomatică, în numele ştiinţei, spre binele umanităţii, şi celelalte. Mai multe universităţi şi institute ştiinţifice ne-au invitat pentru o serie de conferinţe, pe mine, pe dumneata, pe doctorul Gavrilă, pe cine altcineva am voi să luăm; într-un cuvînt, vor să te împrumutăm pentru o perioadă de timp. Şi pentru că ne lăsăm greu, Gestapoul are mînă liberă. Se opri, parcă şi-ar fi pierdut deodată răsuflarea. Pentru întîia oară i se păru obosit, îmbătrînit.

- A trebuit să le cedăm copii după rapoartele făcute în primele săptămîni, la spital. Lucrul se obişnuieşte, şi nu puteam refuza. Evident, n-am comunicat tot. în ceea ce priveşte materialele mai recente, printre altele, fotocopiile caietului dumitale de însemnări şi copiile benzilor de magnetofon, toate acestea au fost expediate la Paris. Le studiază acum Ber-nard şi colaboratorii lui, iar mai tîrziu vor fi depuse la unul din laboratoarele Fundaţiei Rockefeller... Dar văd că nu mai asculţi, adăugă ridicîndu-se din fotoliu. Eşti obosit. O să afli restul data viitoare.

Restul i se părea interminabil. Şi uneori i se părea fără interes, iar alteori i se părea că ascultă lucruri pe care le aflase deja, deşi nu putea preciza cînd şi cu ce prilej. L-au amuzat îndeosebi cercetările făcute în legătură cu trăsnetul din noaptea învierii. Cum de s-a aflat că aversa n-a depăşit un anumit perimetru şi că n-a căzut decît un singur trăsnet şi într-un fel destul de neobişnuit, pentru că credincioşii care aşteptau în tinda bisericii văzuseră fulgerul asemenea unei nesfîrşite suliţe incandescente? în orice caz, alături de specialiştii trimişi de doctorul Rudolf, care adunau tot felul de informaţii în legătură cu forma şi intensitatea luminoasă a fulgerului, venise şi un faimos diletant autor al cîtorva studii despre *etrusca disciplina*. în mai puţin de o săptămînă izbutise să reconstituie perimetrul bătut de ploaie şi

interpreta acum simbolismul spaţiului unde căzuse trăsnetul.

- Dar anchetele şi cercetările acestea n-au decît o valoare anecdotică, continuase Profesorul. Singurul lucru grav este decizia doctorului Rudolf de a începe experienţele de electrocutare îndată ce vor completa dosarul prin cîteva convorbiri cu dumneata.

- Dar ce le-aş putea spune mai mult? întrebă.

- Asta n-o ştie nimeni. Poate că suplimentul de informaţie l-ar obţine prin anumite experienţe de laborator; producînd, bunăoară, o serie de fulgere artificiale şi sperînd că vei recunoaşte, după intensitatea incandescenţei, fulgerul care te-a lovit pe dumneata. Poate vor să afle chiar din gura du-mitale ce-ai simţit în acea clipă şi de ce afirmi că te-ai simţit aspirat ca de un ciclon fierbinte izbucnit chiar în creştetul capului. Nu ştiu. Se bănuieşte însă că experienţele de electrocutare vor fi făcute cu deţinuţii politici. Şi crima aceasta trebuie cu orice preţ evitată...

îşi lăsase să-i crească mustaţa, aşa cum i se spusese, groasă şi neîngrijită.

- Modificarea figurii va avea loc mai tîrziu, îi spuse în seara de 25 septembrie.

îşi stăpînea greu emoţia.

- Chamberlain şi Daladier sînt la Miinchen, spuse in-trînd. Totul se poate întîmpla de la o zi la alta. Cei care se ocupă de dumneata au schimbat planul, reluă tîrziu, aşezîn-du-se în fotoliu. Vei fi evacuat noaptea, în mare secret, dar în aşa fel încît ceilalţi să afle, mai precis, să vadă maşina cu care vei fi transportat. Apoi, la douăzeci, douăzeci şi cinci de kilometri...

- Cred că am ghicit restul, îl întrerupse zîmbind. La douăzeci-douăzeci şi cinci de kilometri de Bucureşti va fi înscenat accidentul...

- Exact. Vor fi chiar şi cîţiva martori. Presa va vorbi de un accident ca oricare altul, în care au pierit carbonizaţi trei bărbaţi. Dar diversele servicii de informaţii vor afla că

victimele erau dumneata şi cei doi agenţi care te însoţeau, în drum spre o destinaţie necunoscută. Se va lăsa să se înţeleagă că voia să te pună la adăpost într-un loc foarte sigur. Aşa se va întîmpla, de altfel, reluă după o pauză. Nu ştiu unde vei fi ascuns. Dar acolo ţi se vor face modificările de care-ţi vorbeam. Cel mai tîrziu într-o lună, cu paşaport în regulă, vei fi transportat la Geneva, nu ştiu cum, nu mi s-a spus. Ber-nard a propus Geneva; crede că în momentul de faţă Parisul nu e locul cel mai sigur. Dar va veni să te vadă cît de curînd. Voi veni şi eu, adăugă tîrziu. Cel puţin, aşa sper...

III

Pe Profesor n-a mai apucat să-L vadă. A murit la sfîrşi-tul lui octombrie. îi fusese teamă că aşa se va întîmpla din ziua cînd, abia intrat în odaie, izbucnise: „Lucrurile sînt mult mai grave decît ne aşteptam!”... îl văzuse atunci cum îşi apasă mîna pe inimă şi se prăbuşeşte, gemînd, apoi auzi un ţipăt, uşi trimite, paşi repezi depărtîndu-se pe scară. De-abia cînd se apropie de el şi-L întrebă: „Nu te simţi bine? Ai avut cumva o noapte proastă?” îşi reveni. Dar de atunci viziunea îl urmărea necontenit. Cînd doctorul Bernard îi spuse: „Am să-ţi dau o veste tristă”, era gata să răspundă: „Ştiu, a murit Profesorul...”

Doctorul Bernard venea să-L vadă cel puţin o dată pe lună. Rămîneau aproape toată ziua împreună. Uneori, după ce-L ascultase răspunzînd la anumite întrebări, apropia magnetofonul şi îl ruga să repete. Din fericire erau întrebări în legătură cu memoria, cu modificarea comportamentului (relaţiile faţă de oameni, de animale, de întîmplări, comparate cu felul lui anterior de a se purta), cu readaptarea personalităţii la o situaţie paradoxală (crede că s-ar mai putea îndrăgosti, ca atunci cînd avusese aceeaşi vîrstă pe care a re-dobîndit-o acum?), întrebări la care putea răspunde fără teamă. Bernard îi aducea, de fiecare dată, o sumă de bani (din fondul pus la dispoziţie de Fundaţia Rockefeller, precizase. Şi tot el îi facilitase

înscrierea la universitate, încredin-ţîndu-i sarcina de a coordona materialele pentru o istorie a psihologiei medicale.

După ocuparea Franţei, rămăsese multă vreme fără veşti, deşi, pînă în decembrie 1942, continuă să primească, la fiecare trei luni, un cec, direct de la Fundaţia Rockefeller. La începutul lui 1943 îi parveni o scrisoare a doctorului Bernard expediată din Portugalia. îl anunţa că îi va scrie curînd „o lungă scrisoare, căci sînt multe de povestit”. Dar nu primi nimic. De-abia după eliberarea Franţei, adresîndu-se unuia din asistenţi, află că profesorul Bernard murise într-un accident de avion, în Maroc, în februarie 1943.

Se ducea în fiecare zi la bibliotecă şi cerea multe cărţi şi colecţii de reviste vechi. Le răsfoia cu atenţie, lua note, redacta fişele bibliografice, dar toată munca aceasta alcătuia un camuflaj. îndată ce citea primele rînduri, *ştia* ce va urma; fără să înţeleagă procesul de anamneză (cum se obişnuise să-L numească), orice text pe care-L avea în faţă, dacă dorea să-i afle conţinutul, descoperea că-L cunoaşte. Cîtva timp după ce începuse lucrul la bibliotecă, avusese un vis lung şi dramatic, pe care şl-l amintea numai fragmentar, pentru că, tre-zindu-se de mai multe ori, îl întrerupsese. îl impresionase mai ales acest amănunt: în urma electrocutării, activitatea lui mentală anticipează oarecum condiţia pe care o vor dobîndi oamenii după cîteva zeci de mii de ani. Principala caracteristică a noii umanităţi va fi structura vieţii psihomentale: tot ce fusese cîndva gîndit sau înfăptuit de oameni, exprimat oral sau în scris, era recuperat printr-un anumit exerciţiu de concentrare. De fapt, educaţia va consta, atunci, în învăţarea acestei metode sub controlul instructorilor.

„Pe scurt, sînt un mutant, îşi spuse, deşteptîndu-se. Anticipez existenţa omului postistoric. Ca într-un roman de *science-fiction*”, adăugă zîmbind amuzat. Asemenea reflecţii ironice le făcea în primul rînd pentru „puterile” care-i purtau de grijă. „într-un anumit sens, e adevărat, se

auzi gîn-dind. Dar spre deosebire de personajele romanelor de *science-fiction*, ţi-ai păstrat libertatea de a accepta sau refuza această nouă condiţie. în clipa cînd, pentru un motiv sau altul, ai dori să reintegrezi cealaltă condiţie, eşti liber s-o faci...”

Respiră adînc. „Deci, sînt *liber*! exclamă după ce privi cu atenţie în jurul lui. Sînt *liber*... Şi totuşi...” Dar nu îndrăzni să-si continue gîndul.

încă din 1939 se hotărîse să descrie într-un caiet special ultimele lui experienţe. începuse prin a comenta acest fapt

(care, i se părea, ar putea confirma „umanitatea omului postistoric”); cunoaşterea spontană, într-un anumit sens automată, nu anulează interesul cercetării, nici bucuria descoperirii. Alese un exemplu uşor de verificat: plăcerea cu care iubitorul de poezie citeşte un poem pe care-L cunoaşte aproape pe dinafară. L-ar putea recita, şi, totuşi, uneori, preferă să-L citească. Pentru că această nouă lectură îi dă prilejul să descopere frumuseţi şi înţelesuri pe care nu le bănuise pînă atunci. Tot aşa, această imensă ştiinţă pe care o primise de-a gata, toate limbile şi literaturile pe care se trezise că le cunoaşte nu i-au ştirbit bucuria de a le învăţa şi cerceta.

Recitite după cîţiva ani, unele fraze îl încîntau: „Nu înveţi bine şi cu plăcere decît ceea ce cunoşti deja.” Sau: „Nu mă comparaţi cu un calculator electronic. Ca şi mine, dacă a fost corect alimentat, calculatorul poate recita *Odiseea* sau *Eneida*; dar eu le recit *altfel* de fiecare dată.” Sau: „Beatitudinile pe care le poate oferi orice creaţie culturală (precizez: creaţie *culturală*, nu numai artistică) sînt ilimitate.”

îşi amintea întotdeauna cu emoţie misterioasa epifanie a celor doi trandafiri. Dar, la răstimpuri, îi plăcea să-i conteste validitatea de argument filozofic. Urmau atunci lungi dialoguri care-L încîntau; îşi făgăduise chiar să le scrie, mai ales pentru valoarea lor (i se părea) literară. Ultima dată însă, dialogul se încheiase destul de repede, şi chiar abrupt.

„în fond, îşi repetase în acea seară din iarna lui 1944, asemenea fenomene parapsihologice pot fi efectul unor forţe pe care nu le cunoaştem, dar pe care le poate controla inconştientul.” „E foarte adevărat, se auzise gîndind. Orice acţiune este efectuată printr-o forţă mai mult sau mai puţin cunoscută. Dar, după atîtea experienţe, ar trebui să-ţi revizuieşti principiile filozofice. Bănuieşti la ce fac aluzie...” „Cred că da”, recunoscu zîmbind.

De mai multe ori în ultimii ani ai războiului descoperise că rezervele de la bancă erau pe sfîrşite. începea să aştepte, curios şi totodată nerăbdător, soluţia crizei. Prima oară primi un mandat de 1 000 de franci de la o persoană de care nu auzise niciodată. Scrisoarea de mulţumire se întoarse cu indicaţia: „Necunoscut la această adresă.” Altă dată se în-tîlni întîmplător, în restaurantul gării, cu o colegă. Aflînd că pleacă pentru o săptămînă la Monte Carlo, o rugă să intre, a treia zi, în Cazino, la ora 7 seara (dar insistase, *exact* la ora 7), şi, la prima masătiin primul salon de ruletă, să pună 100 de franci pe un anumit număr. O rugă sa păstreze secretul şi repetă rugămintea după ce tînăra îi aduse emoţionată 3 600 de franci.

îl pasionase îndeosebi ultima întîmplare. (La ea se gîn-dise întîi auzind: „Bănuieşti la ce fac aluzie...”) Trecea prin dreptul celor trei vitrine ale magazinului de timbre, aşa cum făcea de cîte ori se întorcea de la bibliotecă. De data aceasta fără să înţeleagă de ce, se opri şi începu să privească, la întîmplare. Filatelia nu-L interesase niciodată şi se întreba de ce nu se poate despărţi de una din vitrine, aparent cea mai puţin atrăgătoare. Cînd dădu cu ochii de un album vechi şi modest ca înfăţişare, înţelese că trebuie să-L cumpere. Costă 5 franci. Ajuns acasă, începu să-L răsfoiască, atent, curios, deşi nu ştia ce caută. Fusese fără îndoială albumul unui începător, poate al unui licean. Chiar un nepriceput ca el îşi dădea seama că timbrele sînt recente şi banale. Deodată se hotărî şi, cu o lamă de ras, începu să taie cartoanele. Desprinse cu mare grijă cîteva

plicuri de celofan, pline cu timbre vechi. Era uşor de ghicit ce se întîmplase: cineva, persecutat de regim, încercase şi izbutise să scoată astfel din Germania un mare număr de timbre rare.

Reveni a doua zi şi întrebă pe patronul magazinului dacă îşi aminteşte cine i-a vîndut albumul. Nu ştia; îl cumpărase într-un lot de albume vechi, la o licitaţie, cu cîţiva ani în urmă. Cînd îi arătă timbrele desprinse din cartonaje, negustorul păli.

- Asemenea rarităţi nu s-au mai văzut de mult, spuse, nici în Elveţia, nici în altă ţară.

Dacă le-ar vinde acum, adăugă, ar putea lua cel puţin 100 000 de franci. Dar dacă mai aşteaptă, la o licitaţie internaţională ar putea obţine chiar 200 000...

- Dar fiind că le-am cumpărat pe nimic de la dumneata, socotesc că se cuvine să împărţim pe jumătate. Dar acum am nevoie de cîteva mii de franci. Restul, pe măsură ce vinzi timbrele, mi-L depui la bancă...

„Cît l-ar fi pasionat pe Leibniz asemenea întîmplări! îşi spuse zîmbind. Să te simţi obligat să-ţi revizuieşti principiile filozofice pentru că, pentru că în chip misterios...”

începînd din 1942 înţelesese că versiunea accidentului nu mai era acceptată nici de Gestapo, nici de alte servicii de informaţii care, pentru motive diferite, se interesau de cazul lui. Foarte probabil, se făcuseră indiscreţii la Bucureşti, coroborate ulterior cu anumite amănunte obţinute la Paris, din cercul asistenţilor lui Bernard. Dar dacă se aflase că trăieşte la Geneva, nu se ştia cum arată şi nu i se cunoştea numele. Spre surpriza lui, descoperise într-o seară, ieşind de la cafenea, că este urmărit. Reuşi să-şi piardă urma şi petrecu o săptămînă într-un sat în apropiere de Lucerna. Cu-rînd după ce se întoarse, incidentul se repetă: doi bărbaţi fără vîrstă, îmbrăcaţi în macferlane, îl aşteptau în faţa bibliotecii. Unul din bibliotecari cobora tocmai atunci; îl rugă să-i îngăduie să-L însoţească. După cîtva timp, cînd bibliotecarul nu se mai putea îndoi că într-adevăr erau

urmăriţi, s-au urcat într-un taxi. Un cumnat al bibliotecarului era funcţionar la Serviciul străinilor. De la el a aflat mai tîrziu că fusese confundat cu un agent secret şi i s-a comunicat numărul de telefon la care putea chema în caz de nevoie. îl amuza faptul că, deşi îl căuta Gestapoul şi probabil şi alte servicii, riscurile imediate se datorau confuziei cu un banal informator sau agent secret...

încă din primul an, sfătuit de doctorul Bernard, îşi depunea caietele cu însemnări personale într-un safe la bancă. Apoi renunţase la caiete; scria într-un bloc, pe care-L purta tot timpul cu el. Anumite pagini, conţinînd mărturisiri prea intime, le depunea în safe îndată ce le scria.

Chiar în seara cînd se refugiase lîngă Lucerna, se hotărî să completeze notele autobiografice:

„Nu sînt un *clairvoyant*, nici oculist, şi nu fac parte din nici o societate secretă. Unul din documentele depuse în safe rezumă viaţa pe care am început-o în primăvara lui 1938. Primele experienţe au fost descrise şi analizate în rapoartele profesorilor Roman Stănciulescu şi Gilbert Bernard şi expediate de acesta din urmă unui laborator al Fundaţiei Rockefel-ler. Dar ele nu privesc decît aspectele exterioare ale procesului de mutaţie, declanşat în aprilie 1939. Le menţionez totuşi pentru că validează în chip cît se poate de ştiinţific informaţiile pe care le conţin celelalte documente depuse în safe.

Nu mă îndoiesc că eventualul cercetător, începînd să parcurgă documentele citite, îşi va pune aceeaşi întrebare pe care mi-am pus-o şi eu, de multe ori, în ultimii ani: *de ce eu*? de ce această mutaţie mi s-a întîmplat tocmai mie? Din scurta autobiografie care se găseşte în mapa A se va vedea clar că, chiar înainte de a fi ameninţat de amnezie totală, nu izbutisem să fac mare lucru. Am fost pasionat, din tinereţe, de multe ştiinţe şi discipline, dar în afară de o imensă lectură, n-am realizat nimic. Atunci, de ce eu? Nu ştiu. Poate pentru că nu am familie. Există, desigur, mulţi alţi intelectuali fără familie; poate că eu am fost ales pentru

că am dorit, în tinereţe, să posed o ştiinţă universală, şi atunci, chiar în momentul cînd eram pe punctul de a-mi pierde complet memoria, mi s-a dăruit o ştiinţă universală cum nu va fi accesibilă omului decît peste multe mii de ani...

Am scris această notă pentru că, dacă, împotriva tuturor previziunilor, aş dispărea acum, ţin să se ştie că n-am nici un merit, şi nici o răspundere, în procesul de mutaţie pe care l-am descris cît se poate de amănunţit în caietele grupate în mapa A.”

A doua zi continuă:

„Pentru motivele expuse în mapa B, am fost adus şi« camuflat » în Elveţia în octombrie 1938. Că pînă astăzi, 20 ianuarie 1943, n-am fost încă identificat (şi eventual capturat), ar putea părea de neînţeles. Eventualul cititor se va întreba cum de am putut trece neobservat atîţia ani, deşi con-stituiam un caz excepţional: eram un mutant, dispuneam de mijloace de cunoaştere încă inaccesibile omului. întrebarea mi-am pus-o şi eu, de cîteva ori, prin anii 1938-39. Dar am înţeles repede că nu riscam să mă trădez - şi, deci, să fiu identificat - pentru simplul motiv că, faţă de ceilalţi, mă comportam ca un intelectual oarecare. Cum spuneam, mi-a fost teamă, prin 1938-39, că am să mă trădez, stînd de vorbă cu profesorii şi colegii mei de la Universitate: *ştiam* mai mult ca oricare din ei şi *înţelegeam* lucruri pe care ei nici nu bănuiau că există. Dar, spre surprinderea şi marea mea uşurare, am descoperit că, în prezenţa celorlalţi, *nu mă puteam arăta aşa cum eram*; întocmai după cum, stînd de vorbă cu un copil, un adult ştie că nu poate comunica - şi deci nici nu încearcă să comunice - decît fapte şi semnificaţii accesibile capacităţii mentale a copilului. Această continuă camuflare a imenselor posibilităţi care mi-au fost puse la dispoziţie nu m-a silit să duc o « viaţă dublă »; în prezenţa copiilor, nici părinţii, nici pedagogii nu trăiesc o « viaţă dublă ».

într-un anumit fel, experienţa mea are o valoare exemplară. Dacă cineva mi-ar spune că există printre noi sfinţi, sau autentici magicieni, sau Boddhisattva sau orice alt fel de persoane înzestrate cu puteri miraculoase, l-aş crede. Prin însuşi modul lor de a exista, asemenea oameni nu pot fi recunoscuţi de profani."

începînd din dimineaţa zilei de 1 noiembrie 1947, se hotărî să nu-şi mai scrie însemnările în franţuzeşte, ci într-o limbă artificială pe care o construise cu pasiune, aproape cu entuziasm, în ultimele luni. îl încîntau mai ales extraordinara supleţe a gramaticii şi posibilităţile infinite ale vocabularului (izbutise să introducă în sistemul proliferării pur etimologice un corectiv împrumutat din teoria ansamblurilor). Putea acum să descrie situaţii paradoxale, aparent contradictorii, imposibil de exprimat în limbile existente. Aşa cum era construit, acest sistem lingvistic nu putea fi descifrat decît printr-un calculator electronic perfecţionat; deci, socotea, nu înainte de 1980. Această certitudine îi îngăduia să destăinuie fapte pe care nu îndrăznise pînă atunci să le mărturisească în scris.

Ca de obicei după o dimineaţă consacrată lucrului, plecă să se plimbe pe marginea lacului. La întoarcere, se opri la Caf e

Albert. îndată ce-L zări, chelnerul comandă cafeaua şi sticla cu apă minerală. Ii aduse ziarele, dar nu avu timp să le parcurgă. Un bărbat înalt, distins (parcă ar fi coborît dintr-un tablou de Whistler, îşi spuse), încă destul de tînăr, deşi stilul vetust al costumului îi adăuga cel puţin cinci, şase ani, se opri în dreptul lui şi-i ceru voie să se aşeze la masă.

- E curios că ne întîlnim tocmai astăzi, zi atît de importantă pentru dumneavoastră, spuse. Eu sînt contele de Saint-Germain. Cel puţin, aşa mi se spune, adăugă cu un zîm-bet amar. Dar nu e curioasă această întîlnire, doar la cîteva zile după descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moartă? Desigur că aţi aflat şi dumneavoastră...

- Doar ce-au scris ziarele, spuse.

îl privi lung şi zîmbi. Apoi ridică mîna în sus:

- Dublă, şi fără zahăr, preciza. Toate întîlnirile de acest fel, începu după ce chelnerul îi aduse cafeaua, toate întîlnirile între persoane incredibile, ca noi, au un aer de pastişă. Consecinţă a literaturii proaste, pseudoocultistă, adăugă. Dar trebuie să ne resemnăm: nu se poate face nimic împotriva folclorului de mediocră calitate; legendele care încîntă anumiţi contemporani sînt de un gust detestabil... îmi aduc aminte de o convorbire cu Mathila Ghyka, la Londra, în vara lui 1940. Era puţin timp după căderea Franţei. Acest admirabil savant, scriitor şi filozof (în paranteză fie spus, eu preţuiesc mult nu numai *Le Nombre d'or*, ca toată lumea, ci şi romanul lui din tinereţe, *La Pluie d'etoiles*), acest inegalabil Mathila Ghyka îmi spunea că al doilea război mondial, care abia începuse, este, de fapt, un război ocult între două societăţi secrete, şi anume între Templieri şi Cavalerii Teutoni... Dacă un om de inteligenţa şi cultura lui Mathila Ghyka putea gîndi astfel, nu e de mirare că tradiţiile oculte sînt desconsiderate... Dar văd că nu spuneţi nimic, adăugă zîmbind.

- Vă ascultam. Mă interesează...

- De altfel, nici nu e nevoie să vorbiţi prea mult. Am să vă rog doar, la sfîrşit, să-mi răspundeţi la o întrebare... Nu pretind că ştiu cine sînteţi, reluă după o pauză. Dar sîntem cîţiva care, din 1939, ştim că existaţi. Faptul că aţi apărut deodată, şi independent de tradiţiile pe care le cunoaştem ne îndeamnă să credem, pe de o parte, că aveţi o misiune specială, iar pe de altă parte, că dispuneţi de mijloace de cunoaştere mult superioare celor care sînt la dispoziţia noastră... Nu e nevoie să confirmaţi tot ce vă spun, adăugă. Am venit să vă întîlnesc pentru că descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moartă este primul semn dintr-un sindrom bine cunoscut. Vor urma, destul de repede, şi alte descoperiri, şi în acelaşi sens...

- Adică? îl întrerupse zîmbind. îl privi din nou lung, scrutător.

- Văd că mă puneţi la încercare. Poate aveţi dreptate... Dar semnificaţia descoperirilor este clară: manuscrisele de la Qumran revelează doctrinele esenienilor, comunitate secretă despre care nu se ştie aproape nimic precis. De asemenea, manuscrisele gnostice descoperite de curînd în Egipt, şi încă nestudiate, vor revela anumite doctrine esoterice, ignorate timp de aproape optsprezece secole. Curînd vor urma alte asemenea descoperiri dînd la iveală alte tradiţii rămase secrete pînă în zilele noastre. Sindromul la care făceam aluzia aceasta este: revelarea în serie a doctrinelor secrete. Ceea ce înseamnă apropierea Apocalipsului. Ciclul se încheie. Asta se ştia mai demult, dar după Hiroshima ştim felul în care se va încheia...

- Foarte adevărat, şopti absent.

- întrebarea pe care voiam să v-o pun este aceasta: dispunînd de cunoştinţele care v-au fost transmise ştiţi ceva precis despre felul cum va fi organizată... Arca?

- Arca? întrebă surprins. Vă gîndiţi la o replică a corăbiei lui Noe?

Celalt îl privi din nou, lung, curios şi iritat totodată.

- Era numai o metaforă, reluă tîrziu. O metaforă devenită clişeu, adăugă. O găsiţi în toată maculatura aşa-zisă ocultistă... Mă refeream la transmiterea tradiţiei. Ştiu că esenţialul nu se pierde niciodată. Dar mă gîndeam la celelalte, multe, care, deşi nu reprezintă esenţialul, mi se par totuşi indispensabile unei existenţe cu adevărat umane; bunăoară, tezaurul artistic occidental, în primul rînd muzica şi poezia, dar şi o parte din filozofia clasică, şi anumite ştiinţe...

- Cred că vă închipuiţi ce vor gîndi despre ştiinţe acei cîţiva supravieţuitori ai cataclismului, îl întrerupse zîmbind. Probabil că omul postistoric, cum am auzit că i se spune, omul postistoric va fi alergic la ştiinţă cel puţin o sută, două de ani...

- E foarte probabil, continuă. Dar mă gîndeam la matematică... în sfîrşit, cam asta voiam să vă întreb.

Rămase mult timp pe gînduri, şovăind.

- în măsura în care am înţeles întrebarea dumneavoastră, vă pot spune doar că...

- Mulţumesc, am înţeles! exclamă, neizbutind să-şi ascundă bucuria.

Se înclină profund, îi strînse mîna emoţionat şi se îndreptă spre uşă. îl privea cum se depanează grăbit, parcă ar fi fost aşteptat de cineva, chiar acolo, în stradă.

- V-am făcut de mai multe ori semn, spuse patronul coborînd glasul, dar nu m-aţi văzut. Era pe vremuri, un client al nostru; îl cunoaşte toată lumea: Monsieur Olivier, dar unii îi spun doctor: doctor Olivier Brisson. A fost cîtva timp institutor, dar într-o zi şi-a părăsit şcoala şi oraşul fără să anunţe pe nimeni. Nu cred că e în toate minţile. Intră în vorbă cu oamenii şi se prezintă contele de Saint-Germain...

îşi reaminti de această întîlnire cînd observă că, într-un chip ciudat, scenariul începe să se repete. Se împrietenise în acel an cu Linda Gray, o tînără californiană care, între altele, avea, pentru el, marea calitate de a nu cunoaşte gelozia. într-o seară, pe neaşteptate, cînd încă nu umpluse a doua ceaşcă cu cafea, îi spuse:

- Am aflat că erai bun prieten cu un faimos doctor francez...

- A murit, o întrerupse. A murit într-un accident de avion, în iarna lui 1943...

Tînăra îşi aprinse ţigarea şi, după ce înghiţi primul fum, continuă, fără să-L privească:

- Unii cred că n-a fost accident. Că avionul lui a fost doborît pentru că... în sfîrşit, nu prea am înţeles bine, dar o să afli în curînd chiar de la el. I-am spus să vină la nouă, adăugă, privindu-şi ceasul.

- Cine vine la nouă? o întrebă zîmbind.

- Doctorul Monroe. E director, sau altceva important la Laboratorul de gerontologie din New York...

îl recunoscu imediat. îl văzuse de mai multe ori la bibliotecă, apoi, cu puţine zile mai înainte, la cafenea. Ceruse voie să se aşeze la masă şi, abia aşezat, îl întrebase dacă L-a cunoscut pe profesorul Bernard.

- L-am cunoscut foarte bine, răspunse. Dar mi-am făgăduit să nu discut niciodată istoria şi semnificaţia amiciţiei noastre...

- Iertaţi-mă dacă am fost nevoit să recurg la această stratagemă, începu întinzîndu-i mîna. Sînt doctorul Yves Monroe şi am cercetat materialele profesorului Bernard la New York. Pe mine, ca biolog şi gerontolog, mă interesează în special un lucru: să împiedic proliferarea unor noi, primejdioase mituri: bunăoară, credinţa că tinereţea şi viaţa pot fi prelungite *altfel* decît prin mijloacele pe care le utilizăm astăzi, mijloace pur biochimice. Ştiţi la ce mă refer?

- Nu.

- Mă refer în primul rînd la metoda propusă de doctorul Rudolf, electrocutarea prin şocuri de un milion, un milion şi jumătate de volţi... E o aberaţie!

- Din fericire, nu cred că metoda a fost vreodată aplicată.

Doctorul apucă paharul cu whisky şi începu să-L învîr-tească, absent, între degete.

- Nu, n-a fost, vorbi tîrziu, urmărind cu privirile cuburile de gheaţă. Dar s-a răspîndit legenda că doctorul Bernard a cunoscut un caz oarecum analog, cazul unei întineriri provocate de electricitatea descărcată de un trăsnet. Dar materialele depuse la laboratorul Rockefeller sînt atît de aproximative şi de confuze, încît nu se poate trage nici o concluzie. De altfel, mi s-a spus, o parte din fonograme s-au pierdut;

mai precis, au fost distruse din greşeală, încercîndu-se transmisia lor pe plăci perfecţionate... In orice caz, în măsura în care sînt utilizabile, documentele înregistrate de profesorul Bernard se referă exclusiv la fazele de recuperare şi reintegrare psihomentală a pacientului lovit de trăsnet...

Se întrerupse şi, fără să-L fi apropiat de buze, aşeză atent paharul pe măsuţă.

-... Mi-am permis să forţez această întîlnire, reluă, în speranţa că veţi putea aduce unele lămuriri într-o chestiune destul de obscură. Mi-aţi mărturisit că l-aţi cunoscut bine pe profesorul Bernard. De curînd s-a răspîndit zvonul că cele mai importante documente le avea cu el, în două valize, şi că avionul în care trebuia să treacă Atlanticul a fost dobo-rît tocmai din cauza acestor valize; nu se ştie prea bine ce conţineau, dar unul din serviciile rivale a voit să se asigure, să evite, cum se spune, orice risc... Ştiţi ceva precis în legătură cu conţinutul acestor valize?

Ridică din umeri, încurcat.

- Cred că numai asistenţii doctorului Bernard, de la Paris, v-ar putea lămuri...

Doctorul zîmbi cu oarecare efort, neîncercînd să-şi ascundă dezamăgirea.

- Cei care îşi mai amintesc declară că nu ştiu nimic. Iar ceilalţi se prefac că au uitat... Am citi şi articolele profesorului Roman Stănciulescu din *La Presse medicale*, reluă după o pauză. Din nefericire, Stănciulescu a murit în toamna lui 1939. Unul din colegii mei, în misiune la Bucureşti, mi-a scris de curînd că toate încercările lui de a afla mai mult de la asistenţii profesorului Stănciulescu n-au dus la nici un rezultat...

Apucă din nou paharul cu whisky şi, după ce-L învîrti de mai multe ori între degete, îl apropie de buze; cu mare grijă, foarte încet, începu să soarbă.

- Prin intervenţia doctorului Bernard, aţi avut, vreo trei, patru ani, o bursă Rockefeller. Care era aria cercetării?

- Materiale pentru o istorie a psihologiei medicale, răspunse. Le-am expediat, în 1945, colaboratorilor profesorului Bernard, la Paris...

- Interesant, spuse, ridicîndu-şi brusc privirile din pahar şi scrutîndu-L îndelung.

în noaptea aceea se întoarse acasă melancolic, oarecum preocupat. Nu era sigur că Monroe îi ghicise identitatea. Pe de altă parte, nu înţelegea cine credea el că este: un prieten personal al lui Bernard? Un pacient? Dacă totuşi ascultase înregistrările de la Geneva, din anii 1938-39, ar fi trebuit să-i recunoască vocea... îl linişti, a doua zi, întrebarea Lindei:

- La ce-a făcut aluzie doctorul, aseară, cînd m-a luat deoparte şi mi-a spus: „Dacă îţi va spune vreodată că a trecut de şaptezeci de ani, să nu-L crezi”?...

Cîteva săptămîni în urmă, în dreptul unei cafenele de curînd deschise, se auzi strigat în româneşte:

- Domnul Matei! Domnul Dominic Matei!... întoarse speriat capul. Un tînăr înalt, blond, cu capul gol, se îndreptă grăbit spre el, încercînd în acelaşi timp să-şi deschidă servieta.

- Am învăţat puţin româneşte, spuse într-o franceză stîngace, dar nu îndrăznesc să vorbesc. Ştiam că sînteţi aici, la Geneva, şi cu atîtea fotografii la dispoziţie, nu era greu să vă recunosc...

Căută nervos în servietă şi-i arătă cîteva fotografii, din faţă şi din profil, din unghiuri diferite. Fuseseră luate, în toamna lui 1938, chiar de chirurgul care reuşise să-i modifice atît de radical trăsăturile figurii.

- Şi, pentru orice eventualitate, adăugă zîmbind, port cu mine în servietă şi albumul de familie. Să intrăm o clipă în cafeneaua asta continuă deschizînd uşa. Nici nu bănuiţi ce emoţii am avut cînd v-am zărit, adineaori. Mi-era teamă că auzindu-mă strigînd: „Domnule Matei!”, n-o să întoarceţi capul...

- Aşa era să şi fac, răspunse zîmbind. Dar, recunosc, eram curios...

Se aşezară la o masă şi, după ce comandă o limonada caldă şi o sticlă cu bere, necunoscutul începu să-L privească fascinat şi neîncrezător totodată.

- Acum cîteva săptămîni, la 8 ianuarie, aţi împlinit optzeci de ani! şopti. Şi nu arătaţi mai mult de treizeci, treizeci şi

doi... Şi arătaţi astfel pentru că încercaţi să vă ascunderi vîrsta...

- încă nu ştiu cu cine am plăcerea să stau de vorbă...

- îmi cer iertare, spuse după ce sorbi din paharul cu bere. Sînt încă foarte emoţionat. Cum spun jucătorii la curse, am mizat totul pe un cal, şi am cîştigat!... Sînt Ted Jones-Junior, corespondent la *Time Magazine*... Totul a început acum vreo zece ani, cînd am citit interviul dumneavoastră: *Being Struck By The Thunder*. Am fost extrem de impresionat, chiar după ce-am aflat că era apocrif. Dar apoi a venit războiul, şi foarte puţini şi-au mai amintit de interviu.

Goli paharul cu bere şi-L întrebă dacă poate continua în englezeşte şi dacă-L supără tutunul de pipă.

- Acum doi ani, cînd s-a descoperit celebra arhivă secretă a doctorului Rudolf, a început să se vorbească din nou de cazul dumneavoastră, evident, pe cît era cunoscut din materialele adunate de Gilbert Bernard. Dar nu se ştia nimic altceva, nu se ştia nici măcar dacă mai trăiţi sau nu. Din nefericire, doctorul Rudolf fusese un nazist notoriu - de altfel s-a sinucis în ultima săptămînă a războiului - şi atunci, tot ce e în legătură cu experienţele lui e suspect...

- Ce fel de experienţe? întrebă.

- Electrocutarea animalelor, în special a mamiferelor... începînd cu un milion două sute de mii de volţi pînă la două milioane.

- Şi cu ce rezultate?

încercă să rîdă şi îşi umplu din nou paharul cu bere.

- E o poveste lungă, începu.

I se păru, într-adevăr, lungă, obscură şi inconcludentă. Primii cercetători ai arhivei Rudolf ar fi afirmat că, în anumite cazuri, victimele nu au fost ucise de şocul electric, dar experienţele începînd puţine luni în urmă n-au putut fi urmărite consecinţele electrocutării. în alte cazuri, s-ar fi constatat o modificare a sistemului genetic. Cîţiva cercetători ar fi interpretat asemenea modificări ca

prodromul unei mutaţii. Dar, fără să se ştie precis în urma căror împrejurări, o seamă de piese din arhivă, dintre cele mai preţioase, au dispărut. în orice caz, în lipsa oricărei indicaţii relativ la experimentarea cu persoane umane, dosarul Rudolf nu era concludent. Pe de altă parte, imensa majoritate a savanţilor americani respingeau *apriori* ipoteza regenerării prin electricitate.

- Singurul argument erai, şi ai rămas încă, dumneata! exclamă. Era deci de aşteptat ca puţinele materiale salvate de profesorul Bernard să fie sistematic depreciate şi, în anumite cazuri, distruse.

- Credeţi că într-adevăr aşa a fost? îl întrerupse. Şovăi cîteva clipe, privindu-L zîmbind.

- Am motive puternice să nu mă îndoiesc. Din fericire, am fost trimis corespondent în România...

Chiar înainte de a junge la Bucureşti, învăţase româneşte, atît cît îi trebuia ca să poată citi şi ca să se descurce singur pe stradă şi prin magazine. A avut norocul să-L cunoască, şi să se împrietenească, destul de repede, cu doctorul Gavrilă, în posesia căruia se găseau albumul de familie şi toată documentaţia adunată de Profesor.

- Ce articol extraordinar aş fi publicat! *Omul reîntine-rit prin trăsnet*! Cu fotografii, cu documente, cu declaraţiile profesorului Roman Stănciulescu, ale doctorului Gavrilă şi ale celorlalţi, care v-au îngrijit, cu interviul pe care vi l-aş fi luat acum, şi atîtea alte fotografii făcute aici, în Geneva, în februarie 1948!...

... Se întrerupse, încercă să-şi reaprindă pipa, apoi renunţă, şi-L privi adînc în ochi.

-... Deşi englezeasca dumitale e perfectă, văd că nu spui nimic.

- Aşteptam urmarea...

- Nu v-aţi înşelat, reluă. Urmarea e tot atît de spectaculoasă şi misterioasă, pe cît a fost experienţa dumitale. Pentru motive de ordin etic şi politic, articolul nu poate fi publicat. Tot ce-ar putea da naştere la confuzii,

adică tot ce-ar părea că, într-un fel sau altul, confirmă teoria doctorului Rudolf, trebuie împiedicat să vadă lumina tiparului. Mai ales acum, adăugă zîmbind, cînd e vorba să se voteze credite masive pentru institutele de cercetări gerontologice... nu spuneţi nimic? îl întrebă brusc.

Ridică din umeri.

- Cred că totul se întîmplă aşa cum trebuia să se întîm-ple. îmi pare rău de munca dumitale şi de timpul pe care l-ai pierdut, dar consecinţele articolului ar fi fost dezastruoase. Dacă oamenii, mai precis, *anumiţi* oameni, ar fi *siguri* că electrocutarea poate rezolva problema regenerării şi a reîntineririi, ne putem aştepta la orice... Cred că e preferabil să-i lăsăm pe biochimişti şi pe gerontologi să-şi continue cercetările, într-o zi, mai mult sau mai puţin apropiată, vor ajunge la acelaşi rezultat...

Fuma, privindu-L cum soarbe din paharul cu limonada caldă.

- In orice caz, spuse tîrziu, e vorba şi de dumneata. Cînd făceam planul articolului, nu mă gîndeam la ce-ar fi devenit viaţa dumitale după apariţie.

- într-un anumit sens, îl întrerupse rîzînd, a şi început să devină. Cum se face că m-ai descoperit atît de uşor? Eu îmi închipuiam că doctorul Gavrilă, şi toţi ceilalţi din România mă credeau mort de mult, mort într-un accident de automobil...

- Aşa cred cei mai mulţi din ei. Aşa credea şi doctorul Gavrilă, pînă în ziua cînd l-am informat eu, în mare secret, că sînteţi în viaţă şi că trăiţi aici, la Geneva... Să nu vă închipuiţi că am aflat asta de la cineva, adăugă zîmbind enigmatic. Am descoperit-o singur, cînd mi s-a spus că doctorul Monroe a venit la Geneva ca să discute anumite detalii cu un prieten al profesorului Bernard. Am ghicit imediat că acel prieten nu puteai fi decît dumneata. Evident, nici Monroe, nici ceilalţi de la Laboratorul de gerontologie nu cred, *nu pot crede* un asemenea lucru...

- îmi dai o veste bună...

- Adevărul tot se va afla, continuă Jones, neîncercînd să-şi ascundă satisfacţia. Povestea e prea frumoasă ca să fie îngropată sub tăcere. Am să scriu un roman, adăugă începînd să-şi cureţe pipa. L-am şi început, de altfel. Pentru dumneata nu va prezenta nici un risc. Acţiunea se petrece în Mexic, înainte şi în timpul războiului, şi majoritatea personajelor sînt mexicane. Bineînţeles, am să vă trimit romanul dacă, la apariţie, veţi fi în aceiaşi termeni de prietenie cu Linda. L-am cunoscut bine pe fratele ei, pilotul, cel care a murit la Okinawa...

Se întrerupse brusc, ca şi cum şi-ar fi amintit ceva important, şi deschise servieta.

- Să nu uit albumul de familie, spuse. I-am făgăduit doctorului Gavrilă că, dacă reuşesc să vă întîlnesc, am să vi-L predau... Sînt documente preţioase: amintiri din, cum să spun? amintiri din prima dumneavoastră tinereţe...

Ajuns acasă, împacheta albumul într-o coală de hîrtie albastră, îl introduse într-un plic şi îl sigila. în colţul de sus, pe stînga, scrise: „Primit în ziua de 20 februarie 1948, de la Ted Jones-Junior, corespondentul lui *Time Magazine* la Bucureşti. Mi l-adus din partea doctorului Gavrilă.”

Lucrurile se simplifică şi se complică în acelaşi timp, îşi spuse deschizînd blocul. începu să scrie, în franţuzeşte, povestind întîlnirea şi rezumînd conversaţia cu Jones. Apoi adăugă: „Confirmă informaţiile doctorului Monroe: distrugerea sistematică a documentelor din anii 1938-39. Singurele indicaţii în legătură cu procesul de refacere fiziologică şi de anamneză. Singurele probe ştiinţifice ale regenerării şi întineririi printr-o masivă descărcare electrică. Asta înseamnă că *originea* fenomenului de mutaţie nu mai interesează. *De cer*

Se întrerupse şi rămase cîteva clipe pe gînduri. „Evident din schiţa autobiografică şi din alte însemnări grupate în mapele A, B şi Q eventualul cititor va putea afla esenţialul. Dar, fără materialele colecţionate şi adnotate de profesorii Stăn-ciulescu şi Bernard, mărturisirile mele şi-au pierdut

valoarea documentară. Mai mult, aproape totalitatea însemnărilor mele se referă la consecinţele anamnezei, într-un cuvînt, la experienţele unui mutant care anticipează existenţa omului postistoric. Documentele Stănciulescu-Bernard *nu* conţineau informaţii în legătură cu aceste experienţe, dar, într-o anumită măsură, le asigurau credibilitatea. Nu pot trage decît o singură concluzie: mărturisirile mele nu se adresează unui eventual cititor dintr-un viitor apropiat, să spunem din anul 2000. Dar atunci, cui?

Un răspuns provizoriu ar putea fi acesta: în urma războaielor nucleare care vor avea loc, multe civilizaţii, înce-pînd cu cea occidentală, vor fi distruse. Fără îndoială, catastrofele vor dezlănţui un val de pesimism necunoscut pînă atunci în istoria omenirii, o descurajare generală. Chiar dacă nu toţi supravieţuitorii vor ceda ispitei de a se sinucide, foarte puţini vor mai avea destulă vitalitate ca să poată spera în om şi în posibilitatea unei umanităţi superioare speciei *ho-mo sapiens*. Descoperite şi descifrate *atunci*, mărturisirile acestea ar putea contrabalansa deznădejdea şi voinţa universală de extincţie. Prin simplul fapt că exemplifică posibilităţile mentale ale unei umanităţi care va lua naştere într-un viitor îndepărtat, asemenea documente demonstrează, pentru că o anticipează, realitatea omului postistoric.

Această ipoteză presupune conservarea întregului material depus astăzi în safe. Nu-mi dau seama cum va fi asigurată această salvgardare. Dar, pe de altă parte, nu mă pot îndoi că aşa se va întîmpla. Altminteri, experienţa mea n-ar avea sens.”

Introduse paginile scrise într-un plic, îl sigila şi plecă spre bancă. Incuind uşa, auzi telefonul sunînd, şi continuă să-L audă coborînd scările.

IV

Vara lui 1955 a fost neobişnuit de ploioasă şi, în Tici-no, furtunile se dezlănţuiau în fiecare zi. Totuşi, nu-şi amintea

să fi văzut un cer atît de negru ca în după-amiaza de 10 august. Cînd primele fulgere s-au încrucişat deasupra oraşului, uzina electrică a întrerupt curentul. Aproape jumătate de ceas trăsnetele au urmat unul după altul, ca şi cum ar fi fost o singură, nesfîrşită explozie. De la fereastră urmărea mai ales fulgerele care cădeau, către apus, pe colinele stîn-coase care se revărsau abrupte dinspre munte. Ploaia torenţială s-a potolit pe nesimţite şi, pe la 3, cerul a început să-şi piardă culoarea de păcură. Curînd s-au aprins felinarele electrice şi, de la fereastră, putea vedea acum strada pînă la catedrală. A aşteptat să înceteze ploaia, apoi s-a coborît şi s-a îndreptat spre postul de poliţie.

- Puţin timp înainte de amiază, începu pe un ton neutru, pur informativ, două doamne au plecat, hotărîte să urce spre Trento. M-au întrebat dacă cunosc un drum care să evite serpentina. Le-am arătat direcţia, dar le-am sfătuit să amî-ne excursia, pentru că riscă să le apuce furtuna înainte de a ajunge la adăpostul de la Helival. Mi-au spus că sînt obişnuite cu furtunile de munte şi că, în orice caz, nu pot renunţa. In cîteva zile se încheie vacanţa şi trebuie să se întoarcă.

Poliţaiul îl ascultase corect, dar fără prea mare interes.

- Nu le cunosc, continuă. Am auzit însă pe doamna în vîrstă adresîndu-se tinerei; o cheamă Veronica. Cred că ghicesc ce s-a întîmplat. Cînd s-a dezlănţuit furtuna, se aflau, foarte probabil, pe şoseaua de sub peretele muntelui, la Val-lino, acolo unde au căzut cele mai multe trăsnete. Eram la fereastră, şi le-am văzut, adăugă, dîndu-şi seama că celalt îl priveşte curios, aproape neîncrezător. îmi închipui că s-au prăvălit multe stînci. Mi-e teamă că au fost lovite, sau îngropate sub pietre...

Ştia că nu-i va fi uşor să-L convingă.

- Aş pleca singur, într-un taxi, să le caut, reluă tîrziu. Dar dacă s-a întîmplat aşa cum bănuiesc, nu vom putea, numai noi doi, şoferul şi cu mine, să le scoatem de sub pietre. Am avea nevoie de tîrnăcoape şi lopeţi.

Totuşi, pînă la urmă, s-a resemnat să accepte această soluţie, în caz de nevoie, va telefona de la primul post de ajutor şi poliţia va trimite ambulanţe şi tot ce va trebui. Cînd se apropie de Vallino, cerul se limpezise, dar pe alocuri pietrele se revărsaseră în şosea şi şoferul încetini viteza.

- Nu cred că au avut timp să ajungă la adăpost. Probabil că o dată ce s-a dezlănţuit furtuna, s-au refugiat într-una din spărturile peretelui.

- Unele sînt largi ca o gură de peşteră, spuse şoferul. Au zărit-o amîndoi în aceeaşi clipă. Probabil că murise de spaimă cînd trăsnetul căzuse la cîţiva paşi de ea. Era o femeie în vîrstă, cu părul cărunt, tuns scurt. Nu părea ucisă de revărsarea pietrelor, deşi un bolovan ajunsese chiar lîngă ea şi-i prinsese un colţ din fustă. I se păru că aude un geamăt şi începu să cerceteze atent peretele şi stîncile din jurul lui.

- Veronica! strigă de mai multe ori, înaintînd încet de-a lungul peretelui.

Auziră amîndoi geamătul, apoi cîteva ţipete scurte, urmate de cuvinte necunoscute, pronunţate repede, ca într-o incantaţie. Numai după ce ajunse lîngă stîncă, înţelese. Căzînd, stînca se oprise chiar în dreptul scorburii unde se adăpostise Veronica, astupînd-o aproape în întregime. Dacă n-ar fi auzit-o gemînd şi ţipînd, n-ar fi bănuit că fusese îngropată acolo. Doar sus, la o înălţime de peste doi metri, se putea distinge crăpătura scorburii. Căţărîndu-se cu greutate, o văzu şi-i strigă numele, făcîndu-i semn cu mîna. Fata îl privea speriată şi fericită în acelaşi timp, apoi încercă să se ridice în picioare. Nu era rănită, dar locul era prea strîmt şi nu se putea ridica decît îndoindu-şi spatele.

- Va veni curînd poliţia, îi spusese în franţuzeşte. Apoi, pentru că fata îl privea ca şi cum nu l-ar fi înţeles, repetă propoziţia în germană şi italiană. Veronica îşi trecu de mai multe ori mîna pe obraz şi începu să-i vorbească. La început, îşi dădu seama că vorbeşte într-un dialect din India centrală, apoi distinse fraze întregi rostite în sanskrită.

Plecîndu-se mult spre ea, îi şopti. *Shanti*! *Shanti*! apoi recită cîteva formule canonice de benedicţiune. Fata îi zîmbi, fericită, şi înălţă palma spre el, parcă ar fi vrut să-i arate ceva. Rămase acolo, lipit de stîncă, ascultînd-o, încercînd la răstimpuri s-o liniştească şi s-o încurajeze prin cîteva expresii familiare în sanskrită, pînă ce sosi ambulanţa şi camioneta cu poliţişti. Au reuşit să mişte stînca săpînd o pantă sub muchea dinspre şosea. După un ceas, fata izbuti să iasă cu ajutorul unei scări de frînghie. Dînd cu ochii de poliţişti şi văzînd camioneta, începu să strige speriată, şi-i apucă mîna, trăgîndu-se foarte aproape de el.

- A avut un şoc, explică încurcat, şi suferă, probabil, de amnezie.

- Dar ce limbă vorbeşte? întrebă cineva din grup.

- Bănuiesc un dialect indian, răspunse prudent.

Din actele de identitate s-a aflat că se numea Veronica Biihler, avea 25 de ani, era institutoare şi locuia în Liestal, în cantonul Bâle-Campagne. Tovarăşa ei, Gertrud Frank, era germană, stabilită de cîţiva ani la Freiburg, funcţionară în administraţia unei edituri. Rezultatul autopsiei confirmase primele presupuneri: moartea fusese provocată de o sincopă cardiacă.

Cum era singurul care se putea înţelege cu Veronica, singurul în prezenţa căruia era liniştită, petrecea mult timp la clinică. Aducea un magnetofon, pe care avea grijă să-L camufleze, înregistra cîteva ore pe zi, mai ales atunci cînd vorbea despre ea. Afirma că se numeşte Rupini, fiica lui Nagab-hata din casta kshatria, descendent dintr-una din primele familii din Magadha convertite la budism. înainte de a împlini 12 ani, hotărîse, cu consimţămîntul părinţilor, să-şi consacre viaţa studiului Abhidharmei şi fusese acceptată într-o comunitate de *Ihikuni*. învăţase gramatica sanskrită, logica şi metafizica mahayana. Faptul că memorizase peste 50 000 de *sutra* îi crease un prestigiu de care aflaseră nu numai instructorii şi studenţii faimoasei universităţi din Nalanda, dar mai mulţi maeştri, asceţi şi contemplativi.

Cînd împlinise 40 de ani, devenise discipola faimosului filozof Chandrakirti. Petrecea mai multe luni pe an într-o peşteră, meditînd şi transcriind operele maestrului ei. Acolo se afla cînd, dezlănţuin-du-se o furtună, auzi trăsnetul căzînd deasupra, în munte, apoi mai multe stînci se desprinseră şi, revărsîndu-se ca un rîu de pietre, astupară gura peşterii. încercase zadarnic să iasă. Apoi se trezi şi-l văzu, sus, pe stîncă, făcîndu-i semn cu mîna şi vorbindu-i într-o limbă necunoscută.

Nu era sigur că o înţelesese întotdeauna, şi chiar ceea ce ştia că înţelesese păstră în bună parte pentru el. Doctorilor le spusese că tînăra crede că trăieşte în India centrală, acum douăsprezece secole, şi afirmă că este o sihastră budistă. Datorită sedativelor dormea o bună parte din timp. Veniseră s-o examineze mai mulţi medici şi psihologi din Zurich, Basel şi Geneva. Cum se aştepta, ziarele publicau în fiecare zi articole, şi numărul corespondenţilor străini care dădeau tîr-coale clinicii şi luau interviuri doctorilor creştea neîncetat. Din fericire, soluţia la care se gîndise de la început era pe cale să fie acceptată. încă de a doua zi, după ce ascultase banda de magnetofon cu mărturiile ei biografice, trimise o lungă telegramă Institutului Oriental din Roma. Apoi, a treia zi, la ora precizată în telegramă, trimisese prin telefon anumite mărturisiri autobiografice. Informase în acelaşi timp pe unul din colaboratorii cei mai apropiaţi ai lui C. G. Jung. Două zile în urmă, au venit de la Roma profesorul Tucci, însoţit de un asistent al institutului. Pentru întîia oară, Ru-pini a putut discuta îndelung, în sanskrită, despre filozofia Madhyamika şi mai ales despre maestrul ei, Chandrakirti. Toate convorbirile erau înregistrate, şi asistentul traducea unele pasaje în englezeşte, pentru informaţia doctorilor şi gazetarilor. Discuţia devenea delicată de cîte ori Rupini întreba ce i s-a întîmplat exact, unde se află, de ce nimeni nu o înţelege, deşi încercase, în afară de sanskrită, cîteva dialecte indiene.

- Ce-i spuneţi? îl întrebase într-o seară pe profesor.

- Evident, încep întotdeauna prin a-i aminti de maya, marea vrăjitoare, iluzia cosmică. Nu e propriu-zis un vis, îi spun, dar participă la natura iluzorie a visului pentru că e vorba de viitor, deci de timp; or, Timpul e prin excelenţă ireal... Nu cred că am convins-o. Dar, din fericire, este pasionată de logică şi dialectică, şi mai ales asta discutăm...

îndată ce a sugerat o călătorie în India, mai precis în provincia Uttar Pradesh, unde s-ar fi găsit peştera în care meditase Rupini, profesorul Tucci a fost de acord ca Institutul Oriental să patroneze această expediţie. Datorită intervenţiei lui Jung, cheltuielile erau acoperite de o fundaţie americană. Cînd s-a aflat de acest proiect, mai multe ziare s-au oferit să suporte toate spezele expediţiei cu condiţia de a avea exclusivitatea reportajului. Era aproape imposibil să se evite publicitatea, mai ales că trebuia obţinut consimţămîntul direcţiei clinicii, al guvernului indian şi al familiei Veronicăi Biihler. Dar cercetările făcute la Liestal nu dăduseră nici un rezultat. Veronica se instalase în oraş doar de cîţiva ani. Prietenii şi colegii nu ştiau nimic despre familia ei. S-a aflat totuşi că se născuse în Egipt, că părinţii au divorţat cînd ea avea 5 ani; tatăl, rămas în Egipt, se recăsătorise şi nu mai dăduse semn de viaţă, iar mama, cu care Veronica nu se înţelesese niciodată prea bine, se stabilise în Statele Unite, dar nu i se cunoştea adresa.

în cele din urmă, direcţia clinicii a permis călătoria în India, cu condiţia ca pacienta să fie însoţită de unul din doctorii care se ocupaseră de ea şi de o infirmieră. Era, fireşte, înţeles că va fi adormită înainte de a părăsi clinica şi îşi va continua somnul pînă în apropiere de Gorakhpur.

De la Bombay, un avion militar i-a transportat la Gorakhpur. Acolo îi aşteptau şase maşini încărcate cu ziarişti, tehnicieni şi o camionetă a televiziunii indiene. Au urcat spre frontiera Nepalului pînă în regiunea unde, după

indicaţiile date de Rupini, s-ar fi aflat peştera în care obişnuia să mediteze. Din fericire, în afară de el, un pandit din Uttar Pradesh, cunoscător al filozofiei Madaryamika, se afla la căpătîiul ei cînd s-a deşteptat. La insistenţa doctorului, toţi ceilalţi se camuflaseră printre arbori la vreo zece metri în urmă. Ca şi cum l-ar fi recunoscut, se adresă ameninţător panditului; îi puse cîteva întrebări, dar nu aşteptă răspunsul. Porni repede pe una din poteci, privind drept înainte, repetînd be-nedicţiunile ei favorite, pe care le rostise de atîtea ori în clinică. După vreo douăzeci de minute de urcuş, începu să alerge, gîfîind. Arăta cu braţul întins muchea unei stînci, rezemată leneş de peretele muntelui.

- Asta e! strigă.

Apoi, lipindu-şi amîndouă braţele de piatră, începu să se caţere cu o nebănuită agilitate. Cînd ajunse sus, smulse cu putere un arbust pipernicit, curăţă locul de muşchi şi crengi uscate, descoperi o spărtură şi, tremurînd, îşi apropie obrazul de piatră şi privi înlăuntru. Rămase apoi nemişcată.

- A leşinat! exclamă de jos cineva, cîteva clipe înainte ca el s-o ajungă.

- Aşa e, a leşinat! spuse ridicîndu-i încet capul.

Cu greutate, au coborît, lăsînd loc echipei de tehnicieni. Au dus-o pe o brancardă pînă la automobil. Era încă leşinată, şi maşina se depărtase cu vreo zece kilometri, cînd s-a auzit explodînd prima încărcătură cu dinamită. în mai puţin de o jumătate de ceas au reuşit să coboare pe o scară de frînghie. La lumina lanternei electrice au văzut scheletul; era încîrcit, ca şi cum moartea ar fi surprins-o într-o poziţie de meditaţie yogică. Alături pe pietriş, o oală de lut, două talere de lemn şi cîteva manuscrise; de-abia cînd le-au atins cu mîna, şi-au dat seama că se făcuseră de mult pulbere.

Infirmiera îl opri în faţa uşii.

- S-a deşteptat, spuse. Dar nu deschide ochii. îi e teamă... Se apropie de ea şi îi puse mîna pe frunte.

- Veronica! şopti.

Deschise brusc ochii şi, recunoscîndu-L, faţa i se lumină, aşa cum nu i-o văzuse niciodată pînă atunci. Apucîndu-i mîna, încercă să se ridice.

- Dumneata eşti? exclamă. Pe dumneata te cunosc; te-am întrebat azi-dimineaţă pe drum... Dar unde e Ger-trude? Unde e? repetă privindu-L adînc în ochi.

Ştiuse de la început, ca toţi ceilalţi din grup, de altfel, că va fi imposibil de evitat publicitatea. Televiziunea indiană înregistrase scenele cele mai dramatice, şi zecile de milioane de spectatori, care o ascultaseră vorbind în sanskrită şi un dialect himalayan, au văzut-o la sfîrşitul reportajului de-clarînd, într-o englezească timidă, că se numeşte Veronica Biihler şi cunoaşte bine numai germana şi franceza; decla-rînd de asemenea că n-a încercat niciodată să înveţe vreo limbă orientală şi, în afară de cîteva cărţi de popularizare, nu citise nimic despre India şi cultura indiană. Cum era de aşteptat, tocmai faptul acesta pasionase publicul indian şi, douăzeci şi patru de ceasuri în urmă, întreaga opinie mondială. Pentru imensa majoritate a intelectualilor indieni nu se putea găsi o mai clară demonstraţie a doctrinei transmi-grării sufletului: într-o existenţă anterioară, Veronica Biihler fusese Rupini.

- Dar eu nu cred în metempsihoză, şoptise speriată, într-o seară, apucîndu-L de mînă. N-am fost eu! Poate am fost posedată de un alt spirit, adăugă căutîndu-i privirile.

Şi pentru că nu ştia ce să-i răspundă, şi şovăia, mîngîin-du-i mîna, Veronica îşi plecă obosită capul.

- Mi-e teamă că am să înnebunesc, spuse.

Erau găzduiţi într-unui din cele mai luxoase hoteluri din Delhi, oaspeţii guvernului indian. Ca să se evite fotografii, gazetarii şi îndrăzneala curioşilor, grupul întreg lua masa într-o sufragerie rezervată exclusiv lor, şi bine păzită. în fiecare zi vizitau muzee sau instituţii şi întîlneau mari personalităţi. Erau transportaţi în mai multe limuzine, încadrate de motociclişti. Altminteri, nu îndrăzneau să-şi părăsească etajul. Nu îndrăzneau nici măcar să se plimbe

pe coridoare, împreună cu doctorul şi infirmiera, încercaseră o dată, tîrziu după miezul nopţii, să coboare, sperînd să se îmbarce într-un taxi, şi depărtîndu-se de hotel, să se plimbe pe străzi. Dar o ceată întreagă îi aştepta la ieşire. Au fost siliţi să se întoarcă, fugind, sub protecţia poliţiştilor.

- Mi-e teamă că am să înnebunesc, repetă din nou cînd ieşi din ascensor.

A doua zi reuşi să stea de vorbă cu un gazetar american care încercase zadarnic să-i însoţească la Gorakhpur. îi făgădui, în exclusivitate, un lung interviu şi alte materiale inedite dacă vor fi transportaţi, incognito, într-o insulă din Medi-terana, unde să poată rămîne ascunşi, numai ei doi, cîteva luni.

- Pînă ce va trece ciclonul televiziunilor şi al rotativelor, adăugă. în mai puţin de un an, lucrurile se vor uita, şi ne vom putea reîntoarce fiecare la treburile noastre...

Două săptămîni în urmă, erau instalaţi într-o vilă clădită după război, pe o colină, la cîţiva kilometri de La Velet-te. Dar pregătirea şi înregistrarea interviului se prelungea mai mult decît se aşteptase. Veronica începuse să dea semne de nerăbdare.

- Vorbim atîta, şi despre atîtea lucruri, iar eu nu înţeleg esenţialul: transmigrarea sufletului...

- Am să-ţi explic cînd o să rămînem singuri, îl privi cu o neaşteptată căldură.

- O să rămînem vreodată singuri? şopti. La Delhi îi spusese într-o seară:

- Cînd am deschis ochii şi te-am văzut, şi mi-ai spus de Gertrud, mi-am dat seama că mă gîndesc la două lucruri deodată, îmi spuneam că, deşi, foarte probabil, îmi trăiesc amîn-doi părinţii, fără Gertrud am rămas orfană... Şi tot atunci, în aceeaşi clipă, gîndeam: dacă aş avea cinci, şase ani mai mult, şi m-ai cere în căsătorie aş accepta...

- Am optzeci şi şapte de ani, spuse în glumă, zîmbind. Atunci o văzuse rîzînd pentru prima oară.

- Mai mult decît aş avea dacă aş adăuga şi anii pe care-i împlinise Rupini. Dar, ţi-am spus, eu nu cred. Nu pot să cred...

- într-un anumit sens, ai dreptate. Dar, repet, numai într-un *anumit sens*. O să discutăm problema asta mai tîrziu...

Evitase să o discute în interviu; se mulţumise să citeze concepţiile clasice indiene, de la Upanishade la Gautama Buddha, referindu-se de asemenea la cîteva interpretări contemporane, mai ales la comentariile lui Tucci. Reuşise să-şi păstreze anonimatul; era un tînăr orientalist, care se împrietenise de curînd cu Veronica. Reuşise mai ales să-şi păstreze aceeaşi figură pe care începuse s-o construiască în august, cu părul adunat pe frunte, cu o mustaţă blondă, groasă aco-perindu-i buza de sus.

în seara cînd rămăseseră singuri pe terasă, Veronica îşi apropiase *chaise longue-n*\ de al lui.

- Acum, lămureşte-mă... Dar, înainte de toate, explică-mi *cum ai ştiut*...

- Am să încep de foarte departe, spuse.

De-abia într-o seară, la începutul lui octombrie, înţelese. Şedeau unul lîngă altul pe canapeaua din *hali*, urmărind peste balustrada terasei luminile portului. I se păru că Veronica îl priveşte curios.

- Vrei să-mi spui ceva şi nu îndrăzneşti. Ce e?

- Mă gîndeam: văzîndu-ne tot timpul împreună, şi locuind în aceeaşi casă, oamenii ar putea crede că ne iubim...

îi căută mîna şi i-o strînse încet în mîinile lui.

- Dar aşa este, Veronica. Ne iubim, dormim în aceeaşi cameră, în acelaşi pat...

- E adevărat? îl întrebă în şoaptă.

Apoi suspină, îşi plecă fruntea pe umărul lui şi închise ochii. Cîteva clipe în urmă se ridică brusc şi, privindu-L ca şi cum nu l-ar fi recunoscut, începu să vorbească într-o limbă stranie, cum nu mai auzise pînă atunci. „Aşadar, *asta era*! îşi spuse. De aceea a trebuit s-o întîlnesc. De aceea s-au întîmplat toate cîte s-au întîmplat...” încet, fără grabă, ca să

n-o sperie, se îndreptă spre birou şi aduse magnetofonul. Continua să vorbească, din ce în ce mai repede, privindu-şi mîinile; apoi îşi apropie ceasul-brăţară de urechi şi începu să asculte, surprinsă şi fericită în acelaşi timp. Faţa i se lumină, ca şi cum ar fi fost gata să rîdă. Dar, pe neaşteptate, tresări speriată, scînci de mai multe ori şi începu să-şi frece ochii. Se îndrepta somnoroasă, ameţită, spre canapea şi cînd o văzu că se clatină, o prinse în braţe. O purtă în odaia alăturată şi o întinse în pat, acoperind-o cu un şal.

Se trezi după miezul nopţii.

- M-am speriat! şopti. Am visat urît.

- Ce-ai visat?

- Nu vreau să mai mi-aduc aminte! Mi-e teamă să nu mă sperii din nou. Eram undeva, lîngă un fluviu mare, şi cineva necunoscut, cu un cap ca o mască de cîine, s-a îndreptat spre mine... Avea în mînă... Nu vreau să-mi amintesc, repetă întinzînd braţele ca să-L cuprindă.

Din acea noapte n-o mai lăsă singură; îi era teamă să nu se repete, prin surprindere, criza paramediumnică. Din fericire, grădinarul şi cele două tinere malteze care se îngrijeau de casă dispăreau îndată după cină.

- Mai povesteşte-mi, îl îndemna în fiecare seară, îndată ce rămîneau singuri. Explică-mi!... Uneori îmi pare rău că nu-mi amintesc nimic din toate cîte ştia Rupini...

într-o dimineaţă, întorcîndu-se din grădină, îl întrebă pe neaşteptate:

- Nu ţi s-a părut curios că ne aşteptau acolo, lîngă gard? Parcă ne-ar fi spionat...

- N-am observat nimic, răspunse. Unde erau? Şovăi cîteva clipe, evitîndu-i privirile.

- Erau acolo, lîngă poartă, parcă ne-ar fi spionat. Doi bărbaţi, îmbrăcaţi curios. Dar poate mă înşel, adăugă, ducîn-du-şi mîna la frunte. Poate nu erau la poarta noastră...

îi luă braţul şi-o trase încet după el.

- Mi-e teamă că ai rămas prea mult cu capul în soare, îi spuse ajutînd-o să se întindă pe canapea.

„A trecut o săptămînă, îşi spuse; deci, acesta e ritmul: hebdomadar. Ceea ce înseamnă că totul ar putea dura o lună. Dar ce se va întîmpla apoi cu noi?...”

Cînd fu sigur că doarme profund, trecu în vîrful picioarelor în birou şi se întoarse cu magnetofonul. Cîtva timp nu se auzeau decît mierlele şi respiraţia ei uşor agitată. Apoi figura întreagă îi fu luminată de un mare zîmbet. Rosti, foarte încet, cîteva cuvinte, urmate de o tăcere concentrată, anxioasă, parcă ar fi aşteptat un răspuns care întîrzia sau pe care nu mai reuşea să-L audă. începu apoi să vorbească, lin, ca şi cum ar fi vorbit singură, repetînd anumite cuvinte de mai multe ori, cu intonaţii diferite, dar pătrunse toate de o mare tristeţe. Cînd văzu cele dintîi lacrimi prelingîndu-se timide pe obraz, închise magnetofonul şi îl împinse sub canapea. Apoi, cu mare grijă, îi mîngîie mîna şi începu să-i şteargă lacrimile. Tîrziu, o purtă în braţe în dormitor. Rămase lîngă ea pînă ce se deşteptă. Dînd cu ochii de el, îi apucă mîna şi i-o strîn-se emoţionată.

- Am visat, spuse. Era un vis foarte frumos, dar foarte trist. Era aşa, cu doi tineri ca noi, care se iubeau, şi totuşi n-au putut rămîne împreună. Nu înţeleg de ce, dar n-au avut voie să rămînă împreună...

Nu se înşelase: ritmul era într-adevăr hebdomadar, deşi extazele paramediumnice (cum se hotărîse să le numească) aveau loc la ore diferite. „Materiale pentru istoria documentară a limbajului, îşi spuse clasînd cele patru casete. După egipteană şi ugaritică, a urmat o mostră de, probabil, protoelamită şi una de sumeriană. Coborîm tot mai adînc în trecut... Documente pentru Arcă, adăugă, zîmbind. Ce n-ar da lingviştii dacă le-ar putea studia *acum*. Dar pînă unde vom ajunge? Pînă la protolimbajele nearticulate?... Şi apoi?...

La jumătatea lui decembrie avu cea mai stranie experienţă. Din fericire, era puţin înainte de miezul nopţii, încă nu adormiseră. Veronica izbucni într-o serie de ţipete guturale, preumane, care-L exasperară şi-l umiliră totodată; i se părea că o asemenea regresiune în animalitate nu ar fi trebuit încercată decît cu voluntari, nu cu un subiect inconştient. Dar, după cîteva clipe, au urmat grupuri de foneme clare, vocalice, de o infinită varietate, întrerupte la răstimpuri de scurte explozii labiale, aşa cum nu-şi închipuise că mai pot fi reproduse de un european. După o jumătate de ceas, Veronica adormi, suspinînd. „Mai departe nu cred că au să meargă”, îşi spuse închizînd magnetofonul. Apoi aşteptă. Voia să fie treaz, lîngă ea, cînd se va deştepta. Se culcă tîrziu, către dimineaţă.

Cînd s-a deşteptat, puţin timp înainte de 8, Veronica dormea încă şi nu s-a îndurat s-o trezească. A dormit pînă aproape de 11. Aflînd că este atît de tîrziu, a sărit speriată din pat.

- Ce s-a întîmplat cu mine? întrebă.

- Nimic. Erai, probabil, foarte obosită. Şi poate ai visat urît...

- Nu. N-am visat nimic. în orice caz, nu-mi amintesc nimic.

Au hotărît să petreacă ajunul de Crăciun şi noaptea de revelion într-un celebru restaurant din La Valette. Veronica rezervase masa sub numele de Monsieur et Madame Gerald Verneuil. Ea găsise numele, şi tot ea alese costumele pentru revelion.

- Nu cred că riscăm să fim recunoscuţi, îi spuse. Chiar dacă, astă-toamnă, fotografiile noastre vor fi apărut pe prima pagină a tuturor magazinelor ilustrate.

- Poţi fi sigură că au apărut, o întrerupse, şi poate mai apar încă...

începu să rîdă, oarecum intimidată şi totuşi fericită.

- Mi-ar plăcea să le văd şi eu. Fotografiile din magazinele ilustrate, vreau să spun. Mi-ar plăcea să am cîteva, ca amintire. Dar poate că e prea riscant să le căutăm, adăugă.

- Am să le caut eu...

Dar deşi cercetă multe chioşcuri şi librării, nu găsi decît un singur magazin ilustrat, italian, cu trei fotografii ale Veronicăi, toate din India.

- Parcă eram mai tînără şi mai frumoasă atunci, acum trei luni, spuse.

Puţine săptămîni în urmă, îşi dădu seama că Veronica avea dreptate. De cîtva timp, nu mai arăta atît de tînără. „Documentele pentru Arcă sînt de vină, îşi spuse. Extazele para-mediumnice au epuizat-o.”

- Mă simt mereu obosită, îi mărturisise într-o dimineaţă, şi nu înţeleg de ce. Nu fac absolut nimic şi totuşi mă simt obosită.

La începutul lui februarie a reuşit s-o convingă să consulte un doctor din La Valette. Au aşteptat, apoi, neliniştiţi, rezultatele numeroaselor analize.

- Doamna nu suferă de nimic, de absolut nimic, i-a asigurat doctorul cînd au rămas singuri. Am să-i prescriu totuşi o serie de injecţii, cu fortifiante... Poate să fie şi nervozitatea care precedă, la anumite femei, criza climacterică.

- Ce vîrstă socotiţi că are?

Doctorul roşi şi îşi frecă încurcat mîinile. Apoi ridică din umeri.

- în jur de patruzeci, spuse tîrziu, evitîndu-i privirile.

- Şi, totuşi, vă asigur că nu v-a minţit cînd v-a spus că n-a împlinit încă două zeci şi şase de ani.

Efectul injecţiilor se lăsa aşteptat. în fiecare zi se simţea tot mai obosită; adesea, după ce se privise în oglindă, o surprindea plîngînd. O dată, în timp ce se îndrepta spre parc, auzi paşi repezi în urma lui şi întoarse capul.

- *Professore*, îi şopti speriată bucătăreasa *la Signora ha ii malocchio*! „Trebuia să fi înţeles asta de la început, îşi spuse. Ne-am făcut amîndoi datoria, şi acum trebuie să ne despărţim. Şi cum nu se putea găsi un argument mai convingător în afară de un accident mortal sau de o

sinucidere, a fost ales acesta: un proces de senescenţă galopantă.”

N-a îndrăznit totuşi să-i spună decît în dimineaţa cînd i-a arătat părul: încărunţise peste noapte. Plîngea, rezemată de perete, cu faţa ascunsă în palme. A îngenuncheat lîngă ea.

- Veronica, a început, eu sînt de vină. Ascultă-mă, şi nu mă întrerupe. Dacă voi mai rămîne alături de tine pînă la toamnă ai să te stingi!... Nu pot să-ţi spun mai mult, nu am dreptul, dar te asigur că, în realitate, *n-ai îmbătrinit*! îndată ce voi dispărea din viaţa ta, îţi vei regăsi tinereţea şi frumuseţea...

Veronica îi căută speriată mîna, o prinse între mîinile ei, începu să i-o sărute.

- Nu mă părăsi, şopti.

- Ascultă-mă! Te implor, ascultă-mă încă două, trei minute. Am fost ursit să pierd tot ce iubesc. Dar prefer să te pierd tînără şi frumoasă, aşa cum erai, şi ai să fii din nou, fără mine, decît să te văd stingîndu-te în braţele mele... Ascultă-mă! Am să plec, şi dacă trei, patru luni după plecarea mea, nu te vei regăsi aşa cum erai astă-toamnă, mă întorc, îndată ce primesc telegrama ta, mă întorc. Te rog doar atît: aşteaptă trei, patru luni departe de mine...

A doua zi, într-o lungă scrisoare, i-a explicat de ce nu mai avea dreptul să rămînă lîngă ea îndată ce-şi va regăsi tinereţea. Şi pentru că Veronica părea că începuse să se lase convinsă să încerce această experienţă, au hotărît să părăsească vila. Ea va petrece primele săptămîni într-o casă de odihnă a călugăriţelor, şi el va lua avionul spre Geneva.

După trei luni primi telegrama: „Ai avut dreptate. Te voi iubi toată viaţa. Veronica.” „Ai să fii fericită. Adio.” în aceeaşi săptămînă plecă în Irlanda.

Fără mustaţă blondă şi fără acel breton care îl făcea să semene cu anumiţi poeţi din amurgul romantismului, nu-i era teamă că va fi recunoscut de cineva. De altfel, după

întoarcerea din Malta, frecventa alte medii, în primul rînd lingvişti şi critici literari. Uneori, în cursul discuţiei, venea vorba despre cazul Veronica-Rupini; după întrebările pe care le punea, se înţelegea repede cît era de puţin, şi greşit, informat, în vara lui 1956 acceptă să colaboreze la un album documentar James Joyce. Acceptă pentru că proiectul îi îngăduia să viziteze Dublinul, unul din puţinele oraşe pe care voia să-L cunoască. Revenise de-atunci în fiecare an, în preajma Crăciunului sau la începutul verii.

De-abia în a cincea călătorie, în iunie 1960, îl întîlni pe Colomban. îl întîlni într-o seară, intrînd întîmplător într-un *pub* din spatele străzii O'Connell. De cum îl văzu, Colomban se îndreptă spre el, îi apucă mîna între mîinile lui şi i-o strînse cu căldură. Apoi, îl invită la masa lui.

- De cînd vă aştept! exclamă patetic, aproape teatral. E a cincea oară cînd vin special aici, ca să vă întîlnesc.

Era un bărbat fără vîrstă, pistruiat, pe jumătate chel, cu favoriţii de culoarea cuprului, contrastînd cu paloarea blondă a părului.

- Dacă v-aş spune că vă cunosc, că ştiu *foarte bine* cine sînteţi, n-o să mă credeţi. Aşa că nu spun nimic... Dar cum şi eu sînt probabil condamnat să ajung centenar, vreau să vă întreb doar atît? *Ce facem cu Timpul*? Mă explic imediat...

Continua să-L privească în tăcere, zîmbind, cînd Colomban se ridică brusc de la masă.

- Sau, mai bine, să-L întrebăm pe Stephen, adăugă în-dreptîndu-se spre tejghea.

Se întoarse cu un tînăr slab şi neglijent îmbrăcat. îi strînse timid mîna, apoi se aşeză pe scaun, în faţa lui.

- Trebuie să-i iertaţi micile lui manii, i se adresă tînărul rostind rar cuvintele. îmi cere mereu să declam - crede, poate, că am o dicţiune mai bună - să declam: *Ce facem cu Timpul*? Marea lui descoperire ar fi aceasta: că întrebarea: „Ce facem cu Timpul?” exprimă suprema ambiguitate a condiţiei umane. Căci, pe de altă parte, oamenii - *toţi*

oamenii! - vor să trăiască mult, să treacă, dacă s-ar putea, de suta de ani; dar în imensa lor majoritate, îndată ce-au ajuns la 60-65

de ani şi ies la pensie, adică devin *liberi să facă ce vor*, oamenii se plictisesc: descoperă că n-au ce face cu timpul liber. Iar pe de altă parte, pe măsură ce omul înaintează în vîrstă, timpul interior îşi accelerează ritmul, astfel că acei, foarte puţini, care *ar şti* ce să facă cu timpul liber, *nu izbutesc* să facă mare lucru... în sfîrşit, la asta se mai adaugă...

Colomban îl întrerupse punîndu-i mîna pe braţ.

- Destul pentru azi. Altădată o spuneai mai bine, şi mai convingător. Apoi, întorcîndu-se spre el, adăugă: O să revenim la problema Timpului. Deocamdată am să vă întreb dacă v-a căzut cumva sub ochi acest articol.

îi întinse o pagină dintr-un magazin american. „Vorbea uneori de o nouă calitate a vieţii insistînd că poate fi, şi *trebuie* să fie, descoperită de fiecare din noi. în chiar momentul cînd se deştepta, descoperea o mare bucurie, pe care nu ştia cum s-o descrie; era, fără îndoială, bucuria de a se simţi viu, întreg şi sănătos, dar era mai mult: bucuria că existau alţi oameni, că există anotimpuri şi că nici o zi nu seamănă cu alta, bucuria că poate vedea animale şi flori, că poate mîn-gîia arborii. Pe stradă, chiar fără să-şi întoarcă privirile în jurul lui, simţea că face parte dintr-o imensă comunitate, că este o parte a lumii. Chiar lucrurile urîte-un loc viran plin cu gunoaie şi fierărie veche - erau, într-un fel misterios, parcă iluminate de o iridescenţă interioară.”

- Foarte interesant, spuse ajungînd la capătul coloanei. Dar trebuie să existe şi o urmare.

- Desigur că există. E un articol întreg, destul de lung. E intitulat: *Tînărul de 70 de ani*, şi e semnat de Linda Gray.

Nu încercă să-şi ascundă surpriza.

- Nu ştiam că a început să scrie, spuse zîmbind.

- Scrie mai demult, şi scrie foarte bine, continuă Colomban. Dar voiam să fiu sigur că am înţeles bine:

longevitatea devine suportabilă, şi chiar interesantă, *numai* dacă a fost descoperită în prealabil tehnica beatitudinilor simple...

- Nu cred că e vorba de o tehnică, îl întrerupse zîmbind.

- Cu tot respectul, trebuie să vă contrazic. Cunoaşteţi alte exemple de centenari sau cvasi-centenari care să trăiască beatitudinile descrise de Linda Gray, în afară de solitarii taoişti, sau maeştrii Zen, sau anumiţi yogini şi anumiţi călugări creştini? Adică, într-un cuvînt, practicanţi ai diferitelor discipline spirituale?

- Se cunosc destule exemple. Fireşte, majoritatea sînt ţărani, ciobani, pescari, cum li se spune: oameni simpli. Nu dispun de o tehnică propriu-zisă. Dar, evident, practică o anumită disciplină spirituală: rugăciunea, meditaţia...

Se întrerupse brusc, văzînd oprindu-se la masa lor un bărbat în vîrstă, cu desăvîrşire chel, fumînd dintr-un ţigaret lung de chihlimbar.

- E inutil să discutaţi, spuse adresîndu-se lui Colom-ban. Şi într-un caz şi în celălalt problema e aceeaşi: fără acea nouă calitate a vieţii de care vorbeşte Linda Gray, longevitatea e o povară, şi poate fi chiar un blestem. Şi atunci, în acest caz *noi ce ne facem*?

- E doctorul Griffith, îl prezintă Colomban. A fost şi el acolo, cu noi, cînd s-a întîmplat...

Se întrerupse şi-i căută privirile.

- Poate că ar fi bine să-L lămurim, să-i explicăm de ce este vorba.

Doctorul se aşeză şi continua să fumeze concentrat, cu ochii aţintiţi asupra unei cromolitografii îngălbenite.

- Povesteşte-i, rosti tîrziu. Dar începe cu esenţialul. Esenţialul fiind, preciza, nu biografia lui Bran, ci semnificaţia centenarului...

Colomban ridică amîndouă braţele în sus, ca şi cum ar fi vrut să-L întrerupă şi să-L aclame în acelaşi timp:

- Dacă mai adaugi un cuvînt, doctore, va trebui să încep cu sfîrşitul. Apoi se întoarse spre el şi-l privi, i se păru,

oarecum provocator. Deşi aveţi reputaţia de a fi omniscient, sînt sigur că nu ştiţi nimic despre Sean Bran. Chiar aici, în Dublin, puţini îşi mai amintesc de el. Era poet, şi totodată magician şi revoluţionar, mai degrabă iredentist. A murit în 1825, iar treizeci de ani mai tîrziu, în iunie 1855, admiratorii - avea, pe atunci, încă destui admiratori - au inaugurat, într-un *squa-re*, un monument în onoarea lui: un bust mediocru, avînd drept soclu o rocă marină. în aceeaşi zi au sădit un stejar, la vreo trei metri în spatele statuii.

- Era 23 iunie 1855, preciza doctorul Griffith.

- Exact. Iar acum cinci ani, noi, ultimii admiratori *ai poetului* şi *magicianului* Sean Bran, am organizat o ceremonie în *square-u* care îi poartă numele. Speram că, cu acest prilej, Bran va deveni actual. Ne făceam iluzii, căci, cei puţini care îi mai preţuiesc astăzi poeziile nu se împacă deloc cu ideile şi practicile lui magice; iar activiştii politici, cei care-i admiră iredentismul...

- Ai uitat esenţialul, îl întrerupse doctorul. I-ai uitat pe James Joyce.

- Este foarte important, spuse Stephens.

- E adevărat, recunoscu Colomban. Dacă speranţele pe care le legasem de *Finnegans Wake* s-ar fi împlinit, Sean Bran ar fi fost astăzi un nume celebru. Căci, după cum ştiţi, adăugă căutîndu-i din nou privirile, tot ce atinge viaţa sau opera Marelui Om e ursit celebrităţii. O tradiţie orală, a cărei origine n-am izbutit s-o identificăm, pretinde că Joyce ar fi făcut în *Finnegans Wake* o seamă de aluzii la estetica şi mai ales la *concepţiile magice* ale lui Bran. Aceeaşi tradiţie afirmă că James Joyce ar fi refuzat să precizeze mai mult, să indice contextul sau măcar paginile unde s-ar găsi acele aluzii. Ani şi ani de zile cîţiva dintre noi s-au străduit să le descopere. Deocamdată, fără rezultat. Dacă tradiţia e autentică, eventualele aluzii zac ocultate în acele o sută optzeci şi nouă de pagini din *Finnegans Wake*, care aşteaptă încă să fie descifrate...

- Numai după ce-am fost nevoiţi să recunoaştem acest eşec, îl întrerupse doctorul Griffith, am hotărît celebrarea centenarului. Poate că am făcut greşeala să alegem nu o comemorare de natură biografică *ci centenarul unei statui*.

- în orice caz, continuă Colomban, de cum ne-am adunat în *square*, am ghicit că ne aşteaptă un iremediabil fiasco. Dimineaţa fusese fierbinte...

- Era în ziua de 23 iunie, preciza doctorul Griffith. -... fierbinte, repetă Colomban, şi acum, la începutul după-amiezii, cerul era ca de plumb. Chiar cei cîţiva gazetari care ne făgăduiseră sprijinul n-au îndrăznit să rămînă. Puţinii spectatori au început să plece îndată ce s-au auzit primele tunete şi au căzut primele picături de ploaie. Cînd s-a dezlănţuit furtuna, rămăsesem doar noi, cei şase, care luaserăm iniţiativa comemorării...

Doctorul se ridică brusc de la masă.

- Cred că e timpul să ne îndreptăm spre *square*, spuse. Nu e departe.

- Totuşi, dacă întîlnim un taxi, îl luăm, adăugă Colom-ban.

L-am găsit înainte de a ajunge la capătul străzii.

- Deci, rămăsesem numai noi şase, continuă Colomban. Şi pentru că ploua cu găleata, ne-am refugiat sub stejar...

- Şi, evident, la un moment dat, îl întrerupse zîmbind, la un moment dat...

- Da. La un moment dat, cînd, de altfel, nu ne mai aşteptam, căci socoteam furtuna aproape trecută, şi ne întrebam dacă în cinci, zece minute vom citi discursurile pe care le aveam în buzunar, sau vom aştepta să se însenineze, cu speranţa că măcar o parte din invitaţi se vor întoarce...

- Da, îl întrerupse doctorul Griffith, la un moment dat trăsnetul a căzut chiar pe stejar, aprinzîndu-L de sus pînă jos.

- Dar nici unul din noi, cei şase, n-a fost atins, continuă Stephens. Eu am simţit doar o mare căldură, o fierbinţeală, căci se aprinsese...

- Şi totuşi n-a ars pe de-a-ntregul, reluă Colomban. Căci, după cum vedeţi, adăugă după ce plăti şoferului şi coborî din taxi, a mai rămas o parte din trunchi...

Au înaintat cîţiva paşi şi s-au oprit în faţa grilajului care împrejmuia monumentul. Nu era iluminat, dar la lumina felinarelor din *square* se vedea destul de bine. Roca era impresionantă, aşa cum se înălţa, pieziş, din pămînt, şi bustul căpătase o nobilă patină, aproape melancolică. în spate se profila trunchiul gros şi mutilat al stejarului. Se distingeau încă mari porţiuni, carbonizate, alături de cîteva timide ramuri verzi.

- Dar cum de l-au lăsat aşa? întrebă turburat. Cum de nu l-au smuls şi n-au plantat un altul?

Colomban izbucni într-un rîs scurt, ironic, şi începu să-şi frece nervos favoriţii.

- Deocamdată, municipiul îl consideră şi pe el, stejarul vreau să spun, îl consideră monument istoric. Sean Bran n-a devenit popular, dar povestea asta, povestea stejarului trăsnit *exact* în ziua cînd împlinea 100 de ani, s-a aflat peste tot...

înaintau agale în jurul grilajului.

- înţelegeţi acum, reluă Colomban, de ce ne interesează problema Timpului. Se spune, eu sînt convins că e adevărat - tatăl meu a cunoscut mai multe cazuri - se spune că cei care, adăpostiţi sub un arbore, scapă teferi cînd arborele e trăsnit, sînt ursiţi să trăiască o sută de ani...

- N-am ştiut pînă acum că există o asemenea credinţă, spuse. Dar mi se pare logică.

Era atît de impresionant spectacolul, roca marină privită din spate, cu acel trunchi de trei metri, cojit, carbonizat şi păstrînd totuşi cîteva ramuri vii, încît ceru voie să se întoarcă şi să-L mai privească o dată.

- Ce e mai curios, începu tîrziu doctorul, cînd ajunseră din nou în faţa statuii, curios şi trist totodată, este faptul că poliţia a descoperit a doua zi o încărcătură de dinamită ascunsă sub soclu. Dacă n-ar fi fost ploaia, ar fi explodat în

timpul discursurilor şi ar fi distrus statuia sau, în orice caz, ar fi mutilat-o.

îl ascultă turburat şi se opri din mers, căutîndu-i privirile.

- Dar de ce? întrebă coborînd glasul. Cine ar fi putut avea interesul să distrugă un monument istoric?

Doctorul Griffith şi Colomban se priviră o clipă, zîmbind cu înţeles.

- Mulţi, răspunse Stephens. Mai întîi, iredentiştii, indignaţi că revoluţionarul Bran e revendicat şi omagiat de cîţiva poeţi, filozofi şi ocultişti.

- In al doilea rînd, continuă Colomban, biserica, mai precis ultramontaniştii şi obscurantiştii care văd în Sean Bran prototipul magicianului satanist, ceea ce este absurd, pentru că Bran urma tradiţia magiei renascentiste, concepţia lui Pico sau a lui G. B. Porta...

- E inutil să intrăm în amănunte, îl întrerupse Griffith. Ce este sigur este că ierarhia ecleziastică nu e dispusă să-L accepte.

Umblau acum toţi patru în mijlocul străzii pustii, slab iluminate.

- Dar, reluă Colomban, ca să ne întoarcem la esenţial, adică la problema noastră: condamnaţi să trăim o sută de ani, ce facem cu Timpul?

- Prefer să discutăm asta altă dată, îl întrerupse. Mîine, dacă vreţi, sau poimîine. Să ne întîlnim, către seară, într-o grădină publică sau într-un parc...

Acceptase să-i reîntîlnească mai ales pentru că voia să afle cine credea Colomban că este. La un moment dat i se adresa ca şi cum l-ar fi considerat un specialist în *Finnegans Wake*. Pe de altă parte, păstrase acel fragment din *Un tînăr de 70 de ani* şi ştia cine este Linda Gray (ştia de prestigiul pe care îl obţinuse ca autoare). Stephens îl conduse pînă în dreptul hotelului. La despărţire, după ce privi de mai multe ori în jurul lui, îi spuse:

- Colomban e un pseudonim. Şi e bine să ştiţi că practică magia neagră, împreună cu doctorul Griffith. Intrebaţi-i ce

s-a întîmplat cu ceilalţi trei, care se aflau acolo, alături de noi, sub stejar, cînd a căzut trăsnetul. Şi întrebaţi-i ce titlu va avea cartea pe care o scriu în colaborare. Să vi-L spun eu: *Teologia şi demonologia electricităţii*...

îi plăcuse titlul. îl notase în caietul lui intim, după ce rezumase prima întîlnire şi încercase să precizeze semnificaţia incidentului din 23 iunie 1955. îl intriga faptul că explozia care, pentru motive politice, trebuia să arunce în aer o statuie fusese anulată de ploaie şi înlocuită cu trăsnetul care in-cendiase stejarul centenar. Prezenţa dinamitei constituia un element caracteristic epocii contemporane. Din acest punct de vedere, incidentul i se părea o parodie, aproape o caricatură a epifaniei trăsnetelor. Totuşi, substituţia obiectului - stejarul în locul statuii - rămînea enigmatică. Dar nimic din tot ce aflase în cele trei întîlniri care au urmat n-a contribuit să-L lămurească.

îşi aminti de titlu patru ani mai tîrziu, în vara lui 1964, cînd, la un colocviu despre *Mysterium Conjunctionis* al lui Jung, un tînăr, intervenind în discuţie, evocă „eschatologia electricităţii”. începuse prin a aminti unirea contrariilor într-o singură totalitate, proces psihologic care, spunea, trebuie interpretat la lumina filozofiei indiene şi chineze. Pentru Vedanta, ca şi pentru taoism, contrariile se anulează dacă sînt privite dintr-o anumită perspectivă, binele şi răul îşi pierd sensul şi, în absolut, fiinţa coincide cu nefiinţa. Dar, ceea ce nimeni nu îndrăzneşte să spună, continuă tînărul, este că, în orizontul acestei filozofii, războaiele atomice trebuie, dacă nu justificate, cel puţin acceptate.

- Eu însă, adăugă, merg şi mai departe: eu justific conflagraţiile nucleare în numele eschatologiei electricităţii!

Tumultul care izbucni în sală obligă pe preşedinte să-i retragă cuvîntul. După cîteva minute, tînărul părăsi sala. îl urmă şi-l ajunse în stradă.

- Regret că aţi fost împiedicat să vă expuneţi pînă la sfîrşit punctul dumneavoastră de vedere. Personal, sînt foarte

interesat de noţiunea „eschatologia electricităţii”. La ce vă referiţi exact?

Tînărul îl măsură, neîncrezător, şi ridică din umeri.

- Nu prea am chef de discuţie acum, spuse. Laşitatea gîndirii contemporane mă exasperează. Prefer să beau o bere...

- Cu voia dumneavoastră, am să vă însoţesc.

S-au aşezat pe terasa unei cafenele. Tînărul nu încerca să-şi ascundă enervarea.

- Probabil că sînt ultimul optimist european, începu. Ca toată lumea, ştiu ce ne aşteaptă: hidrogen, cobalt şi toate celelalte. Dar spre deosebire de alţii, încerc să găsesc un sens acestei catastrofe iminente, şi deci să mă împac cu ea, aşa cum ne învaţă bătrînul Hegel. Adevăratul sens al catastrofei nucleare nu poate fi decît acesta: mutaţia speciei umane, apariţia supraomului. Ştiu, războaiele atomice vor distruge popoare şi civilizaţii, şi vor reduce o parte a planetei la deşert. Dar acesta e preţul care trebuie plătit ca să lichidăm radical trecutul şi să forţăm mutaţia, adică apariţia unei specii infinit superioare omului de azi. Numai o cantitate enormă de electricitate, descărcată în cîteva ore sau cîteva minute, va putea modifica structura psihomentală a nefericitului *homo sapiens*, care a dominat pînă acum istoria. Ţinînd seama de posibilităţile limitate ale omului postistoric, reconstrucţia unei civilizaţii planetare va putea fi realizată într-un timp record. Evident, vor supravieţui doar cîteva milioane de indivizi. Dar ei vor reprezenta cîteva milioane de supraoameni. De aceea utilizam expresia: eschatologia electricităţii; şi *sftr-şitul*, şi *salvarea omului* vor fi dobîndite prin electricitate. Se opri şi, fără să-L privească, îşi goli paharul cu bere.

- Dar de ce sînteţi atît de sigur că electricitatea descărcată de exploziile nucleare va forţa o mutaţie de ordin superior? Ar putea, de asemenea, să provoace o regresiune a speciei.

Tînărul întoarse brusc capul şi-l privi sever, aproape cu mînie.

- Nu sînt *sigur*, dar *vreau* să cred că aşa va fi. Altminteri, nici viaţa, nici istoria omului n-ar avea sens. Am fi atunci obligaţi să acceptăm ideea ciclurilor cosmice şi istorice, mitul eternei repetiţii... Pe de altă parte, ipoteza mea nu e numai rezultatul deznădejdii; se bazează pe fapte. Nu ştiu dacă aţi auzit de experienţele unui savant german, doctorul Rudolf.

- Din întîmplare, am auzit. Dar experienţele lui, electrocutarea animalelor, nu sînt concludente...

- Aşa se spune, îl întrerupse tînărul. Dar cum arhiva Rudolf a dispărut aproape în întregime, e greu să judecăm. în orice caz, cît timp această arhivă secretă a putut fi consultată, nu s-a găsit nici o indicaţie de regresiune biologică. Pe de altă parte, aţi citit desigur romanul lui Ted Jones, *Reîntinerire prin trăsnet*.

- Nu. Nici nu ştiam că există...

- Dacă problema vă interesează, va trebui să-L citiţi. în postfaţă, autorul lasă a înţelege că romanul se întemeiază pe fapte reale; numai naţionalitatea şi numele personagiilor au fost schimbate.

- Şi despre ce este vorba în roman? întrebă zîmbind.

- Jones descrie regenerarea şi întinerirea unui bătrîn lovit de trăsnet. Detaliu semnificativ: trăsnetul a căzut în centrul calotei craniene. La optzeci de ani, personajul - care repet, e real - nu arăta mai mult de treizeci. Deci, sîntem siguri măcar de acest lucru: că, în anumite cazuri, electricitatea în doză masivă provoacă regenerarea totală a corpului omenesc, deci o rejuvenescenţă. Din nefericire, despre modificarea experienţei psihomentale romanul nu dă indicaţii precise; face doar aluzie la hypermnezie. Dar vă închipuiţi ce radicală transformare va aduce electricitatea descărcată de cîteva zeci sau sute de bombe cu hidrogen.

Cînd se ridică de la masă şi îi mulţumi, tînărul îi privi pentru întîia oară cu interes, aproape cu simpatie. Ajuns acasă, scrise în carnetul de buzunar: „18 iulie 1964. Eschatologia electricităţii. Cred că pot adăuga: *Finale*. Nu-

mi închipui că voi mai avea prilejul să însemn alte evenimente sau în-tîlniri de acelaşi interes.”

Şi cu toate acestea, doi ani mai tîrziu, la 10 octombrie 1966, scrise: „Evacuarea materialelor. Primesc un nou paşaport.” Altă dată ar fi povestit în amănunte aceste două episoade. Mai ales admirabila (şi misterioasa) operaţie a transferării materialelor. Primise prin bancă scrisoarea unei companii aeriene, anunţîndu-L că spezele transportării cutiilor cu manuscrise şi fonograme au fost deja achitate sucursalei din Honduras. Conform înţelegerii prealabile, unul din funcţionarii din Geneva va veni la domiciliu ca să supravegheze împachetarea materialelor. Era, desigur, un specialist şi fusese informat de natura obiectelor care trebuiau împachetate. După ce-au transportat de la bancă două lăzi aproape pline, au lucrat amîndoi pînă aproape de amurg. Cu excepţia caietelor de însemnări intime şi a cîtorva obiecte personale, totul a fost împachetat în saci şi cutii, sigilate şi numerotate. Cîtva timp i-a fost teamă că evacuarea materialelor ar putea indica iminenţa catastrofei, dar o serie de visuri consecutive l-au liniştit.

Apoi, deşi succinte şi enigmatice, însemnările s-au înmulţit, în decembrie 1966: „Va trebui totuşi să-i scriu şi să-i mulţumesc. Cartea e mult mai inteligentă decît m-aş fi aşteptat.” Se referea la romanul pe care i-L trimisese Jones. Ar fi vrut să adauge: „Ce e mai extraordinar, cum mi-a ghicit numele şi mi-a găsit adresa?” dar renunţă. în februarie 1967: „Ancheta în legătură cu distrugerea arhivei doctorului Ru-dolf.” în aprilie: „R. A., întîlnit întîmplător, îmi spune, în mare secret, că s-au încheiat cercetările preliminare: este *sigur* acum că, în cele două valize, doctorul Bernard adunase cele mai preţioase documente (bănuiesc: fonograme şi fotografii după rapoartele Profesorului şi caietele 1938-L939).”

La 3 iunie 1967 notează: „în India a reînceput polemica Rupini-Veronica. Un număr din ce în ce mai mare de savanţi pun la îndoială autenticitatea înregistrărilor efectuate la

clinică. Argument decisiv: Veronica şi însoţitorul ei au dispărut fără urmă puţin timp după întoarcerea expediţiei la Delhi. Acum, cînd au trecut aproape 12 ani, scrie un mare filozof materialist, orice confruntare a martorilor a devenit imposibilă.” în 12 octombrie: „Linda a obţinut premiul« Pulitzer » pentru noua ei carte: O *biografie*. A cui o fi?”

Apoi, la 12 iunie 1968: „Veronica. Din fericire, nu m-a văzut.” După cîteva clipe, adăugă: „în gară la Montreux, cu doi copii frumoşi lîngă ea, explicîndu-le un afiş turistic. Arată vîrsta ei, poate chiar ceva mai tînără. Important e un singur lucru: că e fericită.”

La 8 ianuarie 1968 îşi sărbătorise centenarul într-un restaurant somptuos din Nisa, în tovărăşia unei tinere suedeze, Selma Eklund, pe care o admira pentru inteligenţa şi originala interpretare a dramei medievale. în aceeaşi lună, Selma împlinea 28 de ani; el îi mărturisise, pe jumătate în glumă, că se apropia de 40. Dar seara a fost ratată; probabil că nu era obişnuită cu şampania, şi înainte de desert, a trebuit s-o conducă la hotel. S-a plimbat pînă tîrziu după miezul nopţii, singur, pe străzi puţin frecventate.

Voia totuşi să marcheze „primul lui centenar” (cum îi plăcea să spună) printr-o călătorie mai spectaculară. Cu mulţi ani în urmă fusese în Mexic, apoi în Scandinavia. Ar fi vrut acum să viziteze China sau Java. Dar nu se grăbea să se hotărască. „Am tot anul la dispoziţia mea”, îşi repeta.

într-o seară de toamnă se întoarse acasă mai devreme ca de obicei. Ploaia îngheţată şi repede îl silise să renunţe la lunga lui plimbare prin parc. Voi să telefoneze unei prietene, dar se răzgîndi şi se apropie de discotecă. „Pentru o seară rece ca asta, numai muzica... Numai muzica”, repetă absent, surprins că găseşte, rătăcit printre discuri, albumul de familie. îl scoase, încruntîndu-se, şi simţi deodată că-L ia cu frig, ca şi cum s-ar fi deschis brusc ferestrele. Rămase cîtva timp nehotărît, cu albumul în mînă. „*Şi al treilea trandafir*? se auzi gîndind. Unde vrei să-L pun? Lasă albumul, şi arată-mi unde vrei să pun trandafirul.

Al treilea trandafir...” începu să rîdă, amar, contrariat. „Sînt, totuşi, un om liber”, îşi spuse, aşezîndu-se în fotoliu. Cu mare grijă şi emoţie, deschise albumul. Un trandafir proaspăt cules, mov, aşa cum nu mai văzuse decît o singură dată pînă atunci, îl întîm-pină în mijlocul paginii. îl luă în mînă, fericit. Nu credea că un singur trandafir putea îmbălsăma o cameră întreagă. Şovăi mult timp. Apoi îl aşeză lîngă el, pe marginea fotoliului, şi-şi opri privirile asupra primei fotografii. Era palidă, decolorată, aburită, dar recunoscu fără greutate casa părintească din Piatra Neamţ.

V

începuse să ningă cîteva ceasuri înainte, apoi, după Bacău, se dezlănţuise viforul; dar cînd trenul intră în gară ninsoarea încetase, şi pe cerul spălat răsăreau, sticloase, cele din-tîi stele. Recunoscu piaţa, imaculată sub zăpada proaspătă, deşi de o parte şi de alta se înălţau blocurile de curînd construite. I se păru totuşi curios că acum, în preajma Crăciunului, erau atît de puţine ferestre luminate. Rămase mult timp cu valiza în mînă, privind emoţionat bulevardul care se deschidea în faţa lui. Se trezi chiar în clipa cînd familia cu care împărţise compartimentul ocupase ultimul taxi. Dar hotelul la care i se reţinuse camera era destul de aproape. îşi ridică gulerul paltonului şi, fără grabă, traversă piaţa şi porni pe bulevard. Numai după ce ajunse îşi dădu seama că îi amortise braţul stîng; valiza era mai grea decît îşi închipuise. Prezentă paşaportul şi recipisa Oficiului de turism.

- Dar vorbiţi foarte bine româneşte, remarcă doamna de la recepţie după ce cercetă paşaportul.

Avea părul cărunt, ochelari fără ramă şi-L impresionară distincţia figurii şi calitatea vocii.

- Sînt lingvist. Am studiat în special limbile romanice. Şi am mai fost în România. Am fost chiar la Piatra Neamţ, adăugă zîmbind. Eram student... *A propos*, mai există cafeneaua Select?

- Cum să nu existe! E un monument istoric. A frecventat-o şi Calistrat Hogaş, probabil aţi auzit de el.

- Evident!

- A frecventat-o din 1869 pînă în 1886, cît timp a fost profesor aici, la Piatra Neamţ. S-a pus şi o placă... Aveţi camera numărul 19, la etajul III. Luaţi ascensorul.

- Cred că am să mă reped întîi pînă la Select. Nu e departe. Am să mă întorc într-un ceas, un ceas şi jumătate...

I se păru că doamna îl priveşte mirată, pe deasupra ochelarilor.

- Să nu răciţi, spuse. Străzile sînt încă troienite, şi s-a anunţat ninsoare.

- Un ceas, cel mult un ceas şi jumătate, repetă zîmbind.

După vreo zece minute se convinse că doamna de la recepţie avusese dreptate; anumite străzi erau într-adevăr troienite şi înainta cu greu. Dar în apropierea cafenelei trotuarul fusese curăţat de zăpadă şi grăbi pasul. Se opri în faţa uşii ca să răsufle şi să i se potolească bătăile inimii. Intrînd, recunoscu mirosul de bere, de cafea proaspăt rîşnită şi fum de ţigări ieftine. Se îndreptă spre sala din fund, unde se adunau pe vremuri. încăperea era aproape goală; doar la o masă, trei bărbaţi îşi terminau halbele de bere. „De aceea n-au aprins decît becul din tavan, cel mai slab, îşi spuse; fac economie de curent.” Se aşeză pe canapeaua lipită de perete şi rămase cu privirile pierdute în gol. Aşteptînd chelnerul, nu ştia dacă va cere şi el o halbă de bere, sau o sticlă de apă minerală şi o cafea. Curînd cei trei se ridicară cu zgomot de pe scaune, pregătindu-se de plecare.

- Nici de data aceasta n-am ajuns la nici o concluzie, exclamă unul din ei, înfăşurîndu-şi un şal de lînă fumurie în jurul gîtului.

- Nu e nimic! spuse al doilea.

- Nu e nimic! repetă ultimul, rîzînd şi privindu-i pe amîn-doi cu înţeles. Ştii la ce fac aluzie, adăugă.

Rămas singur, se întrebă dacă mai merită să aştepte chelnerul, cînd i se păru că cineva se apropia timid de el, şovăitor, privindu-L curios. De-abia cînd se opri în faţa lui, îl recunoscu: era Vaian.

- Dumneata eşti, cucoane Dominic? exclamă, făcînd un pas şi luîndu-i mîna, strîngîndu-i-o de mai multe ori cu amîn-două mîinile. A dat Dumnezeu şi te-ai întors! Ţi-ai revenit! Apoi întoarse capul şi strigă: Doctore! Vino repede, doctore, că s-a întors cuconul Dominic!

îi păstra mîna în mîinile lui, scuturîndu-i-o. în cîteva clipe, grupul întreg năvăli în sală, cu doctorul Neculache în frunte şi Nicodim, ţinîndu-şi sticluţa de Cotnar în mîna stîn-gă şi paharul pe jumătate plin în dreapta. îl priveau toţi cu bucurie amestecată cu spaimă, înghesuindu-se unul într-altul ca să-L vadă mai bine, repetîndu-i, exclamînd, numele. Era atît de emoţionat, încît îi era teamă că în curînd are să-şi simtă lacrimile pe obraji, dar cu un efort izbuti să rîdă.

- Vasăzică, spuse, povestea începe de la început. Visez, şi cînd mă voi trezi din vis, are să mi se pară că de-abia atunci încep să visez cu adevărat... Ca în povestea aceea din Ciuang-Tse, cu fluturele...

- Ciuang-Tse? repetă în şoaptă Vaian. Povestea cu fluturele lui Ciuang-Tse?

- V-am spus-o de atîtea ori, îl întrerupse, dintr-o dată foarte bine dispus.

Atunci auzi o voce din fund:

- Trimiteţi pe cineva s-o anunţe pe Veta! Şi strigă:

- Lăsaţi-o pe Veta în pace! Vă cred şi fără Veta. îmi dau foarte bine seama că visez, şi într-un minut, două, am să mă trezesc...

- Nu te obosi, cucoane Dominic, interveni doctorul, apropiindu-se şi punîndu-i mîna pe umăr. Ai trecut prin multe. Nu te obosi.

Izbucni din nou în rîs.

- Ştiu, începu cu un glas potolit, silindu-se parcă să nu-i supere, ştiu că toate astea, întîlnirea noastră de aici şi tot

ce va urma, toate s-ar fi putut întîmpla aievea în decembrie 1938...

- Dar aşa se şi întîmpla, cucoane Dominic, îl întrerupse Vaian. Căci sîntem în 20 decembrie 1938...

îl privi ironic, dar şi cu oarecare milă.

- Nici nu îndrăznesc să vă spun în ce an sîntem noi, ceilalţi, care trăim în afara visului acestuia. Dacă aş face un efort m-aş trezi.

- Eşti treaz, cucoane Dominic, vorbi doctorul, dar eşti obosit... Arăţi, de altfel, foarte obosit, adăugă.

- Ei bine! izbucni brusc, pierzîndu-şi răbdarea. Aflaţi că între 20 decembrie 1938 şi seara de astăzi s-au întîmplat multe. Al doilea război mondial, bunăoară. Aţi auzit de Hiroshima? de Buchenwald?

- Al doilea război mondial? întrebă cineva din fund. Are să vină şi el repede, repede.

- S-au întîmplat multe de cînd aţi dispărut şi n-aţi mai dat nici un semn de viaţă, începu Nicodim. S-au făcut descinderi. Vi s-au luat cărţi din bibliotecă.

- Ştiu, ştiu, îl întrerupse, ridicînd braţul. Eu le-am spus ce cărţi să caute şi să mi le aducă. Dar asta a fost demult, demult.

începu să-L irite faptul că nu se putea trezi, deşi ştia că visează şi voia să se trezească.

- V-am căutat peste tot, auzi o voce cunoscută. Doctorul v-a căutat şi prin spitale.

- Auzisem că ajunseseşi la Bucureşti, spuse Neculache, şi că acolo ai fost confundat cu altcineva.

- Aşa a şi fost, îl întrerupse, aşa a şi fost. Am fost confundat pentru că întinerisem... Şovăi o clipă, apoi continuă, triumfător şi totuşi enigmatic: Acum vă pot spune adevărul: în urma trăsnetului care m-a lovit, m-a lovit chiar în creştetul capului, întinerisem. Arătam de douăzeci şi cinci, treizeci de ani, şi de-atunci nu m-am mai schimbat. De treizeci de ani arăt aceeaşi vîrstă...

Observă cum se privesc unii pe alţii, şi, exasperat, ridică din umeri, încercă să rîdă.

- Ştiu că nu vă vine să credeţi. Dar dacă v-aş spune cîte altele s-au mai întîmplat, tot din cauza trăsnetului, cîte limbi orientale am învăţat, adică, nici măcar nu trebuia să le învăţ, pentru că mă pomeneam, deodată, că le ştiam. Şi ce vă spun acum vi le spun pentru că visez, şi nu le va şti nimeni.

- Nu visaţi, cucoane Dominic, vorbi blînd Nicodim. Sîn-teţi aici cu noi, prietenii dumitale, sînteţi la cafenea. Aşa ne închipuiam că are să se întîmple. Cînd şi-o reveni cuconul Dominic, cînd şi-o reveni din amnezie şi s-o întoarce, o să vedeţi că la Select se opreşte întîi!

Izbucni din nou în rîs, şi-i privi pe toţi cu o bruscă intensitate, ca şi cum i-ar fi fost frică să se trezească chiar în acea clipă şi să le piardă urma.

- Dacă n-aş visa, aţi fi ştiut de Hiroshima şi de bombele cu hidrogen, şi de Armstrong, cosmonautul care a debarcat în lună astă-vară, în iulie.

Tăceau toţi, neîndrăznind să se privească între ei.

- Deci, asta a fost, interveni tîrziu doctorul. Ai fost confundat cu altcineva...

Ar fi vrut să-i răspundă, dar începea să se simtă obosit, îşi trecu de mai multe ori mîna pe obraz.

- E ca în povestea aia cu... cu filozoful chinez, ştiţi care, pentru că v-am spus-o de mai multe ori...

- Care filozof chinez, cucoane Dominic? întrebă Vaian.

- Vi l-am spus adineaori, răspunse nervos. îmi scapă acum numele. Povestea aceea cu fluturele... în sfîrşit, e prea lungă ca să v-o mai repet încă o dată...

Simţea în tot trupul o neînţeleasă oboseală, şi o clipă îi fu teamă că are să leşine. „Dar poate ar fi mai bine aşa, îşi spuse. Dacă leşin, mă trezesc pe loc...”

- Am cerut o sanie, să vă ducem acasă, domnu Matei, spuse cineva. Veta a aprins focul în sobă...

- N-am nevoie de sanie, izbuti să spună ridicîndu-se. Mă duc pe jos. Cînd se va pune problema, am să ştiu ce să răspund!

- Care problemă, domnu Matei? îl întrebă Nicodim. Ar fi vrut să răspundă: „Problema care ne frămîntă pe toţi!” dar îşi simţi deodată clătinîndu-i-se toţi dinţii şi, umilit, furios, îi strînse cu putere. Apoi făcu cîţiva paşi spre ieşire. Spre mirarea lui, ceilalţi se depărtară de masă şi-l lăsară să plece. Voi să se mai întoarcă o dată şi să-i salute pe toţi, ridicînd braţul, dar fiecare mişcare îl istovea. Şovăind, suflînd greu, pe nări, pentru că-si ţinea gura încleştată, ieşi în stradă. Aerul rece îl învioră. „încep să mă trezesc”, îşi spuse. Cînd bănui că nu-L vede nimeni, îşi puse palma la gură şi îşi scuipă dinţii, cîte doi, trei deodată. îşi aminti, vag, ca de un vis pe jumătate uitat, că i se mai întîmplase cîndva acelaşi lucru: cîtva timp nu putuse vorbi pentru că i se clătinau toţi dinţii. „Este, deci, aceeaşi problemă!” îşi spuse senin, împăcat.

In noaptea aceea, portarul hotelului aşteptase zadarnic întoarcerea clientului de la numărul 19. Apoi, cînd începuse să ningă, telefonase la cafeneaua Select. I se răspunse că un domn străin venise, pe seară, şi se îndreptase direct spre sala din fund. Dar peste puţin timp, poate pentru că sala era goala şi slab luminată, plecase, fără să spună bună seara, ţinîn-du-şi mîna dreaptă la gură. Dimineaţa, pe strada Episcopiei, în faţa casei de la numărul 18 fu găsit, îngheţat, un necunoscut, foarte bătrîn, îmbrăcat într-un costum elegant şi un palton scump, îmblănit. Şi paltonul şi hainele erau atît de largi, încît nu încăpea nici o îndoială că nu erau ale lui. De altfel, în buzunarul vestonului se aflau un portofel cu valute străine şi un paşaport elveţian, pe numele de Martin Audricourt, născut în Honduras, la 18 noiembrie 1939.

Paris, noiembrie-decembrie 1976